วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร

สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569

ISSN : 2985-2781 (Online)

PNRU

PHRANAKHON RAJABHAT RESEARCH JOURNAL

HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

PNRU

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences)

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569 **Vol. 21 No. 2 June - December 2026**

ISSN : 2985-2781 (Online)

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดทำเป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วรรณกรรม ภาษาศาสตร์ บริหารธุรกิจและการบัญชี และศิลปกรรม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสาร สาระสำคัญ ประสบการณ์ด้านการวิจัยแก่นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ

นโยบายการจัดพิมพ์ของวารสาร

1. บทความที่นำเสนอเพื่อขอตีพิมพ์ ต้องเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทรรศน์ หรือบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งอาจเขียนได้ทั้งภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
2. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องเขียนตามรูปแบบของ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ และต้องผ่านกระบวนการพิจารณากลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องก่อน ทั้งนี้ บทความที่ตีพิมพ์ จะต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยรับการตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่น ๆ
3. บทความที่ตีพิมพ์/เผยแพร่ทุกบทความต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ประเมินบทความ (Peer Reviewer) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่าสามท่านต่อหนึ่งบทความ ซึ่งทั้งผู้ประเมินบทความและผู้แต่ง จะไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double-blind Peer Review) โดยบทความที่ลงตีพิมพ์ได้นั้นจะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ประเมินบทความทั้งสองท่านหรือสองในสามท่าน

คณะที่ปรึกษา

ดร.ถนอม อินทรกำเนิด	นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล	กรรมการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.เปรื่อง กิจรัตน์ภร	อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐพัชร์ เพ็ชร์อาภรณ์	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.อนันตกุล อินทรผดุง	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ขำคง	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัฐฉัตรานนท์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เรพเพอร์	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย
รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตระจุริ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เยี่ยมขันติถาวร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนท์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาตรี ใต้ฟ้าพูล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวนิต ธรรถวุฒิกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลักษณ์กมล จ่างกมล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีร์นิกษ์ ศิริโวหาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรองทอง จุลิรัชนีกร	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ดร.ชเนตตี ทินนาม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Dr. I Nyoman Sudiarta, SE., M.Par	Faculty of Toursm, Udayana University, Bal (Indonesia)
Anupama Dhavale	Department of English. Govemment First Grade Callege, Karnataka University Dharwad, Kamataka (India)
Ass. Prof. Dr. Harald Kraus	Thammasat University Asst. Prof. Dr. Harald Kraus
Dr. Meena Madhaven	Chiang Mai University
Professor Dr. Paul Kei	Matsuda Arzona State University
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบวงศ์ กาหวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ณ พัทลุง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพัทธ์ ใจเยือกเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญภัทร นิธิศวราภากุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษศรณ์ นุชประสพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณวัฒน์ หลาวทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยา นาคลังกา	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ปิยลักษณ์ อัครรัตน์	มหาวิทยาลับราชภัฏพระนคร

ผู้ประสานงานและเผยแพร่

นางเดือนมัธนา เกตุโพธิ์ทอง	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นางสาวนวกมล พลบุญ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นางสาวศุภราพร เกตุกลม	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นางสาวทัศนา ปิ่นทอง	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นายรัชตะ อนวัชกุล	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นายจักรพันธ์ ก้อนมณี	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นางสาวสุปราณี ชมจุมจัง	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นางสาววราภรณ์ แสงสุริศรี	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นายวิวัช หล่อศรีจันทร์	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นางสาวธนพร ชนาธิปกรณ์	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ติดต่อกองบรรณาธิการ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220
โทรศัพท์/โทรสาร 0-2544-8629, 0-2544-8532-34
E-mail: editor_h.s@pnru.ac.th และ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/index

กำหนดออก

2 ฉบับ ต่อ ปี (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

การเผยแพร่

ผู้ที่สนใจสามารถค้นหาที่ https:/www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/issue/archive

พิมพ์ที่

หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ 44/132 ถ.กำนันแม้น ซ.กำนันแม้น 36 บางขุนเทียน จอมทอง กรุงเทพฯ 10150
โทรศัพท์ : 0 - 2802 - 0377, 0 - 2802 - 0379, 08 - 1566 - 2540

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569 ได้รวบรวมบทความเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและการวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื้อหาสาระในวารสารฉบับนี้มีบทความจำนวน 20 เรื่อง ทุกเรื่องมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์กับผู้อ่านหลากหลายสาขา นอกจากนั้นทุกบทความยังได้ผ่านการกลั่นกรองอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ และ นักศึกษาต่อไป การจัดทำวารสารฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งจาก ผู้เขียนบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการ ตลอดจนบุคคลท่านอื่น ๆ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ขำคง

บรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ (Readers)

ประจำวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์ รอดจันทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร. อรุณ ขยันหา	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร. ชนะศึก วิเศษชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร. นิษฐา หรุ่นเกษม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร. ไททัศน์ มาลา	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมป์
รองศาสตราจารย์ ดร. วันทนา เนาว์วัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองศาสตราจารย์ ประวิทย์ ฤทธิบูลย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุพร อินทร์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณพัชร์ วิชาสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรตา นุ่มเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศศิณัฐ พงษ์นิล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทร์พา ทัดภูธร	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระปลัดสุระ ญาณธโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดำรง สัตยวากย์สกุล	มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศริยา หงษ์ยี่สิบเอ็ด	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Asst. Prof. Dr. Rajitha Menon Arikkatt	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุพงศ์ สามารถ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิสรา แพทย์รังษี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ (Readers)

ประจำวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร. สุดคนึง นฤพนธ์จิรกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร. โสพวรรณ อินทสิทธิ์	กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
ดร. สกลกานต์ อินทร์ไทร	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร. โศจิลักษณ์ กมลศักดาวิกุล	มหาวิทยาลัย เซาธ์อีสท์บางกอก
ดร. เกรียงไกร เจียรประดิษฐ์	สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
Dr. Janet Sudango Casta	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ ..... A

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ..... B

สารบัญ ..... D

บทความวิจัย

การใช้แอปพลิเคชัน Quizlet เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 1

ปรารถนา ผดุงพจน์ สุรศักดิ์ แจ่มเจริญ มาลินี เลิศไธสงค์ ภูมิพัฒน์ รัดอ้น และ ชัชชัย เยอะชอ

รูปแบบ องค์ประกอบการแสดงและบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 15

ธีรตา นุ่มเจริญ ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม และ อัควิทย์ เรืองรอง

การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอาหารอัตลักษณ์ไทยพวนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน 29

ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์ และ พจนา บุญคุ้ม

อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง 40

ณัฐชญา นิมา จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ และ นิพนธ์ สุวรรณกูฏ

CULTURAL SIGNIFICANCE AND HERITAGE VALUES OF SI ROI TEMPLE AND ITS MANAGEMENT FOR CULTURAL HERITAGE TOURISM IN ANG THONG PROVINCE 55

Panot Asawachai

THE ANALYSIS OF HEROIC CHARACTERISTICS IN PETER PEVENSIE 68

Sarawut Boonruk, Sasiwimon Phlaichum, Viroj Asavajaruphan and Suwanna Yutthapirut

TRANSLATION, FACTOR STRUCTURE, AND VALIDATION OF THE THAI VERSION OF THE ACADEMIC SELF-REGULATION SCALE (ASRS-Thai) AMONG UNIVERSITY STUDENTS 76

Apinya Changsanoh and Rajitha Menon Arikkatt

อิทธิพลของบทเพลงวงบอดี้สแลมที่มีส่วนสร้างเสริมสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี 97

ปวริศ อนุสรณ์พานิช

การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการ จังหวัดพัทลุง 118

โอปอ สุรารักษ์ และ ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์

การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้วยผังมโนมติ: กรณีศึกษาวิชากฎหมายอาญา 137

อัจฉรา ประไพพักตร์

สารบัญ

หน้า

การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 151
ดาราพร ธนศรีสงวน นุชนภา ภูโต วิระศักดิ์ ฮาดดา และ ณัฏฐา เกิดทรัพย์

การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการจากการใช้ Business Model Canvas
ของนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ 161
สืบวงศ์ กาพวงศ์ ศศิวิมล บูรณรักษ์ นิรัตน์ เพชรรัตน์ และ ภราดร กาญจนสุธรรม

THE INFLUENCE OF PUBLIC STIGMA, SELF-STIGMA, AND SELF-ESTEEM
ON ATTITUDE TOWARD SEEKING PROFESSIONAL PSYCHOLOGICAL HELP
AMONG THAI UNIVERSITY STUDENTS: A CONDITIONAL MEDIATION MODEL 178
Santhosh Ayathupady Mohanan and Rajitha Menon Arikkatt

อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล และสภาพแวดล้อมในการทำงาน
ต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น
เขตพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก 195
จิราวุฒิ มหาโยธิน และ รัชรินทร์ กุลชาติ

THE EFFECTS OF LEARNER-CENTERED TEACHING ON STUDENTS' ENGAGEMENT
AND LEARNING MOTIVATION: THE MODERATING ROLE OF ACADEMIC SELF-EFFICACY 212
Juan Rodrigo B. Del Villar, Alfredo C. Espejo, Dario A. Mando, Pojanee Mangkang,
Dwiptendra Bandyopadhyay and Willard Jeff V. Pada

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน
เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร 232
ศศิมา ฟักคง และ นราศักดิ์ บุญมี

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการกำหนดทิศทางการแข่งขันเชิงกลยุทธ์
ของมหาวิทยาลัยเอกชน 247
สุพล พรหมมาพันธุ์ อำนาจ วังจีน บุญศิริ มะสัน และ พงสุวัฒน์ เสริมศิริกาญจนา

บทความวิชาการ

การเมืองการปกครองของประเทศฝรั่งเศส: เสถียรภาพภายใต้ความขัดแย้ง 258
ชนะศึก วิเศษชัย

ความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ 273
นงศิรนารถ กุศลวงษ์

การปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยผ่านวงจร PDCA เพื่อส่งเสริมสมรรถนะนักศึกษาและเสริมสร้างความยั่งยืน
ของมรดกนาฏศิลป์ไทยภายใต้พลวัตของสังคมยุคใหม่ 288
นิสากร บุญเลิศ และ รัสวรรณ อดิศัยภารดี

สารบัญ

หน้า

ภาคผนวก

แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณานำลงพิมพ์
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 303
รายละเอียดการเตรียมบทความเสนอการตีพิมพ์
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 305
ขั้นตอนการพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 310
รูปแบบบทความเพื่อส่งตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร
สาขาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 311
PUBLISHING'S GUIDELINES 319
จริยธรรมในการตีพิมพ์ 323

การใช้แอปพลิเคชัน Quizlet เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

USING THE QUIZLET APPLICATION TO DEVELOP THE PRONUNCIATION AND VOCABULARY MEANING RETENTION ABILITIES OF GRADE 8 STUDENTS

ปรารถนา ผดุงพจน์[1*] สุรศักดิ์ แจ่มเจริญ[2] มาลินี เลิศไธสงค์[3] ภูมิพัฒน์ รัดอัน[4] และ ชัชชัย เยอะซอ[5]
[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
[2, 3]นักวิชาการอิสระ
[4]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
[5]โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2

Prathana Padungpote[1*], Surasak Jamcharoen[2], Malinee Lertthaisong[3], Phumiphat Radun[4] and Chatchai Yersaw[5]
[1]Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University
[2, 3]Independent Scholars
[4]Udon Thani Secondary Educational Service Area Office
[5]Ban Fangtuen School, Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 2

[*]E-mail: palmty11@gmail.com

Received: 2026-02-21
Revised: 2026-05-10
Accepted: 2026-07-24

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการอ่านออกเสียงและจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังการใช้แอปพลิเคชัน Quizlet 2) เปรียบเทียบความสามารถดังกล่าวก่อนและหลังเรียนด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 16 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการอ่านออกเสียงอยู่ในระดับดีมาก (P = 84.53) การจำความหมายอยู่ในระดับดีมาก (P = 88.59) และในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก (P = 86.56) 2) ความสามารถหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 25.97$, $p = .001$) และ 3) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X} = 4.74$, S.D. = 0.44)

คำสำคัญ : แอปพลิเคชัน Quizlet ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ความสามารถในการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ความพึงพอใจของนักเรียน

ABSTRACT

This study investigated the use of the Quizlet application to develop English vocabulary pronunciation and meaning retention abilities among Grade 8 students. The objectives were threefold: (1) to examine students' English vocabulary pronunciation and meaning retention abilities following Quizlet-based instruction, (2) to compare these abilities before and after the intervention, and (3) to assess students' satisfaction with the learning approach. The target population comprised 16 eighth-grade students at Ban Fang Teun School, Phan District, Chiang Rai Province, enrolled during the second semester of the 2024 academic year, selected through purposive sampling. Research instruments consisted of (1) Quizlet-integrated lesson plans, (2) pretest and posttest assessments, and (3) a satisfaction questionnaire.

The findings revealed that: (1) students' pronunciation ability was rated at an excellent level (P = 84.53), vocabulary meaning retention at an excellent level (P = 88.59), and overall performance at an excellent level (P = 86.56); (2) post-intervention scores were significantly higher than pre-intervention scores at the .05 level of statistical significance (t = 25.97, p = .001); and (3) students' overall satisfaction was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.44).

Keywords: Quizlet application, English vocabulary pronunciation ability, English vocabulary meaning retention, student satisfaction

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีความสำคัญในการสื่อสารยุคศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยในฐานะสมาชิกประชาคมอาเซียน (Ministry of Education, 2008) คำศัพท์เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้ภาษา เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทั้งนี้ ทักษะการอ่านออกเสียงที่ถูกต้องมีความสำคัญต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนถ่ายทอดความคิดได้ชัดเจน และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด (Harmer, 2007; Richards & Renandya, 2002)

เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ยุคปัจจุบัน การใช้สื่อออนไลน์และแอปพลิเคชันทางการศึกษาช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ (Mayer, 2009) แอปพลิเคชัน Quizlet เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ชั้นนำที่มีผู้ใช้งานกว่า 60 ล้านคนต่อเดือน และมีชุดการเรียนรู้ที่ผู้ใช้สร้างขึ้นรวมกว่า 900 ล้านชุดทั่วโลก (Quizlet, 2026) แอปพลิเคชันดังกล่าวออกแบบมาสำหรับสร้างบัตรคำดิจิทัล ซึ่งผู้ใช้สามารถสร้างบัตรคำศัพท์พร้อมคำแปล เพิ่มภาพประกอบ และเสียงอ่านโดยเจ้าของภาษาได้ (Dizon, 2016)

Quizlet ถือเป็นเครื่องมือ CALL ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างอิสระ (Dina & Ciornei, 2013) โดยมีพื้นฐานจากหลักการ Spaced Repetition เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจดจำระยะยาว มีโหมดการเรียนรู้หลากหลาย ได้แก่ Flashcards, Learn, Write, Spell, Test และ Match พร้อมระบบเสียงออกเสียงอัตโนมัติที่ช่วยพัฒนาทักษะการออกเสียง (Atalan & Subaşı, 2023) กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจับคู่คำศัพท์กับภาพและเกมการแข่งขัน สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบหลายรูปแบบที่กระตุ้นแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Dizon, 2016) นอกจากนี้ การเข้าถึงแอปพลิเคชันผ่านสมาร์ทโฟนช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (Kukulska-Hulme & Shield, 2008)

มีงานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาการใช้ Quizlet เพื่อพัฒนาการอ่านออกเสียงและการจำคำศัพท์ Khaoprasert et al. (2022) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.37) สอดคล้องกับ Siriprakob et al. (2025) ที่พบว่า นักเรียนระดับ ปวช. ชั้นปีที่ 1 มีความสามารถหลังเรียน ($\overline{X}$ = 16.20) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 8.58) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97) ส่วน Tirakanan (2018) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในระดับมาก

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาการจดจำคำศัพท์ (vocabulary memorization) หรือการเรียนรู้คำศัพท์ในบริบทเฉพาะด้าน งานวิจัยที่บูรณาการการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียง (pronunciation) และการจำความหมายคำศัพท์ (vocabulary meaning retention) ในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก รวมถึงโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ยังมีจำนวนน้อย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยศึกษาประสิทธิผลของแอปพลิเคชัน Quizlet ในการพัฒนาทั้งสองทักษะพร้อมกันในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น จังหวัดเชียงราย

จากการทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จำนวน 16 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 พบปัญหาสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การอ่านออกเสียงคำศัพท์ไม่ถูกต้องตามหลักสัทศาสตร์ (P = 45.40) และการจำความหมายคำศัพท์ (P = 55.40) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะภาษาด้านอื่น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาทักษะดังกล่าวด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet
2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนในทักษะการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษจากการใช้แอปพลิเคชัน Quizlet
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักเรียนโรงเรียนบ้านฝั่งตื้นพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระอื่นและชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2 ครูผู้สอนมีแนวทางการใช้แอปพลิเคชัน Quizlet เป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระเพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียนอย่างมีประสิทธิผล

3. โรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษามีแนวทางออกแบบหลักสูตรภาษาต่างประเทศที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น (โรงเรียนขนาดเล็ก) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 16 คน คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น คือ การใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ (1) ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (2) ความสามารถในการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และ (3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนาทักษะทั้งสองด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่นักเรียนมีความอ่อนจำนวน 80 คำ ใน 8 หมวด ได้แก่ 1) สถานที่ 2) การศึกษาและอาชีพ 3) การเดินทางท่องเที่ยว 4) เวลาว่างและนันทนาการ 5) อาหารและเครื่องดื่ม 6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) กิจวัตรประจำวันและประสบการณ์ และ 8) สุขภาพและสวัสดิการ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น

ระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึงมกราคม พ.ศ. 2568 รวม 3 เดือน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8 คาบเรียน (คาบละ 50 นาที)

ทบทวนแนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้คำศัพท์

Nation (2001) เสนอว่าการเรียนรู้คำศัพท์ประกอบด้วยสี่องค์ประกอบ ได้แก่ Meaning-focused Input, Meaning-focused Output, Language-focused Learning และ Fluency Development ซึ่งบูรณาการการเรียนรู้แบบตั้งใจและบังเอิญไว้ด้วยกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Schmitt (2019) ที่เน้นกลยุทธ์ 4 กลุ่ม ได้แก่ Social, Memory, Cognitive และ Metacognitive Strategies เพื่อช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความหมายและจดจำคำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Nation (2001) ยังชี้ว่าการเพิ่มปริมาณการสัมผัสคำศัพท์ (Maximizing Exposure) และการฝึกซ้ำผ่านบริบทหลากหลาย โดยเฉพาะการใช้ flashcards และเทคโนโลยี เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กลยุทธ์เหล่านั้นเกิดผลในทางปฏิบัติ แนวคิดนี้สะท้อนอยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ด้วย Quizlet และรองรับตัวแปรตามที่ 2 คือ ความสามารถในการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

2. ทฤษฎีการออกเสียงภาษาอังกฤษ

Celce-Murcia, Brinton & Goodwin (2010) วางรากฐานว่าการสอนออกเสียงที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างระบบเสียงกับทักษะการฟัง รูปวิทยา และการสะกดคำ ควบคู่กับการออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Kelly (2000) ที่เน้นเทคนิค High Variability Phonetic Training ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนจดจำและแยกแยะเสียงได้ผ่านการฝึกซ้ำในบริบทจริงโดยมีเทคโนโลยีสนับสนุน ทั้งสองแนวคิดชี้ให้เห็นว่าระบบเสียงอัตโนมัติของ Quizlet ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกออกเสียงซ้ำและรับข้อมูลป้อนกลับทันทีนั้น สอดรับกับหลักสัทศาสตร์ (Celce-Murcia et al., 2010; Kelly, 2000) และรองรับตัวแปรตามที่ 1 คือ ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

Vygotsky (1978) อธิบายผ่านทฤษฎีสังคมวัฒนธรรมว่าเทคโนโลยีดิจิทัลอย่าง Quizlet สามารถทำหน้าที่เป็น Scaffolding ตามแนวคิด Zone of Proximal Development (ZPD) ที่ช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนได้ตามจังหวะของตนเอง สอดคล้องกับ Sweller (1994) ที่อธิบายว่าการจัดการภาระความจำทั้ง Intrinsic, Extraneous และ Germane Load ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ ซึ่ง Mayer (2009) ต่อยอดแนวคิดนี้ โดยพบว่าการนำเสนอด้วยภาพและเสียงประกอบกัน (Modality Effect) ช่วยลด Extraneous Load และส่งเสริม Germane Load ทฤษฎีทั้งสามอธิบายได้ว่าการที่ Quizlet ผสมผสานภาพ เสียง และข้อความในแพลตฟอร์มเดียวนั้น เสริมกระบวนการทางสติปัญญา (Vygotsky, 1978) ลดภาระความจำ (Sweller, 1994) และเพิ่มประสิทธิผลการเรียนรู้คำศัพท์และการออกเสียงตามตัวแปรตามที่ 1 และ 2 (Mayer, 2009)

4. การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ กับการสอนภาษา (CALL/MALL/Gamification)

การเรียนรู้ภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ (CALL) ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในฐานะแนวทางที่เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษา (Chapelle, 2001; Levy & Stockwell, 2006) และพัฒนาสู่การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ (MALL) ที่ส่งเสริมการเข้าถึงและการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา (Kukulska-Hulme & Shield, 2008; Godwin-Jones, 2011) ในขณะที่แนวคิด Gamification ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Deterding, Dixon, Khaled & Nacke, 2011; Kapp, 2012) กรอบแนวคิดทั้งสามสนับสนุนว่า Quizlet ในฐานะแอปพลิเคชันมือถือที่มีองค์ประกอบของเกมตอบสนองต่อตัวแปรตามที่ 3 คือ ความพึงพอใจของนักเรียน ด้วยการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและกระตุ้นการมีส่วนร่วม

5. แอปพลิเคชัน Quizlet

Quizlet เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลที่ออกแบบบนหลักการ Spaced Repetition เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจดจำระยะยาว โดยบูรณาการโหมดการเรียนรู้หลากหลาย ได้แก่ Flashcards, Learn, Write, Spell, Test และ Match ซึ่งผสมผสานภาพ เสียง และข้อความในแพลตฟอร์มเดียว (Dizon, 2016) Zhang, Zou & Xie (2024) ทำ Meta-analysis จาก 23 งานวิจัย พบว่า Quizlet มีผลเชิงบวกระดับปานกลางต่อการเรียนรู้คำศัพท์ การจดจำระยะยาว และเจตคติของผู้เรียน อีกทั้งองค์ประกอบ Gamification ยังส่งเสริมแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Sanosi, 2018; Waluyo & Bucol, 2021) ด้วยเหตุนี้ Quizlet จึงเป็นเครื่องมือ CALL ที่มีประสิทธิผลซึ่งรองรับทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตามทั้งสามข้อ กล่าวคือ หลักการ Spaced Repetition และโหมด Spell/Flashcards รองรับตัวแปรตามที่ 1 และ 2 ส่วนองค์ประกอบ Gamification รองรับตัวแปรตามที่ 3

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

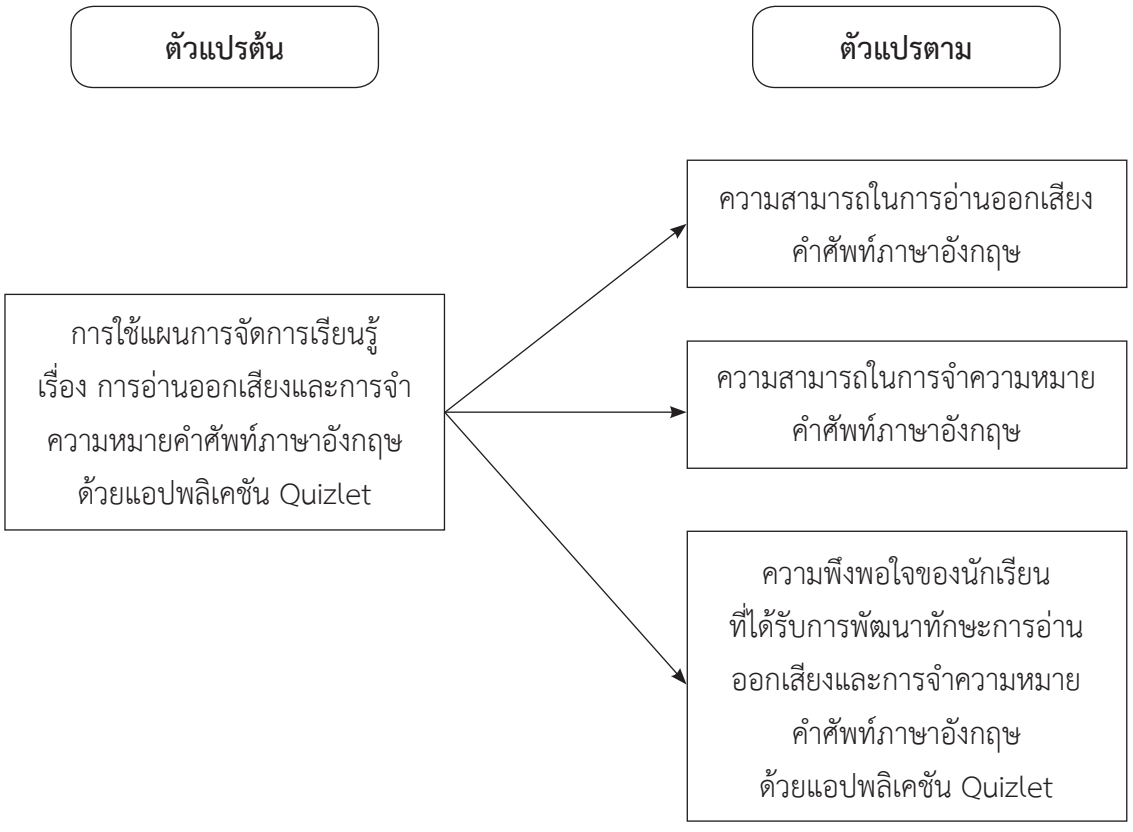
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ Quizlet ในการพัฒนาคำศัพท์และการออกเสียงภาษาอังกฤษได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา Dizon (2016) พบว่านักศึกษาญี่ปุ่นที่ใช้ Quizlet มีคะแนนคำศัพท์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญและมีความพึงพอใจสูง ในทำนองเดียวกัน Sanosi (2018) พบว่า Quizlet ช่วยเพิ่มการจดจำคำศัพท์ระยะยาวและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Waluyo & Bucol (2021) ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 วงจร 10 สัปดาห์ กับนักศึกษาระดับ CEFR A1 จำนวน 65 คนในประเทศไทย พบว่าคะแนนคำศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังใช้ Quizlet ($t(65) = -16.06$, $p < .001$) โดยค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 10.94 เป็น 13.11 คะแนน (จาก 15 คะแนนเต็ม) Tran & Le (2023) ทำวิจัยแบบผสมผสานวิธีกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 300 คน และครู 15 คนในเวียดนาม พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

อย่างมีนัยสำคัญ (Posttest Mean: 6.23 เทียบกับ 5.59) ทั้งครูและนักเรียนมีเจตคติเชิงบวก (Cronbach's Alpha = 0.762) โดยเฉพาะด้านการจดจำ ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = 0.81) ด้านการออกเสียง Atalan & Subaşı (2023) พบว่าฟังก์ชัน Spell Mode และระบบเสียงของ Quizlet ช่วยให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ฝึกฟังและออกเสียงซ้ำจนมีพัฒนาการด้านการออกเสียงที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ Kubaczka & Polok (2023) ที่พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนออนไลน์โดยใช้ Quizlet มีคะแนนการออกเสียงสูงกว่ากลุ่มที่ใช้วิธีดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .001$) Zhang, Zou & Xie (2024) ทำเมตาวิเคราะห์ตีพิมพ์ใน PLOS ONE พบว่า Quizlet มีผลเชิงบวกระดับปานกลางต่อการเรียนรู้และการจดจำคำศัพท์ และระดับน้อยต่อเจตคติของผู้เรียน พร้อมแนะนำให้บูรณาการ Quizlet เข้ากับหลักสูตรการสอนภาษา

งานวิจัยข้างต้นยืนยันร่วมกันว่า Quizlet ช่วยพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์และการออกเสียงอย่างมีนัยสำคัญ โดย Atalan & Subaşı (2023) และ Kubaczka & Polok (2023) รองรับตัวแปรตามที่ 1, Dizon (2016), Sanosi (2018), Waluyo & Bucol (2021) และ Zhang et al. (2024) รองรับตัวแปรตามที่ 2 และ Dizon (2016) และ Tran & Le (2023) รองรับตัวแปรตามที่ 3 ด้านความพึงพอใจ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐาน

ข้อ 1 ความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet สูงกว่าก่อนเรียน

ข้อ 2 ความสามารถในการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet สูงกว่าก่อนเรียน

ข้อ 3 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet ในระดับมากขึ้นไป (ค่าเฉลี่ย ≥ 3.51)

ระเบียบวิธีวิจัย

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ใช้แบบแผนการทดสอบก่อนและหลังเรียนกลุ่มเดียว (One-Group Pretest-Posttest Design; Campbell & Stanley, 1963)

$$O_1 \times O_2$$

เมื่อ X แทน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet

O_1 แทน การทดสอบก่อนเรียน

O_2 แทน การทดสอบหลังเรียน

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านฝั่งตื้น อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 16 คน คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet จำนวน 8 แผน แผนละ 50 นาที ครอบคลุมคำศัพท์ 8 หมวด 80 คำ ได้แก่ 1) สถานที่ 2) การศึกษาและอาชีพ 3) การเดินทางท่องเที่ยว 4) เวลาว่างและนันทนาการ 5) อาหารและเครื่องดื่ม 6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) กิจวัตรประจำวันและประสบการณ์ และ 8) สุขภาพและสวัสดิการ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินความเหมาะสมใน 5 ด้าน ได้แก่ สาระสำคัญ จุดประสงค์ สาระการเรียนรู้ กิจกรรม และสื่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แบบทดสอบการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับทดสอบก่อนและหลังเรียน ประกอบด้วย 2 ตอน รวม 80 ข้อ ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นการทดสอบภาคปฏิบัติการอ่านออกเสียง 40 ข้อ ประเมินด้วยเกณฑ์ 0-1 คะแนน และตอนที่ 2 เป็นการทดสอบการจำความหมายแบบปรนัย 4 ตัวเลือก และแบบเขียนตอบสั้น อย่างละ 20 ข้อ ผู้วิจัยทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่าค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20–0.80 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่น KR-20 เท่ากับ 0.82 และค่า IOC ทุกข้ออยู่ที่ 0.66 ขึ้นไป

3. แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบมาตรวัด 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 10 ข้อ ครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ประสิทธิภาพและความสนใจ (ข้อ 1–3) มิติที่ 2 ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ (ข้อ 4–5) มิติที่ 3 ผลกระทบต่อทักษะ

(ข้อ 6–9) และมิติที่ 4 เจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษ (ข้อ 10) ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบค่า IOC รายข้อ โดยข้อที่ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ด้วยแบบทดสอบการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet พร้อมบันทึกการสังเกตพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
3. ทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบทดสอบเดียวกัน
4. นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจภายหลังการทดสอบหลังเรียน
5. วิเคราะห์ข้อมูลจาก Pretest, Posttest และแบบสอบถามความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (P) และการทดสอบค่าที (t-test for dependent samples)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet (N = 16)

	การอ่านออกเสียงคำศัพท์ (40)	**การจำความหมายคำศัพท์ (40)**	**รวม (80)**
$\overline{X}$	33.81	35.44	69.25
S.D.	2.37	2.45	4.07
P	84.53	88.59	86.56

ผลการวิเคราะห์พบว่า (1) การอ่านออกเสียงคำศัพท์ มีคะแนนเฉลี่ย 33.81 จาก 40 คะแนน (P = 84.53) อยู่ในระดับดีมาก ค่า S.D. = 2.37 สะท้อนความแตกต่างระดับปานกลาง อาจเนื่องจากการออกเสียงขึ้นอยู่กับความมั่นใจพื้นฐานเดิม และทักษะการรับรู้เสียง (2) การจำความหมายคำศัพท์ มีคะแนนเฉลี่ย 35.44 จาก 40 คะแนน (P = 88.59) อยู่ในระดับดีมาก สูงกว่าการอ่านออกเสียง เนื่องจากการจำความหมายสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่นักเรียนไทยคุ้นเคยมากกว่า และ (3) คะแนนรวม เฉลี่ย 69.25 จาก 80 คะแนน (P = 86.56) อยู่ในระดับดีมาก ยืนยันประสิทธิภาพของ Quizlet ในการพัฒนาทักษะทั้งสองด้าน

2. การเปรียบเทียบความสามารถก่อนและหลังเรียนด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียน (N = 16)

รายการ	N	$\bar{X}$	S.D.	*t*	*p*
1) การอ่านออกเสียงคำศัพท์					
- Pretest	16	21.19	2.23	20.20	0.000
- Posttest	16	33.81	2.37		
2) การจำความหมายคำศัพท์					
- Pretest	16	20.75	3.11	18.37	0.000
- Posttest	16	35.44	2.45		
3) รวมทั้งสองด้าน					
- Pretest	16	41.94	4.80	25.97	0.000
- Posttest	16	69.25	4.07		

ผลการทดสอบ paired-sample t-test พบว่า (1) การอ่านออกเสียง คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 12.62 คะแนน (ร้อยละ 31.55) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 20.20$, $p < .001$) สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ค่า S.D. ที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย (0.14) สะท้อนความแตกต่างระหว่างบุคคลตามแนวคิด Matthew Effect (Stanovich, 1986) (2) การจำความหมายคำศัพท์ คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 14.69 คะแนน (ร้อยละ 36.73) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 18.37$, $p < .001$) สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ค่า S.D. ที่ลดลงจาก 3.11 เป็น 2.45 บ่งชี้นักเรียนมีความสามารถสม่ำเสมอและช่องว่างระหว่างบุคคลลดลง และ (3) คะแนนรวม เพิ่มขึ้น 27.31 คะแนน (ร้อยละ 34.14) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 25.97$, $p < .001$) โดยค่า S.D. ลดลงจาก 4.80 เป็น 4.07 ยืนยันประสิทธิผลของ Quizlet ในการพัฒนาทั้งสองทักษะอย่างครอบคลุม

3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนาทักษะด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยแอปพลิเคชัน Quizlet

ข้อ	รายการ	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ได้ฝึกออกเสียงและจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษของชุดบัตรคำในแอปพลิเคชัน Quizlet อย่างสนุกสนาน	4.75	0.45	มากที่สุด
2	ชอบฝึกออกเสียงและจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษตามที่ครูแนะนำ	4.81	0.40	มากที่สุด
3	ชอบทำกิจกรรมออกเสียงและจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษของชุดบัตรคำในแอปพลิเคชัน Quizlet ที่ครูแนะนำ	4.75	0.45	มากที่สุด
4	การเรียนรู้ เรื่อง การออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์เป็นสิ่งที่น่าสนใจ	4.81	0.40	มากที่สุด
5	ทำกิจกรรมที่ครูมอบหมายแล้วมีความสุข	4.69	0.48	มากที่สุด
6	ชอบฝึกออกเสียงและจำความหมายคำศัพท์ร่วมกับเพื่อน	4.69	0.48	มากที่สุด
7	สามารถทำกิจกรรมด้วยตนเองได้	4.75	0.45	มากที่สุด
8	นักเรียนสนใจร่วมตรวจและประเมินผลกิจกรรมที่ครูมอบหมายเพื่อที่จะได้ทราบผลการเรียนรู้ของตนเอง	4.75	0.45	มากที่สุด
9	สนใจร่วมตรวจสอบและประเมินผลกิจกรรมของเพื่อน	4.81	0.40	มากที่สุด
10	ชอบเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น	4.56	0.51	มากที่สุด
	สรุปรวมทุกรายการ	**4.74**	**0.44**	**มากที่สุด**

ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้ (1) ระดับความพึงพอใจโดยรวม เท่ากับ 4.74 (S.D. = 0.44) อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ($\overline{X} \geq 3.51$) (2) มิติที่ 1–2 (ประสิทธิภาพ ความสนใจ และประโยชน์ต่อการเรียนรู้) ข้อ 2 และ 4 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.81, S.D. = 0.40) สะท้อนแรงจูงใจและการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี (3) มิติที่ 3 (ผลกระทบต่อทักษะ) ข้อ 9 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.81, S.D. = 0.40) แสดงความพึงพอใจต่อการประเมินผลร่วมกัน และ (4) มิติที่ 4 (เจตคติต่อวิชา) ค่าเฉลี่ย 4.56 (S.D. = 0.51) แม้ต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด บ่งชี้ว่า Quizlet สร้างเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิผล ค่า S.D. ทุกข้ออยู่ในช่วง 0.40–0.51 สะท้อนความสอดคล้องของความคิดเห็นนักเรียนในระดับสูง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า (1) นักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนร้อยละ 84.53 (ระดับดีมาก) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 20.20$, $p < .001$) เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 (2) ความสามารถในการจำความหมายคำศัพท์ร้อยละ 88.59 (ระดับดีมาก) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 18.37$, $p < .001$) เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 (3) คะแนนรวมทั้งสองทักษะร้อยละ 86.56 (ระดับดีมาก) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 25.97$, $p < .001$) และ (4) นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\overline{X} = 4.74$, S.D. = 0.44) เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสามารถในการอ่านออกเสียงและการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเสียง (P = 84.53) และการจำความหมายคำศัพท์ (P = 88.59) อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งอธิบายได้จากสามมิติ ประการแรก หลักการ Spaced Repetition ของ Quizlet ที่บังคับให้ผู้เรียนทบทวนคำศัพท์ซ้ำในช่วงเวลาที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิด Maximizing Exposure และการฝึกซ้ำผ่านบริบทหลากหลายของ Nation (2001) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการเรียนรู้คำศัพท์ที่ยั่งยืน ประการที่สอง การที่ความสามารถในการจำความหมายสูงกว่าการออกเสียงเล็กน้อย เนื่องจากการจำความหมายสอดคล้องกับ Memory Strategies ที่นักเรียนไทยคุ้นเคย (Schmitt, 2019) ขณะที่การออกเสียงต้องอาศัยทักษะทางกลไกและการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (Celce-Murcia et al., 2010) ประการที่สาม การที่ Quizlet ผสมผสานภาพ เสียง และข้อความสอดคล้องกับ Modality Effect ของ Mayer (2009) ที่ช่วยลด Extraneous Load (Sweller, 1994) ทำให้ผู้เรียนประมวลผลรูปคำ เสียง และความหมายได้พร้อมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การเปรียบเทียบความสามารถก่อนและหลังการใช้ Quizlet

ผลการวิจัยพบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน ($t = 25.97$, $p < .001$) โดยอธิบายได้จากสามกลไก ประการแรก Quizlet ทำหน้าที่เป็น Scaffolding ดิจิทัลตามแนวคิด Zone of Proximal Development (ZPD) ของ Vygotsky (1978) ระบบ Self-paced Learning ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนพัฒนาจากระดับพื้นฐานของตนได้โดยไม่ต้องรอการชี้นำจากครูตลอดเวลา ประการที่สอง การลดลงของค่า S.D. หลังเรียน (จาก 4.80 เหลือ 4.07) สะท้อนว่า Quizlet ช่วยลดช่องว่างความสามารถระหว่างนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ZPD ที่อธิบายว่า Scaffolding ที่ดีช่วยให้ผู้เรียนที่อ่อนกว่าพัฒนาได้รวดเร็วขึ้น ประการที่สาม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Meta-analysis ของ Zhang et al. (2024) ที่พบว่า Quizlet มีผลเชิงบวกระดับปานกลางต่อการเรียนรู้คำศัพท์และการจดจำระยะยาว และกับงานวิจัยในบริบทไทยของ Waluyo & Bucol (2021) ($t(65) = -16.06$, $p < .001$) ยืนยันว่าประสิทธิผลของ Quizlet สามารถทำซ้ำได้ในกลุ่มนักเรียนไทยที่มีบริบทแตกต่างกัน

3. ความพึงพอใจของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\overline{X} = 4.74$, S.D. = 0.44) โดยค่า S.D. ที่ต่ำสะท้อนความสอดคล้องของความคิดเห็นระหว่างนักเรียน ซึ่งอธิบายได้จากสามปัจจัย ประการแรก องค์ประกอบ Gamification ของ Quizlet เช่น การแข่งขัน คะแนน และการตอบรับทันที เพิ่ม Intrinsic Motivation ของผู้เรียน (Kapp, 2012; Deterding et al., 2011) อธิบายว่าเหตุใดข้อที่เกี่ยวกับความชอบในกิจกรรมจึงได้คะแนนสูงสุด ($\overline{X} = 4.81$) ประการที่สอง ความยืดหยุ่นของ MALL (Kukulska-Hulme & Shield, 2008) อธิบายว่าเหตุใดนักเรียนจึงรู้สึกทำกิจกรรมด้วยตนเองได้ ($\overline{X} = 4.75$) และมีความสุขในการทำกิจกรรมที่ครูมอบหมาย ($\overline{X} = 4.69$) ประการที่สาม ข้อที่ได้คะแนนต่ำสุด ($\overline{X} = 4.56$) คือ “ชอบเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น” สอดคล้องกับ Zhang et al. (2024) ที่พบว่า Quizlet มีผลต่อเจตคติในระดับเล็กเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิชาโดยรวมต้องอาศัยประสบการณ์สะสมระยะยาวมากกว่าการพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน

โดยสรุป งานวิจัยนี้เพิ่มองค์ความรู้ใน 3 มิติ ประการแรก แสดงให้เห็นว่า Quizlet สามารถพัฒนาการออกเสียง (P = 84.53) และการจำความหมายคำศัพท์ (P = 88.59) ได้พร้อมกันในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สพป. ซึ่งเป็นบริบทที่งานวิจัยก่อนหน้ายังศึกษาน้อย โดยผลชี้ว่าการออกเสียงต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติซ้ำมากกว่าการจำความหมาย สนับสนุนแนวคิดของ Celce-Murcia et al. (2010) ประการที่สอง การลดลงของค่า S.D. หลังเรียน (จาก 4.80 เหลือ 4.07) แสดงว่า Quizlet ช่วยลดช่องว่างความสามารถระหว่างนักเรียน ขยายผลจาก Zhang et al. (2024)

สู่บริบทโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทของไทย และประการที่สาม ผลยืนยันว่าหลักการ Spaced Repetition ของ Quizlet มีประสิทธิผลในการพัฒนาทั้งสองทักษะพร้อมกันภายใน 8 คาบเรียน แม้ในชั้นเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร เป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ครูควรบูรณาการ Quizlet เข้ากับการสอนภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอ โดยสร้างชุดบัตรคำที่สอดคล้องกับหลักสูตรและความสนใจของนักเรียน โดยเฉพาะด้านคำศัพท์และการออกเสียง

2. โรงเรียนควรจัดอบรมครูด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และจัดหาอุปกรณ์พร้อมอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชันอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังระดับชั้นอื่นเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของ Quizlet ในบริบทที่หลากหลายและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

4. ควรมีการวิจัยติดตามระยะยาวเพื่อประเมินการคงอยู่ของทักษะและความสามารถในการนำไปใช้สื่อสารจริง

5. ผู้ปกครองควรสนับสนุนให้บุตรหลานใช้ Quizlet ทบทวนบทเรียนที่บ้าน พร้อมติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างนิสัยการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

REFERENCES

Atalan, E., & Subaşı, G. (2023). The impact of Quizlet on teaching pronunciation to 9th grade EFL students. **Turkish Online Journal of Educational Technology, 22**(4), 222-227.

Celce-Murcia, M., Brinton, D. M., & Goodwin, J. M. (2010). **Teaching pronunciation: A course book and reference guide** (2nd ed.). Cambridge University Press.

Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). **Experimental and quasi-experimental designs for research**. Boston, MA: Houghton Mifflin.

Chapelle, C. A. (2001). **Computer applications in second language acquisition: Foundations for teaching, testing and research.** Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: Defining "gamification". In **Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference** (pp. 9-15). ACM.

Dina, A. T., & Ciornei, S. I. (2013). The advantages and disadvantages of computer assisted language learning and teaching for foreign languages. **Procedia-Social and Behavioral Sciences, 76,** 248-252.

Dizon, G. (2016). Quizlet in the EFL classroom: Enhancing academic vocabulary acquisition of Japanese university students. **Teaching English with Technology, 16**(2), 40–56.

Godwin-Jones, R. (2011). Mobile apps for language learning. **Language Learning & Technology, 15**(2), 2–11.

Harmer, J. (2007). **The practice of English language teaching** (4th ed.). Harlow, UK: Pearson Education.

Kapp, K. M. (2012). **The gamification of learning and instruction: Game-based methods and strategies for training and education.** San Francisco, CA: Pfeiffer.

Kelly, G. (2000). **How to teach pronunciation**. Harlow, England: Longman.

Khaoprasert, W., Pitsuwan, T., Rueangkham, J., & Wannathong, N. (2022). Development of English vocabulary memorization using Quizlet application for Grade 8 students in Sakon Nakhon Secondary Educational Service Area. **Chulalongkorn University Journal of Education, 50**(3). https://doi.org/10.58837/CHULA.EDUCU.50.3.4

Kornell, N., & Bjork, R. A. (2008). Learning concepts and categories: Is spacing the "enemy of induction"? **Psychological Science, 19**(6), 585–592.

Kubaczka, K., & Polok, K. (2023). Effectiveness of teaching English by Quizlet to online taught 8th grade students. **Scientific and Educational Journal, 17**(8), 125-136.

Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2008). An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to support collaboration and interaction. ***ReCALL*, *20***(3), 271–289.

Levy, M., & Stockwell, G. (2006). **CALL dimensions: Options and issues in computer-assisted language learning.** Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Mayer, R. E. (2009). **Multimedia learning** (2nd ed.). New York, Cambridge University Press.

Ministry of Education. (2008). **The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008).** Bangkok: Cooperative Promotion Department Printing House.

Nation, I. S. P. (2001). **Learning vocabulary in another language**. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Quizlet. (2026). **About Quizlet**. Retrieved from https://quizlet.com/about [2026, 30 Apr.]

Richards, J. C., & Renandya, W. A. (2002). **Methodology in language teaching: An anthology of current practice**. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Sanosi, A. (2018). The effect of Quizlet on vocabulary acquisition. **Asian Journal of Education and e-Learning, 6**(4), 71–77.

Schmitt, N. (2019). Understanding vocabulary acquisition, instruction, and assessment: A research agenda. **Language Teaching, 52**(2), 261-274.

Siriprakob, K., Palanusorn, C., Ruenmit, P., & Yaemchuti, N. (2025). Development of English vocabulary learning ability in hotel situations using games from the Quizlet application for first-year vocational certificate students at Eastern College of Technology (E-Tech). In **Proceedings of the 15th National and International Benchamitr Academic Conference "Artificial Intelligence: A Driving Force for Sustainable Development Goals", 5**(38), 294-305. Bangkok: Thonburi University.

Stanovich, K. E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. **Reading Research Quarterly, 21**(4), 360-407.

Sweller, J. (1994). Cognitive load theory, learning difficulty, and instructional design. **Learning and Instruction, 4**(4), 295-312.

Tirakanan, S. (2018). Using the Quizlet application to develop English vocabulary learning skills of Mathayom Suksa 3 students. **Academic and Research Journal of Northeastern University, 8**(1), 74–85.

Tran, D. T., & Le, H. T. (2023). The impact of Quizlet on vocabulary improvement: A case study in Binh Duong Province secondary schools. **World Journal of English Language, 13**(6), 235-242.

Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in society: The development of higher psychological processes.** Harvard University Press.

Waluyo, B., & Bucol, J. L. (2021). The impact of gamified vocabulary learning using Quizlet on low-proficiency students. **Computer Assisted Language Learning Electronic Journal, 22**(1), 164-185.

Zhang, R., Zou, D., & Xie, H. (2024). Quantifying cognitive and affective impacts of Quizlet on learning vocabulary: A meta-analysis. **Frontiers in Psychology, 15**, 1349835. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1349835

รูปแบบ องค์ประกอบการแสดงและบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

PATTERNS, PERFORMANCE ELEMENTS, AND ROLES OF CREATIVE THAI DRAMATIC ARTS IN THE 21st CENTURY

ธีรตา นุ่มเจริญ[1*] ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม[2] และ อัควิทย์ เรืองรอง[3]
[1, 2, 3]สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Theerata Numcharoen[1*], Narongrit Chaokam[2] and Akhawit Ruengrong[3]
[1, 2, 3]Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

[*]E-mail: Theerata.n@pnru.ac.th

Received: 2026-01-06
Revised: 2026-03-28
Accepted: 2026-04-01

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 กระบวนทัศน์และบริบททางสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยบูรณาการการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร จากเอกสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่และสื่อวิดีทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ จำนวน 196 ผลงาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยการจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ และแจกแจงความถี่ ก่อนนำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และสรุปผลอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบส่วนใหญ่ปรากฏในลักษณะของการแสดงตามขนบพื้นบ้าน สะท้อนการนำรากฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงร่วมสมัย ด้านองค์ประกอบการแสดงพบว่า วรรณกรรมหรือเรื่องที่ใช้แสดงส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิต ภูมิปัญญา กรรมวิธีและอาชีพ ลีลาการแสดงนิยมใช้ท่านาฏศิลป์ไทย ภาษาท่าและการตีบทมากที่สุด ด้านเพลงและดนตรีส่วนใหญ่ไม่มีบทร้อง โดยเป็นเพลงประพันธ์ขึ้นใหม่และดนตรีพื้นบ้าน ด้านเครื่องแต่งกายสะท้อนวิถีพื้นบ้านหรือสามัญชน ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงมักเป็นอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่หรือดัดแปลงเลียนแบบธรรมชาติ และด้านนักแสดงส่วนใหญ่นิยมใช้นักแสดงชายและหญิงร่วมแสดง

ในด้านบทบาท พบว่า นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นอกเหนือจากบทบาทด้านความบันเทิงแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยกับบริบทสังคมร่วมสมัย สะท้อนศักยภาพของนาฏศิลป์ไทยในการปรับตัวและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการแสดง องค์ประกอบของการแสดง บทบาทของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

This study, entitled Patterns, Performance Elements, and Roles of Creative Thai Dramatic Arts in the 21st Century, forms part of a broader research project, Future Scenarios of Creative Thai Dramatic Arts in the 21st Century: Paradigms and Social Contexts. The study aims to analyze and synthesize the patterns, performance elements, and roles of creative Thai dramatic arts in the contemporary era. A mixed-methods research design was employed, integrating qualitative and quantitative approaches. The qualitative component utilized documentary research, examining published documents and video media related to creative Thai dramatic performances. A total of 196 works were collected and analyzed using content analysis to identify dominant performance patterns and characteristics. The quantitative component involved data classification, categorization, and frequency analysis, which were systematically synthesized and interpreted to explore relationships among variables and generate research conclusions. The findings indicate that the predominant pattern of creative Thai dramatic arts in the 21st century is grounded in traditional folk performance conventions, reflecting the integration of cultural heritage and local wisdom into contemporary artistic expressions. In terms of performance elements, narrative content most frequently depicts aspects of everyday life, livelihoods, local wisdom, traditional practices, and community occupations. Performance styles primarily employ Thai classical dance vocabulary, traditional gesture language, and interpretative acting techniques. Musical accompaniment typically consists of newly composed instrumental music combined with folk musical traditions, often without vocal lyrics. Costumes predominantly reflect folk or commoner styles, while stage props are frequently newly created or designed to emulate natural forms. Performances generally involve both male and female performers.

Regarding its roles, creative Thai dramatic arts in the 21st century primarily function as a medium for cultural preservation and transmission. Beyond their entertainment value, these creative works also serve as a cultural bridge connecting Thailand's cultural heritage with contemporary social contexts. The findings highlight the adaptive capacity of creative Thai dramatic arts to evolve within increasingly globalized cultural environments.

Keywords: Patterns, Performance elements, Roles of Thai dramatic arts , The creative of Thai dramatic arts, the 21st Century

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกด้านวัฒนธรรมทางการแสดงที่มีการสืบทอดต่อกันมายาวนาน มีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชาติและรากฐานทางสังคมที่สร้างความภาคภูมิใจให้คนในชาติ ด้วยวัฒนธรรมอันดีงามนาฏศิลป์ไทยนั้น มิได้ก่อเกิดขึ้นมาอย่างฉาบฉวย แต่มีวิวัฒนาการมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สั่งสมก่อเกิดจนมีระเบียบแบบแผนสร้างเป็นมาตรฐานที่ยอมรับได้โดยทั่วกัน ทั้งนี้เกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ การคิดหาวิธี หรือรูปแบบการแสดงใหม่ ๆ จากการศึกษาประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย พบร่องรอยหลักฐานที่ระบุได้ว่า มีนาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัยแล้ว ถึงแม้จะไม่ปรากฏ

กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในเรื่องของรูปแบบการแสดง แต่ก็สามารถเข้าใจได้ว่ามีนาฏศิลป์ไทยมีรูปแบบที่เรียบง่าย ใช้สำหรับความบันเทิง สนุกสนานรื่นเริง (Virulrak, 2000) ต่อมาเริ่มมีรูปแบบของการแสดงที่ชัดเจนขึ้นตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 8 ด้านที่ 2 ในสมัยพระมหาธรรมราชา (ลิไท) ศิลาจารึกเขาสุมนกูฏ (เขาพระบาทใหญ่) เมื่อ ม.ศ.1281 (พ.ศ. 1902) เนื้อความบรรยายภาพสองข้างทางจากเมืองสุโขทัยถึงยอดเขาสุมนกูฏ เมื่อคราวนำรอยพระพุทธบาทไปประดิษฐานบนยอดเขาแห่งนั้น โดยกล่าวถึงการตั้งเครื่องสักการะบูชาและการสนุกสนานรื่นเริง ซึ่งปรากฏคำว่า “ระบำและเต้น” ซึ่งถือเป็นรูปแบบการแสดงที่เก่าแก่ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ในหนังสือ ไตรภูมิกถา หรือ ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์พระมหาธรรมราชาที่ 1 พญาลิไท (Fine Arts Department, 1983) ซึ่งแสดงให้เห็นรูปแบบของนาฏศิลป์ที่ปรากฏในสมัยนี้ คือ เต้น รำ ฟ้อน และระบำ ต่อมาในสมัยอยุธยา ได้มีการพัฒนาด้านแสดงในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3 (สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ปรากฏมีคำว่า “ละคร” จากหลักฐานการบันทึกของเดอลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ชาวต่างชาติที่เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น ซึ่งนับเป็นต้นแบบของละครรำแบบอื่น ๆ ต่อมาทั้ง ละครชาตรี ละครนอก และละครใน ละครผู้หญิง ในสมัยธนบุรีมีละครรำของหลวงที่มีผู้หญิงและผู้ชายแสดง และมีละครผู้หญิงของเจ้านครศรีธรรมราช จนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทรงรวบรวบตำราฟ้อนรำ มีการปรับปรุงระบำมาตรฐาน (ระบำสี่บท) สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) เป็นยุคทองของนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงโปรดละครรำ มีกระบวนท่ารำงดงามตามประณีตแบบราชสำนัก มีการฝึกหัดทั้งโขน ละครใน ละครนอก โดยได้ฝึกผู้หญิงให้แสดงละครนอกของหลวงและมีการปรับปรุงเครื่องแต่งกายยืนเครื่องแบบละครใน สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เกิดการพัฒนาละครรำเป็นละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครเสภา และละครพูด สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) นาฏศิลป์ไทยมีเจริญรุ่งเรืองมาก เนื่องด้วยพระองค์โปรด ฯ ให้ตั้งกรมมหรสพขึ้น จึงทำให้มีการทำนุบำรุงศิลปะทางด้านโขน ละคร และดนตรีปี่พาทย์ มีการฝึกหัดอย่างมีระเบียบแบบแผนและโปรดตั้งโรงเรียนฝึกหัดนาฏศิลป์ในกรมมหรสพขึ้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในประเทศและสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ 8) ประเทศไทยอยู่ในช่วงเกิดภาวะสงคราม จึงมีผลต่อวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างมาก เกิดเป็นละครปลุกใจเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้คนในชาติ และต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ซึ่งเป็นยุคหลังสมัยใหม่ได้เกิดนาฏศิลป์ เรียกว่า “นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์” ผู้วิจัยได้เพียงแต่ยกประเด็นที่มีการพัฒนารูปแบบของนาฏศิลป์ไทยอย่างเด่นชัดที่เกิดขึ้นในรัชสมัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงเพียงเท่านั้น เพื่อให้เห็นภาพของวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะด้านรูปแบบการแสดงที่เกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ จนเกิดเป็นนาฏศิลป์ไทยประเภทต่าง ๆ อย่างในปัจจุบัน ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยด้านสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ค่านิยม ทัศนคติ รสนิยมของผู้ชมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งมีความต้องการทางสุนทรียะที่แตกต่างกัน (Chula-Saevok, 2017) และสำคัญที่สุด ก็คือ ความคิดสร้างสรรค์ของเหล่าบรรดาบูรพคณาจารย์หรือบรรดาศิลปินที่คิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์นาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายน่าสนใจตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากขึ้น

นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์หรือการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยนี้ ถือเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานขององค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ อันเป็นผลผลิตจากการคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์จากจินตนาการแรงบันดาลใจ แนวคิดในการสร้างสรรค์และกลวิธีการแสดงทางนาฏศิลป์โดยผ่านการถ่ายทอดจากผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคนผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมด้านเนื้อหา แนวคิดปรัชญา รูปแบบการแสดงตลอดจนการกำหนดองค์ประกอบการแสดงอื่น ๆ มีแนวคิดในการสร้างสรรค์ 3 ประการ คือ 1. กระบวนการประดิษฐ์สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

2. การเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งที่มีอยู่แล้วตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป และ 3. การปรับปรุงผลงานหรือแนวคิดที่มีอยู่เดิม (Sobruek, 2002) จากแนวคิดการสร้างสรรค์ที่สืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน มีการผลิตซ้ำตามแนวคิดเดิม ๆ รวมถึงองค์ประกอบของการแสดงที่มีแนวคิดและทฤษฎีที่สืบต่อกันมา สถาบันการศึกษา นักวิชาการ นาฏศิลปิน ได้พยายามสร้างทฤษฎีการสร้างสรรค์ผ่านรูปแบบของกระบวนการทำวิจัย โดยการศึกษาหาข้อมูลพื้นฐานและสร้างสรรค์งานให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม ตามแผนงานวิจัยการส่งเสริมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สรรพศาสตร์และศิลปสร้างสรรค์เพื่อตอบโจทย์นวัตกรรม งานสร้างสรรค์ที่พัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติต่าง ๆ เพื่อยกระดับสุนทรียรส ของผู้คนในสังคมทุกรุ่นทุกกลุ่ม และทุกระดับ ที่มีผลกระทบเกี่ยวกับสังคมในอนาคต หรือการสร้างจิตสำนึกจุดประกายชี้แนะ ชี้นำประเด็นรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก ในขณะที่กระบวนการพัฒนาและปรับเปลี่ยนนาฏศิลป์ไทยจำเป็นต้องดำเนินไปควบคู่กับการอนุรักษ์อย่างสมดุล โดยไม่ละทิ้งรากฐานทางวัฒนธรรมเดิม ขณะเดียวกันก็ต้องเปิดพื้นที่ให้เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองต่อบริบทของสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ ครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ นักวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย จึงได้ร่วมกันเสนอแนวคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนพื้นฐานของเหตุผลทางวิชาการ เพื่อแสวงหาแนวทางในการธำรงรักษาและพัฒนานาฏศิลป์ไทยให้สามารถดำรงอยู่และปรับตัวได้ในทุกยุคสมัย (Phinitthanasarn, 2010) การเกิดขึ้นของ “นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์” จึงเป็นผลจากการปรับตัวของศิลปะการแสดงไทยต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยจากการศึกษาประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ไทยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการแสดงในแต่ละยุคสมัยเกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ด้านวรรณกรรมหรือบทประพันธ์ ด้านสาระของการแสดง และด้านประสบการณ์ของศิลปินเอง รวมถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านสังคม ด้านการเมืองและนโยบาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านผู้ชม ซึ่งล้วนส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบ องค์ประกอบและแนวคิดของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 21 นี้ เกิดรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ขึ้นมามากมายอย่างไร้ขีดจำกัดและมีความหลากหลาย ประกอบกับการสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงให้เป็นที่น่าสนใจ สอดคล้องกับความต้องการในสังคม สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มากมาย จึงเกิดกระแสบทบาททางสังคมใหม่ ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น จากในอดีตนาฏศิลป์ไทยมีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดชีวิตลง ทั้งงานพระราชพิธีและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน รวมถึงการสร้างความรื่นเริงบันเทิงใจ ต่อมาบทบาทของนาฏศิลป์ได้มีความสำคัญและได้รับการยกย่องในฐานะเป็นเครื่องราชูปโภค (Junlasri, 2014) บ่งบอกถึงความมั่งคั่งของเจ้านาย ดังในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระราชทานอนุญาตให้เจ้านายขุนนางผู้ใหญ่ตลอดจนผู้ว่าราชการเมืองหัดโขนได้ไม่ห้ามปราม ด้วยเหตุนี้นาฏศิลป์จึงได้กลายเป็นเครื่องประดับเกียรติของเจ้าหรือมูลนาย (Virulrak, 2006) รวมไปถึงการใช้นาฏศิลป์เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อสรรเสริญผู้นำ การแสดงตัวตนอัตลักษณ์ของชุมชน การเรียกร้องสิทธิในการปกครองและการเผยแพร่นโยบายของผู้นำ (Vasinarom, 2019) อีกด้วย ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์ที่ส่งผลต่อนาฏศิลป์ดังที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (Virulrak, 2006) ได้กล่าวถึงเรื่องบทบาทของนาฏศิลป์ที่มีต่อมนุษย์ไว้ว่า นาฏศิลป์ มีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตทั้งที่เป็นกิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวม ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มนุษย์ใช้นาฏศิลป์เป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตในเวลาปกติและในโอกาสพิเศษอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาถึงความสำคัญของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่มีบทบาทต่อสังคมไทยมากมาย แต่ในปัจจุบันเข้าสู่ยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม รวมถึงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ย่อมได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งด้านบวกและด้านลบ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้โลกเกิดการเชื่อมโยงแบบไร้พรมแดน ส่งผลให้นาฏศิลป์ไทยสามารถเผยแพร่สู่สายตา

ชาวโลกได้อย่างกว้างขวางผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทย ขณะเดียวกัน กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมกระแสนิยม (pop culture) ที่แพร่กระจายผ่านสื่อดิจิทัลก็อาจก่อให้เกิดการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรม ส่งผลต่อแนวคิด รสนิยม และทัศนคติของผู้ชม ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อทิศทางการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์อยู่จำนวนมาก แต่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในบริบทของศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบยังมีอยู่จำกัด โดยเฉพาะการจัดหมวดหมู่รูปแบบการสร้างสรรค์และการวิเคราะห์บทบาทของการแสดงในบริบททางสังคม ดังนั้น การศึกษานาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทย ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการแสดง องค์ประกอบการสร้างสรรค์ และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยในศตวรรษที่ 21 อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ต่อยอด และธำรงคุณค่าของนาฏศิลป์ไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในอนาคต

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่ปรากฏในศตวรรษที่ 21 (ช่วงเวลา ค.ศ. 2019 ถึง 2022) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ให้มีคุณค่าสอดคล้องต่อบริบททางสังคมในปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบและองค์ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 และปลูกฝังสร้างเสริมกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับนาฏศิลป์ไทยในศตวรรษที่ 21 ให้สามารถปฏิบัติและดำรงอาชีพในฐานะนาฏศิลปินได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มภาคภูมิ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการกำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการแสดง องค์ประกอบของการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2019 ถึง ค.ศ. 2022) มุ่งศึกษาเฉพาะผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่นำเสนอผ่านเวทีการนำเสนอผลงานการแสดง และการถ่ายทอดสดภาพและเสียงผ่านอินเทอร์เน็ตแบบเรียลไทม์หรือไลฟ์สตรีมมิ่ง (Live Streaming) และการจัดพิมพ์เผยแพร่ในเอกสารสูจิบัตรแสดง มีจำนวนทั้งสิ้น 3 เวที รวมจำนวนทั้งสิ้น 196 ผลงาน ได้แก่

1. การประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 30 ผลงาน
2. การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 103 ผลงาน

3. การนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์นาฏดุริยางคศิลป์ระดับชาติในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย จำนวน 63 ผลงาน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาของการนำเสนอนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2561 - 2565 (ค.ศ. 2019 ถึง ค.ศ. 2022)

ทบทวนแนวคิด

บทความวิจัยเรื่อง รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาท ของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง อนาคตภาพของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 : กระบวนทัศน์และบริบททางสังคม เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 การวิจัยนี้จึงได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม ตลอดจนสารัตถะที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยมีประเด็นนำเสนอ ดังนี้

1. รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในยุคศตวรรษที่ 21

ผู้วิจัยได้นำหลักวิธีการคิดนี้มาเป็นหลักในการจัดรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ประกอบกับข้อค้นพบจากการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยจากผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1.1) นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบจารีตราชสำนัก (Traditional Thai creative dances) คือ รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ที่นำหลักการแสดงแบบราชสำนักหรือการแสดงแบบมาตรฐานมาสร้างสรรค์ โดยมีเนื้อหาใหม่ แต่ยังคงรูปแบบของจารีต หรือแบบแผนดั้งเดิมของการแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทต่าง ๆ

1.2) นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบจารีตการแสดงพื้นบ้าน (Creative Thai dancing arts in the form of folk style) คือ รูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ที่นำรูปแบบการแสดงพื้นบ้าน/พื้นเมือง การละเล่นของท้องถิ่น อันเป็นวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นซึ่งเมื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่ แต่ยังคงลักษณะรูปแบบของการแสดงพื้นบ้าน/พื้นเมือง หรือการละเล่น ให้เห็นอย่างชัดเจน

1.3) นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบผสมผสาน (Creative Thai dancing arts that combined dance style) คือ นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่มีรูปแบบการแสดงที่เป็นการผสมผสาน โดยมีวิธีการผสมผสานของศิลปะการแสดงมากกว่าหนึ่งรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นนาฏศิลป์สกุลเดียวหรือคนละสกุล ซึ่งการผสมผสานนั้นมีการกำหนดสัดส่วนที่สอดคล้องกัน

1.4) นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบร่วมสมัย (Contemporary Thai creative dancing arts that dance style) คือ รูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดใหม่ เป็นศิลปะแห่งการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อถ่ายทอดจินตนาการที่แสดงออกถึงรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรมและสามารถสะท้อนความเป็นปัจจุบัน (Natayakul, 2023)

1.5) นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบนวัตกรรม (Creative Thai dancing arts that innovated dance style) คือ รูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดใหม่ โดยมีแบบแผนหรือรูปแบบการนำเสนอแบบใหม่ที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน หรือเกิดจากการผสมผสานของนาฏศิลป์ต่างสาขา ต่างสมัย จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อวง การวิชาการด้านนาฏศิลป์และสังคมในวงกว้าง

2. องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดใน การวิเคราะห์องค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ดังนี้

2.1) วรรณกรรมหรือเรื่องที่ใช้แสดง หมายถึง วรรณกรรมหรือเรื่องที่แสดง เนื้อเรื่อง บทละครต่าง ๆ หรือ เรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอ สื่อสาร หรือถ่ายทอดให้ผู้ชมทราบและเข้าใจ

2.2) ลีลาการแสดง หมายถึง ท่าทางที่แสดงออกทางร่างกายและอารมณ์ โดยมีนักแสดงเป็นผู้ถ่ายทอดหรือแสดงออกให้ผู้ชมได้ชมหรือเข้าใจ

2.3) บทร้อง เพลง และดนตรีประกอบการแสดงบทร้อง หมายถึง บทประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับ การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ซึ่งอาจจะแต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดใดก็ได้ และนำมาร้องประกอบทำนองเพลง หรือเป็นการอ่านทำนองเสนาะเพื่อเกริ่นนำก่อนการแสดง เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอผ่านการฟังประกอบ ซึ่งในการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์อาจจะมีบทร้องหรือไม่มีก็ได้ ทำนอง หมายถึง ความต่อเนื่องของโน้ตดนตรีที่เรียงร้อยอย่างเหมาะสม มีจังหวะเป็นเป็นส่วนสำคัญ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง หมายถึง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงไม่ว่าจะเป็นการแสดงสดหรือเป็นการบันทึกในรูปแบบสื่อวิดีทัศน์

2.4) การแต่งกาย หมายถึง เครื่องแต่งกายที่บ่งบอกถึงฐานะของตัวละครที่อยู่ในการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ รวมถึงเป็นการแสดงออกถึงรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ได้

2.5) อุปกรณ์ประกอบการแสดงหมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้การแสดงนั้นสมบูรณ์มากขึ้น อุปกรณ์ประกอบการแสดงนี้มักจะมีความสอดคล้องกับเนื้อหาหรือแนวคิดของการแสดง

2.6) ผู้แสดง หมายถึง บุคคลที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดศิลปะการร่ายรำให้ผู้ชมได้ชมและเข้าใจในกระบวนท่ารำที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ประดิษฐ์ขึ้น

3. บทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของนาฏศิลป์ไทยจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดบทบาทของนาฏศิลป์ไทยในทรรศนะของนักวิชาการ จนเกิดเป็นข้อค้นพบแนวคิดบทบาทนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ 9 ประการ (N A D T A S I L P Role) ดังนี้

1) ความต้องการความเพลิดเพลินใจ (Need for pleasure : N)

2) การกระตุ้นจิตสำนึกในด้านคุณธรรม ค่านิยมและหลักธรรมคำสอน (Awakening moral consciousness : A)

3) การเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการและการศึกษา (Dissemination of new knowledge : D)

4) การบอกเล่าประวัติศาสตร์ (Telling the history : T)

5) กิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ (Activities to relationship : A)

6) การสนับสนุนและส่งเสริมนโยบาย (Support and Promotion policies : S)

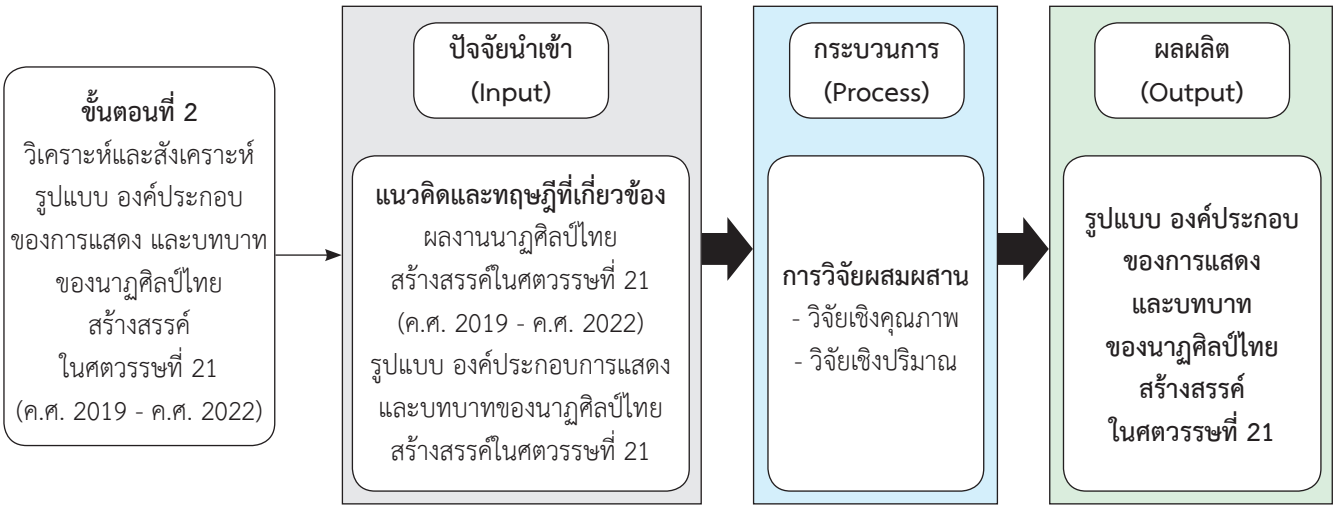
7) การสืบสานและอนุรักษ์ (Inheritance and preservation : I)

8) การถอดบทเรียนจากวิถีชีวิต (Lesson Learn from ways of life : L)

9) การส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (Promotion of images : P)

บทบาททางสังคมมีความสัมพันธ์กับที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ซึ่งนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแล้วแต่มีบทบาทต่อสังคมในด้านต่าง ๆ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยการบูรณาการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ประกอบด้วย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ที่ได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ รวมถึงสื่อในรูปแบบวิดีทัศน์ ปรากฏในช่วงศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2019 ถึง 2022) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร คือ เป็นเวทีการนำเสนอผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ระดับชาติและระดับนานาชาติ ซึ่งจัดโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งมีการจัดเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นเวทีที่มีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (Memorandum of Agreement: MOA หรือ MOU) ระหว่างสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศที่มาร่วมแสดงผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ จำนวนทั้งสิ้น 3 เวที รวมจำนวนทั้งสิ้น 196 ผลงาน ได้แก่

1. นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 30 ผลงาน
2. นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่นำเสนอผ่านเวทีการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 103 ผลงาน
3. นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่นำเสนอผ่านเวทีการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์นาฏดุริยางคศิลป์ระดับชาติในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย จำนวน 63 ผลงาน

และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ แจกแจงความถี่

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ อธิบายเหตุผลประกอบตามหัวข้อเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูล โดยกำหนดประเด็นที่ศึกษาเป็นรูปแบบองค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ ที่ปรากฏในช่วงศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2019 ถึง 2022) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ สังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative synthesis) จากนั้นตีความหมาย เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ ลดทอนข้อมูล สกัดสาระและสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากการศึกษา รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การแจกแจงความถี่รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ที่	รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์	การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์				การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์					การแสดงในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์นาฏดุริยางคศิลป์ระดับชาติในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย				ผลงาน	ร้อยละ
		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3 และนานาชาติ ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 4 และนานาชาติ ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 5 และนานาชาติ ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	ครั้งที่ 6	ประจำปี 2562	ประจำปี 2563	ประจำปี 2564	ประจำปี 2565		
1	แบบจารีตแบบแผน	1	2	2	0	0	0	3	8	9	0	5	1	4	35	17.86
2	แบบขนบการแสดงพื้นบ้าน	2	3	3	1	6	7	0	7	8	4	3	8	5	57	29.08
3	แบบผสมผสาน	3	4	3	1	5	3	2	8	6	2	5	4	5	51	26.02
4	แบบร่วมสมัย	0	3	0	2	4	3	6	7	10	3	5	3	4	50	25.51
5	แบบนวัตกรรม	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	3	1.53
		6	**12**	**8**	**4**	**15**	**13**	**11**	**31**	**33**	**10**	**18**	**17**	**18**	**196**	**100**

1. รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ผลการวิเคราะห์รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 (ตารางที่ 1) ในภาพรวม พบว่า นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบขนบการแสดงพื้นบ้าน มากที่สุด จำนวน 57 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 29.08 รองลงมา คือ แบบผสมผสาน จำนวน 51 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 26.02, แบบร่วมสมัย จำนวน 50 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 25.51, แบบจารีตราชสำนัก จำนวน 35 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 17.86 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การแจกแจงความถี่องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ที่	ชื่อการแสดง	การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์				การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์					การแสดงในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์นาฏดุริยางคศิลป์ระดับชาติในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย				ผลงาน	ร้อยละ
		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3 และนานาชาติ ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 4 และนานาชาติ ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 5 และนานาชาติ ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	ครั้งที่ 6	ประจำปี 2562	ประจำปี 2563	ประจำปี 2564	ประจำปี 2565		
1	วิถีชีวิต/การดำรงชีวิต/ภูมิปัญญา/กรรมวิธี/อาชีพ	-	2	2	2	2	2	2	5	8	4	4	7	4	44	22.45
2	นาฏศิลป์ไทย/ภาษาท่านาฏศิลป์/การตีบท	5	10	4	2	7	3	6	15	14	3	10	8	15	102	52.04
3.1	ไม่มีบทร้อง	4	10	5	4	14	12	9	22	14	9	18	16	17	154	78.57
3.2	เพลงประพันธ์ขึ้นใหม่	3	4	5	2	6	4	5	13	10	4	7	10	9	82	41.84
3.3	ดนตรีพื้นบ้าน	3	5	5	2	6	7	2	8	11	5	8	6	9	77	39.29
4	แบบพื้นบ้าน/ชาวบ้าน/สามัญชน	3	4	2	2	5	5	1	5	12	4	7	6	4	60	30.61
5.1	มีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง	5	5	4	3	9	8	9	22	21	8	15	12	15	136	69.39
5.2	อุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่/เลียนแบบธรรมชาติ	-	1	2	1	4	3	6	8	7	1	2	3	9	47	23.98
6	นักแสดงชาย-หญิง	3	3	5	3	6	7	6	8	11	2	10	9	4	77	39.29

2. องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 (ตารางที่ 2) ในภาพรวม พบว่า ด้านวรรณกรรมหรือเรื่องที่ใช้แสดง ในภาพรวม พบว่า วิถีชีวิต/การดำรงชีวิต/ ภูมิปัญญา/กรรมวิธี/อาชีพ มากที่สุด จำนวน 44 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 22.45 ด้านลีลาการแสดง ในภาพรวม พบว่า นาฏศิลป์ไทย/ภาษาท่านาฏศิลป์/ การตีบท มากที่สุด จำนวน 102 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 52.04 ด้านเพลงและดนตรี ในภาพรวม พบว่า ไม่มีบทร้อง มากที่สุดจำนวน 154 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 78.57 เป็นเพลงประพันธ์ขึ้นใหม่มากที่สุด จำนวน 82 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 41.84 และดนตรีพื้นบ้าน มากที่สุด จำนวน 77 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 39.29 ด้านเครื่องแต่งกาย ในภาพรวม พบว่า แบบพื้นบ้าน/ชาวบ้าน/

สามัญชน มากที่สุด จำนวน 60ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 30.61 ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง ในภาพรวม พบว่า มีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง มากที่สุด จำนวน 136 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 69.39 เป็นอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่/ เลียนแบบธรรมชาติ จำนวน 47 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 23.98 และด้านนักแสดง ในภาพรวม พบว่า นักแสดงชาย-หญิง มากที่สุด จำนวน 77 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 39.29

ตารางที่ 3 การแจกแจงความถี่ของบทบาทการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21

ที่	ชื่อการแสดง	การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์				การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์					การแสดงในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์นาฏดุริยางคศิลป์ระดับชาติในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมไทย				ผลงาน	ร้อยละ
		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3 และนานาชาติ ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 4 และนานาชาติ ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 5 และนานาชาติ ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5	ครั้งที่ 6	ประจำปี 2562	ประจำปี 2563	ประจำปี 2564	ประจำปี 2565		
1	ความต้องการความเพลิดเพลินใจ	1	1	-	1	-	4	2	3	6	1	-	1	2	22	11.22
2	การกระตุ้นจิตสำนึก ฯ	-	8	2	1	5	3	1	12	5	-	4	3	8	52	26.53
3	การเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ฯ	1	3	-	1	1	-	3	5	5	-	2	2	-	23	11.73
4	การบอกเล่าประวัติศาสตร์	1	4	-	1	5	3	2	6	2	2	1	1	1	29	14.80
5	กิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0.51
6	การสนับสนุนและส่งเสริมนโยบาย	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	10	4.59
7	การสืบสานและอนุรักษ์	4	3	3	4	2	6	4	12	15	5	6	3	4	71	36.22
8	การถอดบทเรียน	1	-	2	-	-	2	2	3	7	1	3	4	3	28	14.29
9	การส่งเสริมภาพลักษณ์	1	2	2	1	2	2	1	2	2	3	4	5	5	32	16.33

3. บทบาททางสังคมของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ในศตวรรษที่ 21

การวิเคราะห์บทบาททางสังคมของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ในศตวรรษที่ 21 (ตารางที่ 3) ในภาพรวม พบว่า บทบาททางสังคมของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ในศตวรรษที่ 21 พบว่า มีบทบาทด้านการสืบสานและอนุรักษ์ มากที่สุด จำนวน 71 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 36.22 รองลงมา คือ การกระตุ้นจิตสำนึกในด้านคุณธรรม ค่านิยมและหลักธรรมคำสอน จำนวน 52 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 26.53, การส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ จำนวน 32 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 16.33,

การบอกเล่าประวัติศาสตร์ จำนวน 29 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 14.80, การถอดบทเรียนจากวิถีชีวิต จำนวน 28 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 14.29, การเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการและการศึกษา จำนวน 23 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 11.73, ความต้องการสร้างความเพลิดเพลินใจ จำนวน 22 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 11.22, การสนับสนุนและส่งเสริมนโยบาย จำนวน 9 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 4.59, และกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ จำนวน 1 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 0.51 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษารูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 พบว่า รูปแบบที่ปรากฏมากที่สุด คือ นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบขนบการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนแนวโน้มสำคัญของกระบวนทัศน์นาฏศิลป์ไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักแนวคิดการยอมรับคุณค่า รสนิยม วิถีชีวิตชาวบ้านในฐานะแหล่งกำเนิดทุนทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านมิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการอนุรักษ์เท่านั้น แต่ยังเป็นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์องค์ความรู้และรูปแบบการแสดงใหม่ ๆ ที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนในบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีพลวัต แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของแนวคิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากรูปแบบการรักษาขนบเดิมอย่างคงที่ (static preservation) ไปสู่การใช้ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (local cultural assets) เป็นฐานในการพัฒนาการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนโยบายซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) ที่มุ่งนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Vasinarom (2019) ที่พบว่านาฏกรรมมีความสัมพันธ์กับการปกครอง โดยนาฏกรรมสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารแนวคิดของผู้นำ แสดงตัวตน รูปลักษณ์ของตนเอง และสังคม การปกครองจึงส่งผลกระทบต่อนาฏกรรม และนโยบายการปกครองของผู้นำ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย ในขณะเดียวกัน รูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบผสมผสาน สะท้อนกระบวนทัศน์ร่วมสมัยและกระบวนทัศน์ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการบูรณาการองค์ประกอบจากหลากหลายวัฒนธรรมและรูปแบบการแสดงเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนานาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ให้สามารถปรับตัวต่อบริบทของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่เสนอโดย Puleio (2017) ซึ่งชี้ให้เห็นว่านาฏศิลป์ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการตีความและการสร้างบทสนทนาระหว่างผลงานในอดีตกับแนวคิดร่วมสมัย การผสมผสานดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงการรวมองค์ประกอบทางศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างความหมายใหม่ของศิลปะการแสดงในบริบทสังคมร่วมสมัยสำหรับนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แบบนวัตกรรม แม้จะพบในสัดส่วนที่น้อยกว่า แต่ถือเป็นแนวโน้มสำคัญของการพัฒนานาฏศิลป์ไทยในอนาคต เนื่องจากเป็นรูปแบบการสร้างสรรค์ที่เปิดพื้นที่ให้ศิลปินสามารถทดลองแนวคิด รูปแบบ และเทคนิคการแสดงใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่าการสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมยังคงมีรากฐานสำคัญมาจากโครงสร้างของนาฏศิลป์ไทยแบบจารีต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการพัฒนาศิลปะที่ยังคงเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังนั้น การส่งเสริมการสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมจึงควรดำเนินควบคู่กับการทำความเข้าใจรากฐานของนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้การพัฒนารูปแบบใหม่สามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

ในด้านองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า ด้านวรรณกรรมหรือเรื่องที่ใช้แสดงส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิต ภูมิปัญญา กรรมวิธี อาชีพของชุมชน ซึ่งสะท้อนบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในฐานะเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ทางสังคม ขณะที่ด้านลีลาการแสดงพบว่ามีการใช้ท่านาฏศิลป์ไทย ภาษาท่านาฏศิลป์ และการตีบท แสดงให้เห็นว่านาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์มีพื้นฐานมาจากนาฏศิลป์ไทยเป็นหลัก แสดงให้เห็นว่านาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ยังคงยึดโยงกับโครงสร้างทางศิลปะของ

นาฏศิลป์ไทยดั้งเดิม ในส่วนของดนตรีและเพลงประกอบการแสดง พบว่ามีการประพันธ์ขึ้นใหม่ควบคู่กับการใช้ดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนแนวโน้มของการสร้างสรรค์ดนตรีร่วมสมัยที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ขณะที่ด้านเครื่องแต่งกาย พบว่ามีการใช้เครื่องแต่งกายแบบพื้นบ้าน ชาวบ้าน หรือสามัญชนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่เน้นการนำเสนอวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง พบว่ามีการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ โดยเลียนแบบธรรมชาติหรือสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นการนำเสนออุปกรณ์หรือสินค้าที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความโดดเด่นทางสุนทรียภาพของการแสดง แต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน และด้านนักแสดง พบว่าส่วนมากเป็นนักแสดงชายและหญิง

สำหรับบทบาททางสังคมของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า บทบาทที่สำคัญที่สุด คือ บทบาทด้านการสืบสานและอนุรักษ์ ซึ่งครอบคลุมทั้งการละเล่น พิธีกรรม ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และประเพณีสำคัญในท้องถิ่น ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงว่านาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ยังคงทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของในฐานะเครื่องประกอบพิธีกรรมที่เป็นมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรมในทางคติชนวิทยาโดย Natayakul (2023) อธิบายตามแนวคิดของ Bascom (1965) ว่า วัฒนธรรมมีบทบาทหน้าที่อธิบายที่มาและเหตุผลของพิธีกรรม ว่าวัฒนธรรมและพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้แก่สมาชิกของชุมชน นอกจากนี้ นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ยังมีบทบาทในการกระตุ้นจิตสำนึกในด้านคุณธรรม ค่านิยมและหลักธรรมคำสอน การสะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา ต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญต่อชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนบทบาทของนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในฐานะสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่สามารถถ่ายทอดค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาบทบาทด้านการส่งเสริมภาพลักษณ์ของโดยการนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า บริการและกิจกรรมทางวัฒนธรรม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Virulrak (2004) ที่เสนอว่านาฏศิลป์ไทยสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อัตลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการขับเคลื่อนวัฒนธรรมผ่านนโยบายซอฟต์พาวเวอร์ของประเทศไทย ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเทศกาล ประเพณี และกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้สามารถยกระดับสู่ระดับนานาชาติ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศและสร้างรายได้แก่ชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power of Thailand) Chuangchai. (online). เรื่อง Festival (การอนุรักษ์และขับเคลื่อน เทศกาล ประเพณีสู่ระดับโลก) ซึ่งเป็นการส่งเสริมประเพณีที่มีความโดดเด่นมากและยกระดับไปสู่ระดับชาติและนานาชาติ เพื่อให้เป็นที่รู้จักสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้แก่ชุมชนและประเทศ โดยใช้วัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ จากนั้นจึงเข้าไปสร้างสรรค์ และส่งเสริมทั้งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสื่อสร้างสรรค์ การตลาด พัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงแนวคิดการต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ บทบาทด้านการถอดบทเรียนจาก วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อสังคม และการเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่อันเป็นการต่อยอดและเป็นประโยชน์เชิงวิชาการและการศึกษา ในด้านการศึกษาค้นคว้าต่อยอดจนเป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ ที่มีประโยชน์ต่องานวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทักษะศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา เรียนรู้ และสร้างสรรค์ บทบาทด้านความต้องการสร้างความเพลิดเพลินใจ นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ยังคงเป็นเครื่องบันเทิงรื่นเริงใจ การปลดปล่อยความรู้สึกของมนุษย์ เพียงแต่ในปัจจุบันนาฏศิลป์ไทยมีบทบาทที่เด่นชัดมากขึ้นจึงทำให้บทบาทด้านการสร้างความบันเทิงใจเป็นเรื่องรองลงมา บทบาท

การสนับสนุนและส่งเสริมนโยบาย ทั้งนโยบายขององค์กรในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทำให้เกิดผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์มากมายที่ตอบสนองนโยบาย เช่น นโยบายซอฟต์พาวเวอร์ (Softpower) นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมถึงการตอบสนองการสื่อสารเชิงการเมืองอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์กับบทบาทด้านกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ ซึ่งเป็นการสื่อสารความรู้ความเข้าใจในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลกได้

ในภาพรวม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่านาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 มิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นศิลปะการแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมเข้าด้วยกัน โดยสามารถทำหน้าที่ทั้งในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการสื่อสารทางสังคมในบริบทของโลกยุคใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรนำผลการวิจัยที่พบว่า “นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์แนวจารีตพื้นบ้าน” มีบทบาทสูงในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนงบประมาณการสร้างสรรค์งานที่เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

1.2 ข้อค้นพบในเรื่อง “รูปแบบและองค์ประกอบ” สามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์สร้างสรรค์ โดยเน้นการฝึกทักษะการถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Wisdom) มาสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงเพื่อให้นักศึกษามีทักษะที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดงานในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (Advanced Technology) เช่น AR, VR หรือ AI ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย เพื่อศึกษาว่าเทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลต่อสุนทรียภาพและประสบการณ์ของผู้ชมในยุคดิจิทัลอย่างไร

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อสำรวจความคาดหวังและระดับความพึงพอใจของผู้ชมในกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่ (Generation Z และ Alpha) ต่อนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของรสนิยมสังคม

REFERENCES

Chuangchai,P. (online). **Soft power, culture, and the development of thailand’s creative economy.** Retrieved from https://www.creativethailand.org/article-read?article_id=33445&lang=en&fbclid [2022, 23 mar.] (In Thai)

Chula-Saevok, Y. (2017). The existence of thai dance in the 21st century. **Fine Arts Journal: Srinakharinwirot University**, 21(1), p.48–61. retrieved from https://so01.tci-thaijo.org/index.php/jfofa/article/view/92886 (In Thai)

Fine Arts Department. (1983). **Traibhumikatha or Traibhumi Phra Ruang: Royal Literary Work of King Maha Thammaracha I (Phaya Lithai)**,(Revised Edition, 3rd ed.). Proceedings of the Seminar on Traibhumi Phra Ruang on the Occasion of the 700th Anniversary Celebration of the Thai Script, December 19–21, 1983, National Library Meeting Room, Bangkok. (In Thai)

Junlasri, T. (2014). **Changes in thai classical dancing arts and preserving guidelines**. Major: Public and Private management; M.P.A (Public and Private Management) Burapha University. (In Thai)

Natayakul S, (2023). **The creation of danceFaculty of fine-applied arts and cultural science**. Mahasarakham University. (In Thai)

Na Thalang, S. (2014). **Folklore theory: Methodology in analyzing myths and folktales** (3rd ed.). Chulalongkorn University Press. (In Thai)

Phinitthanasarn, N. (2010). **Commercialization of thai classical dance at theatre in Bangkok.** A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Cultural Management College of Innovation Thammasat University. (In Thai)

Puleio, D. (2017). **Mid-twentieth century modern dance in the twenty-first century**. retrieved from https://escholarship.org/uc/item/5cz4n655

Sobruek, U. (2002). **The development of an instructional model of dance improvisation to enhance creative thinking in thai dramatic-arts learners in higher education institutions**. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 32278.

retrieved from https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/32278 (In Thai)

Vasinarom, M. (2019).Performing arts and politics. **King Prajadhipok's Institute Journal**, **17**(1). (January 2019 - April 2019). 118–134. (In Thai)

Virulrak, S. (2000). **Evolution of thai performing arts in the Rattanakosin period**. Bangkok: Chulalongkorn University press. (In Thai)

Virulrak, S. (2006). **Thai dance in the reign of King rama IX**. Bangkok: Chulalongkorn University press. (In Thai)

การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอาหารอัตลักษณ์ไทยพวนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE COMMUNICATION OF THAI PHUAN IDENTITY FOOD THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION

ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์[1*] และ พจนา บุญคุ้ม[2]
[1, 2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Nathanan Wiriyawit[1*] and Potjana Boonkoum[2]
[1, 2]Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University

[*]E-mail: nathanan@pnru.ac.th

Received: 2026-06-01
Revised: 2026-09-04
Accepted: 2026-09-14

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอาหารอัตลักษณ์ไทยพวนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 11 คน การประชุมกลุ่ม จำนวน 30 คน และสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนไทยพวน จังหวัดนครนายก มีอัตลักษณ์อาหารไทยพวน คือ ปลาร้า หรือที่ชาวไทยพวน เรียกว่า “ปลาแดะพวน” เนื่องจากชาวไทยพวนได้อพยพมาจากเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อประมาณ 200 ปีก่อน ได้นำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมติดตัวมาด้วย รวมถึงอาหารพวน ด้วยเหตุนี้ ชาวไทยพวน จังหวัดนครนายก จึงนิยมทานปลาแดะซึ่งมีสูตรและรสชาติที่แตกต่างจากปลาแดกของชาวอีสาน รับประทานเป็นของคู่บ้านชาวพวน อาหารไทยพวนมักปรากฏเฉพาะในงานบุญประเพณี ทำให้อาหารไทยพวนไม่เป็นที่แพร่หลายต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้น ชุมชนจึงได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อออกแบบการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอย่างมีส่วนร่วม และผลสรุปคือการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์การทำปลาแดะพวนเพื่อเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวได้รู้จัก รวมถึงการสื่อสารเชิงนวัตกรรมด้วยการออกแบบตัวละครหรือคาแรคเตอร์อาหารอัตลักษณ์ไทยพวนเพื่อเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ทันสมัยให้สอดคล้องกับสภาพการสื่อสารในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ไทยพวน นครนายก รูปแบบการสื่อสาร อาหาร

ABSTRACT

This research objection was to study the innovative communication of Thai Phuan food identity through participatory approaches within the community of Tambon Koh Wai, Pak Phli District, Nakhon Nayok Province. This study employed participatory action research utilizing both quantitative and qualitative methods. Data were collected through interviews with 11 individuals—including community leaders, local experts, and representatives from relevant public and private agencies—as well as through a community

group meeting involving 30 participants and a survey of 400 tourists in Bangkok. The result found that Thai Phuan community in Nakhon Nayok Province has a distinctive Thai Phuan food identity, Pla Ra (particularly fermented fish paste) which they call “Pla Dae Phuan.” This is because the Thai Phuan people migrated from Xieng Khouang, Lao People’s Democratic Republic about 200 years ago and bringing their cultural identity include their cuisine. Therefore, the Thai Phuan people of Nakhon Nayok Province favor to have Pla Dae, which has a recipe and flavor different from Isaan region recipe. It is a staple food in the Phuan people’s households. Thai Phuan cuisine is often only found at traditional religious ceremonies and limit its popularity among tourists. Therefore, the community had group meetings to design innovative communication strategies. The conclusion was to produce promotional materials about Pla Dae Phuan to introduce to tourists and promote tourism and including innovative communication through the design of characters or food characters that can represent the unique identity of Thai Phuan cuisine. This serves as a model for modern communication that aligns with contemporary communication trends.

Key words: Thai Phuan, Nakhon Nayok, Communication model, Food

บทนำ

ประเทศไทยได้ผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5 ด้าน หรือเรียกว่า 5F ประกอบด้วย อาหาร (Food) ภาพยนตร์และวิดีทัศน์ (Film) การออกแบบแฟชั่นและผ้าไทย (Fashion) ศิลปะการป้องกันตัว (Fighting) เทศกาลและประเพณี (Festival) เป็น Soft Power ของไทย เพราะ Soft Power จะช่วยให้คนรับรู้มากขึ้น เกิดความสนใจซื้อสินค้าหรือใช้บริการ และเมื่ออุตสาหกรรม Soft Power แต่ละด้านมีการเติบโตมากขึ้น จะช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพสูงด้าน Soft Power นักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ช่วยให้ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น (Thawornprapasawat, 2024) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามีเป้าหมายเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึง 3.5 ล้านล้านบาท ภายในปี พ.ศ.2570 โดยใช้ Soft Power เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) (Ministry of Tourism and Sports, 2025)

ปัจจุบันกระแสซอฟต์พาวเวอร์อาหารไทย (Food Soft Power) ทำให้ต่างชาติรู้จักอาหารไทยมากขึ้น อาทิ ต้มยำกุ้ง ผัดไทย ผัดกะเพรา ส้มตำ ข้าวเหนียวมะม่วง ขนมครก เป็นต้น แต่มีวัฒนธรรมอาหารอีกหลายอย่างที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก เช่น อาหารชาติพันธุ์ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศพหุวัฒนธรรม แต่ละภูมิภาคมีชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การสื่อสารอาหารชาติพันธุ์ให้เป็นที่รู้จักเพื่อส่งเสริม Soft Power จึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน

ด้วยเหตุนี้ การสื่อสารมีความสำคัญต่อความสำเร็จของ Soft Power หากมีการสื่อสารในวงกว้างและมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เห็นความสำคัญของการสื่อสารอัตลักษณ์อาหารไทยพวน จึงได้มีความสนใจและได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ ออกแบบและพัฒนาการสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ด้วยการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอาหารอัตลักษณ์ไทยพวนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งหวังว่าผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้จะได้รูปแบบการสื่อสารที่เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอาหารอัตลักษณ์ไทยพวนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดนครนายก

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการสื่อสารเชิงนวัตกรรมต้องอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน (Bureekul, 2022; Namburi, 2019) เพื่อแปลงทุนวัฒนธรรมให้กลายเป็น Soft Power ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ (SCB EIC, 2024)

ชาติพันธุ์ไทยพวน

ชาติพันธุ์ไทยพวนอาศัยเป็นจำนวนมากในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งได้อพยพจากเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อประมาณ 200 กว่าปี ส่วนใหญ่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนและนับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ได้แก่ การแต่งกายไทยพวน ภาษาพูดและภาษาเขียน อาหาร ศิลปวัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน และยังคงปฏิบัติตามประเพณี “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” แบบเดียวกับประเพณี 12 เดือนของไทย (Community Organizations development Institute, 2019) นอกจากนี้ ชุมชนไทยพวนตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าแดง ชุมชนบ้านเกาะหวาย ชุมชนบ้านฝั่งคลอง และชุมชนบ้านใหม่ มีการรวมตัวกันจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทยพวน ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชุมชน (Tourism Authority of Thailand, n.d.) อาหารคือการสื่อสารวัฒนธรรมที่ดีที่สุด (Thai PBS, 2022) และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยกระตุ้นให้นำทุนวัฒนธรรมอัตลักษณ์ชุมชนขับเคลื่อนให้เป็น Soft power ตามแนวทางนโยบายกระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture, 2024)

การสื่อสารเชิงนวัตกรรม

การสื่อสารเชิงนวัตกรรม (Communication Innovation) เป็นการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการสื่อสารที่มีอยู่เดิมให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจประกอบไปด้วยความคิดใหม่ การใช้เทคโนโลยีใหม่ หรือการประยุกต์ใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย รวมถึงการพัฒนาวิธีการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่ช่วยให้การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานของชุมชนมากยิ่งขึ้น (Hayeedah et al., 2025) นวัตกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่จากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา สามารถแบ่งนวัตกรรมได้เป็น 4 ประเภท (4P’s of Innovation) (Sounthornwiboon, 2018) ดังนี้ 1) นวัตกรรมเชิงผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) คือ การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์หรือบริการ 2) นวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) คือ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการในการผลิต การนำเสนอผลิตภัณฑ์ และการนำออกสู่ตลาด 3) นวัตกรรมเชิงตำแหน่ง (Position Innovation) คือ เปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าหรือบริการ หรือเปลี่ยนการรับรู้ที่มีต่อสินค้าหรือบริการในมุมมองใหม่ 4) นวัตกรรมเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Innovation) คือ การทำให้เกิดนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกรอบความคิด ตัวอย่างการวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารเชิงนวัตกรรมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรสงครามในยุคการหลอมรวมสื่อ (Srihirun et al., 2022) ได้เปลี่ยนวิธีการสื่อสารที่ใช้กันทั่วไปมาเป็นการสื่อสารเชิงนวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยปรับเปลี่ยนทุกองค์ประกอบของการสื่อสารและหลวมรวมสื่อไปพร้อมกัน เช่น นวัตกรรมเชิงผลิตภัณฑ์ การประยุกต์การใช้สื่อที่ทันสมัย เป็นการสื่อสารอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์เชียงรายผ่านบอร์ดเกมของชาติพันธุ์เชียงราย (Kritawanich & Rattanasimakul, 2025)

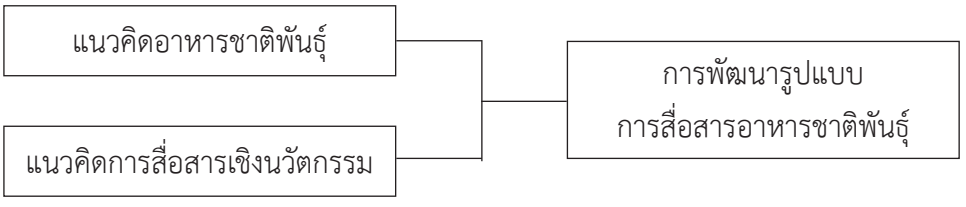
การสื่อสารอัตลักษณ์อาหารด้วยตัวละครหรือคาแรคเตอร์

ตัวละครหรือคาแรคเตอร์ (Character) มีความหมายว่าเป็นวัตถุทางสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น เป็นผู้สนับสนุนตราสินค้า บริการ หรือความคิด โดยมีหน้าที่ในการสื่อสารคุณลักษณะและบุคลิกภาพตราสินค้า และเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นให้มีความเชื่อมโยงกับสินค้าหรือบริการ เป็นสิ่งที่ถูกสร้างให้มีชีวิต หรือเป็นวัตถุที่ถูกทำให้มีชีวิต (Keller, 2008 referred to Sukeephark & Kosakarika, 2019) หรือการนำบุคลิกภายนอกและลักษณะนิสัยที่สะท้อนเอกลักษณ์ของแบรนด์ออกมาและสร้างคุณค่า การรับรู้ หรือประสบการณ์ร่วมบางอย่างให้แก่ผู้บริโภค (Content Shifu, 2018) ข้อดีของการที่ใช้คาแรคเตอร์ในการสื่อสาร คือ สามารถควบคุมลักษณะนิสัยและการสื่อสารของคาแรคเตอร์ได้เต็มที่ต่างจากการใช้คนจริง นอกจากนี้ คาแรคเตอร์ ยังให้ความรู้สึกเป็นมิตรกว่า และอยู่คู่กับแบรนด์ได้นานกว่าทั้งในเรื่องของลักษณะทางกายภาพและอายุ (Createx house, 2023) คุณลักษณะสำคัญที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของคาแรคเตอร์ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ดังนี้ 1) ด้านบุคลิกภาพ การสร้างบุคลิกภาพให้คาแรคเตอร์ จะต้องออกแบบให้มีความโดดเด่นแตกต่างจากคาแรคเตอร์ตัวอื่น ๆ 2) ด้านลักษณะทางกายภาพ จะต้องมีความน่ารักและทันสมัยเข้าถึงได้ง่าย 3) ด้านอารมณ์ขัน ซึ่งส่งผลต่อความชื่นชอบและความผูกพันทางอารมณ์ของผู้บริโภค 4) ด้านประสบการณ์ผู้บริโภค ได้แก่ ประสบการณ์ต่อวัฒนธรรม จะส่งผลในการตีความหมายของคาแรคเตอร์ เพื่อส่งเสริมและเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคแบรนด์ต่าง ๆ (Callcott & Keller, 1996 referred to Sukeephark & Kosakarika, 2019) ดังนั้น การสื่อสารอัตลักษณ์ด้านอาหารจะทำให้ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยว

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาชุมชนไทยพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวัฒนธรรมอาหารชาติพันธุ์และการสื่อสารอาหารชาติพันธุ์
ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาศึกษาข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน 2568

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาอัตลักษณ์อาหารชาติพันธ์ของชุมชนไทยพวน
2. การคืนข้อมูลให้กับชุมชนและพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอย่างมีส่วนร่วม

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก วิธีการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 11 คน ด้วยเลือกแบบเจาะจง การประชุมกลุ่มเป็นอาสาสมัครของชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน และชุมชน จำนวน 30 คน การประเมินผลสื่อคลิปจากผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศศาสตร์ จำนวน 3 คน การประเมินผลสื่อตัวละครจากการเก็บข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ จำนวน 400 ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ความดึงดูดและความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ จำนวน 2 ข้อ ผลการประเมินความตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่าค่า IOC มากกว่า 0.67 ทุกข้อ การทดสอบความเที่ยง ได้ค่า 0.845

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสำรวจจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การประชุมกับผู้นำเพื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชน การศึกษาบริบทชุมชนและการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การประชุมกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การคืนข้อมูลให้กับชุมชนจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การชุมชนเพื่อออกแบบการสื่อสาร และประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศศาสตร์และการเก็บข้อมูจากนักท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการประชุมกลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ จัดลำดับ และสถิติเชิงอ้างอิง ด้วยไควร์สแควร์ (Chi-Square)

สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า อาหารไทยพวน มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากอาหารลาว คือ มีรสชาติอาหารกลมกล่อม ไม่เผ็ด ไม่ใส่กะทิ และไม่กินอาหารดิบ แต่ยังคงได้รับวัฒนธรรมอาหารลาว คือ ปลาร้า หรือชาวไทยพวนออกเสียงสำเนียงว่า ปลาแดะ มีการนำน้ำปลาแดะมาผสมกับเนื้อหาและเครื่องเทศปรุงรสทำเป็นน้ำพริก เรียกว่า เจี่ยว นำมาทานคู่กับผักต่าง ๆ จัดว่าเป็นอาหารที่ชาวไทยพวนมีรับประทานทุกมื้อ

จากการสำรวจชุมชน พบว่า ที่พิพิธภัณฑ์ ปะพวนที่ปากพลี ตั้งอยู่ ณ วัดฝั่งคลอง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีการเผยแพร่อาหารชาติพันธุ์ไทยพวน ได้แก่ เจี่ยว เจี่ยวมะเขือ ปลาแดะ แกงจาน แกงขี้เหล็ก ปลาดู ขนมคาบหมู ข้าวจี่ และมะฮ้อ

นอกจากอาหารที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์แล้ว ยังมีอาหารอื่น ๆ ในประเพณี ฮีต 12 คอง 14 (Wiriyawit, 2024) ได้แก่ อาหารที่ทำจากข้าว เช่น ข้าวหลาม ข้าวเม่า ข้าวจี่ไทยพวน ข้าวกระยาคู ข้าวเกรียบ ข้าวต้มมัด กระยาสารท และขนมคาบหมู ซึ่งมีส่วนผสมเป็นหมูและหอมเจียว เป็นอาหารที่หาทานได้ยาก

ภาพที่ 2 อาหารไทยพวนในพิพิธภัณฑ์ ปะพวน ที่ปากพลี

อาหารอัตลักษณ์ไทยพวน สู่การสื่อสารเชิงนวัตกรรม “ปลาแดะพวน”

ชุมชนมีความสนใจการเผยแพร่เกี่ยวกับปลาแดะพวน ซึ่งปัจจุบันทางชุมชนยังไม่เคยทำการผลิตและเผยแพร่สื่อคลิปให้กับนักท่องเที่ยวได้รู้จัก ดังนั้น ทางชุมชนจึงได้ร่วมมือกับทีมวิจัยในการคิดเนื้อหา วางคอนเซปต์ และวางแผนการผลิตสื่อร่วมกัน คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญมาสาธิตการทำปลาแดะพวน จนสามารถพัฒนาเป็นคลิปที่ชุมชนพึงพอใจโดยการส่งคลิปให้กับชุมชนเพื่อพิจารณา และได้รับการประเมินจากนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือกันเป็นอย่างดีของชุมชน

ภาพที่ 3 คลิปประชาสัมพันธ์ “ปลาแดะพวน”

อาหารอัตลักษณ์ไทยพวน สู่มิติตัวละครหรือคาแรคเตอร์

ชุมชนสนใจการผลิตสื่อใหม่ ๆ ต้องการสร้างความสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ จึงร่วมกันแสนอแนวคิดการออกแบบตัวละคร เพื่อใช้ในการสื่อสารอาหารอัตลักษณ์ไทยพวน จากการประเมินผลความดึงดูดและความสอดคล้องของอาหารอัตลักษณ์ไทยพวน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 62.3 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.8 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 73.8 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 คน ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3

ผลการวิจัย พบว่า ความดึงดูดของคาแรคเตอร์ อันดับหนึ่ง ได้แก่ ขนมคาบหมู คิดเป็นร้อยละ 17.3 อันดับสอง ได้แก่ ข้าวหลามชาย คิดเป็นร้อยละ 15.3 และอันดับสาม ได้แก่ ข้าวหลามหญิง คิดเป็นร้อยละ 9.3 ความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของคาแรคเตอร์ อันดับหนึ่ง ได้แก่ ข้าวหลามชาย คิดเป็นร้อยละ 14.3 อันดับสอง ได้แก่ ข้าวหลามหญิง 11.8 และอันดับสาม ได้แก่ ขนมข้าวกระยาคู 11.0

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความดึงดูดและความสอดคล้องของอาหารอัตลักษณ์ไทยพวน

ตัวละครอาหารอัตลักษณ์ไทยพวน	ความดึงดูด อันดับ (ร้อยละ)	ตัวละครอาหารอัตลักษณ์ไทยพวน	ความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ อันดับ (ร้อยละ)
ขนมคาบหมู	1 (17.3)	ข้าวหลามชาย	1 (14.3)
ข้าวหลามชาย	2 (15.3)	ข้าวหลามหญิง	2 (11.8)
ข้าวหลามหญิง	3 (9.3)	ขนมข้าวกระยาคู	3 (11.0)

ภาพที่ 4 ขนมคาบหมู ข้าวหลามชาย ข้าวหลามหญิง และขนมข้าวกระยาคู

เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาพบว่า ความดึงดูดและความสอดคล้องของอัตลักษณ์ของคาแรคเตอร์ พบว่า เพศและอาชีพที่แตกต่างกันมีความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลกับความดึงดูดและความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของคาแรคเตอร์

	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้
ความดึงดูด	51.115*	32.891	18.356	74.160*	44.806
ความสอดคล้องกับอัตลักษณ์	22.505*	40.608	18.737	73.601*	39.207

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทำให้งานวิจัยครั้งนี้ เกิดการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ด้วยการสื่อสารสองทาง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นคนในชุมชนและนักวิจัยซึ่งถือว่าเป็นคนนอกชุมชน มุมมองที่สะท้อนกลับไปมา ทำให้เห็นจุดที่เป็นประเด็นปัญหา และร่วมมือกันสื่อสารเพื่อสะท้อนให้คนนอก เช่น นักท่องเที่ยวได้รับรู้

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาความต้องการการสื่อสารอาหารอัตลักษณ์ไทยพวน ทำให้ชุมชนเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่คนนอกมองเข้ามาในชุมชนว่า ยังไม่ค่อยมีการรับรู้เกี่ยวกับอาหารไทยพวน เนื่องจากคนในชุมชนมีการทำอาหารและมีงานบุญประเพณีที่ได้สัมผัสอาหารไทยพวนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ดังเช่น ผู้นำชุมชนได้กล่าวไว้ว่า “ไม่เคยรู้สึกว่าขาดอาหารไทยพวน แต่เพิ่งทราบว่ามีร้านอาหารไทยพวนน้อยมาก”

การยกระดับ Soft power ด้วยการสื่อสารเชิงนวัตกรรมที่ใช้งานได้จริง จำเป็นต้องเน้นการสื่อสารเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวมีความกระตือรือร้นมากขึ้นในการท่องเที่ยวในชุมชน ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัย (Srihirun, 2021) เรื่องนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง และงานวิจัยของ (Chanasith & Sungrugsa, 2018) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักการสำคัญที่จะนำการท่องเที่ยวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า ขนมคาบหมู มีความดึงดูดใจมากที่สุด และข้าวหลามชาย มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์มากที่สุด ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chunkul (2017) ที่พบว่า ปัจจัยที่ผู้บริโภคชื่นชอบคาแรคเตอร์ คือ บุคลิกภาพของคาแรคเตอร์ ลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง อารมณ์ขัน และประสบการณ์ของผู้บริโภค ดังนั้น การใช้คาแรคเตอร์ตัวการ์ตูนจะทำให้สินค้ามีความแปลกใหม่ เป็นการสร้างการจดจำ และสามารถสร้างเอกลักษณ์ทำให้เกิดการรับรู้ และงานวิจัย (Karnjnapoom, Phaetlakfa, Inchan & Wanichakorn, 2019) พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแฟนตัวละคร คือ ปัจจัยด้านรูปลักษณ์ภายนอก เพราะการออกแบบให้สวยงามและมีความน่าสนใจของตัวละครการ์ตูน จะก่อให้เกิดความประทับใจเมื่อแรกเห็น

ข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ชุมชนควรนำคาแรคเตอร์ไปต่อยอดเป็นสินค้าหรือสื่อออนไลน์
2. ข้อเสนอเชิงนโยบายและวิชาการ โดยการนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในจังหวัดนครนายกได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป

การพัฒนาการสื่อสารเชิงนวัตกรรมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและสร้างการรับรู้และการจดจำให้กับชุมชนไทยพวน เพื่อให้การสื่อสารสามารถสร้างคุณค่าและความต่อเนื่องที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของ Soft power ไทยพวน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนไทยพวน เจ้าอาวาสวัดปทุมวงษาวาส ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ ได้มีส่วนร่วมอย่างดีในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้ ได้นำการวิจัยบูรณาการกับการเรียนการสอน การบริการวิชาการและศิลปะวัฒนธรรม ส่งผลให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

REFERENCES

Bureekul, T. (2022). **Key indicators of participation.** Bangkok: King Prajadhipok's Institute. (in Thai)

Chanasith, K., & Sungrugsa, N. (2018). Guidelines for the development of cultural tourism Kong Dan Floating Market Ra-Nod District, Songkhla Province. **Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University, 12**(28), 163-176. (in Thai)

Chunkul, K. (2017). **Brand Association through cartoon characters: Case study Sanrio Hello Kitty House.** (Master of Communication Arts). Bangkok University, Patumthani. (in Thai)

Community Organizations development Institute. (2019). **A narrative of development work by the community organization council of Koh Wai Subdistrict municipality**. Retrieved from https://web.codi.or.th/20190830-8254/. [2026, 2 May] (in Thai)

Content Shifu. (2018). **Brand Character: Creating good content marketing requires a storyteller.** Retrieved from https://contentshifu.com/blog/brand-character-content-marketing/. [2025, 22 Oct.] (in Thai)

Createx house. (2023). **Communication with your target using character.** Retrieved from https://createxhouse.com/สื่อสารกับเป้าหมายด้วย/. [2025, 22 Oct.] (in Thai)

Hayeedah, E., Korday, S., Katemmadee, B., Chaichana, S., Sangkapan, J., Sawatkaew, N., Kodcharat, Y., & Boonprakarn, K. (2025, 16 May). **Communication innovation for change: building sustainable communities in the digital age**. [Paper presentation]. In The 16th Hatyai National and International Conference. Songkha. Thailand. 751-761. Retrieved from https://www.hu.ac.th/Conference/conference2025/proceedings/doc/04 [2026, 8 May] (in Thai)

Karnjnapoom, N, Phaetlakfa, C, Inchan, N, & Wanichakorn, A. (2019). Fan culture phenomenon in Thai cartoon character. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, **12**(2), 739-757. (in Thai)

Kritawanich, A., & Rattanasimakul. (2025). Communicating the identity of Chiang Rai ethnic food through board games. **Journal of Management Science and Communication. 4**(2), 71-110. (in Thai)

Ministry of Culture. (2024). **The Ministry of Culture is driving soft power to promote cultural tourism in secondary or attractive provinces.** Retrieved from https://www.m-culture.go.th/th/db_115_mculture_th60_11/76837?fbclid=IwY2xjawR6WoRleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFrcUE4UUSSmRFakNDMENac3J0YwZhcHBfaWQQMjIyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHtBeOEEgBxZ895mhRwuh0YjvevQOprQQi3sgB4cvukT_VGodQ6dZ8NUR_4kB_aem_Td92tQ9hYAOFl0GOiPZPnQ [2026, 30 Apr.] (in Thai)

Ministry of Tourism and Sports. (2025). **Soft Power Plan for Tourism to Recharge Thailand's Tourism Sector, 2025-2027.** Retrieved from https://secretary.mots.go.th/strategy/news/206. [2026, 2 May] (in Thai)

Namburi, S. (2019). Participation theory in public administration. **Journal of Research & Academics, 2**(1), 183-197. (in Thai)

SCB EIC. (2024). **It's time to revive Thai cuisine and make it influential**. Retrieved from https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/9536/gyc12m7kxx/In-focus-Food-Soft-power-20240724.pdf. [2026, 3 May] (in Thai)

Sounthornwiboon, P. (2018). Innovative communication with Thailand Tourism Industry 4.0. **The journal of Social Communication Innovation. 6**(2), 200-210. (in Thai)

Srihirun, W. (2021). Community participatory communication innovation to promote tourism in Ranong Province. ***Journal of BSRU-Research and Development Institute*, 6**(2), 224-236. (in Thai)

Srihirun, W., Apapol S., & Praditpong, P. (2022). Innovative communication process to create cultural tourism in Samut Songkhram province in the media convergence era. **Journal of Liberty and Information Science Srinakharinwirot University, 5**(2), 33-42. (in Thai)

Sukeephark, C, & Kosakarika, S. (2019). Strategy of brand characteristics in relation to customer engagement in Bangkok restaurants. **Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology, 6**(2), 116-126. (in Thai)

Thai PBS. (2022). **Ethnic food, it's about food security**. Retrieved from https://theactive.thaipbs.or.th/data/indigenous-cuisine-food-security. [2026, 5 May] (in Thai)

Thawornprapasawat, P. (2024). **Soft power and Thai tourism**. Retrieved from https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/d87c5913-7eb5-408a-b1cf-d62acb5b90ba/content. [2026, 2 May] (in Thai)

Tourism Authority of Thailand. (n.d.). **Thai Phuan Community Tourism Promotion Club.** Retrieved from https://thai.tourismthailand.org/Attraction/ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทยพวน. [2026, 2 May] (in Thai)

Wiriyawit, N. (2024). Disserts in tradition "Heet 12 Kong": Thai Phuan soft power according to the king's Philosophy enhance ethnic tourism, Nakhon Nayok Province. **Phranakhon Rajabhat Research Journal Humanities and Social Sciences, 19**(2), 313-327. (in Thai)

อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง

THE INFLUENCE OF QUALITY OF WORK LIFE ON WORK HAPPINESS OF EMPLOYEES IN A TELEVISION AND DIGITAL MEDIA SERVICE COMPANY

ณัฐชญา นิมา[1] จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์[2*] และ นิพนธ์ สุวรรณกูฏ[3]
[1, 2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
[3]หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Natchaya Nima[1] Jakkapan Kittinarat[2*] and Nipon Suwannakut[3]
[1, 2]Master of Business Administration Program, Faculty of Management Science,
Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand
[3]Digital Business Economics Program, Faculty of Management Science,
Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

[*]E-mail: jakkrapan@pnru.ac.th

Received: 2026-01-30
Revised: 2026-09-25
Accepted: 2026-10-02

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงาน และ (2) ศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานจำนวน 400 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบสะดวก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ขณะที่ความสุขในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบูรณาการทางสังคม ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถ และด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสุขในการทำงานได้ร้อยละ 43.8 ผลการศึกษาเสนอให้องค์กรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการบูรณาการทางสังคมเป็นลำดับแรก เนื่องจากมีอิทธิพลสูงสุดต่อความสุขในการทำงาน ควบคู่กับการสร้างระบบค่าตอบแทนที่เป็นธรรม การส่งเสริมโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ และการสร้างความชัดเจนของเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ

คำสำคัญ: การทำงาน คุณภาพชีวิต ความสุข สื่อโทรทัศน์และดิจิทัล

ABSTRACT

This research aimed to (1) examine the levels of quality of work life and work happiness of employees, and (2) investigate the influence of quality of work life on work happiness of employees in a television and digital media service company. The sample comprised 400 employees selected through convenience sampling. Data were collected using a questionnaire and analyzed with descriptive statistics and multiple regression analysis.

The results revealed that the overall quality of work life was at a high level, whereas work happiness was at a moderate level. Four dimensions of quality of work life, namely social integration, adequate and fair compensation, opportunity to use and develop capacities, and growth and security, significantly influenced work happiness at the .05 level and jointly explained 43.8 percent of its variance. The study recommends that the organization prioritize social integration, which exerted the strongest influence, together with establishing a fair compensation system, promoting opportunities for capability development, and providing clear career advancement paths.

Keywords: Work, Quality of Life, Happiness, Television and Digital Media

บทนำ

โลกปัจจุบันเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและการทำงานของผู้คนอย่างกว้างขวาง สำหรับประเทศไทย เศรษฐกิจดิจิทัลเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของระบบเศรษฐกิจ โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลรายงานว่ามูลค่าอุตสาหกรรมดิจิทัลของไทยในปี พ.ศ. 2568 เพิ่มขึ้นแตะระดับประมาณ 3.8 ล้านล้านบาท และอุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ยังคงขยายตัวต่อเนื่อง (Digital Economy Promotion Agency [depa], 2025) การขยายตัวดังกล่าวเพิ่มระดับการแข่งขันและความกดดันต่อบุคลากรในภาคธุรกิจที่ต้องปรับตัวตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ภายใต้สภาพการแข่งขันดังกล่าว ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากบุคลากรเป็นผู้นำความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการบริหารทรัพยากรอื่น คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life: QWL) จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน (Work Happiness) ของพนักงาน กล่าวคือ เมื่อองค์กรจัดสภาพการทำงานที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรทั้งด้านค่าตอบแทน ความมั่นคง ความสัมพันธ์ และการพัฒนาตนเอง บุคลากรจะมีสภาวะทางอารมณ์เชิงบวกและความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้น อันเป็นพื้นฐานของความผูกพันต่อองค์กรและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (Walton, 1973; Warr, 1990) โดยเฉพาะอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลที่มีลักษณะงานเร่งรีบ ต้องทำงานนอกเวลาปกติ และต้องปรับตัวตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ความสุขในการทำงานของพนักงานกลุ่มนี้เป็นโจทย์ที่ต้องการคำอธิบายเชิงประจักษ์

งานวิจัยที่ผ่านมาในบริบทไทยส่วนใหญ่ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานร่วมกับความพึงพอใจในงานหรือความผูกพันต่อองค์กร ทั้งในภาคราชการ ภาคการผลิต และอุตสาหกรรมบริการ แต่ยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความสุขในการทำงานโดยตรงในอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์และดิจิทัล ซึ่งมีเงื่อนไขการทำงานเฉพาะตัวและแตกต่างจาก

ภาคส่วนอื่น การระบุว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านใดมีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานกลุ่มนี้ จึงเป็นข้อมูลที่ยังไม่ปรากฏชัดในวรรณกรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง โดยใช้กรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตในการทำงานของ Walton (1973) จำนวน 8 องค์ประกอบ และแนวคิดความสุขในการทำงานตามแนวของ Warr (1990) ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานและส่งเสริมความสุขในการทำงานของพนักงาน อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรในอุตสาหกรรมสื่อและดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ด้านองค์กรและการบริหาร ผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรบุคคลสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่เชื่อมโยงปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานเข้ากับการส่งเสริมความสุขของพนักงานได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งเป็นแนวทางให้องค์กรอื่นในอุตสาหกรรมสื่อและดิจิทัลนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล
2. ด้านวิชาการ ผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานในบริบทอุตสาหกรรมสื่อของประเทศไทย ที่นักวิชาการและนักวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการศึกษาที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 4,318 คน กลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามกรอบแนวคิดของ Walton (1973) จำนวน 8 ด้าน และความสุขในการทำงานตามกรอบแนวคิดของ Warr (1990) ที่ Prasongthan (2018) พัฒนาในบริบทไทย จำนวน 3 ด้าน

ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2567 ถึงเดือนมกราคม 2568

ทบทวนแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจและความสุขในการทำงาน

การอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความสุขในการทำงานตั้งอยู่บนฐานทฤษฎีแรงจูงใจที่ส่งเสริมกันสามกลุ่ม ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1943) อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและความปลอดภัย ไปจนถึงความต้องการทางสังคม การได้รับการยอมรับ

และการบรรลุศักยภาพของตน เมื่อองค์กรตอบสนองความต้องการเหล่านี้ผ่านเงื่อนไขการทำงานที่เหมาะสม บุคลากรจะมีความพึงพอใจและความสุขเพิ่มขึ้น ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg et al. (1959) จำแนกปัจจัยในการทำงานออกเป็นปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) เช่น ค่าตอบแทนและสภาพการทำงาน ซึ่งเมื่อขาดจะสร้างความไม่พึงพอใจ กับปัจจัยจูงใจ (Motivators) เช่น ความสำเร็จ การยอมรับ และความก้าวหน้า ซึ่งเป็นตัวสร้างความพึงพอใจและความสุขในการทำงานอย่างแท้จริง ส่วนทฤษฎีการกำหนดตนเองของ Deci และ Ryan (2000) เสนอว่าความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจเกิดจากการตอบสนองความต้องการพื้นฐานสามประการ ได้แก่ ความเป็นอิสระ (Autonomy) ความสามารถ (Competence) และความสัมพันธ์ (Relatedness) ทฤษฎีทั้งสามให้ข้อสรุปร่วมกันว่า เงื่อนไขการทำงานที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรทั้งระดับพื้นฐานและระดับสูงคือรากฐานของความสุขในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานตามแนวคิดของ Walton (1973) และแนวคิดความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ในการทำงานของ Warr (1990) ที่ใช้เป็นกรอบหลักของการวิจัยครั้งนี้

ความสุขในการทำงาน (Happiness at Work)

ความสุขในการทำงานเป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากสองมุมมองทางปรัชญาที่แตกต่างกัน มุมมองแรกคือ Hedonic ซึ่งมองว่าความสุขคือความรู้สึกพึงพอใจและอารมณ์เชิงบวกที่มากกว่าอารมณ์เชิงลบ ส่วนมุมมองที่สองคือ Eudaimonic ซึ่งเน้นการทำสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมาย และส่งเสริมการเติบโตพัฒนาของบุคคล โดยไม่จำเป็นต้องรู้สึกพึงพอใจในทุกขณะ Fisher (2010) ได้บูรณาการทั้งสองมุมมองนี้และสรุปว่าความสุขในการทำงานเป็นแนวคิดหลายมิติที่ครอบคลุมทั้งอารมณ์ทางบวก ความเป็นอยู่ที่ดี และทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงาน

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว Warr (1990) ได้พัฒนาแบบจำลองความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ในการทำงาน (Job-Related Affective Well-Being) โดยอ้างอิงจาก Circumplex Model of Affect ของ Russell (1980) แบบจำลองนี้อธิบายว่าอารมณ์ในการทำงานประกอบด้วยสองมิติหลักที่ทำงานร่วมกัน ได้แก่ มิติความพึงพอใจ (Pleasure-Displeasure) และมิติความตื่นตัว (Activation) ซึ่งการผสมผสานของทั้งสองมิติประกอบเป็นแกนหลักสามแกน ได้แก่ แกน Anxiety-Comfort แกน Depression-Enthusiasm และแกน Displeasure-Pleasure งานวิจัยของ Laguna et al. (2019) ได้ทดสอบและยืนยันว่าแบบจำลองนี้อธิบายความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ในการทำงานได้อย่างเหมาะสมทั้งในกลุ่มพนักงานและผู้ประกอบการ

Fisher (2010) ได้ขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความสุขในการทำงานโดยเสนอว่าการวัดความสุขในการทำงานอย่างครอบคลุมควรประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกัน องค์ประกอบแรกคือ Work Engagement ซึ่งหมายถึงความผูกพันและการมีส่วนร่วมทางอารมณ์และความคิดกับงาน องค์ประกอบที่สองคือ Job Satisfaction ซึ่งเป็นการตัดสินเชิงความคิดเกี่ยวกับงาน และองค์ประกอบที่สามคือ Affective Organizational Commitment ซึ่งหมายถึงความรู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

ในบริบทไทย Prasongthan (2018) ได้นำกรอบแนวคิดของ Warr (1990) มาพัฒนาและทดสอบกับพนักงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ จำนวน 384 คน โดยสังเคราะห์เป็นสามมิติที่เหมาะสมกับบริบทการทำงานของคนไทย ได้แก่ ความรื่นรมย์ในงาน (Pleasure) ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) และความกระตือรือร้นในการทำงาน (Enthusiasm) ผลการวิจัยพบว่าระดับความสุขในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานหลายด้านสามารถร่วมกันทำนายความสุขในการทำงานได้ในระดับสูง สอดคล้องกับ Duangklang (2017) ที่ศึกษาความสุขในการทำงานเปรียบเทียบระหว่างภาครัฐและเอกชน ซึ่งบ่งชี้ว่ากรอบแนวคิดของ Warr (1990) สามารถปรับใช้อธิบายความสุขในการทำงานของคนไทยได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามของความสุขในการทำงาน

หมายถึง สภาวะทางอารมณ์และจิตใจเชิงบวกของพนักงานที่เกิดจากการทำงาน ประกอบด้วยความรู้สึกรื่นรมย์และผ่อนคลาย ความพึงพอใจในงานที่ทำ และความกระตือรือร้นที่จะทุ่มเทให้กับงาน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญตามกรอบแนวคิดของ Warr (1990) ที่ Prasongthan (2018) ได้พัฒนาในบริบทไทย จำนวน 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความรื่นรมย์ในงาน (Pleasure) หมายถึง ความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน และผ่อนคลายในการทำงาน ไม่มีความวิตกกังวลหรือความเครียด สามารถรับมือกับปัญหาในการทำงานได้อย่างสบายใจ

2. ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกชอบใจและพอใจในงานที่ทำ รู้สึกว่างานมีความน่าสนใจ มีคุณค่า และตรงกับความต้องการของตนเอง

3. ความกระตือรือร้นในการทำงาน (Enthusiasm) หมายถึง ความรู้สึกมีพลัง ตื่นตัว และกระฉับกระเฉงในการทำงาน พร้อมทุ่มเทความพยายามและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life)

คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 โดย Walton (1973) เป็นผู้บุกเบิกที่วางรากฐานสำคัญในการทำความเข้าใจว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของพนักงานในองค์กร Walton มองว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่ได้หมายถึงเพียงค่าตอบแทนหรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมมิติทางสังคม จิตวิทยา และการพัฒนาตนเองอีกด้วย

Walton (1973) ได้เสนอกรอบแนวคิดที่ประกอบด้วยแปดองค์ประกอบที่เชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน องค์ประกอบพื้นฐานที่สุดคือค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and Fair Compensation) ซึ่งหมายถึงการได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับงานและเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น ควบคู่ไปกับสภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Safe and Healthy Working Conditions) ทั้งสองด้านนี้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของพนักงานและเป็นรากฐานให้องค์ประกอบอื่น ๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง พนักงานจะแสวงหาโอกาสในการพัฒนาความสามารถของตนเอง (Opportunity to Use and Develop Human Capacities) ซึ่งหมายถึงโอกาสในการใช้ทักษะและพัฒนาศักยภาพ รวมถึงความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน (Opportunity for Growth and Security) ที่เปิดโอกาสให้เติบโตในสายอาชีพ ขณะเดียวกัน การบูรณาการทางสังคม (Social Integration in the Work Organization) ที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ช่วยพัฒนาความเคารพในตนเอง (Self-respect) ซึ่ง Walton ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ในมิติที่กว้างขึ้น Walton (1973) ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยในหน่วยงาน ซึ่งหมายถึงสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ควบคู่กับความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว (Work and Total Life Space) และความเป็นประโยชน์ต่อสังคม (Social Relevance of Work Life) ที่ช่วยให้พนักงานรู้สึกว่างานที่ทำมีคุณค่าและมีความหมาย Nanjundeswaraswamy and Sandhya (2016) ได้ทบทวนวรรณกรรมอย่างครอบคลุมและพบว่ากรอบแนวคิดของ Walton (1973) ได้รับการพัฒนาและขยายให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยเสนอองค์ประกอบเพิ่มเติมที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร วัฒนธรรมองค์กร ความเครียดจากการทำงาน และภาวะผู้นำ

ในบริบทไทย Jaisaardpattanaporn (2012) ได้นำกรอบแนวคิดแปดองค์ประกอบของ Walton (1973) มาพัฒนาและทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างในองค์กรไทย โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการทำงานไทยที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความกลมกลืนในองค์กร กรอบแนวคิดนี้ได้รับการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยไทย เช่น Putae (2009)

และ Phuchumni (2016) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามของคุณภาพชีวิตในการทำงานว่า การรับรู้ของพนักงานเกี่ยวกับสภาพการทำงานที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม ครอบคลุมด้านค่าตอบแทน ความปลอดภัย โอกาสพัฒนา ความก้าวหน้า ความสัมพันธ์ในองค์กร สิทธิและความเป็นธรรม ความสมดุลชีวิต และคุณค่าต่อสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญตามกรอบแนวคิดของ Walton (1973) ที่ Jaisaardpattanaporn (2012) ได้พัฒนาในบริบทไทย จำนวน 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม Adequate and Fair Compensation) หมายถึง การได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงาน รวมถึงความเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับตำแหน่งงานที่คล้ายคลึงกัน

2. สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Safe and Healthy Working Conditions) หมายถึง สภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีความปลอดภัย ชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม และสภาพทางกายภาพที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

3. โอกาสในการพัฒนาความสามารถ (Opportunity to Use and Develop Human Capacities) หมายถึง โอกาสในการใช้ทักษะความสามารถอย่างเต็มที่ ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงาน มีอิสระในการตัดสินใจ และได้เรียนรู้สิ่งใหม่

4. ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน (Opportunity for Growth and Security) หมายถึง โอกาสในการเติบโตในสายอาชีพ ได้รับการพัฒนาทักษะ และมีความมั่นคงในการจ้างงาน

5. การบูรณาการทางสังคมในองค์กร (Social Integration in the Work Organization) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม และการไม่มีการเลือกปฏิบัติ

6. ประชาธิปไตยในหน่วยงาน (Constitutionalism in the Work Organization) หมายถึง สิทธิในการแสดงความคิดเห็น การได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และความเคารพในความเป็นส่วนตัว

7. ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว (Work and Total Life Space) หมายถึง การจัดสรรเวลาระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัวได้อย่างเหมาะสม งานไม่รบกวนเวลาส่วนตัวมากเกินไป

8. ความเป็นประโยชน์ต่อสังคม (Social Relevance of Work Life) หมายถึง ความรู้สึกภาคภูมิใจในองค์กรและรู้สึกว่างานที่ทำมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงาน

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานอธิบายได้ว่า เมื่อองค์กรจัดสภาพแวดล้อมการทำงานให้ตอบสนองความต้องการของบุคลากรทั้งระดับพื้นฐานและระดับสูง บุคลากรจะเกิดความสุขในการทำงานมากขึ้น (Maslow, 1943; Herzberg et al., 1959; Deci & Ryan, 2000) กล่าวคือ คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีทำหน้าที่ทั้งลดความไม่พึงพอใจผ่านปัจจัยสุขอนามัย และเพิ่มความพึงพอใจผ่านปัจจัยจูงใจ ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกเติมเต็มจากการทำงาน อันเป็นองค์ประกอบของความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ในการทำงานตามแนวคิดของ Warr (1990)

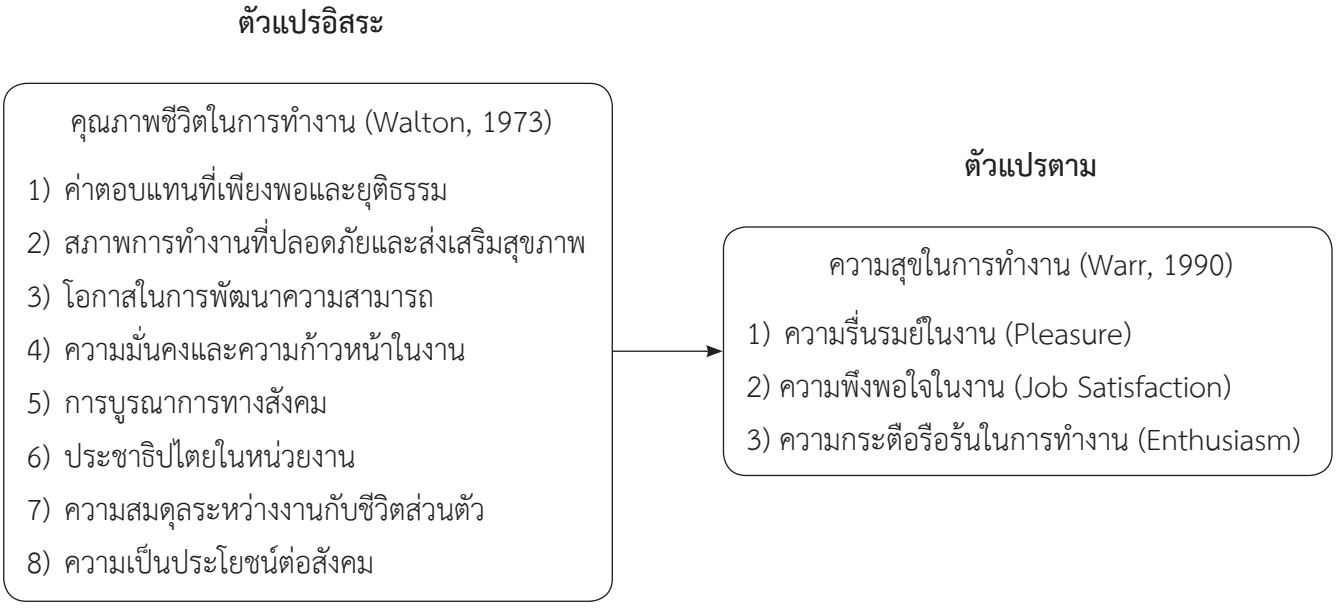
หลักฐานเชิงประจักษ์ในบริบทไทยสนับสนุนความสัมพันธ์ดังกล่าว โดย Senasu และ Singhapakdi (2014) พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานทั้งระดับพื้นฐานและระดับสูงส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในงานและความพึงพอใจในชีวิตของพนักงานไทย โดยเฉพาะมิติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ การยอมรับ และการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบร่วมของคุณภาพชีวิตในการทำงานตามแนวคิดของ Walton (1973) และความสุขในการทำงานตามแนวคิดของ Warr (1990) เช่นเดียวกับ Prasongthan (2018) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการไทย ข้อค้นพบเหล่านี้บ่งชี้ว่าองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นเงื่อนไขนำของความสุขในการทำงาน

สมมติฐาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ โอกาสในการพัฒนาความสามารถของตน ความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ประชาธิปไตยในหน่วยงาน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และความเป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานที่เกี่ยวข้อง และนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Quantitative Survey Research) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงาน รวมทั้งศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานหลัก 5 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่าย IoT ฝ่าย Digital Media and Marketing Solutions ฝ่าย Analytics และ AI ฝ่าย Digital Health และฝ่าย Digital Lifestyle รวมจำนวน 4,318 คน (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2567) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 366 คน และกำหนดเพิ่มเป็น 400 คน เพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมมากขึ้น การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น

เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเข้าถึงพนักงานในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล ทั้งนี้ วิธีการดังกล่าวมีข้อจำกัดในการอ้างอิงผลสู่ประชากรในวงกว้าง (Generalization) ผู้วิจัยจึงตีความผลการวิจัยในขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นหลัก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 คุณภาพชีวิตในการทำงาน พัฒนาจากแนวคิดของ Walton (1973) จำนวน 8 ด้าน และส่วนที่ 3 ความสุขในการทำงาน พัฒนาจากแนวคิดของ Warr (1990) จำนวน 3 ด้าน

แบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert ตั้งแต่ 1 (น้อยที่สุด) ถึง 5 (มากที่สุด) การแปลความหมายค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ของ Best (1977) โดยค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึงระดับมากที่สุด 3.50-4.49 ระดับมาก 2.50-3.49 ระดับปานกลาง 1.50-2.49 ระดับน้อย และ 1.00-1.49 ระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามแนวทางของ Rovinelli และ Hambleton (1977) ผลการตรวจสอบพบว่าข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 0.50 ขึ้นไป

การตรวจสอบความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้ (Tryout) กับพนักงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการทดสอบพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .904-.945 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ที่ 0.70 (Nunnally, 1978) และอยู่ในระดับดีเยี่ยม (George & Mallery, 2003)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2567 ถึงเดือนมกราคม 2568 โดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบทั้งหมด 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ตอบแบบสอบถามก่อนการเก็บข้อมูล การเข้าร่วมเป็นไปโดยความสมัครใจ ผู้ตอบสามารถปฏิเสธหรือยุติการให้ข้อมูลได้ทุกเมื่อ และข้อมูลที่ได้ถูกเก็บรักษาเป็นความลับ วิเคราะห์และนำเสนอในภาพรวมโดยไม่ระบุตัวตนของผู้ตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละสำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคล และค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงาน

สถิติเชิงอนุมาน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับวิเคราะห์อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเงื่อนไขพื้นฐานของการเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ได้แก่ การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) โดยพิจารณาค่า Tolerance ที่ควรมากกว่า 0.10 และค่า VIF ที่ควรน้อยกว่า 10 รวมถึงการทดสอบความเป็นเส้นตรงด้วยสถิติ F-test

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ โอกาสในการพัฒนาความสามารถของตน ความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ประชาธิปไตยในหน่วยงาน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และความเป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง

ผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 4 ส่วน ดังนี้

คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.00) อายุระหว่าง 25 ปีลงมาและ 36-45 ปี (ร้อยละ 25.75 เท่ากัน) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 59.50) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 26.50) ระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 15 ปี (ร้อยละ 26.75) และรายได้ 15,001-25,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 19.25)

ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพชีวิตในการทำงาน (n = 400)

คุณภาพชีวิตในการทำงาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน	4.00	0.47	มาก
ด้านสภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	4.00	0.42	มาก
ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	3.95	0.50	มาก
ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถ	3.92	0.48	มาก
ด้านประชาธิปไตยในหน่วยงาน	3.88	0.52	มาก
ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม	3.85	0.55	มาก
ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว	3.25	0.58	ปานกลาง
ด้านการบูรณาการทางสังคม	3.10	0.63	ปานกลาง
รวม	**3.98**	**0.43**	**มาก**

จากตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานและด้านสภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ขณะที่ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวและด้านการบูรณาการทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับความสุขในการทำงาน

ผลการวิเคราะห์ระดับความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความสุขในการทำงาน

ความสุขในการทำงาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ด้านความกระตือรือร้นในการทำงาน (Enthusiasm)	3.12	1.38	ปานกลาง
ด้านความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction)	3.04	1.45	ปานกลาง
ด้านความรื่นรมย์ในงาน (Pleasure)	2.90	1.37	ปานกลาง
รวม	**3.00**	**1.41**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 ความสุขในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านความกระตือรือร้นในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านความพึงพอใจในงาน และด้านความรื่นรมย์ในงาน ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาในส่วนนี้เป็นไปเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เนื่องจากเทคนิคดังกล่าวมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง (Multicollinearity) จึงตรวจสอบค่า Tolerance และ VIF ก่อน พบว่าตัวแปรทุกตัวมีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.59-0.73 (สูงกว่า 0.1) และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.36-1.69 (ไม่เกิน 10) เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น จากนั้นจึงทดสอบความเป็นเส้นตรงด้วยสถิติ F-test พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถพยากรณ์ความสุขในการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 40.28$, $p < .001$) จึงดำเนินการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE	β	t	Sig.
ค่าคงที่ (a)	1.015	0.20	-	5.075	.000
ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (X_1)	0.115	0.02	.21	5.75	.000*
สภาพการทำงานที่ปลอดภัยฯ (X_2)	0.03	0.021	.056	1.43	.153
โอกาสในการพัฒนาความสามารถ (X_3)	0.08	0.022	.145	3.64	.000*
ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน (X_4)	0.07	0.021	.133	3.33	.001*
การบูรณาการทางสังคม (X_5)	0.14	0.022	.26	6.36	.000*
ประชาธิปไตยในหน่วยงาน (X_6)	0.025	0.02	.05	1.25	.212
ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตฯ (X_7)	0.01	0.021	.02	0.48	.632
ความเป็นประโยชน์ต่อสังคม (X_8)	0.028	0.021	.055	1.33	.184
$R = .672$, $R^2 = .452$, Adjusted $R^2 = .438$, SEE = .330, F = 40.28, Sig. = .000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 4 ด้าน เรียงตามขนาดอิทธิพล ได้แก่ ด้านการบูรณาการทางสังคม (β = .26) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (β = .21) ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถ (β = .145) และด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน (β = .133) ตัวแปรทั้ง 4 ด้านร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสุขในการทำงานได้ร้อยละ 43.8 (Adjusted R^2 = .438) โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.015 + 0.14X_5 + 0.115X_1 + 0.08X_3 + 0.07X_4$$

สมการอธิบายได้ว่า หากพนักงานได้รับการส่งเสริมด้านการบูรณาการทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยที่ตัวแปรอื่นคงที่จะส่งผลให้ความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้นถึง 0.14 หน่วย หากด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความสุขในการทำงานจะเพิ่มขึ้น 0.115 หน่วย หากด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความสุขในการทำงานจะเพิ่มขึ้น 0.08 หน่วย และหากด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความสุขในการทำงานจะเพิ่มขึ้น 0.07 หน่วย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการให้บริการสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลแห่งหนึ่ง สรุปผลได้ดังนี้

ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานและด้าน

สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ขณะที่ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวและด้านการบูรณาการทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

ความสุขในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านความกระตือรือร้นในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านความพึงพอใจในงาน และด้านความรื่นรมย์ในงาน

อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานต่อความสุขในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบูรณาการทางสังคม ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถ และด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคุณภาพชีวิตในการทำงานอีก 4 ด้าน ไม่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

การบูรณาการทางสังคมมีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานสูงที่สุด (β = .26) แม้ระดับปัจจุบันจะอยู่ในระดับปานกลาง ผลนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ Walton (1973) ที่จัดให้การบูรณาการทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตในการทำงาน และสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ในการทำงานของ Warr (1990) ที่ระบุว่าความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงานเป็นเงื่อนไขของอารมณ์เชิงบวก กลไกที่อธิบายผลนี้คือ งานในธุรกิจสื่อโทรทัศน์และดิจิทัลต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมและการประสานงานข้ามฝ่ายอย่างใกล้ชิด เมื่อพนักงานมีความสัมพันธ์ที่ดีและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความต้องการด้านความสัมพันธ์ (Relatedness) ตามทฤษฎีการกำหนดตนเองของ Deci และ Ryan (2000) จึงได้รับการตอบสนอง และนำไปสู่ความสุขในการทำงานที่เพิ่มขึ้น

ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมมีอิทธิพลเป็นลำดับที่สอง (β = .21) สอดคล้องกับ Walton (1973) ที่ถือว่าค่าตอบแทนที่เป็นธรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของคุณภาพชีวิตในการทำงาน เมื่อเชื่อมโยงกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1943) และปัจจัยสุขอนามัยของ Herzberg et al. (1959) ค่าตอบแทนตอบสนองความต้องการพื้นฐานและลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ผลการวิจัยที่พบว่าด้านนี้อยู่ในระดับมากบ่งชี้ว่าองค์กรบริหารค่าตอบแทนได้ในระดับที่น่าพอใจ และยังคงเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสุขในการทำงาน

โอกาสในการพัฒนาความสามารถมีอิทธิพลเป็นลำดับที่สาม (β = .145) สอดคล้องกับ Walton (1973) และทฤษฎีการกำหนดตนเองของ Deci และ Ryan (2000) ที่ระบุว่าการพัฒนาศักยภาพตอบสนองความต้องการด้านความสามารถ (Competence) ในอุตสาหกรรมสื่อดิจิทัลที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การเปิดโอกาสให้พนักงานพัฒนาทักษะใหม่ช่วยให้รู้สึกมีคุณค่าและมีความสุขในการทำงาน

ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานมีอิทธิพลเป็นลำดับที่สี่ (β = .133) สอดคล้องกับ Walton (1973) ที่จัดความมั่นคงและความก้าวหน้าเป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงาน และสอดคล้องกับปัจจัยจูงใจของ Herzberg et al. (1959) ที่ระบุว่าความก้าวหน้าในอาชีพเป็นตัวสร้างความพึงพอใจและความสุขในการทำงาน

สำหรับคุณภาพชีวิตในการทำงานอีก 4 ด้าน ได้แก่ สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ประชาธิปไตยในหน่วยงาน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และความเป็นประโยชน์ต่อสังคม ไม่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลนี้อธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Herzberg et al. (1959) ที่ว่าสภาพการทำงานที่ปลอดภัยเป็นปัจจัยสุขอนามัย ซึ่งเมื่ออยู่ในระดับมากแล้วจะช่วยลดความไม่พึงพอใจ แต่ไม่เพิ่มความสุขในการทำงานเพิ่มเติม สอดคล้องกับแบบจำลองวิตามิน (Vitamin Model) ของ Warr (1987) ที่เสนอว่าคุณลักษณะของงานบางประการมีลักษณะผลคงที่ (Constant Effect) กล่าวคือ เมื่อถึงระดับที่เพียงพอแล้ว การเพิ่มขึ้นต่อไปจะไม่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีอย่างมีนัยสำคัญ

ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวที่ไม่มีอิทธิพลนั้น อธิบายได้จากวัฒนธรรมเฉพาะของอุตสาหกรรมสื่อที่พนักงานยอมรับการทำงานนอกเวลาเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานวิชาชีพ ประกอบกับอิทธิพลของความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตต่อความสุขในการทำงานมีลักษณะขึ้นอยู่กับบริบท (Context-dependent) โดยในกลุ่มอาชีพที่มีความผูกพันกับงานสูง ความสมดุลดังกล่าวอาจไม่ใช่เงื่อนไขหลักของความสุขในการทำงาน เมื่อพิจารณาภายใต้แบบจำลองวิตามินของ Warr (1987) ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตในกลุ่มตัวอย่างนี้จึงมีลักษณะเป็นคุณลักษณะที่ผลต่อความสุขเข้าสู่ระดับคงที่แล้ว ทั้งนี้ ผลการศึกษาเป็นการวัด ณ ช่วงเวลาหนึ่งในองค์กรเดียว การตีความจึงควรพิจารณาร่วมกับเงื่อนไขเฉพาะของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณาในการตีความผล ประการแรก การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก ผลการวิจัยจึงครอบคลุมเฉพาะบริบทของพนักงานในองค์กรที่ศึกษาเป็นหลัก การอ้างอิงผลสู่ประชากรหรือองค์กรอื่นในวงกว้างจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ประการที่สอง การเก็บข้อมูลเป็นการวัด ณ ช่วงเวลาเดียว (Cross-sectional) และอาศัยการรายงานตนเองผ่านแบบสอบถาม ซึ่งอาจมีอคติจากการตอบตามความคาดหวังทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

องค์กรควรพัฒนาระบบนิเวศการทำงานแบบบูรณาการที่ส่งเสริมความสุขของพนักงาน โดยเริ่มจากการจัดตั้งพื้นที่หรือกิจกรรมร่วมกัน (Social Space) ทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัล เพื่อลดช่องว่างการสื่อสารข้ามสายงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสุขของพนักงาน ควบคู่กับการทบทวนโครงสร้างค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มีความเป็นธรรมและแข่งขันได้ การสร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรมและการมอบหมายงาน ตลอดจนการวางแผนเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพที่ชัดเจน ในระดับกลยุทธ์องค์กร ผู้บริหารควรกำหนดให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลและตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากความสุขในการทำงานเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงกับความสามารถในการรักษาบุคลากรและการแข่งขันขององค์กรในอุตสาหกรรมสื่อและดิจิทัล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายขอบเขตการศึกษาโดยเพิ่มตัวแปรอื่นที่อาจส่งผลต่อความสุขในการทำงาน เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร หรือความผูกพันต่อองค์กร รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพนักงานที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน และใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

REFERENCES

Best, J. W. (1977). **Research in education** (3rd ed.). Prentice Hall.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. **Psychological Inquiry, 11**(4), 227–268.

Digital Economy Promotion Agency [depa]. (2025). **Thailand digital industry survey 2024.** Digital Economy Promotion Agency. (In Thai)

Duangklang, S. (2017). **Happiness at work and performance effectiveness of officials at the Medical Correctional Institution** [Master's independent study, Krirk University]. (In Thai)

Fisher, C. D. (2010). Happiness at work. **International Journal of Management Reviews, 12**(4), 384–412.

George, D., & Mallery, P. (2003). **SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference** (4th ed.). Allyn & Bacon.

Herzberg, F. (1966). **Work and the nature of man.** World Publishing.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). **The motivation to work.** Wiley.

Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (2013). **Quality of life, work, and happiness.** Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (In Thai)

Jaisaardpattanaporn, T. (2012). **Quality of work life of operational employees in an electronics manufacturing company in Pathum Thani Province** [Master's independent study, Burapha University]. (In Thai)

Laguna, M., Mielniczuk, E., Razmus, W., & Moriano, J. A. (2019). Test of the bifactor model of job-related affective well-being. **Europe's Journal of Psychology, 15**(2), 342–357.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. **Psychological Review, 50**(4), 370–396.

Nanjundeswaraswamy, T. S., & Sandhya, M. N. (2016). Quality of work life components: A literature review. **International Journal of Indian Psychology, 3**(4), 12–36.

Nontakatrakool, P. D. (2023). **Quality of work life, happiness at work and employee engagement of the civil servants of the Department of Employment, Ministry of Labour** [Master's independent study, Thammasat University]. (In Thai)

Nunnally, J. C. (1978). **Psychometric theory** (2nd ed.). McGraw-Hill.

Phuchumni, P. (2016). **Quality of work life of personnel in Don Somboon Subdistrict Administrative Organization, Yang Talad District, Kalasin Province** [Master's thesis, Rajabhat Maha Sarakham University]. (In Thai)

Prasongthan, S. (2018). A study of happiness at work and factors influencing happiness at work of employees in tourism and hospitality industry. **Journal of Social Sciences, Srinakharinwirot University, 21**(1), 260–277. (In Thai)

Putae, S. (2009). **The quality of work life related to organizational commitment: A case of employees in Small and Medium Enterprise Development Bank of Thailand (Head Office)** [Master's project, Srinakharinwirot University]. (In Thai)

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. **Dutch Journal of Educational Research, 2**, 49–60.

Russell, J. A. (1980). A circumplex model of affect. **Journal of Personality and Social Psychology, 39**(6), 1161–1178.

Senasu, K., & Singhapakdi, A. (2014). Relative effects of lower-order and higher-order quality of work life on employee job satisfaction and life satisfaction: Case studies of service and manufacturing sectors in Thailand. **Kasetsart Journal of Social Sciences, 35**(1), 73–83. (In Thai)

Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it? **Sloan Management Review, 15**(1), 11–21.

Warr, P. (1987). **Work, unemployment, and mental health.** Oxford University Press.

Warr, P. (1990). The measurement of well-being and other aspects of mental health. **Journal of Occupational Psychology, 63**(3), 193–210.

Yamane, T. (1967). **Statistics: An introductory analysis** (2nd ed.). Harper & Row.

CULTURAL SIGNIFICANCE AND HERITAGE VALUES OF SI ROI TEMPLE AND ITS MANAGEMENT FOR CULTURAL HERITAGE TOURISM IN ANG THONG PROVINCE

Panot Asawachai[1*]
College of Aviation, Tourism and Hospitality, Sripatum University, Bangkok, Thailand

[*]E-mail: panot.as@spu.ac.th

Received: 2026-02-06
Revised: 2026-05-28
Accepted: 2026-07-08

ABSTRACT

This research aimed to review (1) the heritage values and cultural significance of Si Roi Temple, and (2) the potential to promote Si Roi Temple as a cultural heritage tourism destination of Ang Thong province. The research is qualitative in its methods. The data was collected by primary and secondary documentary research, field observation and In-depth interview to create a basic for cultural heritage interpretation related to quality of heritage conservation and tourism management. The research found that Si Roi Temple is a valuable historic site that still maintains its cultural significance values which is one important key factor to indicate why such place is worth conserving. The temple is a temple for memorial for the sacrifice of the local heroes. Khun Rong Palad Chu was the man who led 400 soldiers in a determined but doomed assault against Burmese invaders in 1759. Nowadays, It is renowned for its enormous statue of a seated Buddha image called “Luang Pho To” which is one of the most important Buddha image of the province. However, there are no management plans to promote cultural heritage tourism and conserve cultural heritage significance in Si Roi Temple today. There is, therefore, a need to provide better understanding of the temple’s significance to tourists through the inception of management plans which will provide for tourism management, conserving the significance of cultural heritage values, and also enhance community involvement as well as providing economic benefit. Proposed Management Plan for Cultural Heritage Tourism in this temple can be involved of 1) setting a visitor service center 2) signage improvement and development 3) developing potential media and 4) traffic and transportation management. The government and all members in the community are major participants for developing those proposed management plans for sustaining cultural significance and heritage values of Si Roi Temple.

Keywords: Tourism Management, Local Cultural Heritage, Heritage Conservation, Cultural Heritage Tourism

INTRODUCTION

Cultural heritage tourism is a specialized type of travel focused on exploring, experiencing, and appreciating a destination's historical, cultural, or social relevance. This form of tourism attracts visitors who seek authentic experiences that allow them to engage with the local history, events, and people.

Ang Thong is located in the central part of Thailand. This province has more than two-hundred magnificent and interesting Buddhist temples because Ang Thong was historically known as Wiset Chaichan and it was an important border town of the Ayutthaya Kingdom. So, that is why this province is popular for cultural heritage tourism for both Thais and foreigners. Si Roi Temple is one of Buddhist temples in Ang Thong which are considered as a major attraction site of cultural heritage tourism in this province.

Si Roi Temple is an old Buddhist temple in Wiset Chaichan district, Ang Thong province. The temple is located near the Noi River, a minor tributary of the Chao Phraya River. Its name means "four hundred". It was named to honor Ayutthayan nobleman Khun Rong Palat Chu and the 400 Wiset Chaichan locals who sacrificed their lives during the battle with Burmese army at Ao Wa Khao (modern day part of Ao Noi, Prachuap Khiri Khan province) in 1759.

The principle Buddha statue called Luang Pho To. Luang Pho To is a large Buddha statue in the Pa Lelai posture, 21 meters high and 6 meters wide, enshrined in the open air. This Buddha image is one of the most important Buddha image of the province.

In the case of Si Roi Temple, the rapid growth of domestic mass tourism, along with the modernization and urbanization of the local communities, has been a significant source of problems. As in many tourist destinations in developing countries, tourism has served as a powerful means of boosting the national economy. Tourism plays a vital role in generating local revenue in the community that is near the temple, but it also has adverse impacts on the cultural heritage values of the community and the temple. Although modern development from tourism brings modernity, transportation, income and also education to the local community, the other concern about modern development is its negative results toward the contexts and fabrics of the temple and their heritage, both tangible heritage and intangible heritage. Due to increased commercialization, local people are still enjoying their new-found economic prosperity. They continue to expand tourism industry into their areas by converting the temple sites for tourist parking or new commercial activities. However, tourism at Si Roi Temple is only operated by the monks who live at this temple. It has not been seriously developed as cultural heritage tourist attraction. Nowadays, there is no any process to manage this historic site in order to support tourists as well as conserve the authenticity of the place and the community. According to there is no any management plan at this temple, it is caused the negative impacts such as environmental problems and insufficient knowledge of conservation

of historic site. Therefore, management of historic site for cultural heritage tourism is essential for promoting Si Roi Temple sustainably.

RESEARCH OBJECTIVES

1. To review and analyze cultural significance and heritage values of Si Roi Temple
2. To study the process of current management for cultural heritage tourism at Si Roi Temple
3. To propose management plans for cultural heritage tourism at Si Roi Temple which is collaborated between the stakeholders.

RESEARCH SCOPE

1. Area of study : This research focused on Si Roi Temple and its community. Si Roi Temple is located at 41 Baan Si Roi, Moo 4 Si Roi Sub-District, Wiset Chaichan district, Ang Thong province. The temple is on the flood plain on the bank of the Noi River. To the north and the south of this temple are the villages, to the east is the Noi River and to the west is a highway road No. 3454. The buildings inside the temple compound are consisted of 1.) the ordination hall, its width 10 meters and its length 40 meters. 2.) a group of five stupas on pedestal 3.) a praying hall, its width 8 meters and its length 18 meters. 4.) a group of residences for monks 5.) a bell tower and 6.) a crematorium (Men).

2. Focus of the research : investigating and outlining cultural heritage management toward cultural heritage tourism in Si Roi Temple and its community.

3. Target groups : spilted into three groups of stakeholders which are consisted of monks who live in Si Roi Temple and local residents, private and government agencies, and tourists.

4. Examining and discovering : addressing both tangible and intangible heritage values. Tangible includes heritage buildings and infrastructure. Intangible includes culture, beliefs, way of life, and other related aspects.

RESEARCH METHODOLOGY

This research was focused on qualitative method. Qualitative method aims to gather an in-depth understanding of issues studied. In this case, research instruments of this research were carried out as follows:

1) Literature research
2) Field observation
3) In-depth interview
4) Interview / focus group meeting / participatory research

Literature research: The researcher had conducted a through literature search from books, academic journal, research reports, government data, daily newspapers and the Internet. The research

was focused on topics relevant to the study. This literature research helps for basic understanding and background of temples' contexts from the past until today. Furthermore, information or data of what this temple was involved into the government policy of promoting cultural heritage tourism were also observed.

Field observation: The research had made an inventory of cultural heritage significance that had relevance to cultural heritage tourism at this temple and its communities by observation and photographic recordings. Field data sheets had prepared to facilitate field data collection. Relevant temple's antique collections, if available, were examined to determine the changes in cultural heritage significance and values of this temple and the temple's communities over time.

In-depth interview: This was undertaken with the abbot, monks, leaders of local communities, government organizations' officers, academics, private-sector operations, visitors and people working in architecture. All interviews were recorded by using a portable tape recorder (if permitted by the respondents) to avoid any disruptions caused by note taking.

Interview / focus group meeting / participatory research: The research approached local residents in the communities that are nearby the temple to solicit their personal opinion about the cultural heritage significance and values of the temple. The researcher also participated in religious and cultural ceremonies and festivals that reflect the communities' cultures.

ANALYSIS OF DATA

As all interviews were undertaken in Thai language, the collected data was transcribed and translated into English. To reduce bias and misunderstandings arising from translations, the researcher refered translation-related concerns to some English native speakers in Thailand. Analysis the results were comprehend into these topics:

- Analysis of value and cultural significance of the temple which is including aesthetic, historic, social and scientific values.

- Determining the positive and negative impacts of cultural heritage tourism development on cultural heritage significances and values of the temple.

- Consideration and development of policies for the management recommendations on developing and managing the cultural heritage significances and values of the temple and its communities.

DATA ANALYSIS AND FINDINGS

The significant architecture in Si Roi Temple

Si Roi Temple is a small Buddhist temple belonging to the Mahanikaya Sect. Si Roi temple was built in the late Ayutthaya period. In 1759, King Alaungpaya of Burma invaded Myeik which was a part of Ayutthaya Kingdom. At that time, Khun Rong Palad Chu, a well-known teacher for dual wield

swordsmanship and official of Wiset Chai Chan, grouped up and led four hundred sword-fighters under the name "Kong Attamat" to accompany the royal army of Phraya Rattanathibet from the capital.

During the royal army's settlement at Kui Buri of Prachuap Khiri Khan, his group received a command to obstruct the Burmese army at Wa Khao Bay. The battle began as Kong Attamat attacked the passing rival and went on for a night until noon of the next day. Although many Burmese soldiers were killed in the melee, Kong Attamat could not resist the larger opponent's army and its supporting armies, and lost their lives in the war. This tragedy discouraged the whole town of Wiset Chaichan; villagers were too overwhelmed with the lost to do anything. As a sign of moving forward and memorial for the sacrifice of the brave soldiers, Si Roi Temple (literally meaning "four hundreds' temple) was found in 1760, where later the abbot initiated the construction of stupa to enshrine "the spirits" of 400 Wiset Chaichan soldiers (Pintupan, 1971).

At present, this temple is famous for local Buddhist pilgrimages as the holiness of Luang Pho To. According to the temple's reputation in the holiness of Luang Pho To, the result of high renovation within the temple compound as well as building many new buildings for facilitating local Buddhist pilgrimages reduces the temple's interest and significant architecture.

Figure 1 "Luang Pho To", a large seated Buddha image in the posture of Polilayaka, in the attitude of leading a jungle life, is the symbol of Si Roi sub-district and is revered by locals.

Significance Assessment of the cultural values of Si Roi Temple

According to Australia ICOMOS (1999, p.12), Cultural significance is a concept which helps in estimating the value of places. The places that are likely to be of significance are those which help

an understanding of the past or enrich the present, and which will be of value to future generations. The adjectives used in definitions of cultural significance are aesthetic, historic, scientific and social values. For Si Roi Temple, cultural significance is analyzed in three values as follows;

Aesthetic Value

A group of five stupas on pedestal is an only one object that is shown aesthetic value. A stupa of the late Ayutthaya period on a square-base with twelve indented corners stands in front of the ordination hall of Si Roi Temple. It is on the east side of the temple because the ordination hall faces to the east. This stupa illustrates the special characteristic of the late Ayutthaya period that is, its bell-shaped part is smaller and decorated with ornamental stucco (The Fine Arts Department 1999, p. 67).

Figure 2 A group of five stupas on pedestal of Si Roi Temple illustrates the special characteristic of the late Ayutthaya period.

Historic Value

Si Roi Temple is a temple for memorial for the sacrifice of the local heroes. Khun Rong Palad Chu was the man who **led** 400 soldiers in a determined but doomed assault against Burmese invaders in 1759, eight years before the fall of Ayutthaya. The sacrifice of Khun Rong Palad Chu and his 400 warriors represent the kind of heroes that Thailand needs today, ready to make sacrifices for the homeland regardless of personal cost. The statue of Khun Rong Palad Chu is established at this temple nowadays.

Figure 3 The status of Khun Rong Palad Chu at Si Roi Temple is for memorial for the sacrifice of the local heroes.

Social Value

Si Roi Temple holds an annual festival on the full moon night in the twelfth Thai lunar month. People from all over the province come together at the temple to pray the homage "Luang Pho To" for fortune and better life. The worshippers usually provide fireworks or theatre show as to express their appreciation to the sacred image when their wishes become true.

Current Management of Si Roi Temple

At the present, Si Roi Temple is a famous Buddhist temple in Ang Thong . Before taking a look at the current management of the temple, there must take a look at the potential benefit of promoting Si Roi Temple as a tourist destination for promoting the benefits of tourism to the temple and its communities. The first potential benefit of promoting Si Roi Temple as a tourist destination is to create the awareness of public value's importance and to conserve it. "Public value" or "Community heritage value" are terms sometimes used to refer to those elements of significance of heritage places that are most generally valued by communities and society as a whole. The public value is consisted of historic, aesthetic and social attributes. These attributes can create a sense of place which is important to national or local self-identity. People of the community from the past to present generations remind Si Roi Temple as a memorial place of Khun Rong Palad Chu, a local hero. Many visitors including the communities around this temple appreciate the temple's aesthetic value such as the exquisite stupa of the late Ayutthaya period on a square-base with twenty indented corners. All these attributes contribute

to the reasons why the communities and Thai people value this temple as a public value. As the conclusion, promoting this temple as a tourist destination can be created the public awareness of temple's significances that can be conserved the public value for this temple. The second potential benefit is economic and social benefits. Promoting tourism into this temple can be brought "Tourism development". Tourism development can bring improved income and living standards for local people.

In a study of ten German cities Tokarchuk, Gabriele, and Maurer (2017) find that cultural heritage tourism flows have significant well-being benefits for residents. Therefore, it stimulates the economy in the communities by creating demand for communities' producing and through infrastructure development projects. Creating jobs for local people may be associated directly such as local tour guide or managerial positions; or in supporting tourism industry like food production or retail suppliers. Appropriate mechanisms need to be in place in the community to ensure that benefits are widely dispersed (Scheyvens 2002, p. 241). Some locals are hired as permanent employees to take care of this temple. For the other social benefit, Likay is a form of popular folk theatre in Ang Thong. Its uniqueness is found in the combination of extravagant costumes with barely equipped stages and vaguely determined storylines, so that the performances depend mainly on the actors' skills of improvisation and the audiences' imagination. Normally, Likay is always performed during the temple fair. Especially, "The Likay Ang Thong" is the most famous folkdance which is performed at Si Roi Temple annually in the festival of Paying Homage to Luang Pho To, Si Roi Temple. Furthermore, this temple also plays important role in supporting educational sphere. This is because there is a primary school under the supervision of the office of the Primary Education of Ang Thong Province in this temple. Moreover, the abbot of this temple supports educational matter by giving scholarships to local monks, novices, and students.

According to data received by in-depth interview and field observation, this research indicates the following factors are significant for Si Roi Temple's management.

1) Way of life

As the UNWTO (2018) report emphasises, the field of cultural tourism has been confirmed the much broader nature of cultural tourism, which relates not just to sites and monuments, but to ways of life, creativity and 'everyday culture'. According to Thai customs, there is a variety of practices including religious activities held at the temple, such as making merits, listening the sermon, Buddhist ordination ceremony, and an important Buddhism ceremony which is called "Paying Homage to Luang Pho To at Si Roi Temple". This is an important traditional Buddhist festival celebrated in this temple every year. It is an annual merit-making ceremony that takes place every year in November. This is because Luang Pho To of Si Roi Temple is a scared Buddha image, especially to those living in Ang Thong and other provinces nearby. This event is for the worship and commemoration of Luang Pho To of Si Roi Temple.

Furthermore, these beliefs and practises are transferred from generations to generations. These can be regards as intangible heritage of the temple and communities and can be last very long time.

2) Tourism facilities

- Car park : there is an official car park for the tourists who want to visit this temple which is located behind the temple compound. It is generally known, all tourists' vehicles should park at the provided car park free of charge in the area of temple compound. However, there is not any public transportation for tourists to access to this temple.

- Accommodation is not available for tourists in the temple's communities. There are some resorts nearby the temple.

- Toilet facilities : there is one station public toilet available in the temple compound. The toilet is adequately separated for male and female.

- Information center : there is an unofficial information center in the temple compound at present. This unofficial information center is taken care by the monks who lived at this temple. This information center is also a place for selling amulets of this temple.

- Interpretation : Nowadays, the interpretation at Si Roi Temple is "rich in objects but poor in interpretation". This temple has many interesting and important fabrics that are related with cultural significance. However, the interpretation process for educating and communicating is not foreseen its importance. There are a few information boards for informing the temple's history inside the temple. These information boards are not given the details of cultural significances of this temple. They just provide general information of temple's history. This cannot be enhanced the visitor experience and conserved the pride of the communities and nation.

- Food shop/restaurant : There are many food shops and local restaurants available around the temple. Tourists can find them easily. Food shops are available at behind the temple compound. However, most food shops are opened only in the morning and afternoon of a day. Most of them run between 09.00-16.00 hrs.

- Safety : there are local security guards managed by the temple available everyday from 9.00-16.00 hrs.

3) Tourism Activities

Si Roi Temple is now promoting a cultural tourism program at the temple that is highly relevant to Thai's belief, which pays respecting to nine temples in Ang Thong. This cultural tourism program is very successful because of an increasing number of tourists. Moreover, other tourism activity seasonally organized by the monks is "Paying Homage to Luang Pho To Si Roi Temple". This Buddhism ceremony is widely known among Thai tourists which is always held in every November.

4) Resources

There is one main source of money for looking after of Si Roi Temple;

4.1 Donation : this fund is responsible for sanitation, infrastructure, education, and other public services.

5) Stakeholder

Stakeholders for relevant to the cultural heritage tourism in Wat Chaiyo Worawihan at present can be divided into three parts as follows :

5.1 Government sector: the municipality of Wiset Chaichan district is a representative, which is officially authorized to provide tourism information to the tourists and improve better quality of environment around the temple's area. The municipality also collaborates with Tourism Authority of Thailand (TAT) for tourism promotion.

5.2 Abbot and monks of Si Roi Temple: this key stakeholder is more suitable to play the role of organizing cultural heritage tourism at Si Roi Temple because they are as a cultural heritage center of the temple.

5.3 Communities : this party is also the main important key stakeholder to take role of encouraging conservation and promoting tourism at the temple.

Proposed Management Plan for Cultural Heritage Tourism

According to current management of Si Roi Temple, it is clearly presented that the community needs tourism coming to the community, while conservation is also important for concerning. Chamber and Conway (1992) noted that a concern for livelihoods should be integrated to development efforts, based on the recognition that local residents need to benefit from the existence of natural resources in their areas rather than suggesting that these resources all be diverted to enhancing tourist experiences. One of the most effective ways in which tourism can both conserve local heritage and improve local livelihoods is through community approaches to natural and cultural resource management (Ashley, 2000). Therefore, local authorities play an important leading role for community members' participation and empowerment in cultural heritage management. However, the current management of Si Roi Temple cannot completely provide better understanding of Si Roi Temple's significance to visitors. As the result, Si Roi Temple should improve the tourism management plan by improving the interpretation program. This is for communicating the values and all meanings of cultural heritage site by encouraging individuals and communities to reflect on their own perceptions of the site. All media to communicate include publications, signs, self-guided activities, visitor centers, audio-visual devices and indoor and outdoor exhibits (Hall, C.M. & McArthur, S. 1996, p. 91). The interpretation programs at Si Roi Temple should be established;

1.1 Setting a visitor service center

This visitor service center should be included both service and interpretation areas at the same place. The service area is for providing snacks, drinks, toilet, and rest area. The interpretation area is the area to provide some background knowledge of Si Roi Temple and the important significances

of this temple. As the conclusion, this visitor service center is established as an assisting tool of the process of transferring useful information to visitors. However, it should be operated by community as well. This is because community participation in providing visitor service center will be brought the community's pride.

1.2 Signage improvement and development

Signs and information boards can be a direct technique to reach visitor's understanding. Signage can be a link between the community, messages and visitors. All signs are valuable tools to get visitors understand the site in same direction. Furthermore, the signage should be attached to the appropriate location and it should be provided both in Thai and English. The signage and information boards should be located around the temple and nearby such as entrance of the temple. The signage and information boards should inform visitors know what exists and what is important inside the temple's area.

1.3 Developing potential media

The media to facilitate visitors at pre-visit, on site and post-visit should be developed such as publication, visual media and social media web page. Nowadays, there is no any web page providing for this temple. This should be improved suddenly as for providing pre-visiting and post-visit experience to the visitors.

1.4 Traffic and transportation management

Coaches and heavy vehicles are not allowed inside the temple due to their heavy weight and compaction of soil. Normally, the visitors who want to visit this temple have to take their own vehicles to reach this temple. So, the municipality of Wiset Chaichan district should offer the public transportations such as public van and public bus to reach to this temple for the visitors who do not have their own vehicles.

DISCUSSION AND CONCLUSION

As cultural sights, religious sites are among the favorite motifs for tourist snapshots. (Pearson, M., & Sullivan, S., 2001). Si Roi Temple is a valuable Buddhist temple that still maintains its cultural significances. Its cultural significances were identified and analyzed to understand its own values in terms of historic, aesthetic, and social perspectives. As the research reflected on historic, aesthetic and social values, the temple is a temple for memorial for the sacrifice of the local heroes, Khun Rong Palad Chu, was the man who led 400 soldiers in a determined but doomed assault against Burmese invaders in 1759. Moreover, the temple is renowned for its enormous statue of a seated Buddha image called "Luang Pho To" which is one of the most important Buddha image of the province and also a stupa of the late Ayutthaya period on a square-base with twelve indented corners which is shown the special aesthetic architecture in the late Ayutthaya period. Therefore, Si Roi Temple

has a very high potential for cultural heritage tourism as well as historical tourism, because of its cultural heritage values.

The potential benefits of promoting Si Roi Temple as a tourist destination is to create the awareness of public value's importance and to conserve it. Secondly, promoting tourism into this temple can be brought "Tourism development". Tourism development can bring improved income and living standards for local people. This can be counted as "Economic benefit". Thirdly, the pride of communities from presenting this temple as a tourism destination can be generated through tourism. This is the third potential benefit which is counted as "Social benefit". According to current management of Si Roi Temple, it is shown that local residents need tourism coming to their and temple and community. However, the current management of the temple cannot completely provide better understanding of Si Roi Temple's cultural significances to tourists. Thus, a proposed management plan is needed which mainly aims at providing opportunities and facilities for tourists to have conserving the significance of cultural heritage values, and also enhancing community involvement as well as economic benefit and social benefit. From the assessment and analysis from the field study it is shown that proposed management planning for cultural heritage tourism in Si Roi Temple into interpretation program which is involved 1) Setting a visitor service center 2) Signage improvement and development 3) Developing potential media 4) Traffic and transportation management.

At present, the local community and the monks who live at this temple agree to set a visitor service center where is the interpretation area that provides visitors with some background knowledge of Si Roi Temple and prepare the facility before going to see the real site and its exhibitions. It is proposed to locate within the area of the temple that is nearby the entrance of the temple in order to be easier for visitors to find. Moreover, direction signs in both Thai and English versions are all located around the site and nearby such as entrance of the temple and at the main road before the entrance of the community. For developing potential media, publication and web page in both Thai and English version are now developed to provide for visitors. For traffic and transportation management, government agencies have not been sufficiently involved in management the traffic and transportation problems in the temple's area. The public transportations are not available which they are necessary factors for visitors in order to reach the temple and the community. On the other hand, the main road to the temple is now starting to decline without maintenance. These are some examples waiting for government agencies to support and make all come true as soon as possible.

SUGGESTIONS FOR FUTURE RESEARCH

Certainly, future research needs to be conducted, so the suggestions for furture research in relation to this research include:

1. The future research should be specific on how to conserves Si Roi Temple's identity and deal with the global changes that influence the reduction of heritage values.

2. The future research should be carried out on how well management plans effective to the temple and the community after all participants start with their own responsibilities.

REFFERENCES

Ashley, C. (2000). **The Impacts of Tourism on Rural Livelihoods: Namibia's Experience.** Working Paper 128, London: Oversea Development Institute.

Australia ICOMOS. (1999). **The Burra Charter, The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance.**

Chamber, R. and Conway, G.R. (1992). **Sustainable Rural Livelihoods: Practical Conceptsfor the 21st Century.** University of Sussex Brighton: Institute for Development Studies.

Hall, C.M. & McArthur, S. (1996). **Strategic planning: Integrating people and places through participation.** In C. M. Hall and S. McArthur (eds) Heritage Management in Australia and New Zealand: The Human Dimension. Melbourne: Oxford University Press.

Pearson, M., & Sullivan, S. (2001). **Looking After Heritage Places: The Basics of Heritage Planning for Managers, Landowners and Administrators.** 4th ed. Malaysia: Melbourne University Press.

Pintupan, H. (1971). **Our Ang Thong.** Bangkok. Odeon Store Publishing.

Scheyvens, R. (2002). **Tourism for Development : Empowering Communities**. Singapore: Pearson Edication Asia Pte Ltd.

The Fine Arts Department. (1999). **Cultural Development in History, Uniqueness and Local wisdom of Ang Thong Province.** Bangkok, Khurusapha Publishing.

Tokarchuk, O., Gabriele, R., & Maurer, O. (2017). Development of city tourism and well-being of urban residents: A case of German magic cities. **Tourism Economics, 23***(2),* 343-359.

UNWTO (2018). **Report on tourism and culture synergies.** Madrid: UNWTO.

Research Article

THE ANALYSIS OF HEROIC CHARACTERISTICS IN PETER PEVENSIE

Sarawut Boonruk[1*], Sasiwimon Phlaichum[2], Viroj Asavajaruphan[3] and Suwanna Yutthapirut[4]

[1, 2]Phranakhon Rajabhat University

[3]Marie Upatham School

[4]North Bangkok University

[*]E-mail: sarawoot.b@pnru.ac.th

Received: 2026-01-31

Revised: 2026-07-17

Accepted: 2026-09-21

ABSTRACT

This present study aimed to explore Peter Pevensie's heroic characteristics, quests that he encountered in the movie, and his hero portrayal in the movie. For this reason, *The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch, and the Wardrobe* movie was employed as the main data for analysis. The study was analyzed through heroic characteristics framework (Stillman, 1977). The critical lens of literary work was employed to analyze Peter's heroic characteristics. Researcher's diary was employed to summarize and analyze his heroic characteristics. The findings showed that he demonstrates core heroic characteristics such as responsibility, fairness, protectiveness, moral judgement, leadership, courage, caregiving and emerging bravery. Meanwhile, he faces various heroic quests, e.g. escaping the White Witch's forces, receiving sacred weapons, defeating Maugrim, joining Aslan's army. The movie portrays him as a dynamic hero whose confidence grows through guidance, experience, moral commitment. Overall, his character represents a classic growth-hero model is formed through trials and mentorship.

Keywords: Hero Representation, *Narnia*, Young Adult Literature

INTRODUCTION

In the world of reading, many people read many genres of books. They are many types of books in library for reading. Novels are among of readers' targets for entertaining purposes. Novel is a literary work in the formed of narrative styles. It focuses on the main themes, experience and problem life usually play the important point in the story (Ardayati & Rahayu, 2017). There are important elements such as character, plot, point of view, setting, characterization, tone, and theme in the novel.

Furthermore, many novels were adapted into the screen plays such as drama, and in the movie, etc. After huge success of printed version, they ascended to the most favorite choice of entertainment. In other words, movie is one of the significant parts of people's entertaining alternative. It can enhance imaginative world and teach embedded morality for daily life lessons. However, novelists often include

a protagonist in their works, especially heroes who conquer quests. They must pass impossible missions during the journey. Previous studies on heroic characteristics were explored to see how their characters depict.

Moreover, studies on heroism often catches people's interest because it connects closely to everyday human experiences. People are often related the topic of heroism, engaging with asking questions, reflecting their own understanding of heroes, and sharing personal experiences about it. Heroism is widely known concept that can profoundly influence both individual and society. Campbell (1949) suggested that heroes function as powerful sources of inspiration and have played a vital role in philosophy, literature, and the arts. Meanwhile, Gash and Conway (1997) conducted a study included pilot work with children to categorize the characteristics of their hero characters. It revealed that there are various characters such as active, beautiful, brave, brilliant, caring, confident, good-looking, helpful, honest, kind, loyal, strong and warrior. It is important to note that they recognized character traits from different domains such as movie, TV, community, religion, music, sport, and other broad categories. However, some novels were adapted to produce movies. It finally made box office worldwide. Many movies tend to use as a tool to entertain and amuse people or audience in the movie theater, but some of them are very successful during that time.

The movie that derived from the novel or young adult literature (YA) that has successful is still little when compared to other movies. Moreover, there are many movies that relate to young people and teach morality based on religion. Among many of them is the *Chronicles of Narnia: The lion, the witch, and the wardrobe* movie. This movie is based on *Narnia* young adult literature, the writing of Clive Staples Lewis or C.S. Lewis. The movie was released on December 9, 2005, in both Europe and North America. There were positive reviews and was highly successful and recognized at the box office and grossing more than $745 million net worldwide. The movie franchise earned strong, generally positive Rotten Tomatoes scores because the films blended ground-breaking CGI with faithful, family-friendly adaptations of C.S. Lewis's classic books (Rotten Tomatoes, 2005). According to the success of the movie and positive reviews from movie critics. There is still lack of exploring Peter Pevensie's heroic characteristics both in the movie and novel. Peter is one of the protagonist who has an important role to defeat the White Witch, a main antagonist in the movie and what are his characteristics of being a hero. Previous studies mainly focused on portrayal of teens in popular literature, overall characters in Narnia, and other characters in the novel (Gregory, 2012; Suwastini, et al., 2020; Yanti, 2021).

The present study was focused on aspects of Peter Pevensie including his heroic characteristics, quests, and a hero portrayal in the movie. The outcome of the study would be applicable in some contexts of English reading or literature class discussion within the realm of literary research network.

RESEARCH QUESTIONS

This study was a qualitative research, which focused on content analysis of the literary work. The main research questions aimed to explore the heroic characteristics of Peter Pevensie represent in the movie and novel. There were three research questions as follow:

One: What are heroic characteristics of Peter Pevensie?

Two: What are quests that Peter Pevensie encounter in the movie?

Three: How Peter Pevensie is a hero portrayal in the movie?

LITERATURE REVIEW

There are many sources and literature review that need to study for further understanding. This part of the study was explored the related literature to support the findings. There are topics of the *Chronicles of Narnia: The lion, the witch, and the wardrobe*, *Peter Pevensie*, main villain of the movie, representation, characteristics of heroes, and related studies. These were employed as the conceptual framework and keys concepts to be discussed in the results.

The Chronicles of Narnia: The lion, the witch, and the wardrobe

Peter, Susan, Edmund, and Lucy are sent to live in a professor's house to escape the air raids in London. While playing hide-and-seek, Lucy discovers a magical wardrobe that leads her to another world called "Narnia", where she befriends a faun. At first, her siblings do not believe her story, but they eventually enter Narnia together. There, they meet the Beavers, who tell them about the land and its fate. Edmund betrays his siblings and sides with the White Witch. With the help of Aslan, the four children defeat the White Witch. They are crowned as the rulers of Narnia kingdom, but later return through the wardrobe to the professor's house, where they become children again, wearing the same clothes as before.

Peter Pevensie

Peter Pevensie is the eldest of the Pevensie siblings. In the novel, his character is mainly revealed through his actions, thoughts, and dialogue. Peter is portrayed as wise and kind because he consistently tries to act fairly, listens to his siblings' opinions in every situation, and offers balanced judgments. Before the children are sent to a small village to escape the war in London, their parents ask Peter to take responsibility for his younger siblings (Yanti & Bidari, 2021).

Main villain in the movie

Queen Jadis or the White Witch was the sole surviving resident and the self-declared final Queen of Charn. She is a main antagonist in the novel or movie. She was an extremely powerful sorceress and was once the most notorious ruler of Narnia.

Heroic Characteristics

There are various characters of hero such as doubtful or mysterious origin, neither fools nor invulnerable. Especially, important events emerge, heroes are called upon to make a journey or to follow a goal or quest to complete the mission. Their paths are not always direct or clear to the heroes. They are surrounded with dangers, loneliness, and attraction. Many quest tales provide friends, servants, or followers as company for heroes. Heroes usually have guides. They often descend into darkness and are not the same after emerging from the darkness. With few exceptions, mythological heroes are male (Stillman, 1977). Moreover, on the hero representation, many scholars suggested that fairy tales, cartoons, or movies often portray good people and heroic figures as beautiful, pretty, or attractive (Eco, 2004; Klein & Shiffman, 2006).

Related Studies

A great number of related studies of Narnia revealed that it was focused on four siblings, two boys and two girls. Peter Pevensie is the oldest boy, and the leader of the group. He always decides for his siblings. There are many characters in the movie that play vital roles to fulfill the story. However, there are two types of characters in the movie namely major and minor characters. Major characters get more scenes or screen times than the minor ones. Thus, major characters have important roles in the movie (Mulyawan, 2015; Yanti & Bidari, 2021). The Prevensies family during their stay in professor's house are included Peter, Susan, Edmund, and Lucy who are major characters. One of the siblings who has important role is Peter. Peter is a protagonist in this movie and portrayed as a hero who partly conquered the White Witch. It is obvious that novel or movie always show a male hero rather than female (Stillman, 1977). They have to go through dangerous missions or quests which surrounded with major dangers. Moreover, they have guides to help them defeat the enemy such as consultants, etc. There are many quests for Peter in the movie and how Peter is explained as a hero. What reasons behind his success in defeating the White Witch? This study is designed to fulfill the research questions.

Based on the previous explanations, this study is aimed to investigate the hero characteristics of Peter as well as quests and hero images from the movie perspective. All literature review is used as a conceptual framework for analyzing data.

CONCEPTUAL FRAMEWORK

The framework was employed key theories from literature review, heroic characteristics, and related studies to analyze Peter Pevensie's character in the movie. It could shed light on how his character was illustrated in the movie.

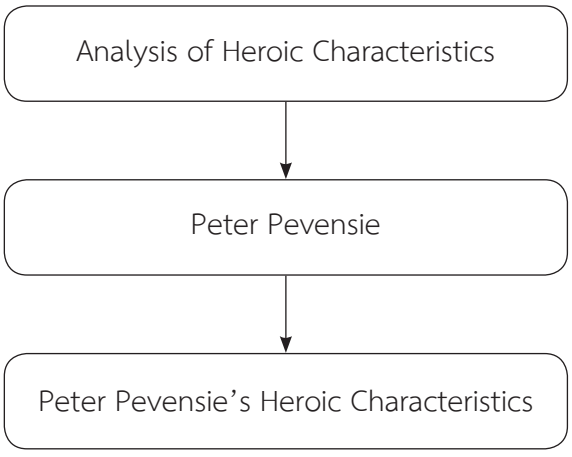

Figure 1 Conceptual Framework

The conceptual framework shows the process of the present study, which aims to analyze the heroic characteristics of Peter Pevensie in the movie. It consists of three components.

First, *Analysis of Heroic Characteristics* serves as the theoretical framework of the study. This stage involves applying the concept of heroism and relevant literary theories to examine the qualities and actions that define a hero.

Second, *Peter Pevensie* is the focus of the analysis. As the main character selected for this research, Peter's actions, decisions, dialogues, and interactions throughout the movie are explored to determine how he demonstrates heroic characters.

Finally, *Peter Pevensie's Heroic Characteristics* represents the outcome of the analysis. Based on the textual evidence from the novel, the study identifies and explains Peter's heroic characteristics, such as courage, leadership, responsibility, self-sacrifice, compassion, and integrity. These findings demonstrate how Peter develops into a heroic figure and how his character reflects the concept of heroism in the literary work.

All in all, the framework illustrates that the study begins with the analysis of heroism, applies it to Peter Pevensie as the unit of analysis, and summarizes by identifying and interpreting his heroic characteristics.

METHODOLOGY

Data were analyzed by employing the theories from the conceptual framework as main research tools to analyze heroic characteristics of Peter Pevensie in the movie "*The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe*" in 2005. The researcher employed researcher's diary to summarize and analyze his heroic characteristics based on three research questions. Then, researcher rewatched the movie for two times to ensure the reliability of the data.

RESULTS CONCLUSION AND DISCUSSION

According to the results, there are three points to be discussed the phenomenon of Peter's heroic characteristics and in-depth details from the movie. The researcher rewatched for movie for two times to ensure the reliability of the data. This discussion was explained based on the facts revealed and conclude how he portrays the heroic traits in the movie. The analysis was discussed through three research questions.

The first point to be discussed, firstly, Peter followed Edmund, his brother and wanted to help him from the White Witch. He did not have any confidence to defeat the White Witch because of his young age and Aslan encouraged him to be the army leader. Aslan supported him all the time and after Peter defeated against Maugrim's subordinate, he appointed him as the knight of Narnia. The important position to encourage his strengths to grow older. This could help him grow stronger both mental and physical strengths. Peter wanted his siblings to go home and did not want them to join the war because they are too young. He cares his siblings. From this view, Peter tried to protect his siblings no matter what happen from war. It means that his characteristics reveal through his action and beliefs of what is right or wrong. According to Yanti and Bidari (2021) Peter Pevensie is the eldest brother of the Pevensies family. His characterizations reveal through his actions, thoughts, and speeches. He is kind and wise because he tries to be fair and listens to his brother and sisters' opinions and gives fair comments for it. He has a huge burden to take care of his siblings when they move to the professor's house as a family leader. From this point, the movie perspective reflects of how smart he is. His siblings want to fight the White Witch for everyone in Narnia to protect lives and maintain the peace in Narnia.

The second point to be discussed, there were many quests that Peter must face in the movie. First, Peter met Maugrim, the wolf of the White Witch, her subordinate. They ran toward the beavers' cottage to capture them. Second, Peter received weapons such as sword, and shield from Father Christmas. He could use them to protect everyone. Third, he fought Maugrim team on the frozen river and survived from them. Fourth, Peter and his siblings met Aslan in his camp. Fifth, Peter defeated Maugrim. After that Aslan appointed him as Sir Peter, the knight of Narnia. Finally, Peter defeated the White Witch army, Aslan helped him to kill her. In summary, it is important to note that all heroes need to face many dangerous quests to achieve his goals. Stillman (1977) stated that heroes' ways are surrounded with dangers, loneliness, and attraction. It is common that hero always has the mission to survive from because it could reflect how brave he is. It could prove his brave to grow older and stronger ever before. Nevertheless, he has guides and consultations to provide ways of defeating obstacles along his ways.

The third point to be discussed, according to the movie, Edmund plays a significant role to encourage Peter to become a hero. Peter wants to help Edmund, his younger brother from the White Witch because he betrays his siblings to join her in the first time. He told everything to her. It seemed

that he was innocent and trust the stranger to respond to his hunger for the witch's sweets. However, Peter realizes that Edmund is in danger, he wants to help him. During many incidents happened in his life, he gained confidence and strength from everyone around him and fight the White Witch at last. Peter represents the way of the hero should be in the movie to protect lives. The hero representation of Peter portrays him as a good people who needs to help his younger brother from danger. According to Eco (2004) and Klein and Shiffman (2006) stated that in fairy tales, cartoons, or movies often portray good people and heroic figures as beautiful, pretty, or attractive. When considering Peter's appearance and his figure from movie perspective, his appearance is good looking and attractive male that portrays the heroic figure. His distinctive role and charisma play a vital role to keep people watching the movie. This character is quite dynamic in term of character development from start the end of the movie. At first, he does not have confidence, bravery to fight the White Witch. After everyone encourage him, he gains more confidence and bravery to fight the evil witch.

In summary, Peter lacks self-confidence in the beginning. However, the people around him encourage him to stand against the White Witch, especially Edmund, who plays a significant role in supporting him, along with Aslan and other siblings. In the end, Peter can defeat the main villain because others trust him. Stillman (1977) explains that mythological heroes are typically portrayed as male figures who undertake quests or dangerous missions. They are accompanied by their friends or followers and received guidance along their journey. Peter meets many of the characteristics of a hero (Stillman, 1977). He is depicted as a medieval-style knight, which is clearly shown in the movie when Father Christmas gives him a sword and shield. These items symbolize the traditional weapons and armor of a knight as he prepares to confront the White Witch. Therefore, Peter Pevensie becomes a hero through several contributing factors, particularly the influence and inspiration of his younger brother Edmund.

SUGGESTIONS AND RECOMMENDATIONS

The suggestions of the present study yielded various perspectives for EFL classroom implementation. The focus on Peter character about his heroic characteristics. Moreover, the character was portrayed from young novel. It is appropriate for applying in the English reading and literature classroom. Especially, teaching reading skills and vocabulary through story line. EFL teachers might select some passages and teach reading skills for young learners and moral lesson. On the other hand, teachers might adapt content to teach reading and creative writing for university level. Learn how to reflect their opinions towards reading material and group discussion.

On the contrary, the present study only focused on heroic characteristics of Peter, the main protagonist in the movie. The future research should be explored other characters with hero

characteristics and compare with the rest protagonists in the movie. This study was conducted from movie perspectives only. Novel reading should be investigated for in-depth analysis.

REFFERENCES

Ardayati, & Rahayu, A. (2017). An analysis of the intrinsic elements and moral values in Tetsuko Kuroyanagi's novel "Totto Chan: The little girl at the window." **English Community Journal, 1**(2), 65–68.

Cambridge Dictionary. (2025). **Representation**. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/representation

Campbell, J. (1949). **The hero with a thousand faces**. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Eco, U. (2004). **On beauty: A history of a western idea**. Secker & Warburg.

Gash, H., & Conway, P. (1997). Images of heroes and heroines: How stable? **Journal of Applied Developmental Psychology, 18**, 349–372. doi: 10.1016/S0193-3973(97)80005-6

Klein, H., & Shiffman,K. S. (2006). Messages about physical attractiveness in animated cartoons. **Body Image, 3**, 353–363.

Mulyawan, I. W. (2015). Three dimensional aspect of the major character in Oscar Wilde's Vera. **Journal of Language and Literature, 15,** 7–13. https://doi.org/https://doi.org/10.24071/joll.v15i1.368

Rotten Tomatoes. (2005). **The chronicles of Narnia: The lion, the witch and the wardrobe**.https://www.rottentomatoes.com/m/chronicles_of_narnia_lion_witch_wardrobe

Stillman, P. R. (1977). **Introduction to myth**. Hayden Book.

Suwastini, N. K. A., Widasuari, N. W. D., Wahyuni, L. G. E., & Visestayati, N. P. A. (2020). Lucy Pevensie's characterizations in CS Lewis' Narnia: The lion, the witch, and the wardrobe. **International Journal of Language and Literature, 4**(1), 47-55.

The Textual Concepts project. (2016). **Representation**. http://englishtextualconcepts.nsw.edu.au/content/representation

Yanti, M. V. & Bidari, N. P. T. (2021). The analysis of the characterization of the Pevensies in the novel of Narnia: The lion, the witch, and the wardrobe. **Journal of English Education Literature and Linguistics, 4**(2), 11-18.

TRANSLATION, FACTOR STRUCTURE, AND VALIDATION OF THE THAI VERSION OF THE ACADEMIC SELF-REGULATION SCALE (ASRS-Thai) AMONG UNIVERSITY STUDENTS

Apinya Changsanoh[1*] and Rajitha Menon Arikkatt[2]
[1, 2]Counseling Psychology, Graduate School of Human Sciences, Assumption University

[*]E-mail: apinyachangsanoh@gmail.com

Received: 2026-02-18
Revised: 2026-05-07
Accepted: 2026-05-08

ABSTRACT

Academic self-regulation is a crucial factor associated with students' academic success, motivation, and adaptive learning behaviors in higher education; however, validated Thai instruments specifically measuring this construct remain limited. This study aimed to translate and validate the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) among university students. Using a standardized forward–backward translation procedure with bilingual expert review, the scale was administered to 900 undergraduate students. The sample was divided into two groups: 200 participants for Exploratory Factor Analysis (EFA) and 700 for Confirmatory Factor Analysis (CFA). Results from EFA supported a five-factor structure consistent with the original model, with factor loadings exceeding .50. CFA further confirmed a good model fit (X^2/df = 2.598, CFI = .951, TLI = .946, RMSEA = .048). The ASRS-Thai demonstrated excellent internal consistency (α = .95) and established convergent validity through significant positive correlations with academic self-efficacy and gratitude, and a significant negative correlation with academic procrastination. These findings indicate that the ASRS-Thai is a robust and reliable instrument. Consequently, it can be effectively utilized for student assessment, academic counseling, and the development of targeted educational interventions within the Thai higher education context.

Keywords: academic self-regulation, scale validation, confirmatory factor analysis, cross cultural adaptation, Thai university students

INTRODUCTION

Academic self-regulation is an essential concept in understanding students' academic success, persistence, and psychological adjustment in higher education contexts, where learners are increasingly expected to manage their learning processes independently (Xu et al., 2023; Zhao et al., 2025; Zimmerman, 2000; Zimmerman & Schunk, 2011). Students with stronger self-regulatory skills tend to demonstrate better academic performance, greater motivation, and higher levels of persistence. University students are especially vulnerable to challenges in academic self-regulation during the transition from high school,

where learning is more teacher-guided, to a more independent learning environment. Insufficient self-regulatory capacity has been correlated with maladaptive academic outcomes, including difficulties initiating tasks, ineffective time management, and increased academic procrastination (Steel, 2007; Howell & Watson, 2007). Therefore, assessing academic self-regulation is important for identifying students who may benefit from academic or psychological support.

From the social cognitive perspective, academic self-regulation is conceptualized as a cyclical mechanism including self-generated thoughts and actions systematically oriented toward learning outcomes (Zimmerman, 2000). Following the framework by Akhtar and Mahmood (2013) and the cyclical model proposed by Zimmerman (1998, 2000), this construct consists of five core dimensions: self-planning, self-monitoring, self-instruction, self-evaluation, and self-reaction. Self-planning involves the initial establishment of goals and strategic readiness, while self-monitoring allows students to track and adjust their behaviors in accordance with academic requirements (Akhtar & Mahmood, 2013; Worchel et al., 2000). Self-instruction serves as internal guidance to navigate complex challenges, followed by self-evaluation, where students judge the quality of their performance against specific standards (Zimmerman, 1998; Baron et al., 1989). Finally, self-reaction encompasses the cognitive and affective responses to these evaluations, which ultimately drive future learning adaptations (Zimmerman, 1998). To assess these dimensions, Akhtar and Mahmood (2013) developed the Academic Self-Regulation Scale (ASRS), which demonstrated satisfactory psychometric properties in its original context.

However, to date, a validated the ASRS-Thai that specifically examines these five core dimensions has yet to be established. This represents an important gap in the literature, as the absence of a culturally appropriate Thai instrument limits research and intervention efforts related to academic self-regulation among Thai university students. Therefore, the present study aimed to translate and culturally adapt the ASRS into Thai and to examine its psychometric properties among Thai university students. Specifically, this study evaluated the factor structure, internal consistency reliability, and construct validity of the ASRS-Thai.

RESEARCH OBJECTIVES

This study aimed to:

1. translate and culturally adapt the Academic Self-Regulation Scale (ASRS) into Thai using a standardized translation and cultural adaptation procedure.

2. examine whether the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) demonstrates a five-factor structure using Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA).

3. evaluate the internal consistency reliability of the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai).

4. assess the construct validity of the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai), including convergent and discriminant validity through its associations with theoretically related constructs.

EXPECTED BENEFITS

The validated Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) provides a reliable and culturally appropriate tool for evaluation academic self-regulation among Thai university students. This instrument supports research and applied practice by enabling accurate measurement of self-regulated learning behaviors and informing educational and counseling interventions. Additionally, the Thai version of ASRS facilitates the cross-cultural research on academic self-regulation within higher education contexts in the future.

RESEARCH SCOPE

This study emphasized the translation, cultural adaptation, and psychometric validation of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS) for Thai university students. The scope of this study included translation from English to the Thai language, and empirical evaluation of the scale's factor structure, internal consistency reliability, and construct validity. The outcomes are specific to Thai undergraduate students and aim to support the use of the Thai version of ASRS in research and applied academic settings.

LITERATURE REVIEW

Self-regulation is generally defined as the ability of individuals to modify their behavior, thoughts, and emotions to achieve personal goals (Zimmerman, 2000; Baumeister et al., 2007). This process involves adapting actions based on personal experiences and observations of others (Bandura, 1991). In an educational context, academic self-regulation refers to students' proactive management of their internal learning resources (Akhtar & Mahmood, 2013). According to Iran-Nejad and Chissom (1992), effective learning occurs when students actively control these internal regulatory sources to navigate their academic tasks.

Theoretical Framework: Zimmerman's Cyclical Model

The basis of academic self-regulation is rooted in the social cognitive perspective, which views it as a cyclical process rather than a static trait. Zimmerman (1998, 2000) proposed that this cycle consists of three interrelated phases:

Forethought Phase: This initial stage involves task analysis, such as setting goals and strategic planning, driven by self-motivation beliefs like self-efficacy.

Performance Phase: During the learning activity, students exercise self-control and self-observation. They use techniques like self-instruction and mental imagery to maintain focus and track their progress.

Self-Reflection Phase: After the task, students evaluate their performance. This involves causal attribution—judging the reasons for their success or failure—which leads to self-reactions that influence their preparation for future tasks.

According to the cyclical model, Akhtar and Mahmood (2013) developed the ASRS to measure five specific regulatory dimensions:

Self-Planning: The process of establishing objectives and preparing mentally for academic work.

Self-Monitoring: As noted by Worchel et al. (2000), this involves adjusting one's actions to fit specific circumstances or social norms. High self-monitors are acutely aware of how others respond to them and adapt accordingly (Akhtar & Mahmood, 2013).

Self-Instruction: The act of guiding oneself through academic difficulties by observing and evaluating personal skills and solutions (Zimmerman, 1998).

Self-Evaluation: The systematic assessment of one's own work quality. It is often the first step of self-reflection, where learners compare their results against established standards (Baron et al., 1989; Zimmerman, 1998).

Self-Reaction: The final stage of the cycle, involving the emotional and cognitive coping mechanisms used after reflecting on performance outcomes (Zimmerman, 1998).

The transition to higher education necessitates a shift from teacher-led instruction to autonomous learning, making academic self-regulation a critical determinant of success. Unlike the supervised environment of high school, university students must exercise full responsibility for their schedules, motivation, and strategic learning without external pressure. Research indicates that a lack of self-regulatory capacity often manifests as academic procrastination and poor time management, both of which are strongly linked to lower achievement (Terry & Doolittle, 2008; Wolters & Brady, 2020). Consequently, assessing how students regulate their learning is vital for developing support systems that foster academic persistence.

The Academic Self-Regulation Scale (ASRS), developed by Akhtar and Mahmood (2013), was designed to comprehensively measure how university students manage their internal resources and learning behaviors. Their foundational study in Pakistan demonstrated robust psychometric properties, including high internal consistency and a stable factor structure across five core dimensions: self-planning, self-monitoring, self-instruction, self-evaluation, and self-reaction. Significantly, the ASRS offers a distinct cultural advantage for research in Thailand. As both Pakistan and Thailand share Asian educational values—such as social harmony and respect for authority—this cultural alignment suggests the ASRS may possess higher ecological validity for Thai students than instruments developed in Western

contexts. The successful validation of the ASRS in a similar Asian setting underscores its relevance for assessing self-regulation within comparable academic environments.

Previous research has consistently identified academic self-regulation as a strong predictor of educational success. While high ASRS scores correlate with increased academic self-efficacy and achievement (Fernandez-Rio et al., 2017), a deficiency in these skills is linked to maladaptive behaviors, including procrastination and poor time management (Park & Sperling, 2012; Wolters & Brady, 2020). Despite its established utility, the application and validation of the ASRS within the Thai context remain scarce. This significant gap in the literature underscores the necessity of the present study, which seeks to provide a culturally adapted Thai version (ASRS-Thai) to enhance the academic development of university students in Thailand.

HYPOTHESIS

1. The Thai version of the Academic Self - Regulation Scale (ASRS-Thai) will exhibit a five-factor structure—self-planning, self-monitoring, self-instruction, self-evaluation, and self-reaction, as supported by Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA).

2. The Thai version of the Academic Self - Regulation Scale (ASRS-Thai) will exhibit high internal consistency reliability.

3. The Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) will demonstrate significant positive correlations with the Thai versions of the College Self-Efficacy Inventory (CSEI) and the Thai version of Gratitude Questionnaire (GQ), and significant negative correlations with the Thai version of the Academic Procrastination Scale (APS), providing evidence of convergent and discriminant validity.

CONCEPTUAL FRAMEWORK

This study focuses on the translation and psychometric validation of the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) among Thai university students. The conceptual framework, as illustrated in Figure 1, is grounded in Zimmerman's (2000) social cognitive perspective and follows presents the three major stages of the study: (1) translation and cultural adaptation, (2) examination of factor structure through Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA), and (3) evaluation of reliability and construct validity. Cultural adaptation was included to ensure that the translated items were appropriate and relevant within the Thai educational context. These stages provide a systematic framework for validating the ASRS-Thai within the Thai university context. A detailed explanation of each stage within this framework is provided in the Methodology section.

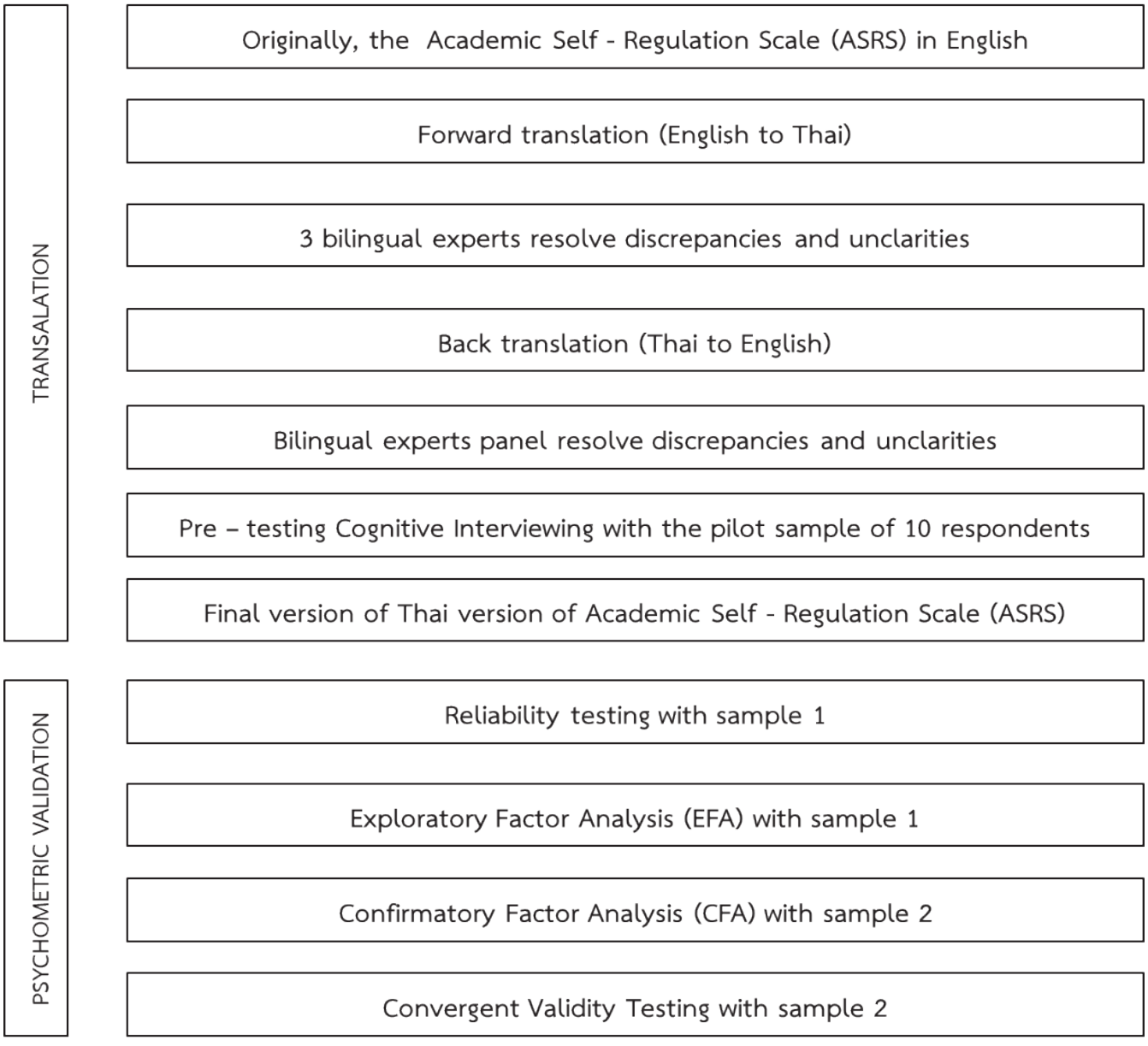

Figure 1 Translation and Validation Process of the Study

METHODOLOGY

Research Design

This study employed a quantitative cross-sectional research design to translate and validate the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) among Thai university students. This design is widely recommended for scale translation and psychometric validation studies, as it allows for the systematic examination of factor structure, reliability, and validity at a single point in time.

The research process consisted of two main phases. First, the Academic Self-Regulation Scale was translated and culturally adapted from the original English version into Thai using a standardized translation procedure to ensure semantic and conceptual equivalence. Second, the psychometric

properties of the ASRS-Thai were evaluated through statistical analyses, including Exploratory Factor Analysis (EFA), Confirmatory Factor Analysis (CFA), internal consistency reliability, and convergent validity testing.

Separate samples were utilized for EFA and CFA to strengthen the robustness of the factor structure and to reduce the risk of model overfitting. All data were collected through self-report questionnaires administered to Thai university students in Nakhon Pathom Province.

Participants

Participants were Thai undergraduate students enrolled in eight educational institutions, which could be classified into two main categories: public and private universities in Nakhon Pathom Province, Thailand. Two independent samples were used to evaluate the psychometric properties of the ASRS-Thai. The first sample consisted of 200 students for Exploratory Factor Analysis (EFA), and the second sample included 700 students for Confirmatory Factor Analysis (CFA). The sample sizes were considered adequate based on commonly recommended participant-to-item ratios for factor analysis, with the CFA sample providing robust statistical power for structural validation. The use of separate samples for EFA and CFA is recommended in scale validation research to reduce model overfitting and to provide stronger evidence of structural stability across samples.

Participants were recruited using convenience sampling. This sampling method was considered appropriate for an initial psychometric validation study, in which the primary objective was to examine the internal structure, reliability, and validity of the instrument rather than to estimate population prevalence. However, because participants were recruited from one province, caution is warranted when generalizing the findings to all Thai university students.

Inclusion criteria required that participants be Thai nationals, currently enrolled as undergraduate students, and able to read Thai. Participation was voluntary, informed consent was obtained, and ethical standards regarding confidentiality and anonymity were strictly observed.

Research Instruments

The Academic Self-Regulation Scale (ASRS), developed by Akhtar and Mahmood (2013), is a self-report measure designed to assess academic self-regulation among university students. The scale evaluates key components of self-regulated learning, including self-planning, self-monitoring, self-instruction, self-evaluation, and self-reaction, which reflect students' ability to manage and regulate their academic behaviors. The ASRS consists of multiple items rated on a 5-point Likert-type scale, with higher scores indicating higher levels of academic self-regulation. It is important to highlight that those questions phrased negatively (items 7, 10, 13, 15, 16, 20, 23, 24, and 25) are reverse-scored. The original scale demonstrated satisfactory internal consistency reliability, with a Cronbach's alpha coefficient of .83.

Translation Procedure

The translation and cultural adaptation of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS) were conducted using a standardized multi-step procedure informed by the World Health Organization's guidelines for cross-cultural instrument adaptation to ensure semantic and conceptual equivalence (World Health Organization [WHO], 2013).

First, the original English version of the ASRS was independently translated into Thai by bilingual translators who are native Thai speakers with expertise in psychology and education. The translated versions were compared and synthesized into a preliminary Thai version through discussion and consensus.

Next, the preliminary Thai version was back-translated into English by independent bilingual translators who were blinded to the original instrument. The back-translated version was then compared with the original ASRS to evaluate semantic, conceptual, and linguistic equivalence. Any discrepancies were carefully reviewed and resolved to ensure that the Thai items accurately reflected the intended meaning of the original scale.

An expert panel, comprising bilingual professionals who were not involved in the translation process and who had backgrounds in psychology and educational measurement, reviewed the translated items for clarity, cultural appropriateness, and content relevance. Minor revisions were made based on the panel's feedback. Following expert review, the preliminary Thai version underwent pre-testing using cognitive interviewing with 10 Thai university students who were representative of the target population. The instrument was administered and followed by a debriefing process to assess participants' comprehension of the items, identify unfamiliar or inappropriate terms, and examine discrepancies between intended and actual interpretations. Feedback obtained from this phase was systematically documented and used to refine item wording where necessary.

Based on the preceding stages, the Thai-translated instrument was prepared for pilot testing with 45 respondents who were representative of the target population. Feedback derived from the pre-testing and cognitive interviewing phase was incorporated to identify and address any remaining discrepancies in item wording and clarity. The finalized version of the instrument was subsequently used for data collection in the main study.

Data Analysis

Data were analyzed using SPSS and AMOS software. Descriptive statistics, including means, standard deviations (SD), skewness, and kurtosis, were computed to examine item distributions and assess the normality of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) items.

Internal consistency reliability was examined using Cronbach's alpha. An Exploratory Factor Analysis (EFA) was first performed on the initial sample using Principal Component Analysis with Varimax rotation. Factor extraction was based on eigenvalues greater than 1.. PCA was selected as an initial

extraction method to explore the underlying component structure and to maximize the total variance explained during the preliminary validation phase.

Subsequently, a Confirmatory Factor Analysis (CFA) was conducted on an independent sample to test the proposed multidimensional measurement model of the ASRS-Thai. Model fit was assessed using multiple goodness-of-fit indices, including the Tucker–Lewis Index (TLI), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), based on commonly recommended cutoff values (TLI ≥ .95 and RMSEA ≤ .08) (Hair et al., 2019).

Convergent validity was examined using Pearson's product–moment correlation coefficients between the ASRS-Thai and three theoretically related constructs: gratitude, measured by the Gratitude Questionnaire–6 (GQ-6; McCullough et al., 2002; Thai version: Chotima, 2015); academic self-efficacy, assessed using the College Self-Efficacy Inventory (CSEI; Solberg et al., 1993; Thai version: Doowa, 2023); and academic procrastination, measured by the Academic Procrastination Scale (McCloskey, 2012; Thai version: Doowa, 2023). In line with theoretical expectations, ASRS-Thai scores were expected to correlate positively with gratitude and academic self-efficacy, and negatively with academic procrastination. All statistical analyses were conducted using a significance level of $p < .05$.

Table 1 Descriptive Statistics of The Thai Version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) (n = 200)

Item code	Item	Mean	SD	Skewness	Kurtosis
1	I always come five minutes before class time	4.620	0.842	-0.052	-0.593
2	I am well aware of Grade Point Average (GPA) system of assessment and evaluation	4.585	0.804	-0.046	-0.458
3	I know about the means through which my assessment will be made in semester system	4.675	0.856	-0.145	-0.376
4	I set goals for attaining grades in the class	4.565	0.848	-0.131	-0.324
5	I consciously make sure that my class attendance does not go below 80%	4.625	0.817	-0.214	-0.136
6	I can perform well all activities in the class assigned by the teacher	4.635	0.797	-0.210	-0.041
*7	I am not satisfied with my performance in the class	4.605	0.820	0.017	-0.275
8	I keep record of all class notes provided by the teachers	4.585	0.822	-0.139	-0.205
9	I always submit my written assignment to my teacher before other students in the class	4.620	0.793	-0.248	-0.002
*10	I work just to pass this course	4.645	0.814	-0.167	-0.152
11	I work to get first position in the class	4.615	0.812	0.191	-0.635

Table 1 (to)

Item code	Item	Mean	SD	Skewness	Kurtosis
12	I compete with high achievers among my class fellows	4.580	0.853	-0.154	-0.334
*13	I usually rely on cramming the learning material	4.610	0.782	-0.148	-0.011
14	I am regular in class because I am well aware of rules to be dropped from a course	4.655	0.818	-0.120	-0.489
*15	I am hesitant to speak English and to take part in class discussion in English language	4.585	0.778	0.295	-0.535
*16	I give up/ skip difficult parts of learning material provided.	4.550	0.878	-0.199	-0.230
17	I use highlighting, heading, chunking and other study helps in learning books and other materials	4.640	0.821	-0.127	-0.212
18	I usually study according to the study schedule set by myself	4.630	0.785	0.065	-0.498
19	I like to study in group because that enhances my learning ability	4.610	0.843	-0.072	-0.581
*20	I feel hesitant when I am asked to present assigned work in front of the class	4.640	0.808	-0.117	-0.162
21	Use of technical terms in the classroom learning is sometime difficult but helpful in understanding the subject	4.670	0.851	0.049	-0.746
22	I can search the reading material given as assignment by the instructor.	4.610	0.825	-0.032	-0.545
*23	I take part in classroom discussion only to get favor of teachers in grades	4.640	0.880	-0.032	-0.742
*24	I feel difficult to complete assignment given by the teacher in time	4.625	0.871	-0.205	-0.382
*25	Assignment method is very boring and useless in learning situation	4.635	0.840	-0.202	-0.247
26	My good performance in the class is due to my own efforts	4.670	0.784	0.150	-0.623
27	My good performance in the class is the result of teacher's motivation	4.655	0.824	0.119	-0.692
28	My good performance in the class is the support of my family and friends	4.550	0.890	-0.196	-0.288
29	I know about the promotion rules of semester system	4.690	0.841	-0.078	-0.628
30	I am aware of disciplinary rules and regulations of semester system	4.700	0.833	-0.021	-0.666

Note: * Items 7,10,13,15,16,20,23,24,25 are reverse scored, SD = Standard Deviation

Table 2 KMO and Bartlett's Test

Test	Value
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling.	0.945
Adequacy	$x^2(435) = 3682.520, p < .001$
Bartlett's Test of Sphericity	

Table 3 Factor Loading and Communalities from Principal Component Analysis of the Thai Version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) (n = 200)

Items	Factors					h^2
	1	2	3	4	5	
ASRS 1	0.732					0.601
ASRS 4	0.779					0.733
ASRS 5	0.679					0.633
ASRS 6	0.743					0.674
ASRS 8	0.665					0.608
ASRS 9	0.718					0.618
ASRS 10	0.748					0.636
ASRS 11	0.678					0.598
ASRS 12	0.817					0.735
ASRS 14	0.654					0.610
ASRS 2		0.775				0.649
ASRS 3		0.741				0.646
ASRS 21		0.753				0.647
ASRS 27		0.773				0.690
ASRS 28		0.732				0.630
ASRS 29		0.757				0.681
ASRS 30		0.712				0.643
ASRS 13			0.744			0.632
ASRS 16			0.730			0.670
ASRS 17			0.785			0.685

Table 3 (to)

Items	Factors					h^2
	1	2	3	4	5	
ASRS 19			0.732			0.671
ASRS 22			0.745			0.707
ASRS 24			0.716			0.642
ASRS 25			0.755			0.647
ASRS 7				0.781		0.726
ASRS 15				0.741		0.693
ASRS 20				0.754		0.724
ASRS 18					0.796	0.751
ASRS 23					0.688	0.703
ASRS 26					0.691	0.671
Eigen value	12.299	2.720	2.324	1.360	1.249	66.505
Percent of variance extracted	40.996	9.065	7.747	4.532	4.164	

Table 4 Reliability Analysis of the Thai Version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai)

Items	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ASRS1	0.605	0.948
ASRS2	0.537	0.949
ASRS3	0.591	0.948
ASRS4	0.719	0.947
ASRS5	0.710	0.947
ASRS6	0.688	0.947
ASRS7	0.499	0.949
ASRS8	0.670	0.947
ASRS9	0.654	0.948
ASRS10	0.637	0.948
ASRS11	0.641	0.948

Table 4 (to)

Items	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ASRS12	0.667	0.947
ASRS13	0.566	0.948
ASRS14	0.693	0.947
ASRS15	0.518	0.949
ASRS16	0.631	0.948
ASRS17	0.559	0.948
ASRS18	0.503	0.949
ASRS19	0.629	0.948
ASRS20	0.555	0.948
ASRS21	0.545	0.949
ASRS22	0.620	0.948
ASRS23	0.592	0.948
ASRS24	0.593	0.948
ASRS25	0.516	0.949
ASRS26	0.575	0.948
ASRS27	0.606	0.948
ASRS28	0.586	0.948
ASRS29	0.613	0.948
ASRS30	0.632	0.948
	Full scale reliability	**0.950**

Table 5 Standardized Factor Loadings from Confirmatory Factor Analysis of the Thai Version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai)

Items	Standardized factor loading ("β")				
	ASR_1	ASR_2	ASR_3	ASR_4	ASR_5
ASRS1	0.690				
ASRS4	0.759				
ASRS5	0.755				
ASRS6	0.780				
ASRS8	0.738				
ASRS9	0.735				
ASRS10	0.654				
ASRS11	0.650				
ASRS12	0.786				
ASRS14	0.793				
ASRS2		0.696			
ASRS3		0.770			
ASRS21		0.734			
ASRS27		0.814			
ASRS28		0.756			
ASRS29		0.804			
ASRS30		0.797			
ASRS13			0.737		
ASRS16			0.778		
ASRS17			0.745		
ASRS19			0.788		
ASRS22			0.781		
ASRS24			0.787		
ASRS25			0.739		
ASRS7				0.774	
ASRS15				0.737	
ASRS20				0.774	
ASRS18					0.809
ASRS23					0.788
ASRS26					0.780

Note. ASR_1–ASR_5 represent the five latent factors of the Academic Self-Regulation Scale. All factor loadings are standardized and statistically significant ($p < .001$).

Table 6 Model Fit Indices for the One – Factor CFA Model (n = 700)

Discrepancy X^2	*Df*	P	CMIN/DF	GFI	TLI	CFI	RMSEA
1008.216	388	<0.001	2.598	0.900	0.946	0.951	0.048

Note: CFI = Comparative Fit Index; TLI = Tucker-Lewis Index; RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation

Table 7 Convergent Validity Indicators for the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) (n = 700)

Constructs	Convergence		
	AVE	CR	α
ASRS	0.503	0.835	0.95

Note: AVE = Average Variance Extracted; CR = Composite Reliability; α = Cronbach's alpha.

Table 8 Pearson Correlations Between Total Score of Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS), Gratitude (GQ-6), College Self-Efficacy Inventory (CSEI) and Academic Procrastination Scale (APS) (n = 700)

Construct Pair	Pearson correlation (*r*)
Academic Self-regulation Scale (ASRS Thai) - Gratitude (GQ-6 Thai)	.219***
Academic Self-regulation Scale (ASRS Thai) - College Self-Efficacy Inventory (CSEI Thai)	.268***
Academic Self-regulation Scale (ASRS Thai) - Academic Procrastination Scale (APS Thai)	-.220***

Note: All correlation analyses were performed using the total scores of the respective scales.
*** = p < .001

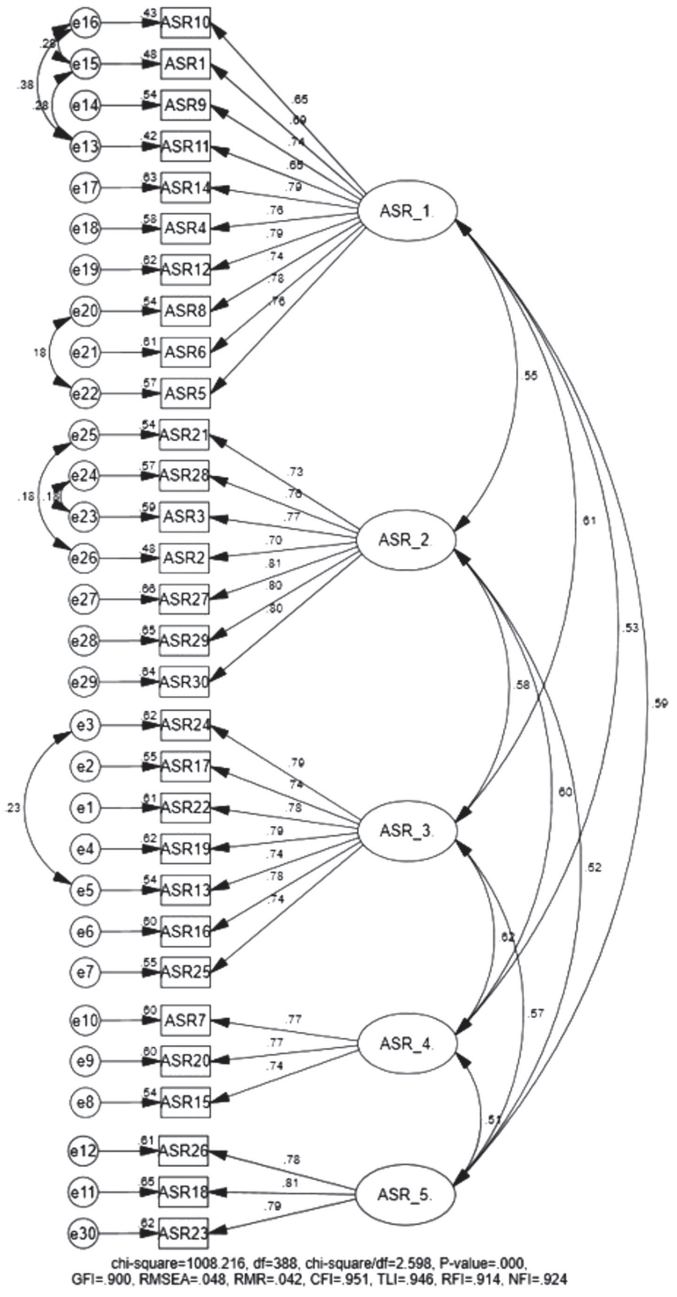

Figure 2 Standardized Path Diagram of the CFA Model for the Thai Version of the Academic Self-regulation Scale

RESULTS CONCLUSION

The present study aimed to examine the psychometric properties of the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS-Thai) among Thai university students.

Objective 1: Examination of the Factor Structure

Descriptive statistics indicated that items of the Thai version of the Academic Self-Regulation Scale (ASRS) demonstrated relatively high mean scores, suggesting that participants generally reported a high level of academic self-regulation. Skewness and kurtosis values for all items were within acceptable

ranges (±2), supporting the assumption of normality and the suitability of the data for further multivariate analyses (Hair et al., 2019).

The data were deemed appropriate for factor analysis, as evidenced by a high Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) measure of sampling adequacy (KMO = 0.945) and a statistically significant Bartlett's Test of Sphericity, $X^2(435) = 3682.520$, $p < .001$ (Table 2). These results indicate adequate inter-item correlations and support the use of factor analytic techniques.

Exploratory Factor Analysis (EFA) conducted on the first sample (n = 200) supported a five-factor structure consistent with the original theoretical model of the ASRS-Thai. The five factors collectively explained 66.51% of the total variance. All retained items demonstrated substantial factor loadings on their respective factors, and communalities indicated adequate shared variance among the items, supporting the multidimensional structure of academic self-regulation as conceptualized by Akhtar and Mahmood (2013).

Objective 2: Reliability Assessment

Reliability analysis revealed excellent internal consistency for the ASRS-Thai. The Cronbach's alpha coefficient for the full scale was .95, and corrected item–total correlations exceeded the recommended threshold, indicating strong homogeneity and internal coherence of the scale.

Confirmatory Factor Analysis (CFA) was subsequently conducted on an independent sample (n = 700) to validate the five-factor measurement model identified in the EFA. The CFA results demonstrated that all items loaded significantly on their respective latent factors, with standardized factor loadings (β) ranging from .65 to .81, exceeding the recommended minimum cutoff of .50 (Hair et al., 2019). The model exhibited a good fit to the data, as indicated by the following fit indices: $X^2(388) = 1008.216$, $p < .001$, CMIN/DF = 2.598, GFI = .900, TLI = .946, CFI = .951, and RMSEA = .048. Collectively, these indices suggest that the proposed five-factor model provided an adequate representation of the data.

Objective 3: Construct Validity Assessment

Evidence of convergent validity was further supported by the Average Variance Extracted (AVE = .503), Composite Reliability (CR = .835), and Cronbach's alpha (α = .95), indicating that the latent construct of academic self-regulation was measured with satisfactory reliability and internal consistency. In addition, Pearson correlation analyses demonstrated significant positive correlations between the total score of the ASRS-Thai and GQ 6 -Thai ($r = .219$, $p < .001$) as well as CSEI -Thai ($r = .268$, $p < .001$), and a significant negative correlation with APS - Thai ($r = -.220$, $p < .001$). These findings provide further support for the construct validity of the Thai version of the ASRS and are consistent with theoretical expectations and prior research on academic self-regulation.

Overall Conclusion

Overall, the results provide strong empirical support for the reliability and validity of the ASRS - Thai. The scale demonstrated a stable five-factor structure, excellent internal consistency, and meaningful

associations with theoretically related constructs, indicating that the ASRS -Thai is a psychometrically sound instrument for assessing academic self-regulation among Thai university students.

DISCUSSION

The present study examined the psychometric properties of the ASRS-Thai among Thai university students. Overall, the findings provide strong support for the reliability and construct validity of the ASRS -Thai, indicating that it is a psychometrically sound and culturally appropriate instrument for assessing academic self-regulation in the Thai higher education context.

Exploratory Factor Analysis supported a multidimensional structure consistent with the original theoretical framework proposed by Akhtar and Mahmood (2013), reflecting core components of self-regulated learning, including self-planning, self-monitoring, self-instruction, self-evaluation, and self-reaction. The adequacy of the factor solution was further supported by a high Kaiser–Meyer–Olkin value and a significant Bartlett's test of sphericity, indicating that the data were suitable for factor analysis. Confirmatory Factor Analysis conducted on an independent sample demonstrated good model fit and substantial standardized factor loadings, providing evidence for the stability of the factor structure across samples. These findings suggest that the multidimensional nature of academic self-regulation can be meaningfully applied within the Thai university context.

In terms of reliability, the ASRS-Thai demonstrated satisfactory to excellent internal consistency across its subscales and total score. These findings are comparable to those reported in the original ASRS and prior validation studies of psychological scales in the Thai context, suggesting that the translated items consistently capture academic self-regulation constructs among Thai university students. Although the Cronbach's alpha coefficient for the full scale was high (.95), which indicates excellent reliability, it may also suggest some degree of item overlap or redundancy. Future studies may consider refining items or developing a shorter version of the scale while maintaining adequate content coverage.

Furthermore, evidence for construct validity was supported by meaningful associations between academic self-regulation and theoretically related variables, including academic self-efficacy and academic procrastination, in directions consistent with existing literature. Although these correlations were moderate in magnitude, this pattern may indicate that academic self-regulation is meaningfully associated with related constructs while remaining conceptually distinct. In addition, the Average Variance Extracted (AVE = .503) slightly exceeded the commonly recommended threshold of .50, indicating acceptable convergent validity. Nevertheless, future refinement of some indicators may further strengthen the construct representation.

Taken together, the findings indicate that the ASRS-Thai is a reliable and valid instrument for assessing academic self-regulation in Thai university students. The availability of this culturally adapted measure contributes to research on self-regulated learning in non-Western contexts and provides

educators, counselors, and researchers with a useful tool for identifying students' self-regulatory strengths and difficulties within Thai higher education settings.

SUGGESTIONS AND RECOMMENDATIONS

Several limitations of the present study should be acknowledged. First, the use of convenience sampling may limit the representativeness of the sample. Second, participants were recruited only from Nakhon Pathom Province, which may restrict the generalizability of the findings to students in other regions of Thailand. Third, the cross-sectional design does not allow causal inferences regarding the relationships among academic self-regulation and related constructs. Fourth, principal component analysis was employed in the exploratory phase, and future studies may consider common factor analysis methods to further examine the latent structure of the scale.

Based on the findings of the present study, several recommendations can be proposed for future research and practical applications. First, the ASRS-Thai demonstrated satisfactory psychometric properties among Thai university students in Nakhon Pathom Province; however, future studies should examine its applicability across different regions of Thailand and diverse student populations. Replication studies involving students from various academic disciplines, institutional types, and educational levels would help strengthen the generalizability of the scale's factor structure and reliability.

Second, although this study established the construct validity of the ASRS-Thai through its associations with related variables, future research is encouraged to further examine its predictive validity. Longitudinal designs could be employed to investigate whether academic self-regulation, as measured by the ASRS-Thai, predicts important academic outcomes such as academic achievement, persistence, and psychological well-being over time. Such designs would provide stronger evidence for the temporal stability and practical utility of the scale.

Third, from an applied perspective, the ASRS-Thai may be utilized by educators, counselors, and mental health professionals as a screening and assessment tool to identify students with difficulties in academic self-regulation. The scale can inform the development of targeted academic support programs and interventions aimed at enhancing self-regulatory skills, which are known to be protective factors against maladaptive academic behaviors such as procrastination.

Finally, future intervention studies may integrate the ASRS-Thai as an outcome measure to evaluate the effectiveness of educational or psychological interventions designed to promote self-regulated learning. Incorporating culturally sensitive interventions within the Thai higher education context may further contribute to improving students' academic functioning and overall adjustment.

REFERENCES

Akhtar, J. H., & Mahmood, N. (2013). Development and Validation of an Academic Self- Regulation Scale for University Students. **Journal of Behavioural Sciences**, ***23***(2) 37-48.

Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. **Organizational Behavior and Human Decision Processes**, **50**(2), 248–287.

Baron, R. A., Byrne, D., & Suls, J. (1989). **Exploring social psychology** (3rd ed.). Allyn and Bacon.

Baumeister, R. F., Schmeichel, B. J., & Vohs, K. D. (2007). Self-regulation and the executive function: The self as controlling agent. In A. W. Kruglanski & E. T. Higgins (Eds.), Social psychology: Handbook of basic principles (2nd ed., pp. 516–539). The Guilford Press

Chotima, M. (2015). **The Influence of materialism on well – being among Thai adolescents.** (Doctoral dissertation). Assumption University, Bangkok.

Doowa, P. (2023). **The efficacy of the online CBT-based procrastination intervention on academic procrastination and academic self-efficacy among Thai University students: a mixed method study**. (Master's thesis), Assumption University, Bangkok.

Fernandez-Rio, J., Cecchini, J. A., Méndez-Gimenez, A., Mendez-Alonso, D., & Prieto, J. A. (2017). Self-regulation, cooperative learning, and academic self-efficacy: Interactions to prevent school failure. **Frontiers in Psychology**, **8**(22), 1-10.

Park, S. W., & Sperling, R. A. (2012). Academic procrastinators and their self-regulation. **Psychology, *3***(01), 12–23.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). **Multivariate data analysis** (8th ed.). Cengage Learning.

Howell, A. J., & Watson, D. C. (2007). Procrastination: Associations with achievement goal orientation and learning strategies. **Personality and Individual Differences, 43**(1), 167–178.

Iran-Nejad, A., & Chissom, B. S. (1992). Contributions of active and dynamic self-regulation to learning. **Innovative Higher Education**, 17, 125-136.

McCloskey, J. (2012). **Finally, my thesis on academic procrastination.** (Master Thesis). The University of Texas at Arlington.

McCullough, M. E., Emmons, R. A., & Tsang, J.-A. (2002). The Grateful Disposition: A conceptual and empirical topography. **Journal of Personality and Social Psychology, 82**(1), 112–127.

Solberg, V. S., O'Brien, K., Villareal, P., Kennel, R., & Davis, B. (1993). Self-efficacy and Hispanic college students: Validation of the college self-efficacy instrument. **Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 15**(1), 80-95.

Steel, P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. **Psychological Bulletin, 133**(1), 65–94. doi:10.1037/0033-2909.133.1.65

Terry, K. P., & Doolittle, P. E. (2008). Fostering self-efficacy through time management in an online learning environment. **Journal of Interactive Online Learning, 7**(3), 195-207.

Wolters, C. A., & Brady, A. C. (2020). College students' time management: A self-regulated learning perspective. **Educational Psychology Review, 33**(4), 1319–1351.

Worchel, S., Cooper, J., Goethals, G. R., & Olson, J. M. (2000). **Social psychology**. Wadsworth.

World Health Organization. (2013). **Process of translation and adaptation of instruments**. https://www.who.int/publications/m/item/process-of-translation-and-adaptation-of-instruments

Xu, Z., Zhao, Y., Liew, J., Zhou, X., & Kogut, A. (2023). Synthesizing research evidence on self-regulated learning and academic achievement in online and Blended Learning Environments: A scoping review. **Educational Research Review, 39**, 100510.

Zhao, Y., Li, Y., Ma, S., Xu, Z., & Zhang, B. (2025). A meta-analysis of the correlation between self-regulated learning strategies and academic performance in online and blended learning environments. **Computers & Education**, **230**, 105279.

Zimmerman, B. J. (1998). Developing self-fulfilling cycles of academic regulation: An analysis of exemplary instructional models. In D.H.Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), **Self regulated learning: From teaching to self-reflective practices**. (pp1-19).New York: The Guilford Press

Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), **Handbook of self-regulation** (pp.13–39). San Diego, CA: Academic Press.

Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (Eds.). (2011). **Handbook of self-regulation of learning and performance.** New York, NY: Routledge.

อิทธิพลของบทเพลงวงบอดี้สแลมที่มีส่วนสร้างเสริมสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี

THE IMPACT OF SONGS BY THE BAND BODYSLAM ON THE ENHANCEMENT OF EMOTIONAL COMPETENCIES AMONG STUDENT PILOTS IN THE COMMERCIAL PILOT LICENSE COURSE

ปวริศ อนุสรณ์พานิช*
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Pawaris Anusornphanich*
Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Kasetsart University

*E-mail: pawaris.anusornphanich@gmail.com

Received: 2026-01-29
Revised: 2026-05-06
Accepted: 2026-05-07

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสานการศึกษาเชิงเอกสาร มุ่งศึกษา (1) อิทธิพลของบทเพลงวงบอดี้สแลมที่มีต่อสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี และ (2) สภาพการณ์การใช้ บทเพลงเป็นเครื่องมือสนับสนุนกำลังใจในการฝึกบิน ด้วยการวิเคราะห์อิทธิพลของบทเพลงในมิติ ทักษะทางอารมณ์ การกระตุ้นอารมณ์เชิงบวก การรับรู้ความหมาย และการกำกับอารมณ์ โดยใช้เครื่องมือวิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน ได้แก่ (1) ครูการบิน (2) ศิษย์ทุนสาย การบิน (3) ศิษย์ทุนส่วนตัว เพื่อถอดบทเรียนสะท้อนผ่านประสบการณ์จริงในบริบทที่หลากหลาย และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างอิทธิพลบทเพลงกับการเสริมสร้างสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี จากการถอดบทสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เนื้อเพลงเชิงลึก พบว่า บทเพลงที่ได้รับความนิยมสูง และถูกกล่าวถึงบ่อย ได้แก่ (1) ชีวิตเป็นของเรา (2) ความเชื่อ (Feat. แอ๊ด คาราบาว) (3) แสงสุดท้าย (4) ชีวิตยังคงสวยงาม (5) เรือเล็กควรออกจากฝั่ง (6) เสี้ยววินาที (7) ทางกลับบ้าน และ (8) Bodyslam ทั้งนี้ บทเพลงดังกล่าวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะด้านอารมณ์ในหลายมิติ ได้แก่ (1) การเสริมสร้างสติสัมปชัญญะทางอารมณ์ (2) การเสริมสร้างพลังบวกและแรงจูงใจ (3) การบรรเทาอารมณ์เชิงลบ (4) การรับรู้และการตื่นรู้ทางอารมณ์ และ (5) การควบคุม การปรับตัว และการจัดการอารมณ์ ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักบิน และการพัฒนาความพร้อมในการฝึกบินอย่างปลอดภัย

คำสำคัญ: วงดนตรีบอดี้สแลม บทเพลงสร้างกำลังใจ หลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี สมรรถนะด้านอารมณ์

ABSTRACT

This study is a qualitative study integrated with documentary research. The objectives are: (1) to examine the influence of songs by the band Bodyslam on the emotional competencies of student pilots in the Commercial Pilot License course, and (2) to explore the context of using songs as a motivational support tool in flight training. The analysis focuses on the influence of songs across the dimensions of emotional skills, positive emotional activation, meaning-making, and emotional regulation. The research methods include participant observation, field notes and in-depth interviews. The key informants consisted of 15 participants, including (1) flight instructors, (2) student pilots (Airline-sponsored Student Pilot), and (3) qualified pilot (Self-funded Student Pilot), in order to reflect perspectives based on real experiences in diverse contexts. This is complemented by lessons learned, and content analysis to synthesize new knowledge.

The findings of this study reflect the connection between the influence of songs by the band Bodyslam and the enhancement of emotional competencies among student pilots in the Commercial Pilot License course. Based on interview transcriptions and in-depth song content analysis, the most popular and frequently mentioned songs were: (1) Chiwit Pen Khong Rao, (2) Khwam Chuea (feat. Add Carabao), (3) Saeng Sut Thai, (4) Chiwit Yang Khong Suai Ngam, (5) Ruea Lek Khuan Ok Chak Fang, (6) Siao Winathi, (7) Thang Klap Ban, and (8) Bodyslam. These songs were found to have positive influences on emotional competencies across several dimensions, including: (1) emotional mindfulness, (2) positive affect and motivation enhancement, (3) reduction of negative emotions, (4) emotional awareness and recognition, and (5) emotional control, adaptation, and management. These competencies are essential factors for learning effectiveness in the context of commercial aviation and for the development of readiness for safe flight training.

Keywords: Bodyslam Band, Motivational Songs, Commercial Pilot License Course, Emotional Competencies

บทนำ

นักบินถือเป็นอาชีพที่เป็นความใฝ่ฝันของใครหลายคน ด้วยภาพลักษณ์ที่สง่างามจากเครื่องแต่งกาย รายได้ที่สูง ความยอมรับนับถือจากสังคม ตลอดจนโอกาสในการทำงานท่ามกลางทัศนียภาพที่งดงาม จึงนับว่าเป็นหนึ่งในอาชีพที่มีความท้าทาย มีเกียรติ และน่าภาคภูมิใจ (Anusornphanich & Saikam, 2023)

สมรรถนะทางอารมณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญของอาชีพนักบิน ที่ต้องรับผิดชอบชีวิตของผู้โดยสาร และปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ความกดดัน กระบวนการผลิตนักบินจึงต้องเสริมสร้างความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ ความสามารถ และทักษะที่เกี่ยวข้อง อาทิ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึงทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ตามมาตรฐานเวชศาสตร์การบิน รวมถึงความสามารถในการจัดการอารมณ์ ซึ่งมีส่วนช่วยลดข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และถือเป็นการเพิ่มสมรรถนะความปลอดภัยในเวลาเดียวกัน (Chaitha, Nilkote, & Warabamrungkul, 2026; Chuchuay, Jitjing, & Plangwattana, 2026)

หลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรีจึงมุ่งพัฒนาความรู้เชิงทฤษฎีควบคู่กับทักษะการปฏิบัติภายใต้กรอบ ความปลอดภัย และกฎระเบียบการบินสากล (International Civil Aviation Organization [ICAO], 2022a) ซึ่งความท้าทายของ

การฝึกบินนี้ครอบคลุมถึงการจัดการอารมณ์ การรับมือกับความกดดัน และการรักษาสมาธิในการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (ICAO, 2013) การเผชิญการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ความคาดหวังจาก ครูผู้ฝึกสอน ล้วนส่งผลต่อสภาพจิตใจและประสิทธิภาพการเรียนรู้ (International Air Transport Association [IATA], 2024) หากว่าศิษย์การบินไม่สามารถรับมือหรือจัดการอารมณ์เชิงสถานการณ์ได้ จะส่งผลกระทบเชิงลบโดยตรงต่อกระบวนการฝึกบิน มาตรฐานความปลอดภัยที่อาจส่งผลถึงชีวิต ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสมรรถนะด้านอารมณ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญขั้นพื้นฐาน ของความพร้อมในเส้นทางวิชาชีพนักบินพาณิชย์ (Nakwatchara, Meejaisue, & Chinuntdej, 2022)

ดนตรีในมิติเชิงสัญลักษณ์ จึงมีอิทธิพลในการกระตุ้นอารมณ์ ความคิด และการรับรู้ตนเอง วรรณกรรมวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า บทเพลงสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงจิตวิทยา ที่ช่วยลดความตึงเครียด เสริมแรงจูงใจ และสนับสนุนการฟื้นฟูพลังใจในภาวะกดดัน (Kitsuntorn, 2023) โดยเฉพาะบทเพลงวงบอดี้สแลม ที่มีเนื้อหาสะท้อนการเผชิญอุปสรรคและการยืนหยัดต่อชะตาชีวิต (Raisang, 2014; Raisang, 2018) ที่สอดรับกับ ประสบการณ์ของศิษย์การบินในระยะฝึกอบรม บทเพลงจึงไม่ใช่แค่สื่อบันเทิง แต่ยังช่วยทำหน้าที่เป็นแหล่งพลังงาน ทางอารมณ์ที่สนับสนุนการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองในบริบทวิชาชีพการบิน (ICAO, 2013; Thongthip, 2020)

การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาอิทธิพลของบทเพลงวงดนตรีบอดี้สแลม (Bodyslam) ที่มีต่อสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี และ (2) วิเคราะห์สภาพการณ์การใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือสนับสนุนกำลังใจในการฝึกบิน

อนึ่งบทความวิจัยนี้เป็นการศึกษานอกเวลา ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อขอรับปริญญาแต่อย่างใด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) สร้างเสริมความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับอิทธิพลของบทเพลงวงบอดี้สแลมในการเสริมสร้างสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินในบริบทการฝึกนักบินพาณิชย์ตรี

2) ได้องค์ความรู้การเชื่อมโยงบทเพลงร่วมสมัยกับการจัดการอารมณ์ของผู้เรียนในหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี

ขอบเขตของการวิจัย

1) ประชากร คือ ครูและศิษย์การบินจากโรงเรียนการบินบางกอกเอวิเอชั่นเซ็นเตอร์ (BAC) กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน ดังนี้ (1) ครูการบินชำนาญการภาคพื้นและภาคอากาศ 5 คน (2) ศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี (ทุนสายการบิน) 3 คน และ (3) ศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี (ทุนส่วนตัว) 7 คน

2) บริบทพื้นที่ของหน่วยวิจัย เน้นความใกล้เคียงกันในเชิงพื้นที่ ได้แก่ (1) โรงเรียนการบินบางกอกเอวิเอชั่นเซ็นเตอร์ (BAC) อ.องครักษ์ จ.นครนายก (2) ศูนย์ฝึกการบิน BAC โคราช อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา และ (3) ลานจอดเครื่องบิน BAC Hangar ณ ท่าอากาศยานนครราชสีมา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

3) ระยะเวลาศึกษา 3 เดือน ระหว่างพฤศจิกายน พ.ศ.2568 ถึง มกราคม พ.ศ.2569

นิยามศัพท์

สมรรถนะ หมายถึง ระดับศักยภาพและ ขีดความสามารถของบุคคล ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยสามารถแสดงผลการปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด (Raluk, 2025)

สมรรถนะทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ ควบคุม รับมือ และแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ควบคู่กับการมีกำลังใจและแรงบันดาลใจในการมุ่งมานะพัฒนาตนเอง (Toboonruang, Koolnaphadol, & Supwirapakorn, 2022)

ศิษย์การบิน หมายถึง ผู้เรียนหลักสูตรใบอนุญาตนักบินประเภทต่าง ๆ ในวงการการบินของประเทศไทย (Anusornphanich & Saikam, 2023)

หลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี หมายถึง หลักสูตรการฝึกอบรมใบอนุญาตด้านการบินตามมาตรฐานการบินพลเรือนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ที่เป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมายการบินสากล (Bangkok Aviation Center [BAC], 2022)

ทบทวนแนวคิด

1) ทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์เป็นรากฐานของสมรรถนะด้านอารมณ์ ที่เน้นว่าความสำเร็จของบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับทักษะการบริหารจัดการอารมณ์ภายใต้สถานการณ์กดดัน (Goleman, 1995) ในบริบทของการศึกษาวิชาชีพที่มีความเสี่ยงสูง อาทิ การฝึกนักบิน ความฉลาดทางอารมณ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจ การควบคุมตนเอง และ การรักษาเสถียรภาพทางจิตใจระหว่างการฝึก และการปฏิบัติหน้าที่ (ICAO, 2013; IATA, 2024)

2) อารมณ์กับการเรียนรู้ อธิบายได้ว่า อารมณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ความตั้งใจ และการจดจำข้อมูล การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงต้องคำนึงถึงมิติทางอารมณ์ควบคู่กับมิติทางปัญญา (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1964) บทเพลงทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าเชิงอารมณ์ที่ช่วยกระตุ้นความรู้สึกเชิงบวก ลดความตึงเครียด และสร้างบรรยากาศทางจิตใจที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้เรียนเผชิญกับความกดดันหรือความล้มเหลวซ้ำซ้อน (Nakwatchara, Meejaisue, & Chinuntdej, 2022)

3) การสร้างความหมาย มนุษย์ต้องการวิเคราะห์หาคำตอบ และให้ความหมายกับประสบการณ์ของตนเอง โดยเฉพาะประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความยากลำบาก การไม่ยอมแพ้ (Park, 2010) การเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวเข้ากับเนื้อหาเพลง และสร้างความหมายใหม่ให้กับความยากลำบากที่เผชิญอยู่ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวส่งผลเชิงบวกต่อสมรรถนะด้านอารมณ์ โดยช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (Lulof, 1991; Rogers, 2007)

4) การกำกับอารมณ์ อธิบายได้ว่าบุคคลสามารถใช้เครื่องมือหรือกิจกรรมบางอย่างเพื่อปรับระดับและทิศทางของอารมณ์ตนเอง ดนตรีจึงเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยให้บุคคลจัดการอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการลดความเครียด การฟื้นฟูพลังใจ และการเสริมสร้างความหวัง (Gross, 2015) บทเพลงแนวให้กำลังใจที่มีทั้งเนื้อหาเชิงบวก และสะท้อนการต่อสู้ของชีวิต จึงสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการปรับสภาวะอารมณ์ของผู้ฟังให้พร้อมต่อการเผชิญความท้าทายในช่วงชีวิต

การศึกษานี้จึงมีความสนใจบทเพลงในฐานะเครื่องมือเชิงจิตวิทยาที่มีศักยภาพในการสนับสนุน การพัฒนาสมรรถนะด้านอารมณ์ของผู้เรียน โดยเฉพาะในหลักสูตรที่มีความเข้มข้น และแรงกดดันสูง บทเพลงสามารถช่วยเสริมแรงจูงใจ ฟื้นฟูพลังใจ และสนับสนุนการเรียนรู้เชิงอารมณ์อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านทักษะวิชาชีพและความมั่นคงทางจิตใจ

วงดนตรีบอดี้สแลม

บอดี้สแลม เป็นวงดนตรีร็อกสัญชาติไทย พ.ศ. 2539 เดิมมีชื่อว่า “วงละอ่อน” ต่อมา พ.ศ. 2545 ใช้ชื่อใหม่ “บอดี้สแลม” และมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิก รวมถึงแนวเพลงไปเป็นแนวร็อกยิ่งขึ้น (True ID, 2022)

คำว่า บอดี้สแลม (Bodyslam) เป็นท่าหนึ่งของกีฬามวยปล้ำ คือ การทุ่มสุดตัว มาจากการผสมคำ 2 คำ ได้แก่ Body แปลว่า ร่างกาย และ Slam แปลว่า การทุ่ม เมื่อนำมารวมกันจึงเป็นที่มาของการทำผลงานแบบทุ่มเทสุดตัว

ภาพที่ 1 สมาชิกวงบอดี้สแลม พ.ศ.2569
ที่มา: Bodyslam (2026)

ภาพที่ 1 วงดนตรีบอดี้สแลม ปัจจุบันมีสมาชิกหลัก 5 คน ได้แก่
(1) ตูน ตำแหน่ง ร้องนำ
(2) ปิ๊ด ตำแหน่ง เบส
(3) ยอด ตำแหน่ง กีตาร์
(4) ชัช ตำแหน่ง กลอง
และ (5) โอม ตำแหน่ง คีย์บอร์ด และร้องประสาน

ในปัจจุบัน ณ พ.ศ.2569 มีผลงานเพลงรวมทั้งหมด 8 อัลบั้มหลัก ได้แก่
(1) อัลบั้ม Bodyslam (2545)
(2) อัลบั้ม Drive (2546)
(3) อัลบั้ม Believe (2548)
(4) อัลบั้ม Save my life (2550)
(5) อัลบั้ม คราม (2553)
(6) อัลบั้ม ดัม-มะ-ชา-ติ (2557)
(7) อัลบั้ม วิชาตัวเบา (2562)
และ (8) อัลบั้ม Sunny Side Up (2567)

บทเพลงจำนวนมากถ่ายทอดแนวคิดเรื่องความฝัน ความรับผิดชอบ และการยืนหยัดต่ออุปสรรค ด้วยเนื้อเพลงที่โดดเด่นเรื่องการสะท้อนชีวิต ความผิดหวัง ความพยายาม และการลุกขึ้นสู้ใหม่อย่างไม่ยอมแพ้ (Thongthip, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนหลักสูตรนักบิน ที่ต้องผ่านการคัดเลือก การฝึกที่เข้มงวด และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (IATA, 2024) ดังนั้น บทเพลงวงบอดี้สแลมจึงมีส่วนช่วยเสริมสร้างพลังใจ ลดความตึงเครียด และกระตุ้นแรงจูงใจภายในให้ผู้เรียนเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

นอกจากนี้ คำจำกัดความ “การทุ่มเทสุดตัว” ที่แฝงอยู่ทั้งในชื่อวงและภายในบทเพลง ยังสะท้อนหลักการฝึกนักบินที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่น ความละเอียดรอบคอบ และการไม่ยอมละทิ้งมาตรฐานความปลอดภัย บทเพลงของบอดี้สแลมจึงมิได้เป็นเพียงสื่อบันเทิง แต่ยังทำหน้าที่เป็นพลังงานทางอารมณ์ ที่สนับสนุนสมรรถนะการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในสายอาชีพการบิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Raisang (2014) กล่าวว่า วงดนตรีบอดี้สแลมเป็นวงดนตรีร็อกที่ได้รับความนิยมในระดับสูงของประเทศไทย แนวเพลงมีความโดดเด่นด้านเนื้อหาที่สะท้อนอุดมการณ์และมุมมองต่อชีวิต นำเสนอผ่านถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงความหมาย สอดรับกับ Raisang (2018) ที่พบว่า บทเพลงบอดี้สแลมมีจุดเด่นในการถ่ายทอดความรู้สึก แนวคิด และประสบการณ์ชีวิตผ่านบทเพลงด้วยคุณค่าสุนทรียภาพ ที่ได้รับการกลั่นกรองอย่างรอบคอบจากผู้ประพันธ์ โดยเนื้อร้องสะท้อนประเด็นเกี่ยวกับชีวิต ความรัก การเติบโต และการเผชิญกับอุปสรรค ซึ่งช่วยให้บทเพลงมีความลึกซึ้งทั้งในเชิงอารมณ์ และสามารถสร้างการตอบสนองทางจิตใจให้กับผู้ฟังได้อย่างกว้างขวาง

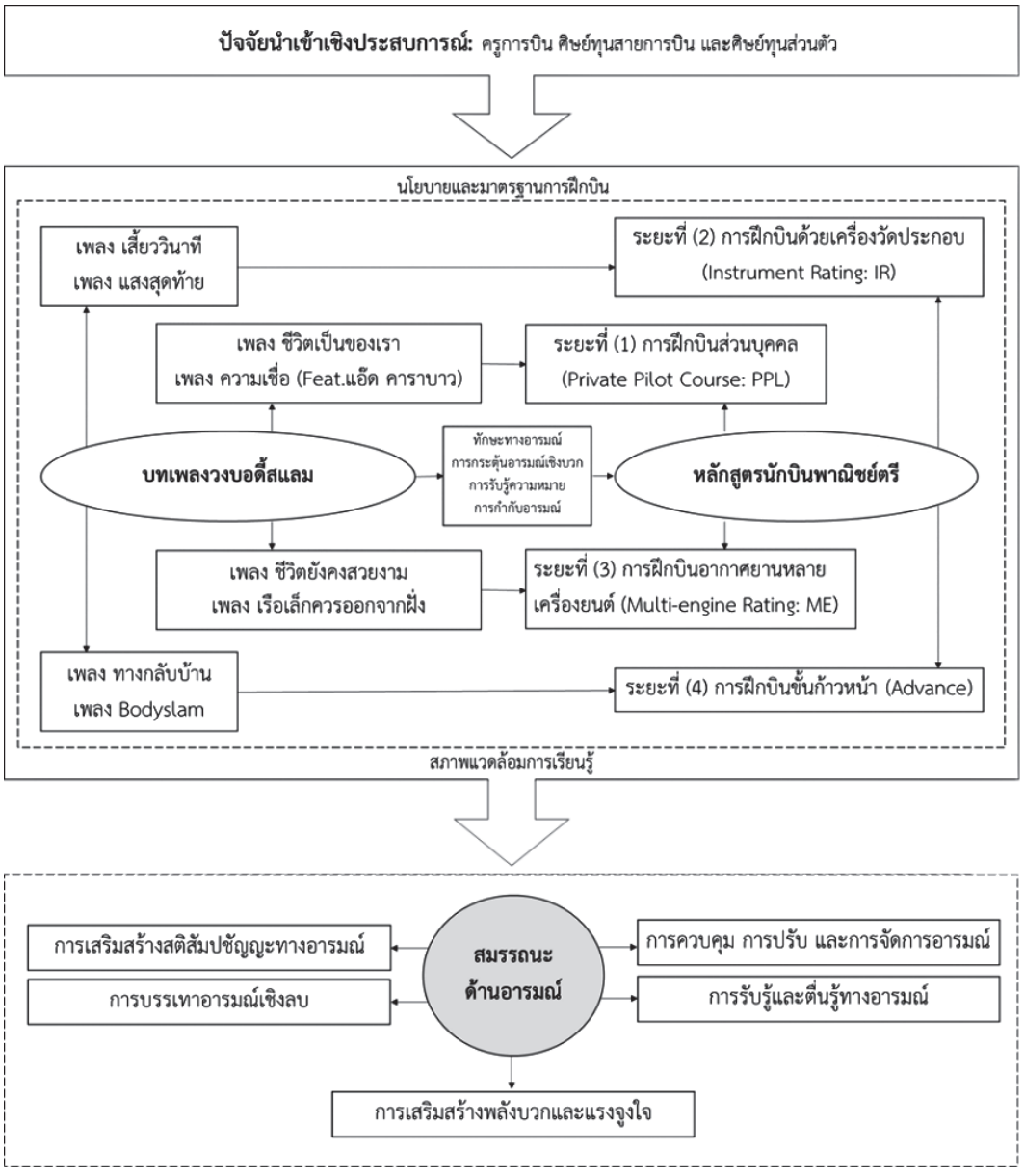
Thongthip (2020) พบว่า การใช้ภาษาของบทเพลง สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความรัก การเผชิญชีวิต และการให้กำลังใจ ขณะที่การวิเคราะห์ภาพพจน์ทางภาษา พบการใช้ปฏิปุจฉา อุปมาอุไมย อติพจน์ อุปลักษณ์ บุคคลวัต ปฏิทรรศน์ และอาวัตพากย์ในสัดส่วนที่สูงตามลำดับ

Khanoonthong, Sarnkong, Rakbuatong, Ruanggoon, & Namsao (2021) ค้นพบว่าบทเพลงช่วยเสริมกำลังใจและมีคุณค่าในหลายมิติ ดังนี้ (1) ถ่ายทอดสารแห่งการให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต ทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างคู่รัก เพื่อน และครอบครัว (2) สร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลสามารถเผชิญและก้าวข้ามอุปสรรคเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของชีวิต และ (3) กระตุ้นให้กล้าคิด กล้าลงมือทำตามความฝัน โดยได้แนวคิดสมทบจาก Kitsuntorn (2023) ที่กล่าวว่า บทเพลงวงบอดี้สแลมใช้ทำนองดนตรีและถ้อยคำเป็นสื่อกลางสร้างเสริมพลังทางจิตใจ ช่วยผลักดันให้ผู้ฟังสามารถรับมือกับความท้อแท้ และกล้าที่จะลงมือกระทำเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

ถึงแม้จะค้นพบงานวิจัยด้านดนตรีกับอารมณ์ที่ได้รับความสนใจในเชิงปรากฏการณ์วิทยาและจิตวิทยาการศึกษา อาทิ งานของ Kitsuntorn (2023); Raisang (2014); Raisang (2018) แต่การศึกษาอิทธิพลของบทเพลงกับการจัดการอารมณ์ในบริบทเฉพาะของการฝึกนักบินเชิงสถานการณ์ ยังมีอยู่อย่างจำกัด ช่องว่างดังกล่าวจึงสะท้อนความท้าทายในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงดนตรี เข้ากับการพัฒนาสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบิน

จะเห็นได้ว่า บทเพลงของวงบอดี้สแลม ไม่ได้สะท้อนเรื่องราวเพียงเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความเป็นจริง ความเป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน มาสู่ความเชื่อในการใช้ชีวิตของเรา และความสวยงามของชีวิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 2 ภายหลังการทบทวนแนวคิด ร่วมกับข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยอาศัยแนวทางอุปนัยในการคัดกรองและวิเคราะห์บทเพลง เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง อิทธิพลของบทเพลง บริบทการฝึกบิน และสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบิน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้วิจัยที่เป็นนักบิน แบบไม่มีโครงสร้างคำถามตายตัว แต่เน้นสะท้อนสภาพความเป็นจริงของสภาพการณ์ ด้วยความแตกต่างทางบริบท และมิติทางอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมกับการบันทึกภาคสนาม เพื่อถอดรหัสชุดข้อมูล มาใช้ถอดบทเรียน บูรณาการกับการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่

การตรวจสอบ ใช้วิธีการแบบสามเส้า เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลวิจัย ประกอบด้วย

1) ความแตกต่างด้านบุคคล เปรียบเทียบข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ ครูการบิน ศิษย์การบินทุนสายการบิน และ ศิษย์การบินทุนส่วนตัว

2) ความแตกต่างด้านเวลา เลือกเก็บข้อมูลในช่วงเวลาการฝึกบินที่แตกต่างกัน เพื่อสะท้อนการกระตุ้นทางอารมณ์ด้วยบทเพลงในบริบทต่าง ๆ

3) ความแตกต่างด้านสถานที่ เลือกบริบทสัมภาษณ์หลากหลายสถานที่ เพื่อให้ครอบคลุมมิติของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องเรียนภาคพื้น ท่าอากาศยาน และศูนย์ฝึกบิน

ทั้งนี้ กระบวนวิจัยดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นสรุปได้ ดังนี้

1) ตั้งชื่อหัวข้อและวัตถุประสงค์

2) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญวางแผนดำเนินการวิจัย

3) เก็บข้อมูล และลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เชิงเอกสาร บันทึกภาคสนาม และข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติด้านพฤติกรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านประสบการณ์ที่สอดคล้องกับบริบทการฝึกบิน

ต่อด้วย การคัดเลือกบทเพลง เลือกใช้แนวทางอุปนัยดำเนินการคัดกรอง กล่าวคือ ไม่ได้คัดเลือกบทเพลงไว้ก่อนล่วงหน้า แต่คัดกรองเฉพาะบทเพลงที่ได้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ จากนั้นสกัดเนื้อเพลงท่อนที่สำคัญ (Key Lyrics) เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ถอดความ

5) ถอดความข้อมูล ดำเนินการถอดบทสัมภาษณ์และเนื้อเพลงอย่างเป็นระบบ โดยคงความหมายเชิงบริบทของถ้อยคำ เพื่อรักษาความสมบูรณ์ของข้อมูลเชิงอารมณ์และประสบการณ์

6) วิเคราะห์เนื้อหา โดยแยกประเด็นสำคัญ ข้อมูลเชิงประสบการณ์ตามบริบทสถานการณ์ในช่วงเวลาการฝึกบิน รวมถึงศึกษาความหมายของเนื้อหาบทเพลงท่อนที่สำคัญ แรงบันดาลใจที่ได้รับ และสารที่ส่งผลต่อการรับรู้ และการจัดการอารมณ์ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

7) จัดหมวดหมู่ข้อมูล ด้วยการนำประเด็นที่วิเคราะห์ได้ มาจัดหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อสะท้อนโครงสร้างเชิงระบบอิทธิพลของบทเพลง

8) ดำเนินการสังเคราะห์ตีความ โดยเชื่อมโยงเชิงลึกระหว่างเนื้อเพลง ประสบการณ์ของศิษย์การบิน และบริบทการฝึกบิน เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทของดนตรีในฐานะเครื่องมือสนับสนุนสมรรถนะด้านอารมณ์ในการฝึกบิน

9) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูการบินภาคพื้นและภาคอากาศชำนาญการ รวมถึงศิษย์การบินที่อยู่ในช่วงเวลาใกล้จะสำเร็จหลักสูตร พบบทเพลงที่ถูกกล่าวถึงบ่อย และมีอิทธิพลโดดเด่นในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมของการฝึกบินของผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน มีจำนวน 8 บทเพลง ดังนี้

1) ชีวิตเป็นของเรา
2) ความเชื่อ (Feat.แอ๊ด คาราบาว)
3) แสงสุดท้าย
4) ชีวิตยังคงสวยงาม
5) เรือเล็กควรออกจากฝั่ง
6) เสี้ยววินาที
7) ทางกลับบ้าน
8) Bodyslam

ตารางที่ 1 ค่าความถี่จำแนกออกเป็น ความนิยมรายบุคคล และความนิยมรายบทเพลง ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	บริบท*	บทเพลงวงดนตรีบอดี้สแลม									
		ชีวิตเป็นของเรา	ความเชื่อ (Feat. แอ๊ด คาราบาว)	แสงสุดท้าย	ชีวิตยังคงสวยงาม	เรือเล็กควรออกจากฝั่ง	เสี้ยววินาที	ทางกลับบ้าน	Bodyslam	ความถี่รวม ความนิยมรายบุคคล	ร้อยละ (%)
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1	FI	√	√	√		√			√	5	62.50
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2	SP	√	√	√		√				4	50.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3	QP	√	√	√	√	√				5	62.50
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4	FI	√	√	√	√			√		5	62.50
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5	QP	√	√		√		√			4	50.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 6	QP	√	√	√			√			4	50.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7	FI	√	√	√	√	√	√	√	√	8	100.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8	SP	√	√	√	√	√	√		√	7	87.50
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9	QP	√	√		√			√		4	50.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10	FI	√	√	√	√	√	√		√	7	87.50

ตารางที่ 1 ค่าความถี่จำแนกออกเป็น ความนิยมรายบุคคล และความนิยมรายบทเพลง ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	บริบท*	บทเพลงวงดนตรีบอดี้สแลม									
		ชีวิตเป็นของเรา	ความเชื่อ (Feat. แอ๊ด คาราบาว)	แสงสุดท้าย	ชีวิตยังคงสวยงาม	เรือเล็กควรออกจากฝั่ง	เสี้ยววินาที	ทางกลับบ้าน	Bodyslam	ความถี่รวม ความนิยมรายบุคคล	ร้อยละ (%)
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11	QP	√	√		√		√	√		5	62.50
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 12	QP	√		√		√				3	37.50
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 13	FI	√	√	√	√	√		√		6	75.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 14	SP		√	√	√	√				4	50.00
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15	QP	√	√	√	√	√	√	√	√	8	100.00
ความถี่รวมของความนิยมรายบทเพลง		14	14	12	11	10	7	6	5		
ร้อยละ (%)		93.33	93.33	80.00	73.33	66.67	46.67	40.00	33.33		

***หมายเหตุ:** ความหมายของตัวอักษรภาษาอังกฤษในตารางคอลัมน์ที่ 2 (ช่อง บริบท*) ประกอบด้วย

1) FI ตัวอักษรย่อของ Flight Instructor (ครูการบินชำนาญการ)

2) SP ตัวอักษรย่อของ Student Pilot (ศิษย์การบินทุนสายการบิน)

3) QP ตัวอักษรย่อของ Qualified Pilot (ศิษย์การบินทุนส่วนตัว)

จากตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดค่าความถี่ของความนิยมรายบุคคลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน ที่มีต่อบทเพลงศิลปินวงบอดี้สแลม จำนวน 8 เพลง สามารถสรุปค่าความถี่ของความนิยมเป็นรายบทเพลง ได้ดังนี้ 1) เพลง ชีวิตเป็นของเรา จำนวน 14 คน (93.33%) 2) เพลง ความเชื่อ (Feat.แอ๊ด คาราบาว) จำนวน 14 คน (93.33%) 3) เพลง แสงสุดท้าย จำนวน 12 คน (80.00%) 4) เพลง ชีวิตยังคงสวยงาม จำนวน 11 คน (73.33%) 5) เพลง เรือเล็กควรออกจากฝั่ง จำนวน 10 คน (66.67%) 6) เพลง เสี้ยววินาที จำนวน 7 คน (46.67%) 7) เพลง ทางกลับบ้าน จำนวน 6 คน (40.00%) และ 8) เพลง Bodyslam จำนวน 5 คน (33.33%)

ทั้งนี้ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ จากการถอดคำสัมภาษณ์ สะท้อนความแตกต่างตามบริบทของ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 15 คน และเงื่อนไขชีวิตส่วนตัว ซึ่งล้วนส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านอารมณ์ในมิติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน สรุปได้ดังนี้

1) ครูการบิน (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 4, 7, 10, 13) รู้สึกต่อบทเพลงในฐานะเครื่องมือเชิงวิชาชีพ ที่สามารถช่วยเสริมสร้างบรรยากาศและแรงจูงใจเชิงบวก รวมถึงใช้ปลูกฝังการจัดการกำกับอารมณ์ การมีสติตระหนักรู้ ควบคู่กับการฝึกเชิงปฏิบัติการ ภายใต้มาตรฐานความปลอดภัย

2) ศิษย์การบินทุนสายการบิน (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 8, 14) รับรู้บทเพลงในฐานะกลไกประคองอารมณ์ ภายใต้แรงกดดันจากข้อผูกพันตามหนังสือสัญญา และความคาดหวังของบริษัทต้นสังกัด ถึงแม้จะมีความมั่นคงด้านค่าใช้จ่ายจากทุนการศึกษา แต่กลับเผชิญความเครียดเชิงระบบสูง ศิษย์การบินจึงใช้บทเพลงช่วยลดความตึงเครียด เสริมแรงจูงใจ เชิงบวก และช่วยรักษาสมดุลทางอารมณ์เพื่อคงประสิทธิภาพการฝึกบิน

3) ศิษย์การบินทุนส่วนตัว (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 5, 6, 9, 11, 12, 15) มองบทเพลงเป็นกลไกเยียวยาและฟื้นฟูทางจิตใจ เนื่องจากความกดดันกับการแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูง และความไม่แน่นอนในการได้งานในอนาคต ส่งผลให้เกิดความเครียดเชิงลึก บทเพลงจึงถูกใช้เพื่อสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ โดยการรับรู้ความหมายจากเนื้อเพลงช่วยสร้างพลังใจให้สามารถก้าวผ่านอุปสรรคได้

BAC (2022) ระบุว่า การรับสมัครศิษย์การบิน ได้กำหนดคุณสมบัติพื้นฐานที่สะท้อนถึงความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และศักยภาพทางการเรียนรู้ ผู้สมัครต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี ไม่จำกัดเพศ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรง สายตาดี และไม่บกพร่องด้านการมองเห็นสี มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในระดับที่เหมาะสม ผ่านการตรวจร่างกายตามมาตรฐานการแพทย์เวชศาสตร์การบิน

ภาพที่ 3 ประมวลภาพการฝึกอบรม
หลักสูตรใบอนุญาตนักบินพาณิชย์ตรี (CPL)

โดยหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรีประกอบด้วยการฝึกทฤษฎีภาคพื้น (Ground Training) ประมาณ 246 ชั่วโมง ครอบคลุมความรู้ทางการบินในทุกมิติ สำหรับการฝึกบินภาคอากาศ (Flight Training) มีจำนวนขั้นต่ำ 205 ชั่วโมง โดยใช้ทั้งเครื่องฝึกจำลองการบิน (Flight Simulator) และอากาศยานจริง (Aircraft) ได้แก่ Cessna 172 และ Diamond 42 เพื่อพัฒนาทั้งด้านทักษะการบิน สมรรถนะทางจิตใจ และความปลอดภัยในระดับวิชาชีพ สำหรับกระบวนการฝึกบินแบ่งออกเป็น 4 ระยะหลัก (BAC, 2022) ดังนี้

ระยะที่ (1) การฝึกบินส่วนบุคคล (Private Pilot Course: PPL) เป็นช่วงเริ่มต้นของการเข้าสู่เส้นทางการบินอย่างเป็นทางการ ศิษย์การบินต้องเผชิญกับการปรับตัวทั้งด้านวินัย ความรับผิดชอบ และแรงกดดันทางอารมณ์ ทั้งจากการเรียนทฤษฎีภาคพื้นอย่างเข้มข้น และการฝึกบินภาคอากาศอย่างหนักหน่วง โดยเฉพาะเหตุการณ์สำคัญอย่างการบินเดี่ยวครั้งแรก (Initial Solo) และการบินเดินทางระหว่างสนามบิน (Cross Country) จากผลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยสอดรับกับผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 4, 6, 7, 8, 15 ยืนยันว่า เพลงชีวิตเป็นของเรา และความเชื่อ (Feat. แอ๊ด คาราบาว) มักถูกนำมาใช้เปิดในกิจกรรมดังกล่าว ตั้งแต่ช่วงเตรียมความพร้อม หรือเปิดเพื่อปลุกใจหลังบินเสร็จ เพื่อการรับรู้ความหมายและช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้ตนเองที่ตัดสินใจเลือกเส้นทางนักบิน รวมถึงลดความลังเลทางอารมณ์

ระยะที่ (2) การฝึกบินด้วยเครื่องวัดประกอบ (Instrument Rating: IR) เป็นระยะที่ศิษย์การบินต้องฝึกบินโดยอาศัยข้อมูลจากเครื่องมือจอแสดงผลเป็นหลัก ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่จำกัดการมองเห็น ทำให้เกิดแรงกดดันสูง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 7 และ 10 ครูการบินภาคอากาศ ได้แนะนำ เพลงเสี้ยววินาที และแสงสุดท้าย ให้ศิษย์การบินรับฟังเพื่อช่วยปรับสภาวะอารมณ์ ลดความตึงเครียด และเสริมสร้างสมาธิ ในช่วงพักการฝึก หรือในกิจกรรมสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยการจดจ่อกับปัจจุบัน การไม่ยอมแพ้ต่อความเหนื่อยล้า และการรักษาความมั่นคงทางอารมณ์เพื่อสนับสนุนมาตรฐานความปลอดภัยในการบิน

ระยะที่ (3) การฝึกบินอากาศยานหลายเครื่องยนต์ (Multi-engine Rating: ME) ศิษย์การบินต้องบริหารความเสี่ยงที่ซับซ้อนขึ้นและตัดสินใจภายใต้ความรับผิดชอบในเวลาจำกัด เพราะความผิดพลาดในระยะนี้ อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตนเอง บทเพลงจึงถูกนำมาใช้เปิดเพื่อสร้างเสริมบรรยากาศ อาทิ บริเวณห้อง Flight Operation เพื่อปลุกใจขณะก่อนเตรียมตัวขึ้นบิน หรือหลังกลับจากการฝึกบิน เพื่อสะท้อนมุมมองจากเนื้อหาเพลง เกี่ยวกับการยอมรับความผิดพลาดในฐานะส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ (Just Culture) ซึ่งช่วยฟื้นฟูพลังใจ และเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 14, 15 กล่าวว่า เคยพบการเปิด เพลงชีวิตยังคงสวยงาม และเรือเล็กควรออกจากฝั่ง ในบริบทดังกล่าว

ระยะที่ (4) การฝึกบินขั้นก้าวหน้า (Advance) ระยะสุดท้ายของการฝึกเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากศิษย์การบินสู่บทบาทนักบินพาณิชย์ ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8 และ 15 ได้ใช้ เพลง Bodyslam เป็นเครื่องมือเยียวยาจิตใจ ในการทุ่มสุดตัวกับการฝึกบินในช่วงบทเรียนสุดท้าย ที่บูรณาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบินทุกแขนงเข้าไว้ด้วยกัน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 13 กล่าวเสริมว่า สมัยยังเป็นศิษย์การบินได้ใช้ เพลงทางกลับบ้าน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้วยความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในเส้นทางการบิน จนสามารถสำเร็จหลักสูตร และเติบโตเป็นครูการบินมืออาชีพ ให้ครอบครัวภูมิใจได้

ทั้งนี้ การเชื่อมโยงบทเพลงกับกิจกรรมการฝึกบินในช่วงเวลาต่าง ๆ สามารถปรับเปลี่ยนตามการรับรู้ความหมายเชิงสถานการณ์ บริบท และความนิยมรายบุคคล รวมถึงปัจจัยช่วงอายุของผู้คุมระบบเครื่องกระจายเสียงในกิจกรรมนั้น ๆ

ภาพที่ 4 บรรยากาศการฝึกบินภาคอากาศ

จากภาพที่ 4 แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศการฝึกบินภาคอากาศ ที่ต้องปฏิบัติตามคู่มือ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและมีความเข้มข้นสูง (ICAO, 2022a) ส่งผลให้ศิษย์การบินต้องมีการจัดการทางอารมณ์ที่ดีในสภาวะกดดัน เพลงของวงบอดี้สแลมจึงช่วยปลุกพลังทางอารมณ์ทุกช่วงเวลาของการฝึกบิน อีกทั้งความสามารถทางเทคนิค และความแข็งแรงทางจิตใจ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของสมรรถนะทางอารมณ์ที่เหมาะสมในวิชาชีพการบิน (ICAO, 2013; Raisang, 2018)

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ (1) อิทธิพลของบทเพลงวงบอดี้สแลมที่มีต่อสมรรถนะด้านอารมณ์ของศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรี จากการกล่าวถึงของผู้ให้ข้อมูลหลัก มีจำนวน 8 บทเพลง จาก 5 อัลบั้ม และ พบเนื้อหาที่น่าสนใจ สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

“ให้คิดให้ทำตามใคร ก็รู้ว่าคงดีแน่ แต่เกิดมาทั้งที ต้องทำที่ใจอยาก ชีวิตที่เป็นตัวเอง ก็รู้ว่ามันยาก แต่มันต้องขอลองสักครั้ง” (Lyrics City, 2021) **เพลง ชีวิตเป็นของเรา**

อัลบั้ม Believe (2548)

บทเพลงท่อนนี้ช่วยเสริมแรงจูงใจของผู้เข้าสู่การฝึกนักบินพาณิชย์ ที่ช่วยยืนยันการตัดสินใจเลือกเส้นทางนักบินที่มีความยาก และความเสี่ยงสูง โดยศิษย์ทุนส่วนตัว ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 9, 11 ยืนยันว่า ค่าใช้จ่ายการฝึกบินจำนวนเงินที่สูงประมาณ 2-3 ล้านบาท ก่อให้เกิดความคาดหวัง และแรงกดดันจากครอบครัว ซึ่งการฟังเพลงนี้ ช่วยให้ผู้ฟังกระตุ้นอารมณ์เชิงบวก เสริมความมุ่งมั่น ช่วยลดความกดดัน และสร้างกรอบความคิดเชิงรับผิดชอบต่อการเลือกของตนเอง ซึ่งเป็นจุดริเริ่มของการปรับตัว การรักษาวินัย และการดำรงอยู่ในเส้นทางด้วยความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ (BAC, 2022; ICAO, 2013; ICAO, 2022a)

“ชีวิตจะเป็นแบบไหน คงต้องเลือกเอา ก็ตัวของเรา ก็ใจของใครของมัน ชีวิตที่เป็นแบบนี้ คงไม่ว่ากัน ก็ชีวิตมันเป็นของเรา” (Lyrics City, 2021)

เพลง ชีวิตเป็นของเรา

อัลบั้ม Believe (2548)

บทเพลงท่อนนี้สามารถสะท้อนมุมมองของผู้ที่ก้าวเข้าสู่การฝึกอบรมนักบินพาณิชย์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาของเส้นทางชีวิตใหม่ที่ท้าทาย ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 8, 14 สะท้อนว่า ศิษย์การบินทุนสายการบินต้องแบกรับความกดดันจากบริษัทข้อตกลงเชิงนัย ความคาดหวัง รวมถึงสัญญาผูกพันภายหลังรับทุน ดังนั้น การเป็นนักบินไม่ใช่เพียงความฝันหรือภาพลักษณ์ทางอาชีพ แต่เป็นการเลือกเส้นทางที่ต้องยอมรับวินัย กฎระเบียบ และมาตรฐานความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด เนื้อหาเพลงจึงช่วยสะท้อนความพร้อมทางอารมณ์ที่จะต้องรับมือกับความเข้มข้นของการฝึก ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสู่การเป็นนักบินมืออาชีพ (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“ชีวิตมันต้องเดินตามหาความฝัน หกล้มคลุกคลานเท่าไหร่ มันจะไปจบที่ตรงไหน แต่จะยังไงก็ต้องไปให้ถึง” (Lyrics City, 2021)

เพลง ความเชื่อ (Feat.แอ๊ด คาราบาว) อัลบั้ม Believe (2548)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนถึง เส้นทางนักบินคือการเดินตามความฝันที่ไม่มีคำว่าทางลัด ตั้งแต่วันแรกของการฝึกทุกก้าวคือการเรียนรู้ที่ต้องสะสมทั้งความรู้และประสบการณ์ โดยระหว่างทางไม่มีใครไม่เคยล้ม อาทิ การสอบไม่ผ่าน การบินผิดพลาด หรือการถูก debrief หนัก ๆ แต่ความผิดพลาดเหล่านี้ไม่ได้มีไว้ทำให้ถอย หากมีไว้สอนให้ตระหนักรู้ และระวังให้มากขึ้น ความไม่แน่นอนว่าฝันจะไปจบตรงไหนสร้างแรงกดดันไม่น้อย แต่ก็หล่อหลอมใจให้แข็งแรงและเป็นมืออาชีพ สอดรับกับครูการบินผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 4, 7 ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า การฝึกนักบินไม่ได้สอนแค่การควบคุมเครื่องบิน แต่สอนให้รู้จักควบคุมตัวเอง รู้ว่าเมื่อไรควรไปต่อ และเมื่อไรควรหยุด ดังนั้น “การไปให้ถึง” ในโลกการบิน จึงไม่ใช่การฝืนไปตามใจตนเอง แต่คือการทำการบินอย่างมีสติ ภายใต้ความปลอดภัย โดยการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อทุกชีวิตบนเครื่องบิน (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“ฉันท้อแท้สักกี่ทียังมีหวัง แม้พลาดพลั้งสักกี่ครั้งยังฝันไกล แม้ฉันล้มฉันก็คงไม่ตาย ฉันยังไม่ตาย ฉันยังคงหายใจ” (Lyrics City, 2021)

เพลง ความเชื่อ (Feat.แอ๊ด คาราบาว) อัลบั้ม Believe (2548)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนถึงสมรรถนะด้านอารมณ์ที่สอดคล้องกับการฝึกนักบิน ซึ่งเผชิญความกดดันและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ศิษย์การบินอาจเกิดความท้อแท้ในบางครั้ง ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 5, 9 ยืนยันว่า เหล่าศิษย์การบินมีความนิยมใช้เพลงนี้เพื่อปลุกพลังใจ จากเนื้อหาที่สื่อถึงการยอมรับความผิดพลาด ในฐานะส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ มากกว่าความล้มเหลวถาวร โดยท่อน “ต้องไปให้ถึง” ยังช่วยปลุกเร้าความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ความเชื่อมั่นในตนเอง และความพร้อมเชิงจิตใจในเส้นทางสู่การเป็นนักบินอาชีพ (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“ไม่มีสิ่งไหนจะหนักเกินไป ไม่มีคำว่าทำไม่ได้ นาทีนี้ ตรงนี้ เป็นของเรา” (Lyrics City, 2021)

เพลง เสี้ยววินาที

อัลบั้ม Save my life (2550)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนช่วงเวลาที่ศิษย์การบินต้องแบกรับภาระทั้งการเรียนภาคพื้น การสอบทฤษฎี และการฝึกบินภาคอากาศควบคู่กัน เนื้อหาเพลงเน้นการจดจ่อกับ “นาทีนี้ที่ตรงนี้” ซึ่งสอดคล้องกับหลักการฝึกนักบินที่ให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ต่อสถานการณ์ การทำงานเป็นขั้นเป็นตอน และการควบคุมสมาธิภายใต้แรงกดดัน (ICAO, 2013) ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 6, 11 เชื่อว่า การฟังเพลงนี้ช่วงพักหรือก่อนการฝึกภาคอากาศ ช่วยทำหน้าที่ปรับสภาวะอารมณ์และกระตุ้นการยืนหยัดต่ออุปสรรค กล่าวคือ ความพร้อมทางจิตใจในช่วงที่มี การฝึกเข้มข้น เป็นสมรรถนะสำคัญที่มีบทบาทต่อการรักษาคุณภาพและมาตรฐาน ให้สามารถผ่าน บททดสอบไปได้อย่างสำเร็จราบรื่นและปลอดภัย (ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“ชีวิตเริ่มต้นที่คำว่าฝ่าฟัน ขอเพียงใจเราเท่านั้นไม่หวั่นไหว บทชีวิตของเรา เราจะทำให้มีความหมาย” (Lyrics City, 2021)

เพลง แสงสุดท้าย

อัลบั้ม คราม (2553)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของคนธรรมดาที่ก้าวเข้าสู่กระบวนการฝึกนักบินพาณิชย์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานะจากผู้มีชีวิตสามัญ ไปสู่ผู้ที่รับผิดชอบสวัสดิภาพของชีวิตผู้อื่น โดย ICAO (2013) ระบุว่า มิติการฝึกบิน มีการพัฒนาทัศนคติ ความรู้ ทักษะ และความสามารถจัดการสถานการณ์ในเวลาจำกัด สอดรับกับมุมมองครูการบินผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7, 10, 13 กล่าวว่า การฝึกบินนี้หล่อหลอมให้ศิษย์การบินเติบโตทั้งด้านวินัย ความนิ่งทางอารมณ์ และความตระหนักในหลักความปลอดภัย อันเป็นคุณค่าของหน้าที่นักบิน ดังนั้น เพลงท่อนนี้จึงช่วยสะท้อนการยอมรับเส้นทางที่ต้อง “ฝ่าฟัน” เพื่อสร้างความหมายใหม่ให้ชีวิต จากความฝันส่วนตัวไปสู่บทบาทวิชาชีพที่ต้องคำนึงถึงผู้อื่น (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“จะยิ้มรับมัน วันที่ใจอ่อนแอ แม้ทุกเรื่องราวมันยังคงโหดร้าย สุขทุกข์ที่เราพบพาน...ไม่ว่าจะร้ายดี ชีวิตยังคงสวยงาม” (Lyrics City, 2021)

เพลง ชีวิตยังคงสวยงาม

อัลบั้ม ดัม-มะ-ชา-ติ (2557)

บทเพลงท่อนนี้สอดคล้องกับช่วงการฝึกบินที่ไม่ได้ราบรื่น นักบินต้องเผชิญทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวในเวลาใกล้เคียงกัน อาทิ มีการสอบตก มีเหตุบินพลาด หรือถูกประเมินคะแนนต่ำ ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก

คนที่ 13 สะท้อนว่า เพลงช่วยจรรโลงความคิดให้มองความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ (Just Culture) มากกว่าการลดทอนคุณค่าของตนเอง ฉะนั้นคำว่า “ยิ้มรับ” จึงไม่ได้หมายถึงการมองข้ามข้อบกพร่อง แต่คือการตระหนักรู้ต่อสถานการณ์อย่างมีสติ แล้วกลับมาแก้ไขอย่างเป็นระบบ โดยกลไกทางอารมณ์นี้ช่วยจัดการความเครียด รักษาสมาธิ และ ทำให้ศิษย์การบินยังคงเดินหน้าฝึกต่อไปได้อย่างมั่นคง (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“ตรงเส้นขอบฟ้าสีคราม ความหวังยังนำทางฉันใช่หรือไม่ (มีอุปสรรคเปลี่ยนผันก็ต้องเดิน) คำตอบอยู่กลางคลื่นลมชีวิตแม้ต้องล้มลงตรงไหน แต่ฉันก็ยังยืนยันที่จะไป” (Lyrics City, 2021)

เพลง เรือเล็กควรออกจากฝั่ง

อัลบั้ม ดัม-มะ-ชา-ติ (2557)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนความจริงของการฝึกนักบินที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 3, 8, 12 ยืนยันว่า พบศิษย์การบินหลายท่าน ถอดใจระหว่างการฝึก จากความยากของการสอบทฤษฎี การประเมินซ้ำ และแรงกดดันสะสม โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1 กล่าวว่า เส้นทางการบินไม่ง่าย แต่ก็ไม่ยากเกินความพยายาม ดังนั้น เนื้อเพลงสามารถบูรณาการคำว่า “คลื่นลม” ที่เป็นส่วนหนึ่งของการบิน ที่ต้องพบเจอและผ่านไปให้ได้ทุกเที่ยวบิน เช่นเดียวกับอุปสรรคที่ไม่ควรหันหลังกลับ แต่ควรยืนยันไปต่อด้วยการกำกับทางอารมณ์ที่ดี โดยอาศัยการใช้เนื้อหาจากบทเพลงในการเยียวยาจิตใจให้ยังคงมีแรงสู้ต่อเสมอในเส้นทางจากพื้นสู่ฟ้าได้อย่างตั้งใจ (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

“เมื่อไหร่ที่ล้มยังคิดถึงพ่อ เมื่อไหร่ที่ท้อ ยังคิดถึงแม่ และยังคงทำตามคำสัญญา ชีวิตเมื่อทำได้ตามความฝัน วันนั้นฉันคงได้กลับ เอาฝันนั้นไปฝาก” (Lyrics City, 2021)

เพลง ทางกลับบ้าน

อัลบั้ม คราม (2553)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนความรู้สึกของศิษย์การบินที่ต้องผ่านช่วงเหนื่อยและท้ออยู่บ่อยครั้ง การนึกถึงพ่อแม่ช่วยเสริมสร้างพลังใจไม่ให้หลุดจากเป้าหมาย และคอยย้ำเตือนว่าการฝึกไม่ได้ ทำเพื่อตนเองคนเดียว แต่มีครอบครัวรออยู่ข้างหลัง คำว่า “คำสัญญา” กลายเป็นแรงผลักให้ไม่ยอมถอดใจ แม้การฝึกจะหนัก ใช้เวลานาน และพบความกดดันสูง ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11 และ 15 กล่าวว่า เมื่อยามที่ท้อแท้จากปัญหาการฝึกบิน จะโทรศัพท์หาครอบครัว เพื่อขอกำลังใจ โดยความเชื่อส่วนบุคคลว่าพ่อแม่เป็นที่พึ่งทางใจ อีกทั้งอยากประสบความสำเร็จเพื่อให้ครอบครัวได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้สามารถมีแรงใจก้าวผ่านอุปสรรคมาได้เสมอ สอดรับกับ Chaitha, Nilkote and Warabamrungkul (2026) กล่าวว่า ผู้ที่สามารถหาแรงผลักดัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายส่วนตนด้วยกำลังใจเชิงบวก นับเป็นความฉลาดทางอารมณ์ ในฐานะกลไกขับเคลื่อนสมรรถนะทั้งทางร่างกายและจิตใจ

“นี่แหล่ะคือชีวิตที่ต้องการ แค่ได้ทำสิ่งนั้น ที่ใจฝัน ต่อให้เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เราจะสร้างความฝันด้วยตัวเราเอง” (Lyrics City, 2021)

เพลง Bodyslam

อัลบั้ม Drive (2546)

บทเพลงท่อนนี้สะท้อนการยืนยันกับตนเองที่เลือกเส้นทางนักบิน เพราะการบินไม่ใช่เพียงแค่อาชีพในฝัน แต่คือวิถีชีวิตที่ต้องยอมรับกฎ ระเบียบ และความกดดันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยครูการบินที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 7, 10 ชี้ให้เห็นว่า ความฝันจากพื้นสู่ฟ้า ต้องถูกผันแปรเป็นความอดทน วินัย การพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด ดังนั้นทุกชั่วโมงบินจึงเป็นบทพิสูจน์ทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ดังนั้น “การเอาชีวิตเป็นเดิมพัน” ในโลกการบินจึงไม่ได้หมายถึงความกล้าแบบหุนหันพลันแล่น แต่คือความตั้งใจทุ่มเทแรงกายแรงใจ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8 ศิษย์ทุนสายการบิน เชื่อว่า

ความฝันจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับวินัย ความรับผิดชอบ และความตระหนักรู้ในหลักความปลอดภัย (ICAO, 2013; ICAO, 2022a; ICAO, 2022b)

วัตถุประสงค์ที่ (2) วิเคราะห์สภาพการณ์การใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือสนับสนุนกำลังใจในการฝึกการบิน สามารถแบ่งตามช่วงระยะของหลักสูตร ดังนี้

(2.1) ช่วงเริ่มต้นเป็นช่วงเวลาที่ต้องเลือกเส้นทางชีวิตที่ยาก ใช้ต้นทุนในการเรียนสูง และมีความเสี่ยงสูง (Anusornphanich & Saikam, 2023) มักนำบทเพลง ชีวิตเป็นของเรา และ ความเชื่อ ทำหน้าที่ยืนยันการเลือกของตนเอง โดยเนื้อเพลงช่วย สร้างความพร้อมทางอารมณ์ และปลูกฝังความคิดว่าการเป็นนักบินคือการเลือกเส้นทางที่ต้องรับผิดชอบสูง บทเพลงจึงช่วยพยุงใจในช่วงเริ่มต้นก่อนเข้าสู่ระบบการฝึกที่จริงจัง (ICAO, 2022a; Kitsuntorn, 2023)

(2.2) ช่วงเรียนทฤษฎีภาคพื้นและการฝึกบินเบื้องต้น ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการเรียนรู้จำนวนมากในเวลาจำกัด บทเพลง เสี้ยววินาที และ แสงสุดท้าย สามารถช่วยย้ำเตือนการอยู่กับปัจจุบัน การมีสมาธิ และการไม่ยอมแพ้ เพลงเหล่านี้มักถูกเปิดในช่วงพักหรือก่อนการฝึก เพื่อปรับสภาพอารมณ์ ลดความตึงเครียด และเสริมสร้างวินัยทางจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความปลอดภัยในการบิน (ICAO, 2013; Gross, 2015)

(2.3) ช่วงการฝึกบินภาคอากาศ ต้องเผชิญความเสี่ยง อาทิ ความผิดพลาด ทั้งด้านการสอบ การบิน และการประเมินซ้ำ บทเพลง ชีวิตยังคงสวยงาม และ เรือเล็กควรออกจากฝั่ง ช่วยสะท้อนมุมมองว่าความล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดยเพลงทำหน้าที่เยียวยาจิตใจ ลดการโทษตนเอง และสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ทำให้ศิษย์การบินยังสามารถลุกขึ้นสู้เรียนรู้และเดินหน้าฝึกต่อได้อย่างมีสติ ภายใต้มาตรฐานความปลอดภัย (ICAO, 2022b; IATA, 2024)

(2.4) ช่วงสุดท้ายของการฝึกบิน ผู้ให้ข้อหลักคนที่ 7 ยืนยันว่า พบการเปิดเพลง ทางกลับบ้าน และ Bodyslam ตามประมวลภาพด้านล่าง

ภาพที่ 5 พิธีประดับเครื่องหมายระดับความสามารถ

จากภาพที่ 5 ภายหลังพิธีการประดับเครื่องหมาย ศิษย์การบินจะได้เริ่มเห็นภาพตนเองในฐานะนักบินมืออาชีพ บทเพลงช่วยเชื่อมโยงความฝันส่วนตัวเข้ากับบทบาทวิชาชีพ และการมุ่งมั่นเพื่อประสบความสำเร็จ เพื่อสามารถตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ได้ สอดรับกับผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4 กล่าวว่า การเป็นนักบินไม่ใช่เพียงแค่การทำตามความฝัน แต่คือ การรับผิดชอบต่อชีวิตของผู้โดยสาร ด้วยจิตใจที่แน่วแน่และมั่นคง รวมถึงความกตัญญูต่อบุพการีที่เป็นคุณสมบัติอันพึงประสงค์

กล่าวโดยสรุป คือ บทเพลงวงบอดี้สแลมมีอิทธิพลต่อศิษย์การบินหลักสูตรนักบินพาณิชย์ตรีในฐานะกลไกสร้างเสริมสมรรถนะอารมณ์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การเสริมสร้างสติสัมปชัญญะทางอารมณ์ (Emotional Mindfulness) บทเพลงช่วยให้ศิษย์การบินเกิดการรับรู้และสังเกตอารมณ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความตึงเครียด ความกังวล หรือความมั่นใจ ทำให้สามารถตั้งสติและมีการไตร่ตรองในอารมณ์ของตนเองมากขึ้นก่อนการตอบสนอง สอดคล้องกับ Goleman (1995) กล่าวว่า การควบคุมสติและการจัดการอารมณ์ ด้วยความตระหนักรู้ รวมถึงความสามารถสร้างแรงผลักดันภายในเชิงบวกเพื่อบรรลุเป้าหมาย นับเป็นความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัย Iadpum (2025) กล่าวว่า บทเพลงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอารมณ์สู่ทางที่ดีขึ้น โดยช่วยส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ การสะท้อนตนเอง การแสดงออกในเชิงบวก และการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาอย่างมีสติ

2) การเสริมสร้างพลังบวกและแรงจูงใจ (Positive Affect and Motivation) คำร้องและทำนองของบทเพลงวงบอดี้สแลมกระตุ้นอารมณ์เชิงบวก อาทิ ความหวัง ความมุ่งมั่น และการไม่ยอมแพ้ ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจต่อการเรียนรู้และการฝึกบิน แม้ในสถานการณ์ที่ท้าทาย สอดคล้องกับ Krathwohl, Bloom, and Masia (1964) กล่าวว่า การมองเห็นคุณค่า และการให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก นับเป็นส่วนสำคัญของอารมณ์กับการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัย Boonmee (2025) กล่าวว่า บทเพลงมีอิทธิพลต่อความรู้สึก โดยสามารถสร้างกำลังใจและทัศนคติเชิงบวก ในระดับมากที่สุด ด้วยการซึมซับคำร้อง ทำนอง และภาษาที่เรียบง่าย สอดรับกับงานวิจัย Raisang (2014) และ Raisang (2018) กล่าวว่า การถ่ายทอดผ่านบทเพลงด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย จากประสบการณ์ชีวิตและความรู้สึกจริง ช่วยให้ผู้ฟังสามารถเข้าถึงเชิงอารมณ์และตอบสนองเชิงบวกได้อย่างดี

3) การบรรเทาอารมณ์เชิงลบ (Reduction of Negative Emotions) บทเพลงมีอิทธิพลในการบรรเทาความเครียด ความวิตกกังวล และความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ ทำให้ศิษย์การบินสามารถบรรเทาอารมณ์เชิงลบได้ดีขึ้น และสามารถควบคุมสมดุลทางอารมณ์ได้ สอดคล้องกับ Lulof (1991); Park (2010); Rogers (2007) กล่าวในมิติเดียวกันว่า การบรรเทาอารมณ์เชิงลบ เกิดจากการสร้างความหมายต่อประสบการณ์ และทำการตีความเหตุการณ์ใหม่อย่างมีคุณค่า ด้วยการส่งเสริมการยอมรับตนเอง ปรับมุมมองเชิงบวก และฟื้นฟูสมดุลทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัย Kitsuntorn (2023) กล่าวว่า ทำนอง และ คำร้องบทเพลงบอดี้แสลม ช่วยบรรเทาอารมณ์เชิงลบ โดยช่วยปลุกใจให้ผู้ฟังเข้าใจชีวิต และกล้าที่จะลงมือกระทำเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ ด้วยกำลังใจเชิงบวก สอดคล้องกับงานวิจัย Bunyakarte (2023) กล่าวว่า ดนตรีสามารถปรับความสมดุลสภาพอารมณ์ จากอิทธิพลการสื่อสารของบทเพลง โดยช่วยลดความเครียด ลดความวิตกกังวล ช่วยเสริมกำลังใจ อันส่งผลดีต่อสุขภาวะทางอารมณ์ในระดับสูง

4) การรับรู้และตื่นรู้ทางอารมณ์ (Emotional Expression and Awareness) บทเพลงมีอิทธิพลในการเพิ่มการรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์เชิงบวก และทักษะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ได้ จากการรับฟังและจินตนาการตามบทเพลงที่ได้ฟังสอดคล้องกับ Gross (2015) กล่าวว่า การกำกับอารมณ์ เป็นกระบวนการรับรู้และปรับอารมณ์ของตน โดยมีพื้นฐานจากการตื่นรู้ทางอารมณ์ เพื่อเลือกวิธีจัดการได้เหมาะสม เข้าใจอารมณ์ และสามารถจัดการสมรรถนะอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ICAO (2013); ICAO (2022a) กล่าวว่า การตื่นรู้ต่อสถานการณ์เป็นคุณสมบัติสำคัญของนักบิน สอดคล้องกับงานวิจัย Khanoonthong, Sarnkong, Rakbuatong, Ruanggoon, & Namsao (2021) กล่าวว่า บทเพลงบอดี้แสลมช่วยปลุกใจให้ตื่นรู้ทางอารมณ์ กล้าคิด กล้าลงมือทำตามความฝัน โดยใช้บทเพลงเป็นกำลังใจในการก้าวข้ามอุปสรรคและปัญหาในชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัย Phitsamai (2025) กล่าวว่า บุคลากรการบินต้องมีสมรรถนะการตระหนักรู้ทางอารมณ์ เพื่อสามารถบริหารสถานการณ์ และการจัดทำแผนสำรองเพื่อรองรับความเสี่ยง หรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น

5) การควบคุม การปรับ และ การจัดการอารมณ์ (Emotional regulation: control, adaptation, and management) การฟังเพลง หรือกิจกรรมดนตรีมีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์ โดยช่วยให้ศิษย์การบินสามารถลดความตึงเครียด ปรับอารมณ์ในสถานการณ์กดดัน และตอบสนองทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสะท้อนจากผลการวิจัยพบว่า บทเพลงสามารถเพิ่มทักษะการปรับและจัดการอารมณ์ สอดคล้องกับ ICAO (2013); ICAO (2022a) กล่าวว่า ความสามารถการตัดสินใจ การจัดการภาระงาน การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของนักบินที่ดีตามมาตรฐาน ICAO 8 core competencies สอดคล้องกับ Goleman (1995); Gross (2015) กล่าวว่า สมรรถนะทางอารมณ์เป็นกลไกสำคัญในเสริมประสิทธิภาพของงาน ด้วยการปรับตัวในบริบทการปฏิบัติการ สอดคล้องกับงานวิจัย Somphet and Noonart (2024) กล่าวว่า การฟังเพลงมีอิทธิพลต่อการจัดการอารมณ์โดยช่วยผ่อนคลายและมีส่วนช่วยเสริมสมาธิการควบคุมอารมณ์ ซึ่งสามารถช่วยลดระดับความวิตกกังวลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดการวิจัย

1) การศึกษานี้สะท้อนบริบทเฉพาะของโรงเรียนการบินแห่งหนึ่งโดยมุ่งเน้นครูการบินและศิษย์การบินขอบเขตพื้นที่ที่ใกล้เคียง ส่งผลให้ผลลัพธ์อาจยังไม่ครอบคลุมความหลากหลายของบริบท หรือสถานการณ์ในโรงเรียนการบินอื่น

2) ความแตกต่างด้านบริบท องค์การ และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในแต่ละสถาบัน อาจทำให้ผลการศึกษาไม่สามารถอธิบายหรือประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากมิติกรณี

อย่างไรก็ดี การวิจัยในอนาคตควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถาบันการบินอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของชุดข้อมูลและเสริมสร้างความครอบคลุมของข้อสรุปให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) โรงเรียนการบินและครูการบินควรบูรณาการบทเพลงให้กำลังใจ ในกิจกรรมฝึกบิน เพื่อปรับสภาวะจิตใจและเสริมแรงจูงใจท่ามกลาง การฝึกบินที่เข้มข้น

2) ศิษย์การบินควรใช้บทเพลงเป็นสื่อสร้างเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านอารมณ์ เพื่อเสริมความตระหนักรู้ตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจ

3) การประยุกต์ใช้บทเพลงในกิจกรรมควรอยู่บนพื้นฐานความสมัครใจ การเคารพความแตกต่างของผู้เรียนและสอดคล้องกับมาตรฐานความปลอดภัยในการฝึกบิน

REFERENCES

Anusornphanich, P., & Saikam, J. (2023). Adaptation in Customer Relationships of Aviation School After Recovery Covid-19 Outbreak. **Phranakhon Rajabhat Research Journal: Humanities and Social Sciences, 18**(2), 338–355. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/article/view/266539. (In Thai).

Bangkok Aviation Center. (2022). **Commercial Pilot-Airplane License (CPL).** https://www.ba.ac.th/course/commercial-pilot-license-cpl/ (In Thai).

Bodyslam. (2026). **Bodyslam February 2026 tour dates.** https://www.facebook.com/share/p/1FR7Ex8Wr1/?mibextid=wwXIfr/ (In Thai).

Boonmee, B. (2025). Approach for Composing Thai Country Songs for Enhancing Resilience of Audience Based on Buddhist Psychology. **Journal of Graduate Studies Review, 21**(2), 56-76. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGSR/article/view/278580 (In Thai).

Bunyakarte, P. (2023). The Efficacy of Music for Emotional Well-being during the COVID-19 Pandemic of the People in Bangkok and Metropolitan Areas. **PAAT Journal, 3**(Special), 18–44. retrieved from https://so10.tci-thaijo.org/index.php/paatj/article/view/337. (In Thai).

Chaitha, W., Nilkote, R., & Warabamrungkul, T. (2026). Cultivating Emotional Intelligence Through Buddhist Principles in Educational Institution: A Case Study of Group Chanting in the Barapanya Style at Ban Dan Chai Patthana School, Sakaeo Primary educational service area Office 1. **Journal of Buddhist Educational Innovation, 2**(1), 17-30. (In Thai).

Chuchuay, S., Jitjing, A., & Plangwattana, W. (2026). Students' experiences of decision-making in selecting an aviation training program at the civil aviation training center: a qualitative study. **Journal of Social Science Development, 9**(2), 188-198. (In Thai).

Goleman, D. P. (1995). **Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ for character, health and lifelong achievement.** New York, NY: Bantam Books.

Gross, J. J. (2015). Emotion Regulation: Current Status and Future Prospects. **Psychological Inquiry, 26**(1), 1-26. https://doi.org/10.1080/1047840x.2014.940781.

Iadpum, S. (2025). The Development of Music Activities to Develop Musical Skills, Behavior and Personality of The Youth in The Department of Juvenile Observation and Protection, Songkhla Province. **Journal of Intellect Education, 4**(5), 99–114. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/IEJ/article/view/287722. (In Thai).

International Air Transport Association. (2024). **Competency-Based Training and Assessment (CBTA) Expansion within the Aviation System. International Air Transport Association.** IATA. https://www.iata.org/contentassets/c0f61fc821dc4f62bb6441d7abedb076/cbta-expansion-within-the-aviation-system.pdf.

International Civil Aviation Organization. (2013). **Manual of Evidence-based Training (Doc 9995 AN/497).** International Civil Aviation Organization.

International Civil Aviation Organization. (2022a). **Annex 1: Personnel licensing** (14th ed.). https://www.bazl.admin.ch/dam/en/sd-web/wBeg9mt4lpON/icao_annex_1_personnellicensing.pdf.

International Civil Aviation Organization. (2022b). **Annex 6 to the Convention on International Civil Aviation: Operation of aircraft.** Part I—International commercial air transport—Aeroplanes (22th ed.). https://www.bazl.admin.ch/dam/en/sd-web/aiYJ-VqmKr1x/icao_annex_6_operationofaircraftparti-internationalcommercialair.pdf.

Khanoonthong, J., Sarnkong, J., Rakbuatong, S., Ruanggoon, J., & Namsao, V. (2021). The Value of an Artist's Songs in the Bodyslam Band to Encourage Ways of Life. **Journal of Humanities and Social Sciences Bansomdejchaopraya Rajabhat University, 15**(1), 1–28. https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhusocbru/article/view/441. (In Thai).

Kitsuntorn, T. (2023). From the Desire to Pace of Life, Toon Bodyslam, to Communication to Create Identity. **Journal of Management Science and Communication, 2**(1), 79–104. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/jmsc_journal/article/view/2812 (In Thai).

Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. (1964). **Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook II: Affective domain.** New York, NY: David McKay.

Lulof, R. S. (1991). **Persuasion, Context, People, and Messages.** Scottsdale, AZ: Gorsuch Scarisbrick Publishers.

Lyrics City. (2021). **Lyrics of songs by Bodyslam.** Genie Records. https://lyrics.city/songlist/21456/ (In Thai).

Nakwatchara, S., Meejaisue, P., & Chinuntdej, N. (2022). The Relationship of Factors Affecting the Happy Work of Thai Pilots. **Rajapark Journal, 16**(47), 332–348. (In Thai).

Park, C. L. (2010). Making Sense of the Meaning Literature: An Integrative Review of Meaning Making and Its Effects on Adjustment to Stressful Life Events. **Psychological Bulletin, 136,** 257-301. http://dx.doi.org/10.1037/a0018301.

Phitsamai, J. (2025). Factors in Organizing Potential Development Seminar Activities for Enhancing the Desirable Characteristics of Aviation Personnel. **Journal of Aviation, Travel, and Service, 4**(1), 58-82. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/tft/article/view/7840/5069 (In Thai).

Raisang, S. (2014). An Analytical Study of Axiology as Manifested in Lyrics of The Bodyslam Artists. **Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus, 1**(1), 34–44. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/article/view/243035. (In Thai).

Raisang, S. (2018). The Phenomenal Existentialism in Lyrics of the Bodyslam Aritsts. **Buddhamagga, 3**(2), 47–55. (In Thai).

Raluk, C. (2025). Knowledge Management for Enhancing Researcher Competency. **Journal of Association of Professional Development of Educational Administration of Thailand (JAPDEAT), 7**(3), 537–552. (In Thai).

Rogers, W. (2007). **Persuasion: Messages, Receivers, and Contexts.** Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.

Somphet, S. & Noonart, T. (2024). Effects of Training with a Simple Relaxation Music and Meditation Program on the Level of Anxiety of Pregnant Women while Waiting for a Cesarean Section. **Thai Journal of Public Health and Health Education, 4**(2), e268179. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/tjphe/article/view/268179 (In Thai).

Thongthip, P. (2020). Lyric Themes and the Art of Language Use in Bodyslam's Songs. **Humanities Journal (Graduate School), Ramkhamhaeng University, 9**(1), 41–47. retrieved from https://so08.tci-thaijo.org/index.php/ghuru/article/view/238. (In Thai).

Toboonruang, P., Koolnaphadol, P. & Supwirapakorn, W. (2022). The integrative counseling psychology model for enhancing adolescent students' emotional competencies. **Journal of Educational Measurement, 39**(105), 188-200. (In Thai).

True ID. (2022). **Bodyslam History.** https://music.trueid.net/th-th/detail/VX0pxEJq4AKX. (In Thai).

การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับผู้ประกอบการ จังหวัดพัทลุง

DEVELOPMENT OF A PROTOTYPE SUSTAINABLE TOURISM COMMUNICATION SKILLS PROGRAM FOR ENTREPRENEURS IN PHATTHALUNG PROVINCE

โอปอ สุรารักษ์[1*] และ ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์
[1]วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
[2]วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Opal Surarak[1*] and Chaiyut Tawharanurak[2]
[1]The College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University
2The College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

[*]E-mail: opal@tu.ac.th

Received: 2026-08-11
Revised: 2026-09-20
Accepted: 2026-09-24

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวและการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง 2) สังเคราะห์ทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ 3) พัฒนาต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนาโปรแกรมในระดับต้นแบบ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงมีฐานจากทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ท้องถิ่น และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขณะที่การสื่อสารด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่ การเล่าเรื่อง การใช้สื่อดิจิทัล และการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ผลการสังเคราะห์นำไปสู่ทักษะการสื่อสาร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถด้านเนื้อหา 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3) การใช้สื่อดิจิทัล และ 4) พฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ จากทักษะดังกล่าว พัฒนาต้นแบบเป็นโปรแกรม 4 โมดูล ได้แก่ การพัฒนาเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ความคิดสร้างสรรค์และการเล่าเรื่องเพื่อการท่องเที่ยว การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการออกแบบปฏิสัมพันธ์และการกำกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว ต้นแบบโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีเป้าหมายเพื่อเสริมความสามารถของผู้ประกอบการในการถ่ายทอดคุณค่าและอัตลักษณ์ของพื้นที่ สร้างสรรค์เนื้อหา ใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสารกับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมถึงการจัดการความคาดหวังและส่งเสริมแนวปฏิบัติที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรและชุมชน โดยโปรแกรมมีสถานะเป็นต้นแบบเชิงแนวคิดซึ่งจะนำไปตรวจสอบและทดลองใช้ในขั้นตอนการวิจัยต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, ทักษะการสื่อสาร, ผู้ประกอบการท่องเที่ยว, โปรแกรมพัฒนาทักษะ, จังหวัดพัทลุง

ABSTRACT

This study aimed to 1) examine the characteristics of tourism and tourism communication in Phatthalung Province, 2) synthesize sustainable tourism communication skills for entrepreneurs based on relevant concepts and theories, and 3) develop a prototype sustainable tourism communication skills program for entrepreneurs in Phatthalung Province. This qualitative study employed documentary research to analyze and synthesize relevant concepts, theories, documents, and previous studies for the development of a prototype program. The findings showed that tourism in Phatthalung is grounded in natural resources, culture, local ways of life, local identity, and community-based tourism, while tourism communication involves communicating local values, storytelling, digital media use, and interaction with tourists. The synthesis identified four communication skill areas: 1) content competence, 2) creativity, 3) digital media use, and 4) communicative behavior. These skills were subsequently developed into a four-module prototype program comprising sustainable tourism communication content development, creativity and tourism storytelling, digital media use for sustainable tourism communication, and interaction design and tourist behavior guidance. The prototype program is intended to strengthen entrepreneurs' abilities to communicate local values and identity, create meaningful tourism content, use digital media appropriately, manage tourist expectations, and promote responsible practices toward natural resources and local communities. As a conceptual prototype, the program will be validated and piloted with the target group in the subsequent phase of the research.
Keywords: sustainable tourism, communication skills, tourism entrepreneurs, skills development program, Phatthalung Province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยผ่านรายได้ การจ้างงาน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับธุรกิจหลายประเภท โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งการเดินทางระหว่างประเทศทยอยฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศมากกว่า 35 ล้านคน เทียบกับประมาณ 39.77 ล้านคนในปี พ.ศ. 2562 ก่อนเกิดการแพร่ระบาด สะท้อนการฟื้นตัวของตลาดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในระดับสูง (Tourism Authority of Thailand, 2024) กระนั้น การฟื้นตัวของจำนวนผู้เดินทางมิได้หมายความว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวควรยึดการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหลัก เนื่องจากภาคการท่องเที่ยวยังเผชิญแรงกดดันจากภาวะเศรษฐกิจและภูมิรัฐศาสตร์ ค่าครองชีพ เหตุการณ์จากสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและพฤติกรรมการเดินทาง การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเคลื่อนไปสู่การสร้างคุณค่าจากการเดินทาง การกระจายผลประโยชน์สู่พื้นที่ และการรักษาทรัพยากรที่รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดรับกับแนวทางของไทยที่ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวคุณภาพและความยั่งยืนมากขึ้น

การท่องเที่ยวไทยในช่วงที่ผ่านมาให้ความสนใจกับการกระจายการเดินทางจากเมืองท่องเที่ยวหลักไปสู่พื้นที่ที่มีศักยภาพมากขึ้น โดยนโยบาย Amazing Thailand Go Local ในปี ค.ศ. 2018 ส่งเสริมการเดินทางสู่ 55 จังหวัดเมืองรอง เพื่อกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าสู่เศรษฐกิจและชุมชนท้องถิ่น (Ministry of Tourism and Sports, 2018)

แนวทางดังกล่าวได้รับการดำเนินต่อมา โดยการส่งเสริมตลาดในปี ค.ศ. 2023 ใช้แนวคิด 2 Tier, Second to None เพื่อส่งเสริมจุดหมายปลายทางที่ยังมีโอกาสเติบโต และในปี ค.ศ. 2024 รัฐบาลยังผลักดันการเชื่อมโยงการเดินทางจากเมืองหลักสู่ 55 เมืองน่าเที่ยว พร้อมให้ความสนใจกับโครงสร้างพื้นฐาน ธุรกิจท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการเดินทางที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Ministry of Tourism and Sports, 2024) การกระจายการท่องเที่ยวจึงไม่ควรถูกพิจารณาเฉพาะในฐานะการเพิ่มจำนวนผู้เดินทางเข้าสู่พื้นที่ใหม่ เพราะการเติบโตโดยปราศจากการจัดการอาจสร้างแรงกดดันต่อทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน และวิถีชีวิตของชุมชนได้ การจัดการการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควบคู่กัน (United Nations Environment Programme & World Tourism Organization, 2005)

จังหวัดพัทลุงเป็นหนึ่งใน 55 จังหวัดเมืองรองของประเทศไทย และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน พื้นที่ทะเลน้อยมีทรัพยากรระบบนิเวศและวิถีชุมชนที่สัมพันธ์กับพื้นที่ชุ่มน้ำ ขณะที่การจักสานกระจูดเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น อีกด้านหนึ่ง โนราและพิธีกรรมโนราโรงครูเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกนำมาเชื่อมกับเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด (Tourism Authority of Thailand, 2020; Phatthalung Provincial Public Relations Office, 2025b**)** ข้อมูลสถิติปี ค.ศ. 2024 พบว่า พัทลุงมีผู้เยี่ยมเยือน 1,800,424 คน สร้างรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนประมาณ 3,957.24 ล้านบาท โดยรายได้เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 48.86 **(**National Statistical Office, 2025) การเพิ่มขึ้นของกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ผู้ประกอบการและชุมชน ขณะเดียวกันก็ทำให้การถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่แก่ผู้มาเยือนมีความหมายมากขึ้น เพราะการพัฒนาของพัทลุงถูกกำหนดไว้ในทิศทาง “เมืองแห่งความยั่งยืน” และการจัดทำแผนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดก็ให้ความสนใจกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ **(**Phatthalung Province, 2025; Phatthalung Provincial Public Relations Office, 2025a**)**

การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีขอบเขตมากกว่าการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้หรือกระตุ้นการเดินทาง เพราะการจัดการการเติบโตของการท่องเที่ยวต้องเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล การจัดการความคาดหวัง การสื่อสารข้อปฏิบัติ และการสร้างความรับผิดชอบร่วมระหว่างผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์การท่องเที่ยว (United Nations Environment Programme & World Tourism Organization, 2005;) ผู้ประกอบการจึงต้องมีความสามารถในการคัดเลือกและเรียบเรียงเนื้อหา สร้างเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของพื้นที่ เลือกใช้สื่อให้เหมาะกับผู้รับสาร และสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในสถานการณ์จริง งานศึกษาที่ดำเนินการในจังหวัดพัทลุงพบประเด็นเหล่านี้ในหลายลักษณะ อาทิ การใช้การสื่อสารทางการตลาดและช่องทางออนไลน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน (Puangsang et al., 2020) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์ในการจัดการตลาดใต้โหนด (Chuthong, 2023) การนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาเป็นรูปแบบและสื่อเพื่อการท่องเที่ยว (Saengdoungkhae, 2021) และการเชื่อมองค์ความรู้ การสร้างการรับรู้ผ่านสื่อ และการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวในชุมชนริมคลองปากประ (Phomkham et al., 2023) อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้ศึกษาการสื่อสารในประเด็นหรือพื้นที่เฉพาะ จึงยังมีพื้นที่ทางวิชาการสำหรับการนำองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายมาสังเคราะห์เป็นโครงสร้างการพัฒนาทักษะของผู้ประกอบการที่เชื่อมตั้งแต่เนื้อหาของสาร วิธีนำเสนอ ช่องทางการสื่อสาร ไปจนถึงพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ

จากข้อพิจารณาดังกล่าว การพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้ประกอบการในการศึกษาครั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานความรู้ที่เชื่อมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และศาสตร์การสื่อสารเข้าด้วยกัน โดยแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวใช้กำหนดสาระและความรับผิดชอบของการสื่อสาร แนวคิด

พฤติกรรมผู้บริโภคและแรงจูงใจในการเดินทางใช้พิจารณาลักษณะและการตัดสินใจของผู้รับสาร ขณะที่แนวคิดการเล่าเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และสื่อดิจิทัลใช้เป็นฐานในการสังเคราะห์คุณลักษณะของทักษะการสื่อสาร ส่วนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบใช้กำหนดกระบวนการพัฒนาทักษะผ่านการลงมือปฏิบัติ การพัฒนาทักษะการสื่อสารจึงครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดเนื้อหาที่สะท้อนคุณค่าและอัตลักษณ์ของพื้นที่ การออกแบบวิธีนำเสนอ การเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารให้เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ไปจนถึงการนำไปใช้ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์จริง การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเพื่อพัฒนาองค์ประกอบทักษะ เนื้อหาการเรียนรู้ และต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง โดยการตรวจสอบ ทดลองใช้ และประเมินผลกับกลุ่มเป้าหมายจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวและการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อสังเคราะห์ทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อพัฒนาต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวและการสื่อสารของจังหวัดพัทลุง รวมทั้งวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัล ตลอดจนการพัฒนาทักษะและการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการสื่อสารและการพัฒนาต้นแบบโปรแกรมสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง โดยยังไม่ครอบคลุมการตรวจสอบ ทดลองใช้ และประเมินผลกับกลุ่มเป้าหมาย

การทบทวนแนวคิด

การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยฐานความรู้ที่อธิบายทั้งสาระที่ผู้ประกอบการควรสื่อสาร ลักษณะของนักท่องเที่ยวในฐานะผู้รับสาร รูปแบบและช่องทางการสื่อสาร ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะในทางปฏิบัติ การศึกษาครั้งนี้จึงคัดเลือกแนวคิดและทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาต้นแบบโปรแกรม และจัดออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัล และแนวคิดการพัฒนาทักษะและการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยแต่ละกลุ่มทำหน้าที่แตกต่างกันในการกำหนดองค์ประกอบของโปรแกรม

1. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นฐานสำหรับกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารที่ผู้ประกอบการควรนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวมิได้พิจารณาเฉพาะรายได้หรือจำนวนผู้มาเยือน แต่ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การธำรงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนเจ้าของพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับแนวคิดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Carrying Capacity)

ซึ่งพัฒนาจากข้อเสนอของวาการ์ (Wagar, 1964) และได้รับการประยุกต์สู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยโอไรลีย์ (O'Reilly, 1986) เพื่ออธิบายระดับการใช้พื้นที่ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากร สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพประสบการณ์ของผู้มาเยือน ต่อมาแนวทางการจัดการการรองรับให้ความสนใจกับพฤติกรรม รูปแบบ และช่วงเวลาของการใช้พื้นที่มากกว่าการกำหนดจำนวนสูงสุดของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว (Whittaker et al., 2011) สำหรับการพัฒนาต้นแบบโปรแกรมในการศึกษานี้ แนวคิดทั้งสองถูกนำมาใช้กำหนดฐานความรู้ที่ผู้ประกอบการต้องสามารถถ่ายทอดผ่านการสื่อสาร ได้แก่ คุณค่าของทรัพยากรและอัตลักษณ์พื้นที่ ข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากร แนวปฏิบัติของผู้มาเยือน และการกระจายการใช้พื้นที่ เพื่อนำการสื่อสารออกจากเป้าหมายด้านการส่งเสริมการขายเพียงด้านเดียวไปสู่การใช้การสื่อสารเพื่อกำกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

2. พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

การพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้ประกอบการจำเป็นต้องตั้งอยู่บนความรู้เกี่ยวกับผู้รับสาร เนื่องจากประสิทธิภาพของสารสัมพันธ์กับการรับรู้ ความต้องการ ความคาดหวัง และกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคจึงถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายกระบวนการที่บุคคลรับข้อมูล ประเมินคุณค่า เลือกจุดหมายปลายทาง และตัดสินใจเกี่ยวกับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ทฤษฎีแรงจูงใจในการเดินทางของครอมป์ตัน (Crompton, 1979) และแดนน์ (Dann, 1981) จำแนกแรงจูงใจออกเป็นปัจจัยผลักดัน (Push Factors) ซึ่งเกิดจากความต้องการภายในของบุคคล เช่น การพักผ่อน การหลีกหนีจากกิจวัตร การแสวงหาประสบการณ์ และการเรียนรู้ กับปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ซึ่งเกิดจากคุณลักษณะของจุดหมายปลายทาง เช่น ธรรมชาติ วัฒนธรรม กิจกรรม และภาพลักษณ์ของพื้นที่ กรอบดังกล่าวทำให้การออกแบบการสื่อสารต้องเริ่มจากการพิจารณาว่านักท่องเที่ยวต้องการประสบการณ์ประเภทใด และคุณค่าของพื้นที่ส่วนใดสามารถตอบสนองแรงจูงใจนั้นได้ สำหรับต้นแบบโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและแรงจูงใจจึงถูกใช้เป็นฐานในการฝึกให้ผู้ประกอบการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เลือกเนื้อหา และออกแบบสารให้สัมพันธ์กับการรับรู้และการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยยังคงสารเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรและการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบไว้เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสาร

3. การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัล

การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวในการศึกษานี้พิจารณาผ่าน 3 แนวคิดที่สัมพันธ์กับทักษะของผู้ประกอบการ ได้แก่ การเล่าเรื่อง การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการเล่าเรื่องอธิบายการจัดข้อมูลและประสบการณ์ให้เป็นเรื่องราวที่มีลำดับ ความหมาย และความเชื่อมโยงกับผู้รับสาร (Fisher, 1984; Bruner, 1991) จึงใช้เป็นฐานในการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) สำหรับการถ่ายทอดทรัพยากร วิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้น่าสนใจและเหมาะกับนักท่องเที่ยว ขณะที่การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลใช้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา ช่องทาง และกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสื่อแต่ละประเภทมีลักษณะการนำเสนอและการเข้าถึงที่แตกต่างกัน ผู้ประกอบการจึงต้องสามารถเลือกช่องทางและปรับรูปแบบสารให้เหมาะสม นำไปสู่ การใช้สื่อดิจิทัล (Digital Media Use) ส่วนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการสนทนา การรับฟัง การแลกเปลี่ยนความหมาย และการตอบสนองระหว่างผู้เกี่ยวข้อง (Freire, 1970; Servaes, 2008) ซึ่งสัมพันธ์กับการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในสถานการณ์จริง จึงนำไปสู่พฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ (Communicative Behavior)

4. แนวคิดการพัฒนาทักษะและการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมมีฐานสำหรับกำหนดวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติจริง การศึกษานี้เลือกใช้ 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบ แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของโนลส์ (Knowles, 1980) ให้ความสำคัญกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

และการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับปัญหาหรือการทำงานจริง จึงใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมกับสถานการณ์ของผู้ประกอบการโดยตรง ขณะที่การเรียนรู้จากประสบการณ์ของโคลบ์ (Kolb, 1984) อธิบายกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสะท้อนผล การสร้างความรู้ และการนำไปทดลองใช้ จึงเหมาะกับการฝึกทักษะผ่านการลงมือปฏิบัติ ส่วนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ใช้จัดลำดับกระบวนการตั้งแต่การศึกษาผู้รับสาร การกำหนดปัญหา การสร้างแนวคิด การพัฒนาต้นแบบ และการทดลองใช้ แนวคิดทั้งสามจึงไม่ได้ใช้เพื่อกำหนดทักษะใหม่ แต่ทำหน้าที่เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมและลำดับการเรียนรู้ของทั้ง 4 โมดูล ให้ผู้ประกอบการได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ฝึกสร้างผลงาน ทดลองสื่อสาร และปรับปรุงจากข้อมูลย้อนกลับอย่างเป็นขั้นตอน

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่าแต่ละกลุ่มมีบทบาทแตกต่างกันต่อการพัฒนาต้นแบบโปรแกรม โดยแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวใช้กำหนดสาระ คุณค่าของพื้นที่ และความรับผิดชอบในการสื่อสาร เมื่อพิจารณาร่วมกับพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว จึงนำไปสู่การกำหนดความสามารถด้านเนื้อหา ส่วนแนวคิดการเล่าเรื่อง การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ใช้เป็นฐานในการสังเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ ตามลำดับ ขณะที่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบทำหน้าที่กำหนดวิธีการและลำดับการเรียนรู้ของทั้ง 4 โมดูล ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นที่มาของทักษะแต่ละด้านและการนำทักษะไปจัดเป็นองค์ประกอบของต้นแบบโปรแกรมอย่างเป็นลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีสู่ทักษะและโมดูลของต้นแบบโปรแกรม

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้	ประเด็นที่นำมาใช้	ทักษะที่สังเคราะห์	ต้นแบบโปรแกรม
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว	คุณค่าของทรัพยากร อัตลักษณ์ ข้อจำกัดของพื้นที่ และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ	ความสามารถด้านเนื้อหา (Content)	การพัฒนาเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว	ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ และการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว	สนับสนุนความสามารถด้านเนื้อหา (Content)	การพัฒนาเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
การเล่าเรื่อง	การจัดข้อมูลและประสบการณ์ให้เป็นเรื่องราวที่มีความหมายต่อผู้รับสาร	ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)	ความคิดสร้างสรรค์และการเล่าเรื่องเพื่อการท่องเที่ยว
การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล	การเลือกช่องทาง การปรับรูปแบบสารและความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	การใช้สื่อดิจิทัล (Digital Media Use)	การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	การสนทนา การรับฟัง การตอบสนอง และการแลกเปลี่ยนความหมาย	พฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ (Communicative Behavior)	การออกแบบปฏิสัมพันธ์และการกำกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว
การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบ	การเชื่อมประสบการณ์เดิม การลงมือปฏิบัติ การสะท้อนผล การสร้างต้นแบบ และการทดลองใช้	ใช้สนับสนุนการพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน	ใช้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ของต้นแบบโปรดแกรม

จากตารางดังกล่าว แนวคิดไปสู่ทักษะและโมดูลของต้นแบบโปรแกรม โดยทักษะแต่ละด้านมีที่มาจากแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์โดยตรง ส่วนแนวคิดด้านการเรียนรู้ทำหน้าที่กำหนดวิธีการพัฒนาทักษะในแต่ละโมดูล จึงทำให้โครงสร้างของต้นแบบโปรแกรมมีที่มาชัดเจนและสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย โดยต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง พัฒนาขึ้นจาก 2 ฐานสำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ลักษณะการท่องเที่ยวและการสื่อสารของจังหวัดพัทลุง และการสังเคราะห์แนวคิดกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัล ตลอดจนแนวคิดด้านการพัฒนาทักษะและการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้จากทั้งสองส่วนถูกนำมาสังเคราะห์เป็นทักษะการสื่อสาร 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ ก่อนนำไปใช้เป็นฐานในการกำหนดโครงสร้างและสาระของต้นแบบโปรแกรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อพัฒนาต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารเชิงนโยบาย แผนพัฒนาจังหวัด รายงานและสถิติของหน่วยงานภาครัฐ ข่าวและสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการสื่อสาร

ก่อนนำไปกำหนดโครงสร้างของต้นแบบโปรแกรม การศึกษาในระยะนี้ยังไม่ครอบคลุมการเก็บข้อมูลจากบุคคล การทดลองใช้ หรือการประเมินผลกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตองค์ความรู้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว 2) พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 3) การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว การสื่อสารชุมชน และสื่อดิจิทัล และ 4) การพัฒนาทักษะ และการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ พร้อมทั้งกำหนดจังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่สำหรับวิเคราะห์ลักษณะทรัพยากร **อั**ตลักษณ์ วิถีชีวิต การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และรูปแบบการสื่อสาร เพื่อใช้เป็นกรอบในการรวบรวมและพิจารณาข้อมูลที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การรวบรวมและคัดเลือกเอกสาร

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความวิชาการและบทความวิจัย เอกสารขององค์การระหว่างประเทศ แผนและเอกสารเชิงนโยบายของจังหวัดพัทลุง รายงานและสถิติของหน่วยงานรัฐ ข่าวประชาสัมพันธ์ สื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกจากความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การสื่อสาร และการพัฒนาผู้ประกอบการ รวมถึงสาระที่สามารถอธิบายคุณลักษณะหรือความสามารถที่จำเป็นต่อการสื่อสารของผู้ประกอบการ โดยเอกสารเกี่ยวกับจังหวัดพัทลุงใช้สำหรับวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่และรูปแบบการสื่อสาร ส่วนเอกสารเชิงแนวคิดและงานวิจัยใช้สำหรับสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้

3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ถูกวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) โดยเริ่มจากการอ่านและจำแนกสาระสำคัญของเอกสารตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของพื้นที่ ลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยว วิธีการสร้างความหมาย การใช้สื่อ และการปฏิสัมพันธ์ในการท่องเที่ยว จากนั้นเปรียบเทียบสาระจากเอกสารต่างประเภทเพื่อค้นหาประเด็นที่มีความหมายใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กัน แล้วเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษากระบวนการดังกล่าวนำไปสู่ การจัดกลุ่มคุณลักษณะของความสามารถด้านการสื่อสาร ซึ่งผลจากการสังเคราะห์ได้ทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ

4. การพัฒนาโครงสร้างต้นแบบโปรแกรม

ผู้วิจัยนำทักษะที่สังเคราะห์ได้มาจัดทำโครงสร้างโปรแกรม โดยเชื่อมแต่ละทักษะกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและผลลัพธ์การเรียนรู้ พร้อมประยุกต์หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบเพื่อกำหนดลำดับกิจกรรมตั้งแต่การวิเคราะห์ คุณค่าของพื้นที่และผู้รับสาร การกำหนดประเด็นการสื่อสาร การสร้างเรื่องเล่า การเลือกใช้สื่อ ไปจนถึงการนำทักษะไปใช้ในสถานการณ์การปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว

5. การจัดทำต้นแบบโปรแกรม

ผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ถูกนำมาจัดทำเป็นต้นแบบโปรแกรมสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการฝึกปฏิบัติ และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยจัดองค์ประกอบของโปรแกรมให้สัมพันธ์กับทักษะที่สังเคราะห์ได้และลักษณะการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ทั้งนี้โปรแกรมในระยะนี้มีสถานะเป็นต้นแบบที่พัฒนาจากการวิเคราะห์เอกสารและองค์ความรู้ และเตรียมสำหรับการตรวจสอบทดลองใช้ และประเมินผลกับกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจำแนกองค์ความรู้ตามหน้าที่ที่มีต่อการพัฒนาโปรแกรม ได้แก่ องค์ความรู้ที่ใช้กำหนดเป้าหมายและสาระของการสื่อสาร องค์ความรู้ที่ใช้อธิบายลักษณะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในฐานะผู้รับสาร องค์ความรู้ที่ใช้กำหนดรูปแบบและช่องทางการสื่อสาร และองค์ความรู้ที่ใช้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ จากนั้นจึงพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้แต่ละกลุ่ม เพื่อสกัดองค์ประกอบที่สามารถนำมาแปลงเป็นทักษะเป้าหมายและใช้เป็นฐานในการออกแบบโปรแกรม ผลการสังเคราะห์นำไปสู่การกำหนดทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โครงสร้างของโปรแกรม และองค์ประกอบการเรียนรู้ในแต่ละส่วน โดยผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะการท่องเที่ยวและการสื่อสารของจังหวัดพัทลุง

การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงครอบคลุมเอกสารเชิงนโยบายและแผนพัฒนาจังหวัด ข้อมูลและข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว สื่อประชาสัมพันธ์และสารคดีเกี่ยวกับพื้นที่ ตลอดจนบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาเนื้อหาร่วมกันในประเด็นลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาพื้นที่ รูปแบบการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยว บทบาทของชุมชนและผู้ประกอบการ รวมถึงลักษณะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว จากนั้นจึงจำแนกสาระที่ปรากฏซ้ำและพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเด็น ผลการวิเคราะห์พบลักษณะของการท่องเที่ยวและการสื่อสารในจังหวัดพัทลุงที่มีนัยต่อการพัฒนาโปรแกรมทักษะการสื่อสารหลายประการ

1.1 ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และทุนทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวของพัทลุงตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และทุนทางวัฒนธรรม มากกว่าการพึ่งพาแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง เอกสารเกี่ยวกับพื้นที่นำเสนอทะเลน้อยและระบบพื้นที่ชุ่มน้ำควบคู่กับวิถีประมง ควายน้ำ การจักสานกระจูด การเกษตร อาหารพื้นถิ่น ตลอดจนศิลปะการแสดงอย่างโนราและหนังตะลุง ขณะที่พื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนหลายแห่งนำกิจกรรมในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาของคนในพื้นที่มาพัฒนาเป็นประสบการณ์สำหรับผู้มาเยือน (Tourism Authority of Thailand, 2020, 2022; Thai PBS, 2019) การอ่านเอกสารหลายประเภทประกอบกันทำให้เห็นว่า “สิ่งที่จะสื่อสาร” เกี่ยวกับพัทลุงมิได้อยู่ที่การบอกตำแหน่งหรือคุณลักษณะของสถานที่เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ผู้คน ทรัพยากร และวิถีดำรงชีวิต ประเด็นดังกล่าวมีนัยต่อผู้ประกอบการการถ่ายทอดพื้นที่ประเภทนี้ต้องอาศัยการคัดเลือกข้อมูลที่ถูกต้องและความสามารถในการแปรทรัพยากรที่จับต้องได้กับคุณค่าทางวัฒนธรรมให้เป็นสารที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้

1.2 ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน และการใช้ทุนเชิงพื้นที่ควบคู่กับการรักษาทรัพยากร

ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดให้น้ำหนักกับความยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการใช้ทุนของพื้นที่สร้างรายได้ควบคู่กับการรักษาทรัพยากร แนวทางดังกล่าวปรากฏตั้งแต่ทิศทางการพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566–2570 ไปจนถึงการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2569–2575 ซึ่งให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และประชาชน รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวจากฐานของพื้นที่ (Phatthalung Province, 2025; Phatthalung Provincial Public Relations Office, 2025a) การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังปรากฏผ่านการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และการยกระดับมาตรฐานบริการของเครือข่ายท่องเที่ยว (Phatthalung Provincial Public Relations Office, 2025c) เมื่อพิจารณาสาระเหล่านี้ร่วมกัน การสื่อสารของผู้ประกอบการจึงมีสถานะมากกว่าการสร้างความต้องการเดินทาง เพราะยังต้องทำหน้าที่อธิบายคุณค่าของทรัพยากร ข้อปฏิบัติของพื้นที่ และความรับผิดชอบ

ของนักท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและชุมชนซึ่งคุณภาพของประสบการณ์ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้มาเยือน

1.3 การรับรู้เปลี่ยนไปสู่การใช้เรื่องเล่า ประสบการณ์ และสื่อดิจิทัล

รูปแบบการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับพัทลุงเปลี่ยนไปสู่การใช้เรื่องเล่า ประสบการณ์ และสื่อดิจิทัลมากขึ้น เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาประชาสัมพันธ์พบว่า ภาพของพัทลุงถูกนำเสนอผ่าน “ประสบการณ์” มากกว่ารายการสถานที่ เช่น การล่องเรือชมธรรมชาติและควายน้ำ การเรียนรู้วิถีประมง การสัมผัสงานกระจูด การเรียนรู้วิถีนา และการชมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะเดียวกัน การส่งเสริมการตลาดระยะหลังมีการใช้วิดีโอ สารคดี เนื้อหาสำหรับเครือข่ายสังคมออนไลน์ และผู้ผลิตเนื้อหาดิจิทัลเพื่อส่งเรื่องราวของพื้นที่ไปยังกลุ่มผู้เดินทางที่กว้างขึ้น (Thai PBS, 2019) งานศึกษาด้านการสื่อสารในพัทลุงยังพบความต้องการใช้สื่อออนไลน์ การเล่าเรื่อง และการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชุมชนในทิศทางเดียวกัน (Puangsang et al., 2020; Saengdoungkhae, 2021) มิใช่เพียงข้อสรุปว่า “ควรใช้สื่อดิจิทัล” แต่สะท้อนความจำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องสามารถเปลี่ยนองค์ความรู้ของพื้นที่ให้เป็นเรื่องเล่า เลือกรูปแบบสารให้เหมาะกับช่องทาง และตระหนักว่าภาพหรือเรื่องราวที่เผยแพร่สามารถสร้างความคาดหวังต่อจุดหมายปลายทางก่อนนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงได้

1.4 อาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลควบคู่กับสื่อประชาสัมพันธ์

การท่องเที่ยวของพัทลุงมีสถานการณ์ที่ต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลควบคู่กับสื่อประชาสัมพันธ์ หลักฐานจากกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่าผู้ให้บริการต้องอธิบายเส้นทาง ข้อควรระวัง วิธีปฏิบัติ และลักษณะของทรัพยากรระหว่างการทำกิจกรรม เช่น การล่องเรือ การเข้าสู่พื้นที่ธรรมชาติ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ขณะที่การพัฒนาผู้ให้บริการในพื้นที่ก็ให้ความสนใจกับมาตรฐานบริการ ความปลอดภัย การเป็นเจ้าบ้าน และความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวของท้องถิ่น (Phatthalung Provincial Public Relations Office, 2025c ; Tourism Authority of Thailand, 2021) งานศึกษาการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังพบการสื่อสารหลายทิศทางระหว่างผู้จัดการพื้นที่ สมาชิกชุมชน และนักท่องเที่ยว รวมถึงการให้ข้อมูล การประสานงาน และการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการให้บริการ (Chuthong, 2023) การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการครอบคลุมทั้งการผลิตสารก่อนการเดินทางและพฤติกรรมการสื่อสารเมื่อพบผู้มาเยือนจริง โดยเฉพาะการฟัง การอธิบาย การตอบสนอง และการสื่อสารข้อจำกัดของพื้นที่ในลักษณะที่ไม่ทำลายประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

เมื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างประเภทเข้าด้วยกัน พบเงื่อนไขของพื้นที่พัทลุงที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรม 4 ด้าน ได้แก่ การมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยความสามารถในการคัดเลือกและถ่ายทอดเนื้อหา การที่คุณค่าของพื้นที่จำนวนมากผูกพันกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ซึ่งเหมาะกับการถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า การเปลี่ยนแปลงของช่องทางสร้างการรับรู้ที่ทำให้สื่อดิจิทัลมีบทบาทต่อภาพของจุดหมายปลายทาง และลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้ประกอบการกับนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ทิศทางการพัฒนาจังหวัดที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนทำให้ทักษะเหล่านี้ควรถูกพัฒนาโดยมีการอนุรักษ์ทรัพยากร คุณค่าของชุมชน และพฤติกรรมที่รับผิดชอบของนักท่องเที่ยวเป็นกรอบกำกับ

2. การสังเคราะห์ทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การสังเคราะห์ทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดำเนินอยู่บนฐานแนวคิดและทฤษฎีตามกรอบการวิจัย 4 กลุ่ม ได้แก่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัล และการพัฒนาทักษะกับการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

โดยสามกลุ่มแรกใช้พิจารณาคุณลักษณะของการสื่อสารที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมี ทั้งในด้านสาร ผู้รับสาร วิธีการถ่ายทอด และการปฏิสัมพันธ์ ส่วนกลุ่มสุดท้ายใช้เป็นฐานสำหรับนำทักษะที่สังเคราะห์ได้ไปจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ในโปรแกรม การวิเคราะห์จึงเชื่อมโยงตั้งแต่คุณค่าที่ควรถ่ายทอด ความต้องการของนักท่องเที่ยว วิธีสร้างความหมาย การเลือกใช้สื่อ ไปจนถึงการสื่อสารในสถานการณ์จริง ก่อนสังเคราะห์ออกมาเป็นทักษะเป้าหมายของโปรแกรม

ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การสื่อสารของผู้ประกอบการจำเป็นต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ข้อจำกัดของพื้นที่ และคุณภาพประสบการณ์ของทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชน (O'Reilly, 1986; Whittaker et al., 2011) เมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งอธิบายว่าการเดินทางสัมพันธ์กับความต้องการภายในของบุคคลและคุณลักษณะที่ดึงดูดของจุดหมายปลายทาง (Crompton, 1979; Dann, 1981) การสื่อสารจึงต้องเชื่อมสิ่งที่พื้นที่ต้องการถ่ายทอดเข้ากับสิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจและคาดหวัง ผลจากการเชื่อมฐานคิดดังกล่าวนำไปสู่ "ความสามารถด้านเนื้อหา" (Content) หมายถึงความสามารถในการคัดเลือก ตรวจสอบ จัดระบบ และถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของพื้นที่ ข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากร และแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบให้เหมาะกับผู้รับสาร

ในส่วนของการสร้างความหมาย แนวคิดการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวและการเล่าเรื่องถูกนำมาใช้พิจารณาว่าข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่จะถูกถ่ายทอดอย่างไรให้ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์และคุณค่าของสถานที่ได้ เรื่องเล่าทำหน้าที่จัดลำดับข้อมูลและประสบการณ์ให้เกิดความต่อเนื่อง พร้อมเชื่อมภาษา ภาพ สัญลักษณ์ และความรู้สึกเข้าด้วยกัน โดยความสมเหตุสมผลและความน่าเชื่อถือของเรื่องมีผลต่อการยอมรับของผู้รับสาร (Fisher, 1984; Bruner, 1991) เมื่อนำมาใช้กับการท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาจึงสามารถพัฒนาเป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้น ผลการสังเคราะห์ส่วนนี้นำไปสู่ "ความคิดสร้างสรรค์" (Creativity) หมายถึงความสามารถในการออกแบบเรื่องเล่า ภาษา ภาพ สัญลักษณ์ และรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะกับผู้รับสาร โดยรักษาความถูกต้องและคุณค่าของพื้นที่ไว้

สำหรับการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล กรอบแนวคิดด้านสื่อใช้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา ช่องทาง ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร เนื่องจากสื่อแต่ละประเภทมีลักษณะการนำเสนอและการเข้าถึงผู้รับสารแตกต่างกัน ขณะเดียวกันเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อสามารถส่งผลต่อการรับรู้ ความคาดหวัง และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าสารใดควรถ่ายทอด ผ่านช่องทางใด และควรปรับรูปแบบอย่างไรให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่สร้างความคาดหวังที่เกินกว่าศักยภาพหรือข้อจำกัดของพื้นที่ แนวคิดด้านผลของสื่อต่อการรับรู้และพฤติกรรมปรากฏเป็นฐานหนึ่งของการเชื่อมการสื่อสารกับการจัดการการท่องเที่ยวในต้นฉบับของงานด้วย ผลการสังเคราะห์จึงนำไปสู่ "การใช้สื่อดิจิทัล" (Digital Media Use) หมายถึงความสามารถในการเลือก ประยุกต์ และออกแบบการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลให้สัมพันธ์กับเนื้อหา ผู้รับสาร และเป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อีกส่วนหนึ่งของการสื่อสารเกิดขึ้นในการปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้ประกอบการกับนักท่องเที่ยว แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการสนทนา การรับฟัง การแลกเปลี่ยนความหมาย และการตอบสนองต่อผู้เกี่ยวข้อง (Freire, 1970; Servaes, 2008) ขณะเดียวกัน การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวยังทำหน้าที่เลือกและจัดลำดับประเด็นที่ควรให้ความสนใจ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัดของพื้นที่ การใช้ทรัพยากร และแนวปฏิบัติที่เหมาะสมต่อชุมชน เมื่อเชื่อมกับแนวคิดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การสื่อสารจึงมิได้สิ้นสุดที่การให้ข้อมูล แต่ครอบคลุมการรับฟัง การตอบคำถาม การจัดการความคาดหวัง และการสื่อสารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับฐานการสื่อสารเพื่อกำกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ปรากฏในกรอบต้นฉบับ ผลการสังเคราะห์ส่วนนี้จึงนำไปสู่ “พฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ” (Communicative Behavior) หมายถึงความสามารถในการสนทนา รับฟัง ตั้งคำถาม ให้ข้อมูลย้อนกลับ และตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวได้เหมาะสมกับสถานการณ์

เมื่อนำฐานแนวคิดทั้งสามกลุ่มมาสังเคราะห์ร่วมกัน จึงได้ทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถด้านเนื้อหา (Content) 2) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) 3) การใช้สื่อดิจิทัล (Digital Media Use) และ 4) พฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ (Communicative Behavior) โดยทั้งสี่ด้านมีลำดับความสัมพันธ์ตั้งแต่การกำหนดสิ่งที่จะสื่อสาร การสร้างความหมาย การเลือกช่องทาง ไปจนถึงการนำการสื่อสารไปใช้กับนักท่องเที่ยว ส่วนแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบ จะถูกนำไปใช้กำหนดกิจกรรม วิธีการฝึกปฏิบัติ และลำดับการเรียนรู้ของโปรแกรมในผลการวิจัยข้อถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับฐานการออกแบบการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในต้นฉบับของการวิจัย

3. ต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง

จากลักษณะการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงที่มีฐานจากทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบกับรูปแบบการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ เรื่องเล่า สื่อดิจิทัล และการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว เมื่อนำมาเชื่อมกับทักษะการสื่อสาร 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ ตลอดจนแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบ จึงสามารถสังเคราะห์เป็นโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุงในลักษณะการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยใช้คุณค่าของพื้นที่เป็นฐานและกำหนดทักษะทั้ง 4 ด้านเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ โปรแกรมเริ่มจากการวิเคราะห์ผู้รับสาร คุณค่าของพื้นที่ และประเด็นที่ควรถ่ายทอด ก่อนพัฒนาเป็นเรื่องเล่า เลือกช่องทางการสื่อสาร และนำไปทดลองใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้จากประสบการณ์ใช้กำหนดกิจกรรมที่เชื่อมกับประสบการณ์เดิมและการลงมือปฏิบัติของผู้เข้าร่วม (Knowles, 1980; Kolb, 1984) ส่วนการคิดเชิงออกแบบใช้จัดลำดับการเรียนรู้ตั้งแต่การศึกษาผู้รับสาร การกำหนดปัญหา การสร้างแนวคิด การพัฒนาต้นแบบ และการทดลองใช้ (Tresirichod & Chienwattanasook, 2021) จากฐานดังกล่าว โปรแกรมจึงพัฒนาเป็น 4 โมดูลที่ต่อเนื่องกัน ดังนี้

โมดูลที่ 1 การพัฒนาเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

มุ่งพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์และคัดเลือกข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ของพื้นที่ พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ตลอดจนข้อควรปฏิบัติที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ผู้เข้าร่วมจะวิเคราะห์พื้นที่หรือกรณีศึกษา ค้นหาคุณค่าที่ควรถ่ายทอด และจัดระบบข้อมูลให้เป็นสารสำหรับการสื่อสาร ผลผลิตของโมดูลคือโครงร่างเนื้อหาที่มีข้อมูลถูกต้อง ถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่ และมีสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้มาเยือน

โมดูลที่ 2 ความคิดสร้างสรรค์และการเล่าเรื่องเพื่อการท่องเที่ยว

ในโมดูลนี้ เป็นการนำสารจากโมดูลแรกมาพัฒนาเป็นเรื่องเล่าและรูปแบบการนำเสนอที่สัมพันธ์กับผู้รับสาร เนื้อหาครอบคลุมการกำหนดแก่นเรื่อง การจัดลำดับเรื่อง การใช้ภาษา ภาพ เสียง และสัญลักษณ์ โดยผู้เข้าร่วมจะนำทรัพยากรหรือวิถีชีวิตของพื้นที่มาสร้างเรื่องเล่า ทดลองรูปแบบการนำเสนอ และพัฒนาต้นแบบการสื่อสาร ผลผลิตของโมดูลจึงเป็นเรื่องเล่าหรือชิ้นงานที่สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าของพื้นที่ได้โดยไม่ลดทอนความถูกต้องของข้อมูลและสารด้านการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

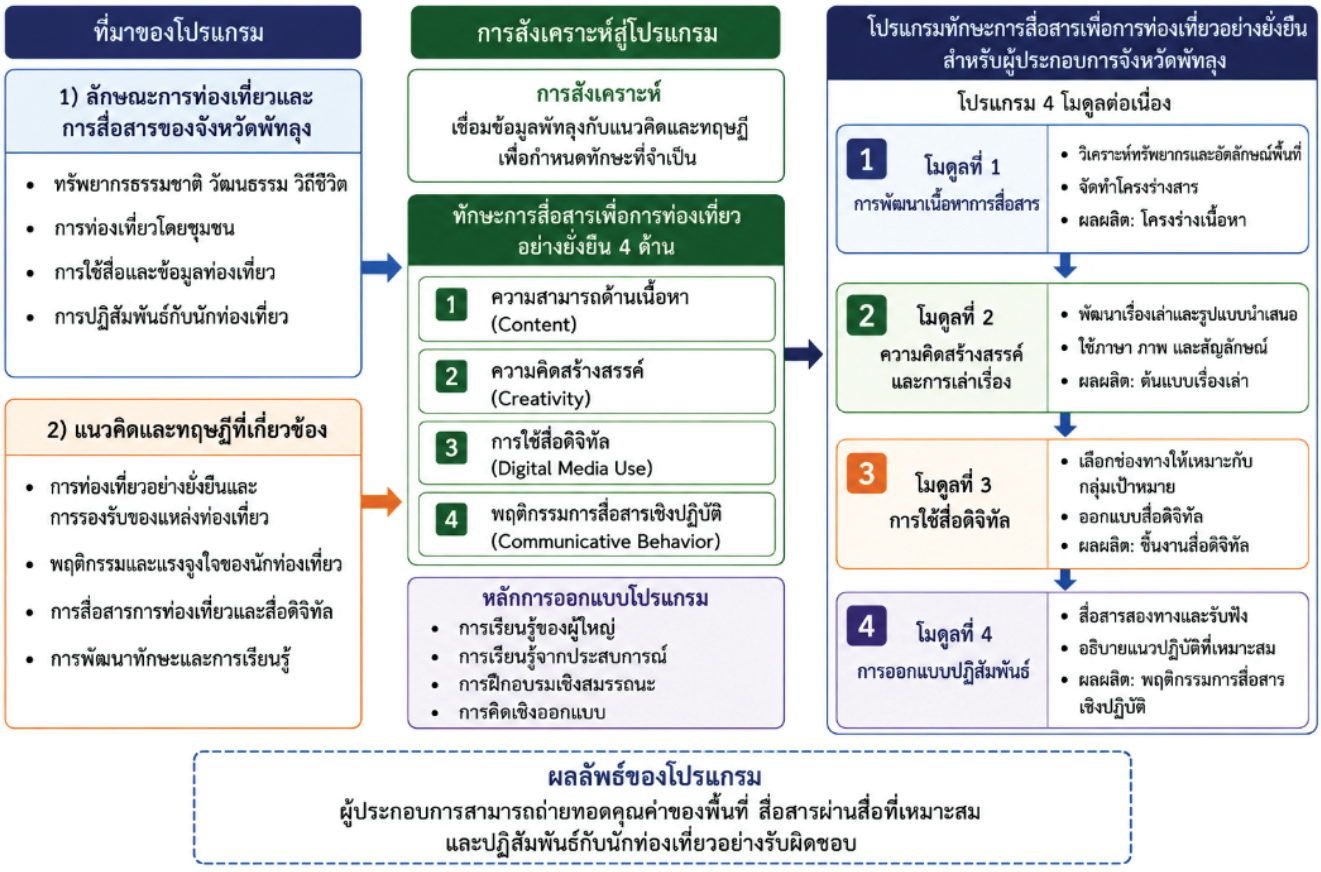
โมดูลที่ 3 การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการสื่อสารมุ่งพัฒนาความสามารถในการเลือกช่องทางและปรับเนื้อหาให้เหมาะกับลักษณะของสื่อและกลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้เข้าร่วมจะวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อของกลุ่มเป้าหมาย พิจารณาคุณลักษณะของแพลตฟอร์ม และนำเรื่องเล่าที่พัฒนาขึ้นมาสร้างเป็นต้นแบบเนื้อหาดิจิทัล การเรียนรู้ในส่วนนี้ไม่ได้พิจารณาเฉพาะการเข้าถึงผู้รับสาร แต่รวมถึงผลที่สารอาจมีต่อความคาดหวัง การตัดสินใจเดินทาง และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ผลผลิตของโมดูลคือชิ้นงานดิจิทัลที่นำเสนอคุณค่าของพื้นที่ ให้ข้อมูลแก่ผู้เดินทาง และถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมไปพร้อมกัน

โมดูลที่ 4 การออกแบบปฏิสัมพันธ์และการกำกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว

เป็นการนำความรู้และผลงานจากสามโมดูลก่อนหน้ามาใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้ประกอบการกับนักท่องเที่ยว โดยให้ความสนใจกับการรับฟัง การตั้งคำถาม การตอบข้อซักถาม การจัดการความคาดหวัง และการอธิบายข้อควรปฏิบัติของพื้นที่ กิจกรรมใช้กรณีปัญหาและสถานการณ์จำลอง เช่น ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวไม่ตรงกับสภาพพื้นที่ การใช้ทรัพยากรไม่เหมาะสม หรือการไม่ทราบข้อกำหนดของชุมชน ผู้เข้าร่วมต้องเลือกสาร ทดลองตอบสนอง และปรับวิธีการสื่อสารจากข้อมูลย้อนกลับ ผลลัพธ์ของโมดูลจึงพิจารณาจากพฤติกรรมที่แสดงออกจริง ทั้งความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมของภาษา การรับฟัง และความสามารถในการสื่อสารแนวปฏิบัติที่รับผิดชอบต่อพื้นที่

โดยสรุป โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการพิจารณาคุณค่าของสิ่งที่จะสื่อสาร ไปสู่การสร้างความหมาย การเลือกช่องทางถ่ายทอด และการนำการสื่อสารไปใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว โดยผลผลิตจากแต่ละโมดูลถูกนำไปต่อยอดในโมดูลถัดไป ตั้งแต่โครงร่างเนื้อหา เรื่องเล่า ชิ้นงานสื่อดิจิทัล ไปจนถึงพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ โปรแกรมจึงเชื่อมทักษะเป้าหมาย เนื้อหาการเรียนรู้ และกระบวนการฝึกปฏิบัติเข้ากับทรัพยากรอัตลักษณ์ และลักษณะการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่ สื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และสนับสนุนการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรและชุมชน ทั้งนี้ โครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในโปรแกรมแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ต้นแบบโปรแกรมทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการพัฒนาโปรแกรมที่เริ่มจากการนำลักษณะการท่องเที่ยวและการสื่อสารของจังหวัดพัทลุงมาเชื่อมกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ก่อนสังเคราะห์เป็นทักษะการสื่อสารเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ จากนั้นจึงนำหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการคิดเชิงออกแบบมาใช้กำหนดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเป็น 4 โมดูลที่ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่การพัฒนาเนื้อหา การสร้างเรื่องเล่า การใช้สื่อดิจิทัล ไปจนถึงการออกแบบปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว โครงสร้างดังกล่าวทำให้โปรแกรมมีทั้งฐานจากลักษณะเฉพาะของจังหวัดพัทลุง ฐานทางทฤษฎี และกระบวนการฝึกปฏิบัติที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งให้ผู้ประกอบการสามารถถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่และสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในลักษณะที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่สังเคราะห์ทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการสื่อสารของผู้ประกอบการควรเริ่มจากความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพื้นที่และผู้รับสาร ก่อนเข้าสู่การเลือกวิธีและช่องทางการสื่อสาร หลักการดังกล่าวสัมพันธ์กับแนวคิดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเสนอให้การจัดการการท่องเที่ยวพิจารณาทั้งทรัพยากร คุณภาพประสบการณ์ และรูปแบบการใช้พื้นที่ของผู้มาเยือน (O'Reilly, 1986) ขณะเดียวกัน แนวคิดแรงผลักและแรงดึงในการเดินทางอธิบายว่าการเลือกจุดหมายสัมพันธ์กับทั้งความต้องการภายใน

ของนักท่องเที่ยวและคุณลักษณะของพื้นที่ (Crompton, 1979; Dann, 1981) เมื่อพิจารณาร่วมกับงานของเมทิกา พ่วงแสง (Puangsang et al., 2020) ซึ่งศึกษาการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดพัทลุงและพบความจำเป็นของการปรับข้อมูลให้ทันสมัย การใช้ช่องทางออนไลน์ และการเชื่อมผู้ประกอบการ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานเดิมจึงอธิบายทั้งข้อจำกัดของพื้นที่และความต้องการของผู้รับสาร ขณะที่การศึกษาครั้งนี้นำสองส่วนดังกล่าวมาสังเคราะห์ร่วมกันเป็นความสามารถด้านเนื้อหา ซึ่งควรครอบคลุมทั้งความถูกต้องของข้อมูล คุณค่าของพื้นที่ ความเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว และสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มากกว่าการผลิตข้อความประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นการเดินทางเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบนี้ทำให้การพัฒนาผู้ประกอบการต้องเริ่มจากการฝึกคัดเลือกและจัดระบบสารก่อนการฝึกผลิตสื่อหรือประชาสัมพันธ์

ความคิดสร้างสรรค์ถูกแยกออกมาเป็นทักษะอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากการมีข้อมูลที่ถูกต้องไม่ได้หมายความว่าผู้ประกอบการจะสามารถถ่ายทอดความหมายของพื้นที่ให้ผู้รับสารเข้าถึงได้โดยอัตโนมัติ แนวคิดการเล่าเรื่องของฟิชเชอร์ (Fisher, 1984) และบรูเนอร์ (Bruner, 1991) อธิบายว่าเรื่องเล่าทำหน้าที่จัดประสบการณ์ เหตุการณ์ และความหมายห้อยู่ในโครงสร้างที่ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ของตนได้ สำหรับพื้นที่พัทลุง งานของเจริญเนตร แสงดวงแข (2021) พบว่าการสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนเกาะหมากเกิดจากการนำวิถีชีวิต อาหาร แหล่งท่องเที่ยว และภูมิปัญญามาพัฒนาเป็นเนื้อหาผ่านสื่อที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบ ขณะที่งานของจินตนา กสินันท์ และคณะ (Kasinant et al., 2023) ใช้การเล่าเรื่องการเดินทางเพื่อเชื่อมทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ของชุมชนลานข่อยเข้าด้วยกัน งานเดิมจึงแสดงให้เห็นศักยภาพของเรื่องเล่าในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ส่วนการศึกษาครั้งนี้เพิ่มการเชื่อมเรื่องเล่ากับเนื้อหาที่ผ่านการคัดเลือกจากขั้นก่อนหน้า โดยความคิดสร้างสรรค์ในที่นี้มิได้หมายถึงการสร้างความแปลกใหม่ของเนื้อหา แต่หมายถึงความสามารถในการนำคุณค่าที่มีอยู่ในพื้นที่มาจัดโครงสร้างเป็นเรื่องเล่า ภาษา ภาพ และรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะกับผู้รับสาร โดยยังรักษาความถูกต้องและความหมายของทรัพยากรท้องถิ่น โมดูลด้านความคิดสร้างสรรค์จึงถูกออกแบบให้ต่อยอดจากเนื้อหาที่ผู้ประกอบการได้วิเคราะห์ไว้แล้ว ไม่ใช่เป็นกิจกรรมที่แยกจากสาระของพื้นที่

การกำหนดการใช้สื่อดิจิทัลเป็นทักษะเฉพาะมีเหตุผลจากความแตกต่างระหว่าง “การมีเนื้อหา” กับ “การสามารถนำเนื้อหาไปใช้ผ่านสื่อได้อย่างเหมาะสม” งานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารดิจิทัลอธิบายให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่และความสามารถในการใช้สื่ออาจมิได้เกิดขึ้นพร้อมกันในบุคคลเดียวกัน งานของสาวิตรี คุ้มทะยาย และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล (Komtayai & Prasitphol, 2022) พบว่า ความรู้ด้านวัฒนธรรมและความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัลอาจมิได้อยู่ในบุคคลกลุ่มเดียวกัน การพัฒนาการสื่อสารจึงต้องนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาเชื่อมกับความสามารถในการสร้างและเผยแพร่สื่อ การศึกษาครั้งนี้จึงเพิ่มข้อเสนอว่า ทักษะด้านสื่อดิจิทัลต้องทำหน้าที่เป็นขั้นต่อจากการสร้างเรื่องเล่า โดยผู้ประกอบการนำสารที่มีอยู่แล้วไปปรับให้เหมาะกับช่องทางและกลุ่มเป้าหมาย ประเด็นนี้สนับสนุนการแยกทักษะด้านสื่อดิจิทัลออกจากความคิดสร้างสรรค์ เพราะผู้ประกอบการจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งการเลือกแพลตฟอร์ม การปรับรูปแบบสารตามคุณลักษณะของสื่อ และการพิจารณาผลที่เนื้อหาอาจมีต่อความคาดหวังและการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ดังนั้น โมดูลด้านสื่อดิจิทัลจึงไม่ใช่การฝึกใช้เครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการฝึกนำเรื่องเล่าไปใช้ผ่านช่องทางที่เหมาะสม

พฤติกรรมการสื่อสารเชิงปฏิบัติเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมสามทักษะแรกเข้าสู่สถานการณ์ที่ผู้ประกอบการต้องพบและสื่อสารกับนักท่องเที่ยวจริง แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของไฟรเร (Freire, 1970) และเซอร์วาส (Servaes, 2008) ให้ความสำคัญกับการสนทนา การรับฟัง และการสร้างความหมายร่วม มากกว่าการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับเพียงทิศทางเดียว ขณะที่งานของพจศกร ชูทอง (Chuthong, 2023) ที่ศึกษาตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง พบรูปแบบ

การสื่อสารทั้งแนวดิ่ง แนวราบ และการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกับนักท่องเที่ยว ตลอดจนบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูล ประสานงาน บริการ และแก้ไขปัญหา งานเดิมจึงอธิบายลักษณะของการสื่อสารที่เกิดขึ้นในพื้นที่จริง ส่วนการศึกษาครั้งนี้นำลักษณะดังกล่าวมาสังเคราะห์เป็นความสามารถที่ผู้ประกอบการต้องใช้เมื่อเผชิญสถานการณ์กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การรับฟัง ตอบคำถาม จัดการความคาดหวัง และถ่ายทอดกติกาหรือข้อจำกัดของพื้นที่ ทำให้การพัฒนาทักษะไม่ได้สิ้นสุดที่การผลิตเนื้อหาหรือสื่อ แต่ต้องครอบคลุมการนำสารไปใช้และปรับการสื่อสารตามสถานการณ์จริง

ส่วนโครงสร้างโปรแกรมที่เรียงลำดับจากเนื้อหา เรื่องเล่า สื่อดิจิทัล ไปสู่การปฏิสัมพันธ์ สัมพันธ์กับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำความรู้ไปสัมพันธ์กับปัญหาและการปฏิบัติจริง (Knowles, 1980; Kolb, 1984) มากกว่าการจัดการฝึกอบรมในลักษณะถ่ายทอดทฤษฎีแยกเป็นรายหัวข้อ การศึกษาครั้งนี้จึงนำทักษะทั้ง 4 ด้านมาจัดเป็นเส้นทางการเรียนรู้ที่ผลผลิตของโมดูลหนึ่งถูกนำไปใช้ในโมดูลถัดไป ตั้งแต่การกำหนดสาร การสร้างเรื่องเล่า การผลิตสื่อ ไปจนถึงการนำสารไปใช้กับนักท่องเที่ยว ลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับงานของพา ผอมขำ และคณะ (Phomkham et al., 2023) ซึ่งพัฒนาแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนริมคลองปากประจังหวัดพัทลุง โดยเชื่อมพื้นที่การเรียนรู้ การสร้างการรับรู้ผ่านสื่อ และการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม จุดที่เพิ่มขึ้นจากงานเดิมคือ การศึกษาครั้งนี้มิได้พิจารณาทักษะทั้ง 4 ด้านเป็นองค์ประกอบที่แยกออกจากกัน แต่จัดให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องจาก “การเลือกเนื้อหา” ไปสู่ “การสร้างเรื่องเล่า” “การเลือกและใช้สื่อ” และ “การปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว” โดยผลผลิตของแต่ละขั้นเป็นฐานของขั้นถัดไป จุดเด่นของต้นแบบโปรแกรมจึงอยู่ที่การเชื่อมทักษะทั้ง 4 ด้านเข้าด้วยกันเป็นเส้นทางการพัฒนาการสื่อสารของผู้ประกอบการ มากกว่าการฝึกทักษะแต่ละด้านแบบแยกส่วน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำต้นแบบโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ เนื้อหา กิจกรรม และผลลัพธ์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสื่อสาร การพัฒนาผู้ประกอบการ และการออกแบบการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

2. การประเมินผลโปรแกรมควรพิจารณาทั้งความรู้และการปฏิบัติ โดยครอบคลุมความสามารถในการวิเคราะห์และจัดระบบเนื้อหา การสร้างเรื่องเล่า การผลิตหรือเลือกใช้สื่อดิจิทัล และพฤติกรรมการสื่อสารในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับการดำเนินงานจริง

3. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายผู้ประกอบการสามารถนำโครงสร้างโปรแกรมไปใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้ประกอบการ โดยควรให้การเรียนรู้เชื่อมกับโจทย์ที่ผู้ประกอบการพบในการดำเนินงาน เพื่อให้สิ่งที่พัฒนาขึ้นสามารถนำกลับไปประยุกต์ใช้กับการสื่อสารการท่องเที่ยวของพื้นที่ได้จริง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “โปรแกรมการพัฒนาความสามารถด้านทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการจังหวัดพัทลุง” ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยจนบทความฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. **Critical Inquiry, 18**(1), 1–21. https://doi.org/10.1086/448619

Chuthong, P. (2023). Communication for tourism management of Tai Nod Market, Phatthalung Province. **Journal of Communication Arts Review, 27**(2), 208–220. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jca/article/view/264092 (In Thai)

Crompton, J. L. (1979). Motivations for pleasure vacation. **Annals of Tourism Research, 6**(4), 408–424. https://doi.org/10.1016/0160-7383(79)90004-5

Dann, G. M. S. (1981). Tourist motivation: An appraisal. **Annals of Tourism Research, 8**(2), 187–219. https://doi.org/10.1016/0160-7383(81)90082-7

Fisher, W. R. (1984). Narration as a human communication paradigm: The case of public moral argument. **Communication Monographs, 51**(1), 1–22. https://doi.org/10.1080/03637758409390180

Freire, P. (1970). **Pedagogy of the oppressed** (M. B. Ramos, Trans.). New York, NY: Herder and Herder.

Kasinant, C., Chumruksa, C., Sae-Tae, K., Suwanmanee, S., & Klaithong, P. (2023). Design and development public relations media to promote post-crisis tourism COVID-19: A case study of Lan Khoi Subdistrict Community Area, Pa Phayom District, Phatthalung Province. **Rajabhat Maha Sarakham University Journal, 17**(1), 34–43. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/264316 (In Thai)

Knowles, M. S. (1980). **The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy.** Englewood Cliffs, NJ: Cambridge Adult Education.

Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Komtayai, S., & Prasitphol, W. (2022). Integrated communication by digital media with storytelling technique to support OTOP innovative community tourism, Tumbol Nong Saeng, Ampher Pak Pree, Nakornnayok Province. **Journal of MCU Peace Studies, 10**(5), 1956–1969. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/250307 (In Thai)

Ministry of Tourism and Sports. (2018). **Tourism Authority of Thailand joins Toyota to launch the "Travel Secondary Cities with Hilux Revo Rocco"** *project*. Retrieved from https://www.mots.go.th/news/10183 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

Ministry of Tourism and Sports. (2024). **Prime Minister accelerates the potential of 55 attractive cities through public–private collaboration to stimulate the economy in the second half of 2024.** Retrieved from https://www.mots.go.th/news/1001346 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

National Statistical Office. (2025). **Statistical yearbook Thailand 2025.** Bangkok, Thailand: National Statistical Office. https://www.nso.go.th/public/e-book/Statistical-Yearbook/SYB-2025/

O'Reilly, A. M. (1986). Tourism carrying capacity: Concept and issues. **Tourism Management, 7**(4), 254–258. https://doi.org/10.1016/0261-5177(86)90035-X

Phatthalung Province. (2025). **Phatthalung Province five-year development plan B.E. 2566–2570, revised edition 2025**. Retrieved from https://phatthalung.prd.go.th/th/content/category/detail/id/1/iid/383760 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

Phatthalung Provincial Public Relations Office. (2025a). **Moving forward with the Phatthalung tourism development plan toward sustainable development for 2025.** Retrieved from https://phatthalung.prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/353414 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

Phatthalung Provincial Public Relations Office. (2025b). **Nora Rong Khru ritual: Continuing faith and preserving the legacy of ancestral Nora masters.** Retrieved from https://phatthalung.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/385447 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

Phatthalung Provincial Public Relations Office. (2025c). **Phatthalung selects model communities under the "Visit Communities, Experience Local Ways" project to develop new cultural tourism destinations and stimulate the local economy.** Retrieved from https://phatthalung.prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/363952 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

Phomkham, P., Chitnirat, N., Khemakhunasai, P., & Sirisatidkit, P. (2023). Cultural capital, natural resources and environment with the development of a creative tourism management platform for communities along the Pak Pra Canal, Phatthalung Province. **Inthanin Thaksin Journal, 18**(2), 33–64. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/article/view/265171 (In Thai)

Puangsang, M., Yankeep, R., & Muttanang, Y. (2020). Marketing communication guidelines for promoting community tourism in Phatthalung Province. **Journal of Mass Communication Technology, RMUTP, 5**(1), 27–36. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/jmctrmutp/article/view/251877 (In Thai)

Saengdoungkhae, J. (2021). Local identity communication for tourism promotion at Koh Mak, Pak Phayun District, Phatthalung Province. **Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University, 29**(2), 1–23. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/248506 (In Thai)

Servaes, J. (Ed.). (2008). **Communication for development and social change.** New Delhi, India: SAGE Publications. https://doi.org/10.4135/9788132108474

Thai PBS. (2019). **Local way of life in Thale Noi, Phatthalung Province.** Retrieved from https://www.thaipbs.or.th/program/ThailandIntrend/episodes/62103 [2026, 20 Sep.]. (In Thai)

Tourism Authority of Thailand. (2020). **Nakhon Si Thammarat and Phatthalung expanding Southern Thailand's tourism choice.** Retrieved from https://www.tatnews.org/2020/08/nakhon-si-thammarat-and-phatthalung-expanding-southern-thailands-tourism-choice/ [2026, 20 Sep.].

Tourism Authority of Thailand. (2021). **TAT promotes Phatthalung province with "Spin on Love"–"Love Thale Noi Day" activities.** Retrieved from https://www.tatnews.org/2021/02/tat-promotes-phatthalung-province-with-spin-on-love-love-thale-noi-day-activities/ [2026, 20 Sep.].

Tourism Authority of Thailand. (2022). **Thailand Organic Tourism EP: 5 Phatthalung.** Retrieved from https://www.tatnews.org/2022/09/thailand-organic-tourism-ep-5-phatthalung/ [2026, 20 Sep.].

Tourism Authority of Thailand. (2024). **Thailand welcomes over 35 million visitors in 2024: A milestone paving the way for 2025.** Retrieved from https://www.tatnews.org/2024/12/thailand-welcomes-over-35-million-visitors-in-2024-a-milestone-paving-the-way-for-2025/ [2026, 20 Sep.].

Tresirichod, T., & Chienwattanasook, K. (2021). The design thinking applied to innovative startup: Models and case studies. **Management Sciences Review, 23**(2), 295–308. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/252787 (In Thai)

United Nations Environment Programme, & World Tourism Organization. (2005). **Making tourism more sustainable: A guide for policy makers.** Madrid, Spain: World Tourism Organization. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8741

Wagar, J. A. (1964). The carrying capacity of wild lands for recreation. **Forest Science, 10**(Suppl. 2), a0001–a0024. https://doi.org/10.1093/forestscience/10.s2.a0001

Whittaker, D., Shelby, B., Manning, R., Cole, D., & Haas, G. (2011). Capacity reconsidered: Finding consensus and clarifying differences. **Journal of Park and Recreation Administration, 29**(1), 1–19. https://js.sagamorepub.com/index.php/jpra/article/view/17

World Tourism Organization. (2018). **'Overtourism'? Understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions.** Madrid, Spain: World Tourism Organization. https://doi.org/10.18111/9789284420070

การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้วยผังมโนมติ: กรณีศึกษาวิชากฎหมายอาญา

21ST CENTURY SKILLS DEVELOPMENT WITH CONCEPT MAPS : A CASE STUDY OF CRIMINAL LAW

อัจฉรา ประไพพักตร์[1*]
[1]สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Atchara Praphaiphak[1*]
[1]Public Administration, Faculty of Humanities and Socirty, Phranakhon Rajabhat University

[*]E-mail: atchara.p@pnru.ac.th

Received: 2026-05-12
Revised: 2026-08-18
Accepted: 2026-09-14

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการออกแบบจัดทำผังมโนมติสำหรับสรุปเนื้อหาในวิชากฎหมายอาญาของนักศึกษา 2) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการใช้ผังมโนมติสำหรับพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ต่อการเรียนวิชากฎหมายอาญาด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 35 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพผังมโนมติ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายอาญา แบบประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการออกแบบจัดทำผังมโนมติ พบว่าการจัดโครงสร้างความคิดและการวิเคราะห์องค์ประกอบในการจำแนกองค์ประกอบความผิดอาญา ผู้เรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมายอยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 80% และการพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลทางกฎหมายมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นจาก 48.2 เป็น 89.6 คะแนน 2) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการใช้ผังมโนมติสำหรับพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 พบว่าทักษะการคิดเชิงวิพากษ์มีการพัฒนาสูงถึง 51.6% ทักษะการแก้ปัญหามีการพัฒนา 45.1% และทักษะความคิดสร้างสรรค์พัฒนา 45.7% ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีการพัฒนา 38.4% นักศึกษา 85.7% สามารถนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงผลงานได้ ลดเวลาอ่านกรณีศึกษาลดลง 37.8% แต่เข้าใจเพิ่มขึ้น 35.5% สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ผังมโนมติ ทักษะในศตวรรษที่ 21 กฎหมายอาญา รัฐประศาสนศาสตร์

ABSTRACT

The purpose of this study is to 1) investigate about the concept mapping design and implementation for learning How to summarize content in Criminal Law among Public Administration students, while aims at 2) measuring their learning achievement through that concept mapping towards developing their 21st-century skills in Crimin al Law. This study was a participatory action research methodology with 35 second-year students majoring in Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon

Rajabhat University. The research instruments were a concept map quality assessment rubric, criminal law achievement test, and 21st century skills assessment form. Data were analyzed through content analysis, percentage, mean and standard deviation.

The results shown that: 1) on concept map design of Criminal Law summary content the students having ability to link facts and legal principles were very good, with as many as 80% of the student get category satisfactory performance. The improvement in legal reasoning skills was substantial, increasing from 48.2 to 89.6 points. 2) Mean Learning Achievement in 21st century skills development through concept mapping, critical thinking skills were improved by 51.6%, problem-solving skill improved at 45.1% and creative thinking improved by 45.7%. 38.4% improvement in lifelong learning skills; and very impressively, 85.7% of students could revise their work based on feedback using a growth mindset. Efficient learning is evident from the 37.8% reduction in case study reading time along with a 35.5% increase in comprehension. These results show that learners are not passive recipients of knowledge, instead they have become active constructors of such knowledge.

Keywords: Concept Mapping, 21st Century Skills, Criminal Law, Public Administration

บทนำ

ในการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการบริหารและการปกครองบ้านเมืองสาขาหนึ่ง ที่เน้นในเรื่องของระบบราชการ หรือกิจการงานที่รัฐเป็นผู้ปฏิบัติจัดทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ มีลักษณะที่เป็นสังคมศาสตร์ประยุกต์ มีองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ จิตวิทยา มนุษยศาสตร์ จึงทำให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มี ลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ โดยหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มีแนวการจัดการศึกษาเป็นโครงสร้างของหลักสูตรประกอบไปด้วยการศึกษา 3 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มวิชากฎหมายการเมืองการปกครอง กลุ่มที่ 2 กลุ่มวิชาการบริหารการจัดการ กลุ่มที่ 3 กลุ่มวิชาพฤติกรรมองค์การ จึงเห็นได้ว่าวิชากฎหมายมีบทบาทสำคัญในการบริหารรัฐกิจหรือ การบริหารราชการ ทำให้นักบริหารงานภาครัฐและฝ่ายปฏิบัติต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่รอบด้านในการพัฒนาองค์การระบบราชการ การบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Thilao, 2018)

อนึ่งการเรียนวิชาการทางกฎหมายไม่ว่าแห่งสถานการศึกษาใด ๆ แล้ว ผู้เรียนมักยังต้องอาศัยเรียนด้วยวิธีการท่องจำทั้งตัวบทกฎหมาย คำตัดสินวินิจฉัย และ คำพิพากษาฎีกาต่าง ๆ อีกด้วย คำกล่าวข้างต้นถูกเขียนไว้ในหนังสือคำแนะนำนักศึกษากฎหมายของ ธานินทร์ กรัยวิเชียร และอภิชน จันทรเสน (2550) ข้อความในทำนองดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ซึ่งวิธีการสอนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้เรียน “ท่องจำ” บทกฎหมายเป็นหลัก ก็พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถจดจำเนื้อหารายวิชาได้อย่างแม่นยำ แต่หากผู้เรียนต้องเผชิญกับโจทย์ปัญหาที่เป็นข้อเท็จจริงทั้งในการสอบวัดผล และเมื่อผู้เรียนต้องไปฝึกงาน ผู้เรียนหลายคนกลับขาดความมั่นใจในการตอบคำถามทั้ง ๆ ที่คำถามและ หรือโจทย์ปัญหาเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้ศึกษามาแล้วก็ตาม นั่นอาจแปลความในเบื้องต้นได้ว่า วิธีการสอนแบบท่องจำนั้นทำให้ผู้เรียนสามารถเก็บรายละเอียดบทเรียนได้ แต่ไม่สามารถนำองค์ ความรู้ไปใช้ได้จริง

การจัดการศึกษาควรมีการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการเรียนการสอนจากการเรียนแบบท่องจำ เป็นการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดให้มากขึ้นเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถที่หลากหลายสำหรับศตวรรษที่ 21 และมีทักษะการคิดขั้นสูงโดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ จึงอาจกล่าวได้ ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน

ทักษะการคิดระดับสูง เพื่อจะช่วยเสริมสร้างเครื่องมือที่ผู้เรียนจะสามารถนำมาใช้ชีวิตในสังคมและการทำงานในอนาคตของผู้เรียนได้ (Djiwandono, 2013; Rezaei et al, 2011) โดย การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนมตินั้นมีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมายของ Ausubel (Ausubel, 1968) จะเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบในลักษณะที่เป็นโครงสร้างที่เรียกว่าโครงสร้างทางปัญญา ซึ่งผู้เรียนจะเชื่อมโยงความรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถสรุปอธิบาย จากความรู้ความเข้าใจได้

ในบริบทการเรียนรู้ทางกฎหมายร่วมสมัย มีงานวิจัยที่ยืนยันประสิทธิภาพของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ด้วยผังมโนมติอย่างต่อเนื่อง Deplano (2018) ศึกษาการใช้ผังมโนมติในการสอนกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครองระดับปริญญาตรี พบว่าผังมโนมติช่วยให้นักศึกษาเปลี่ยนจากการเรียนแบบท่องจำ (rote learning) ไปสู่การเรียนรู้อย่างมีความหมาย (meaningful learning) โดยเฉพาะในการทำความเข้าใจแนวคิดที่เป็นนามธรรมและซับซ้อน ขณะที่ Aslami et al. (2021) ยืนยันว่าการเรียนเชิงรุกด้วยผังมโนมติช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันได้อย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยเหล่านี้สะท้อนว่าการเรียนรู้เชิงรุกด้วยผังมโนมติเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาผู้เรียนวิชากฎหมายในปัจจุบัน

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจนำการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนมติ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนวิชากฎหมายเกิดกระบวนการเรียนรู้และมีทักษะในศตวรรษที่ 21 เรียกว่า เรียนอย่างเข้าใจ มากกว่าเรียนอย่างท่องจำ เพราะการท่องจำย่อมทำให้ลืมได้เมื่อเวลาผ่านไป แต่การเรียนให้เกิดความเข้าใจนั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้อย่างหลากหลาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบจัดทำแบบผังมโนมติสำหรับพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ในวิชากฎหมายอาญาของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
2. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการใช้ผังมโนมติสำหรับพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ต่อการเรียนวิชากฎหมายอาญาของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ปีการศึกษาที่1/2567 จำนวน 35 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยคือรายวิชากฎหมายอาญา ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ (หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565) ครอบคลุมหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา
3. ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนวิชากฎหมายโดยใช้เทคนิคผังมโนมติ

ตัวแปรตาม 2 ตัว คือ 1) ผลการออกแบบจัดทำผังมโนมติ และ 2) ผลสัมฤทธิ์ในการใช้ผังมโนมติสำหรับพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
5. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 รวม 15 สัปดาห์ (เดือนมิถุนายน–กันยายน 2567)

ทบทวนแนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในศตรวรรษที่ 21

แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ 2560 – 2579 (Office of the Education Council, 2017) ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษ ที่ 21 ประกอบด้วยทักษะที่เรียกตามคำย่อว่า 3Rs และ 8Cs เพื่อให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับ Bellanca และ Brandt (2010) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” (beyond content) ไปสู่การพัฒนาทักษะเพื่อการดำรงชีวิต โดยจัดกลุ่มทักษะสำคัญไว้ในกรอบ 8Cs ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันและภาวะผู้นำ การสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ การใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะอาชีพและการเรียนรู้ และความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นกรอบที่ผู้วิจัยนำมาใช้กำหนดตัวบ่งชี้ในการวัดและประเมินผล ผู้วิจัยจึงนำทักษะ 4C’s และทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2560 – 2579 (Office of the Education Council, 2017) มากำหนดเป็นตัวบ่งชี้สำหรับพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการวัดผลประเมินผลในกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชากฎหมายด้วยผังมนโนมติ โดยมี 4 ทักษะที่จำเป็นอย่าง ที่กำหนดเป็นตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา 2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 3) การทำงานร่วมกัน 4) ในการสื่อสารได้อย่างชัดเจน ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งทักษะเหล่านี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนวิชากฎหมายในการตีความสถานการณ์ ข้อมูล เหตุการณ์ การตัดสินใจ ข้อตกลง ความคิดเห็น กฎ กติกา ขั้นตอนปฏิบัติ การจำแนกประเภทการตีความประเด็นหลัก การวิเคราะห์ ให้ระบุได้ถึงจุดมุ่งหมายหรือข้อสรุปที่แท้จริง

2. แนวคิดผังมโนมติ

Novak and Cañas (2006) กล่าวว่า ผังมโนมติ คือ แผนภาพแทนความคิด ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีความหมายระหว่างความคิดรวบยอดต่าง ๆ โดยอยู่ในรูปของ ข้อความ ทั้งนี้ข้อความอาจเป็นกล่องความคิดรวบยอดสองอันหรือมากกว่านั้น ซึ่งมาเชื่อมโยงกันด้วย ถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ซึ่งการจัดการเรียนโดยใช้เทคนิคผังมโนมติจึงเป็นการรวบรวมความรู้มาจัดการอย่างเป็นระบบแล้วนำมโนมติเหล่านั้นมาเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย โดยจัดแนวคิดจากกว้างไปสู่เฉพาะเจาะจงในลักษณะลำดับชั้น (hierarchy) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับโครงสร้างความรู้เดิมได้ ในด้านการประเมินผล ผู้วิจัยใช้แนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ Anderson และ Krathwohl (2001: 214-217) ซึ่งเป็นการปรับปรุงจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ Bloom โดยจำแนกกระบวนการทางปัญญาเป็นลำดับขั้นตั้งแต่การจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า จนถึงการสร้างสรรค์ เป็นกรอบในการออกแบบแบบทดสอบและเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชากฎหมายอาญา

สรุปผลการทบทวนวรรนกรรมจากที่ศึกษา

ในงานวิจัยต่างประเทศ Hay & Proctor (2015) เสนอแนวคิดการใช้ผังมโนมติในการเรียนกฎหมาย (Law of Contract) กับนักศึกษากฎหมายปี 1 ที่นำมาช่วยกำหนดปัญหาทางกฎหมาย ส่งผลให้ความสามารถในการหาทางแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาเพิ่มขึ้น และ Aslami et al. (2021) ที่พบว่าการใช้ผังมโนมติช่วยพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์อย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับการบรรยาย

งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาศึกษาการใช้ผังมโนมติในรายวิชากลุ่มวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา หรือในบริบทการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ยังพบงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาการใช้ผังมโนมติเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

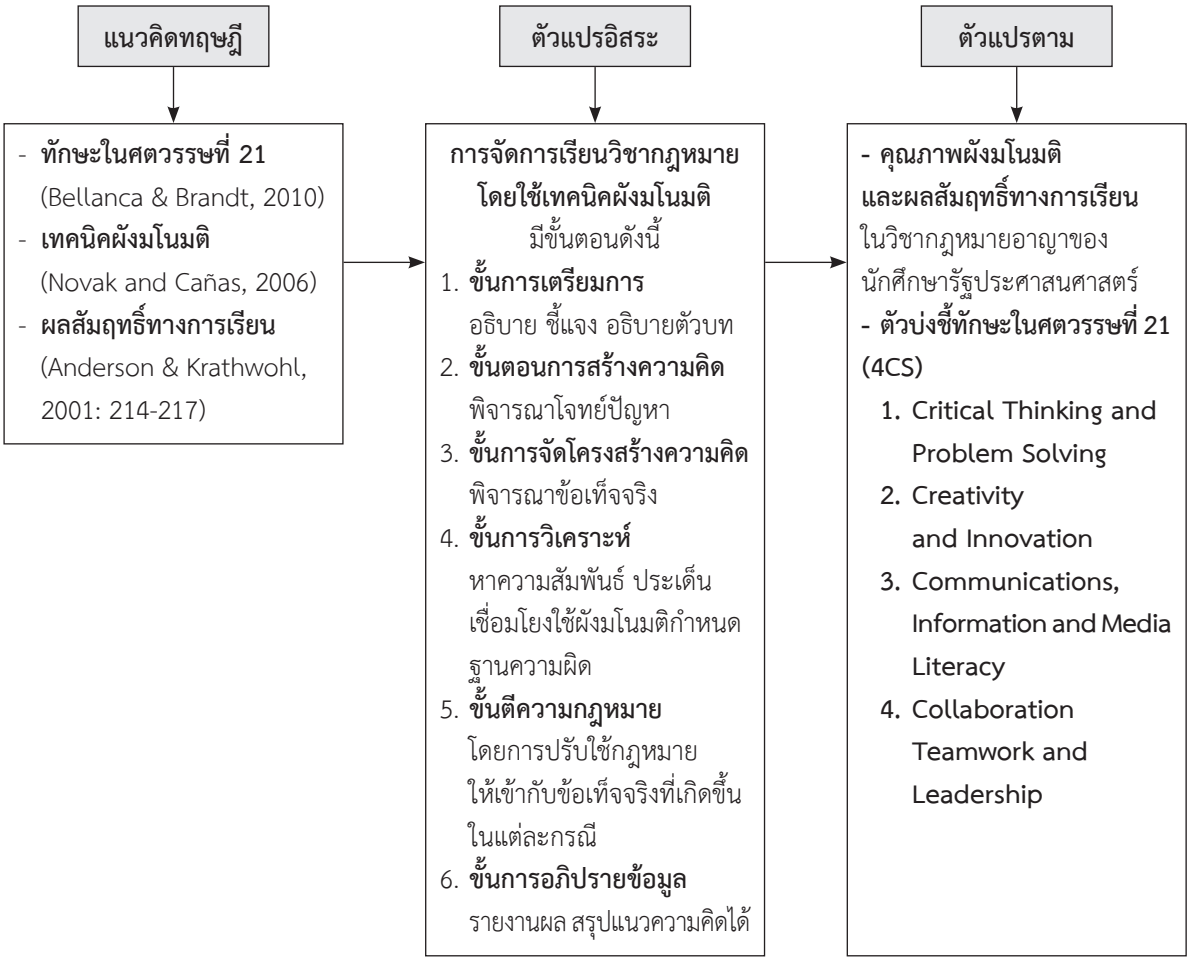
ในการเรียนวิชากฎหมายในบริบทไทย โดยเฉพาะการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมายและการจำแนกองค์ประกอบความผิด อันเป็นช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap) ที่การวิจัยครั้งนี้มุ่งเติมเต็ม

สมมติฐาน

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนมติ ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะที่ในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักศึกษาได้หรือไม่ได้ผลอย่างไร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในวิชากฎหมายอาญา ตามกรอบทักษะในศตวรรษที่ 21 ของ Bellanca และ Brandt (2010) โดยมีลักษณะการจัดการเรียนโดยใช้เทคนิคผังมโนมติคือการนำมโนมติมาเชื่อมโยงความรู้ (Novak and Cañas, 2006: 86-89) และแนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ Anderson และ Krathwohl (2001: 214-217) โดยมีตัวแปรต้นคือ การจัดการเรียนวิชากฎหมายโดยใช้เทคนิคผังมโนมติ และตัวแปรตามคือ ผลการออกแบบผังมโนมติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายอาญาและตัวบ่งชี้ทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยมุ่งแก้ปัญหาการเรียนวิชากฎหมายอาญาของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยนำหลักการและขั้นตอนแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1988: 169-170) ซึ่งประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติการ (Action) ขั้นการสังเกต (Observation) ขั้นการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)

ประชากรเป็นนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 35 คน กำหนดแบบเจาะจงจากประชากรทั้งหมดที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชากฎหมายอาญาในภาคเรียนดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้สอนในรายวิชานี้และประสงค์ศึกษาการพัฒนาของผู้เรียนทุกคนในชั้นเรียนเดียวกัน

ในด้านจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตามหลักจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ (Belmont Report) 3 ประการ ได้แก่ หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person) หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) และหลักความยุติธรรม (Justice) โดยมีกระบวนการขอความยินยอมโดยการบอกกล่าว (informed consent) ก่อนเริ่มดำเนินการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 ชุด ได้แก่

1) แบบประเมินคุณภาพผังมโนมติ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในรูปแบบ Rubric Score 4 ระดับ ครอบคลุม 4 ด้าน คือ ความถูกต้องของเนื้อหา (น้ำหนักร้อยละ 30) โครงสร้างและการจัดระเบียบ (ร้อยละ 25) การเชื่อมโยงแนวคิด (ร้อยละ 25) และความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 20)

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายอาญา และ

3) แบบประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาตามกรอบทักษะ 4C's/8Cs ของ Bellanca และ Brandt (2010) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 โดยใช้มาตรประมาณค่า 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาญา จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 2 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา การใช้ภาษา และความถูกต้อง โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.88 และค่าความเชื่อมั่นด้วยครอนบาค (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตลอด 15 สัปดาห์ โดยวัดผล 3 ระยะ คือ ก่อนเรียน หลังเรียนด้วยวิธีท่องจำ และหลังเรียนด้วยผังมโนมติ ร่วมกับการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน แบบติดตามความก้าวหน้าในการสร้างผังมโนมติ และแบบบันทึกการสะท้อนการเรียนรู้

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test แบบ dependent samples

ผลการศึกษา

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลออกแบบจัดทำแบบผังมโนมติในวิชากฎหมายอาญาของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์

1.1 ผลศึกษาคุณภาพผังมโนมติ

คุณภาพผังมโนมติของผังมโนมติของนักศึกษา จำนวน 35 คน วัดจากการทำชิ้นงานจากกรณีศึกษากฎหมายอาญา มีผลรวมค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 85.0 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 โดยแบ่งเป็นคะแนนรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพผังมโนมติของนักศึกษาจำแนกรายด้าน (N = 35)

ด้านการประเมิน	ค่าเฉลี่ย (คะแนน)	คะแนนเต็ม
ความถูกต้องของคำตอบ	26.3	30
โครงสร้างผังมโนมติ	21.3	25
การเชื่อมโยงความคิด	20.3	25
ความคิดสร้างสรรค์	16.7	20
รวม	**85.0**	**100**

จากตารางที่ 1 เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า คะแนนด้านความถูกต้องของคำตอบมีค่าเฉลี่ยที่ 26.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนนด้านโครงสร้างผังมโนมติมีค่าเฉลี่ยที่ 21.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 25 คะแนนด้านการเชื่อมโยงความคิดมีค่าเฉลี่ยที่ 20.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 25 และคะแนนด้านความสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยที่ 16.7 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20

ส่วนองค์ประกอบของผังมโนมติ พบว่านักศึกษา 35 คน สร้างผังมโนมติจากกรณีศึกษาใน 12 กรณี มีผลการสร้างผังมโนมติที่มีความซับซ้อน โดยมีการใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งแนวคิดหลัก แนวคิดรอง เส้นเชื่อม สี และสัญลักษณ์อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อแยกวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบ พบว่า แนวคิด 12 กรณี หลักใช้ เส้นเชื่อมโยง สี และสัญลักษณ์ได้อย่างหลากหลาย

1.2 ผลศึกษาข้อมูลขั้นตอนการสร้างความคิด

ผลการศึกษาข้อมูลขั้นตอนการสร้างความคิด โดยประเมินความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงกับการตีความกฎหมาย ของนักศึกษา 35 คน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงกับการตีความกฎหมาย

รายทักษะการแยกแยะข้อเท็จจริงกับการตีความ	จำนวนที่ทำได้ถูกต้อง (N = 35)	เปอร์เซ็นต์
1. แยกแยะข้อเท็จจริงได้	24 คน	68.6%
2. แยกแยะการตีความได้	23 คน	65.7%
3. แยกแยะได้ทั้งคู่	22 คน	62.9%

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินรายทักษะของนักศึกษา 35 คน พบว่านักศึกษา 24 คน สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงได้คิดเป็นร้อยละ 68.6 ซึ่งเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์กฎหมาย โดยมีนักศึกษา 23 คน สามารถตีความและวิเคราะห์ข้อกฎหมายได้ คิดเป็นร้อยละ 65.7% ซึ่งยากกว่าการแยกแยะข้อเท็จจริงเล็กน้อย และ มีนักศึกษา 22 คน สามารถแยกแยะได้ครบทั้งสองส่วนทั้งการแยกแยะข้อเท็จจริงกับการตีความกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 62.9% แสดงว่ามีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ที่สมบูรณ์

1.3 การพัฒนาการจัดโครงสร้างความคิด

ผลการประเมินพบว่าการจำแนกองค์ประกอบความผิดอาญา 4 ส่วน ได้แก่ ตัวบท ฝ่ายกระทำ ฝ่ายเสียหาย และ เจตนา ของนักศึกษา 35 คน และความสามารถในการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมาย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การจำแนกองค์ประกอบความผิดอาญาและการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมาย (N = 35)

ประเด็นการประเมิน	จำนวนที่ทำถูก (คน)	ร้อยละ
เข้าใจองค์ประกอบ “ตัวบท”	35	100.0
เข้าใจองค์ประกอบ “ฝ่ายกระทำ”	34	97.1
เข้าใจองค์ประกอบ “ฝ่ายเสียหาย”	31	88.6
เข้าใจองค์ประกอบ “เจตนา”	28	80.0
เชื่อมโยงได้ครบถ้วนและถูกต้อง	16	45.7
เชื่อมโยงได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	12	34.3
เชื่อมโยงได้บางส่วน	5	14.3
ยังเชื่อมโยงไม่ได้ ต้องพัฒนา	2	5.7

จากตารางที่ 3 พบว่านักศึกษามีความสามารถในเข้าใจองค์ประกอบ “ตัวบท”คิดเป็นร้อยละ 100 เข้าใจองค์ประกอบฝ่ายกระทำ 34 คน คิดเป็นร้อยละ 97.1 เข้าใจองค์ประกอบฝ่ายเสียหาย 31 คน คิดเป็นร้อยละ 88.6 และเข้าใจองค์ประกอบเจตนา 28 คน คิดเป็นร้อยละ 80 โดยผลภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 84.6 คะแนน

ส่วนความสามารถในการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมายในพบว่า มีนักศึกษา 16 คน สามารถเชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมายได้อย่างครบถ้วนและถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 45.7 รองลงมามีนักศึกษา 12 คน เชื่อมโยงได้ถูกต้องส่วนใหญ่ อาจมีจุดเล็ก ๆ ที่ต้องปรับปรุง แต่โดยรวมแล้วมีความเข้าใจที่ดีคิดเป็นร้อยละ 34.3% มีนักศึกษา 5 คน เชื่อมโยงข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมายได้บางส่วน ต้องการการแนะนำเพิ่มเติมในการมองเห็นความสัมพันธ์คิดเป็นร้อยละ 14.3 และมีนักศึกษา 2 คน ต้องพัฒนาเพราะยังไม่สามารถเชื่อมโยงได้ ต้องการการช่วยเหลือเฉพาะคิดเป็น ร้อยละ 5.7

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ต่อการเรียนวิชากฎหมายอาญาของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบทางสถิติสำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การทดสอบ	$\bar{X}$ (S.D.)	Min	Max	t-value	df	Sig. (2-tailed)	95% CI
Pre-test	52.34 (8.67)	41	62	-	34	-	-
Post-test	78.91 (6.25)	68	91	-	34	-	-
ผลต่าง	**26.57 (4.23)**	**26**	**37**	**18.47***	**34**	**.000**	**25.12, 28.02**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่านักศึกษามีผลคะแนนก่อนการใช้ผังมโนมติ 52.34 (S.D. = 8.67) คะแนน และเพิ่มขึ้นจากหลังการใช้ผังมโนมติพบว่าเป็น 78.91 (S.D. = 6.25) คะแนน ซึ่งผลการทดสอบ t-test for dependent samples แสดงค่า t เท่ากับ 18.47 โดยมีผล df เท่ากับ 34 และค่า Sig. เท่ากับ .000 ($p < .001$) ซึ่งน้อยกว่า .01 แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างสูง แสดงให้เห็นว่าการใช้ผังมโนมติมีผลกระทบเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างชัดเจนและมีความหมายทางปฏิบัติ

ความสม่ำเสมอของการพัฒนาเป็นสิ่งที่น่าสังเกต โดยนักศึกษาทุกคนมีคะแนนพัฒนาขึ้นอย่างน้อย 26 คะแนน และสูงสุด 37 คะแนน นักศึกษาที่มีการพัฒนาสูงสุดคือนักศึกษาที่มีคะแนนทดสอบก่อนเรียนต่ำที่สุด (45 คะแนน) แต่สามารถพัฒนาไปถึง 82 คะแนน (เพิ่มขึ้น 82.2%) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานลดลงจาก 8.67 เป็น 6.25 แสดงให้เห็นว่าไม่เพียงแต่คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น แต่ความแตกต่างระหว่างนักศึกษายังลดลงด้วย สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ผังมโนมติช่วยให้นักศึกษาที่มีความสามารถแตกต่างกันสามารถเรียนรู้ได้อย่างมี และช่วงความเชื่อมั่น 95% (95% CI: 25.12, 28.02) แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาค่าต่ำสุดคือ 25.12 และค่าสูงสุดคือ 28.02 คะแนนสะท้อนถึงขอบเขตที่ตัวอย่างตัวเลขนี้ถูกจำกัดด้วยความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% (ตารางที่ 4)

2.2 การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

ผลการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 วัดจากจากแบบประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับวัดระดับทักษะ 4C’s และทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีผลการประเมินดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 พร้อมการทดสอบทางสถิติ

ทักษะ	ก่อนการใช้ผังมโนมติ $\overline{X}$ (S.D.)	หลังการใช้ผังมโนมติ $\overline{X}$ (S.D.)	t-value	Sig. (2-tailed)	การพัฒนา
1. ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์	2.85 (0.74)	4.32 (0.56)	13.28*	** p < .001	+51.6%
2. ทักษะการสื่อสาร	2.92 (0.68)	4.18 (0.62)	11.75*	** p < .001	+43.2%
3. ทักษะการทำงานร่วมกัน	3.15 (0.71)	4.25 (0.58)	9.84*	** p < .001	+34.9%
4. ทักษะความคิดสร้างสรรค์	2.78 (0.83)	4.05 (0.71)	10.92*	** p < .001	+45.7%
5. ทักษะการแก้ปัญหา	2.95 (0.69)	4.28 (0.59)	12.45*	** p < .001	+45.1%
6. ทักษะการใช้เทคโนโลยี	3.28 (0.76)	4.15 (0.63)	7.68*	** p < .001	+26.5%
7. ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.05 (0.72)	4.22 (0.60)	10.32*	** p < .001	+38.4%
8. ทักษะการคิดเชิงระบบ	2.68 (0.81)	4.08 (0.67)	13.95*	** p < .001	+52.2%
รวม	**2.96 (0.74)**	**4.19 (0.62)**	**15.67***	**** p < .001**	**+41.6%**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 ผลการใช้ผังมโนมติมาพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมทั้ง 8 ด้านมีค่าเฉลี่ยก่อนใช้ผังมโนมติเท่ากับ 2.96 (S.D. = 0.74) และค่าเฉลี่ยหลังใช้ผังมโนมติมีเท่ากับ 4.19 (S.D. = 0.62) โดยผลการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 41.6 ผลการ และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าผังมโนมติส่งผลต่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t=15.67$, $p < .001$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อแยกผลรายด้านพบว่าทักษะที่มีการพัฒนาสูงสุดคือทักษะการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 52.2 จากค่าเฉลี่ยก่อนใช้ผังมโนมติ 2.68 (S.D. = 0.81) เทียบกับค่าเฉลี่ยหลังใช้ผังมโนมติ 4.08 (S.D. = 0.67) มีค่า t = 13.95 รองลงมาคือทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 51.6 จากค่าเฉลี่ยก่อนใช้ผังมโนมติ 2.85 (S.D. = 0.74) เทียบกับค่าเฉลี่ยหลังใช้ผังมโนมติ 4.32 (S.D. = 0.56) มีค่า t = 13.28 ผลประเมินนี้สะท้อนเรื่องของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการประเมินสถานการณ์อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Partnership for 21st Century Skills (2015) ที่เน้นว่าทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เป็นหนึ่งใน 4Cs ที่เป็นรากฐานของความสำเร็จในศตวรรษที่ 21

ทักษะ 4C’s ทั้งหมดมีการพัฒนาในระดับสูง ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 51.6% ทักษะความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 45.7 ทักษะการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 43.2% และทักษะการทำงานร่วมกันมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 34.9 โดยทักษะทั้งหมดมี ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของ Cohen (1988) และทักษะอื่น ๆ ที่พัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหามีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 45.1 ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.4 และทักษะการใช้เทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.5

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยและข้อค้นพบดังที่กล่าวมาในผลการวิจัยนั้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายเกี่ยวกับการใช้ผังมโนมติกับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาประศาสนศาสตร์ โดยแบ่งการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผังมโนมติเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง

1.1 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการคิดเชิงระบบ

ผลการวิจัยพบว่าทักษะการคิดเชิงวิพากษ์มีการพัฒนาสูงถึงร้อยละ 51.6 (จาก 2.85 เพิ่มเป็น 4.32) และทักษะการคิดเชิงระบบพัฒนาสูงสุดถึงร้อยละ 52.2% (จาก 2.68 เพิ่มเป็น 4.08) ผลลัพธ์นี้สะท้อนถึงแก่นสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการประเมินสถานการณ์อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Partnership for 21st Century Skills (P21, 2015) ที่เน้นว่าทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เป็นหนึ่งใน 4Cs ที่เป็นรากฐานของความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 การที่นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงจำแนกองค์ประกอบความผิดอาญา 4 ส่วน ได้แก่ ตัวบท ฝ่ายกระทำ ฝ่ายเสียหาย และเจตนา ในผังมโนมติ ไม่ได้เป็นเพียงผลตัวเลขที่วัดได้เท่านั้น แต่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของกระบวนการคิด จากการมองแบบเชิงเส้น (Linear Thinking) ไปสู่การคิดเชิงเครือข่าย (Network Thinking) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในโลกที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น และที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมายและตรวจสอบความก้าวหน้าของการเรียนรู้ นักศึกษาที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานจริง ซึ่งสอดคล้องกับ Facione, Facione, and Giancarlo (2000) ได้ให้นิยามการคิดเชิงวิพากษ์ว่าเป็นความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินข้อมูลหรือสถานการณ์โดยใช้วิธีการอุปนัยหรือนิรนัยภายใต้กรอบของตรรกศาสตร์ ผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษาสามารถกำหนดฐานความผิดได้ถูกต้องร้อยละ 91.4 แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและการประยุกต์ใช้หลักการทางกฎหมายอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับ Deplano (2018) ที่พบว่ากลุ่มที่ใช้ผังมโนมติในการเรียนกฎหมายมีคะแนนเชิงวิเคราะห์มีแนวโน้มสูงกว่า ตลอดจน Aslami et al. (2021) ที่พบว่านักศึกษาแพทย์ที่ได้รับการสอนผ่านผังมโนมติร่วมกับการจำลองสถานการณ์นั้น มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

1.2 การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่ามีการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหานั้นมีการการพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 45.1 และทักษะความคิดสร้างสรรค์ที่พัฒนาเกิดการพัฒนาร้อยละ 45.7 ผลนี้สอดคล้องกับ Sternberg (2010) ที่อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการผสมผสานระหว่างความรู้ ทักษะการคิด ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยกัน โดยการที่นักศึกษาสามารถออกแบบผังมโนมติที่มีความหลากหลาย โดยใช้สี และสัญลักษณ์ต่างๆ แสดงถึงการใช้ความคิดแบบแตกแขนงหรือกระจายศูนย์ (Divergent Thinking) ตามแนวคิดของ Guilford (1967) ที่เป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ และการที่นักศึกษาสามารถกำหนดฐานความผิดทางกฎหมายได้ถูกต้องสูงถึงร้อยละ 91.4% สะท้อนให้เห็นถึงทักษะการประยุกต์ใช้กฎหมายในสถานการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่การทำงานที่สามารถนำไปใช้ต่อหรือต่อยอดไปได้เรื่อย ๆ (Transferable Skills) ที่ Silva (2009) เน้นว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถนำไปใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Hay & Proctor (2015) ที่พบว่าการนำผังมโนมติในการเรียนกฎหมาย (Law of Contract) ช่วยเพิ่มความสามารถในการหาทางแก้ปัญหาทางกฎหมายเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาได้

ประเด็นที่ 2 การเปลี่ยนแปลงจากผู้รับความรู้สู่ผู้สร้างสรรค์ความรู้

2.1 การเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่าการเพิ่มขึ้นของคำถามเชิงวิพากษ์ระว่างทำผังมโนมติ และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพิ่มขึ้นโดยการเปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบรับฝ่ายเดียว (Passive Learning) มาเป็นการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Active Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้จากแบบรับ (Passive) ไปสู่แบบรุก

(Active) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Constructivism ของ Ausubel (1968) ที่เน้นว่าความรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเองผ่านประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์ และสอดคล้องกับ Novak และ Cañas (2006) อธิบายว่าผังมโนมติเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (meaningful learning) โดยช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดต่าง ๆ และสามารถสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น ผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษามีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญแสดงให้เห็นว่าผังมโนมติช่วยให้นักศึกษาเป็นผู้กำหนดโครงสร้างความรู้ของตนเอง เลือกวิธีการเชื่อมโยงความคิด และแสดงออกด้วยวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Johnson and Johnson (2018) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ออกแบบกระบวนการและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผังมโนมติจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่หนุนให้ผู้เรียนเปลี่ยนสถานะจากผู้รับความรู้มาเป็นเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

2.2 การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

ผลวิจัยพบว่ามีการพัฒนาทักษะการสื่อสารมีการพัฒนาถึงร้อยละ 43.2 และทักษะการทำงานร่วมกันมีการพัฒนาร้อยละ 34.9 แม้จะดูเหมือนต่ำกว่าทักษะการคิดในด้านอื่นๆ แต่อันที่จริงแล้วเป็นผลมาจากนักศึกษามีพื้นฐานทักษะนี้ดีอยู่แล้วจากผลทดสอบก่อนการใช้ผังมโนมติ ซึ่ง Partnership for 21st Century Skills (2015) ได้แบ่งทักษะการสื่อสารออกเป็น 4 มิติหลัก คือ การสื่อสารด้วยวาจา การสื่อสารด้วยการเขียน การสื่อสารไม่ใช่คำพูด และการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า 1) ความชัดเจนในการอธิบายมีค่าเฉลี่ย 4.3/5.0 แสดงว่านักศึกษาสามารถถ่ายทอดความคิดที่ซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบ 2) การให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ร้อยละ 91.4 สะท้อนทักษะการสื่อสารเชิงวิพากษ์ และ 3) การรับข้อเสนอแนะได้เหมาะสมร้อยละ 88.6 แสดงถึงปัญญาทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ที่ Pink (2009) เน้นว่าเป็นทักษะสำคัญในการทำงานร่วมกันในยุคใหม่ อนึ่ง Jenkins et al. (2009) อธิบายแนวคิด “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม “ (Participatory Culture) ว่าการสื่อสารในยุคปัจจุบันไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดข้อมูล แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายร่วมกัน การที่นักศึกษาสามารถนำเสนอผังมโนมติ รับฟังข้อเสนอแนะ และปรับปรุงผลงาน มีค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 85.7 สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้แบบชุมชน และ Johnson and Johnson (2018) อธิบายว่าการทำงานร่วมกันในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นกระบวนการที่สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันอย่างเป็นบวก มีความรับผิดชอบร่วมกัน และมีการปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของกันและกัน ผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษาสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสะท้อนถึงการพัฒนาทักษะนี้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Deplano (2018) ที่นำผังมโนมติมาใช้เป็นองค์ประกอบหลักของกิจกรรมการเรียนแบบกลุ่มย่อยในวิชากฎหมายระดับปริญญาตรี ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้อภิปราย ซักถาม และร่วมกันจัดโครงสร้างความคิด อันเป็นการฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจเนื้อหากฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติในการวิจัยครั้งนี้

1.1 สำหรับผู้สอนการเตรียมการสอน การวางแผนบทเรียน การออกแบบกิจกรรมการเรียนให้มีการสร้างผังมโนมติเป็นขั้นตอน เริ่มจากผังง่าย ๆ ไปสู่ผังที่ซับซ้อน

1.2 สำหรับผู้สอนการสร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและไม่เครียด

1.3 สำหรับผู้สอนการให้ข้อมูลป้อนกลับ โดยให้ข้อมูลป้อนกลับที่เฉพาะเจาะจงและสร้างสรรค์ทันทีหลังจากนักศึกษาสร้างผัง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของผังมโนมติกับเครื่องมือการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การใช้กรณีศึกษา การจำลองสถานการณ์ หรือการเรียนรู้ผ่านเกม

2.2 ควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการคิดของนักศึกษาขณะสร้างผังมโนมติ

เอกสารอ้างอิง

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). **A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives.** New York, NY: Longman.

Aslami, M., Dehghani, M., Shakurnia, A., Ramezani, G., & Kojuri, J. (2021). Effect of concept mapping education on critical thinking skills of medical students: A quasi-experimental study. **Ethiopian Journal of Health Sciences, 31**(2), 409–418. https://doi.org/10.4314/ejhs.v31i2.24

Ausubel, D. P. (1968). **Educational psychology: A cognitive view.** New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.

Bellanca, J., & Brandt, R. (Eds.). (2010). **21st century skills: Rethinking how students learn.** Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Cohen, J. (1988). **Statistical power analysis for the behavioral sciences** (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Deplano, R. (2018). Using concept maps in law schools to foster meaningful learning: Evidence from a pilot study. **Journal of Learning and Teaching in Higher Education, 1**(2).

Djiwandono, P. I. (2013). Critical thinking skills for language students. **TEFLIN Journal, 24**(1), 32–47.

Facione, P. A., Facione, N. C., & Giancarlo, C. A. (2000). The disposition toward critical thinking: Its character, measurement, and relationship to critical thinking skill. **Informal Logic, 20**(1), 61–84.

Guilford, J. P. (1967). **The nature of human intelligence.** New York, NY: McGraw-Hill.

Hay, D. B., & Proctor, M. (2015). Concept maps which visualise the artifice of teaching sequence: Cognition, linguistic and problem-based views on a common teaching problem. **Knowledge Management & E-Learning, 7**(1), 36–55.

Jenkins, H., Purushotma, R., Weigel, M., Clinton, K., & Robison, A. J. (2009). **Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century.** Cambridge, MA: MIT Press.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2018). Cooperative learning: The foundation for active learning. In S. M. Brito (Ed.), **Active learning: Beyond the future** (pp. 59–71). London, England: IntechOpen. https://doi.org/10.5772/intechopen.81086

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). **The action research planner** (3rd ed.). Geelong, Australia: Deakin University Press.

Kraivichien, T., & Chantharasen, A. (2007). **Advice for law students** [in Thai]. Bangkok, Thailand: Thammasat University Press.

Novak, J. D., & Cañas, A. J. (2006). **The theory underlying concept maps and how to construct and use them** (Technical Report IHMC CmapTools 2006-01 Rev 01-2008). Pensacola, FL: Institute for Human and Machine Cognition.

Office of the Education Council. (2017). **National education plan B.E. 2560–2579 (2017–2036)** [in Thai]. Bangkok, Thailand: Office of the Education Council.

Partnership for 21st Century Skills. (2015). **P21 framework definitions.** Columbus, OH: Battelle for Kids.

Pink, D. H. (2009). *Drive:* **The surprising truth about what motivates us.** New York, NY: Riverhead Books.

Rezaei, S., Derakhshan, A., & Bagherkazemi, M. (2011). Critical thinking in language education. **Journal of Language Teaching and Research, 2**(4), 769–777.

Silva, E. (2009). Measuring skills for 21st-century learning. **Phi Delta Kappan, 90**(9), 630–634.

Sternberg, R. J. (2010). Teaching for creativity. In R. A. Beghetto & J. C. Kaufman (Eds.), **Nurturing creativity in the classroom** (pp. 394–414). New York, NY: Cambridge University Press.

Thilao, P. (2018). **Introduction to public administration** [in Thai]. Bangkok, Thailand: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

MANAGEMENT OF ELDERLY ALLOWANCE IN KHLONG SAM SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, KHLONG LUANG DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

ดาราพร ธนศรีสงวน[1*] นุชนภา ภู่โต[2] วิระศักดิ์ ฮาดดา[3] และ ณัฏฐา เกิดทรัพย์[4]
[1, 2, 3, 4]สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Daraphon Tanasrisanguan[1*], Nuchnapa Phuto[2], Wirasak Hadda[3] and Natta Kertsup[4]
[1, 2, 3, 4]Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University

[*]E-mail: daraphontana@gmail.com

Received: 2025-01-20
Revised: 2025-08-21
Accepted: 2026-09-22

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 3) แนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้วยการแจกแบบสอบถามประชากรที่ใช้ในการวิจัยและผู้สูงอายุในตำบลคลองสาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยอาศัยสัดส่วน ส่วนเชิงคุณภาพด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นายก ปลัด รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ $\overline{X}$ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปตีความ สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความสมบูรณ์ของชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.96) 2) ความมั่นคงทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90) 3) การทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ไม่แตกต่างกัน และค่าความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านร่างกาย (r = .722**) ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงกับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และ 4) แนวทางการจัดการผู้สูงอายุบางรายประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัย เนื่องจากไม่มีลูกหลานดูแลอย่างสม่ำเสมอผู้สูงอายุบางคนพอใจที่จะไปอยู่สถานสงเคราะห์

คำสำคัญ: องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม การจัดการเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The objectives of this research were to examine: (1) the management of the elderly living allowance, (2) the factors influencing the management of the elderly living allowance, and (3) the proposed guidelines for managing the elderly living allowance in Khlong Sam Subdistrict Administrative Organization, Khlong Luang District, Pathum Thani Province. The study employed a mixed-methods approach. The quantitative data were collected through questionnaires distributed to 398 elderly residents

in Khlong Sam Subdistrict, selected using stratified random sampling based on proportional allocation. The qualitative data were obtained through in-depth interviews with key informants, including the mayor, the chief executive, and deputy executives of the Subdistrict Administrative Organization. The statistical tools used for data analysis included frequency, percentage, mean ($\overline{X}$), standard deviation, t-test, F-test, and Pearson's correlation coefficient. Qualitative data were analyzed through content analysis and interpretative summary. The research findings revealed that: (1) the aspect of life completeness was rated at the highest level ($\overline{X}$ = 4.96); (2) social security was also rated at the highest level ($\overline{X}$= 4.90); (3) hypothesis testing showed no significant differences in opinions on elderly allowance management across different personal factors, while the physical condition factor had a high positive correlation with allowance management (r = .722**); and (4) some elderly individuals faced housing problems due to the lack of consistent care from family members, and some expressed a preference for residing in welfare institutions.

Keywords: Khlong Sam Subdistrict Administrative Organization, Elderly Allowance Management, Elderly People

บทนำ

โครงการสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุหรือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นการ ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่งและไม่มีรายได้ โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแห่งแรกในปี พ.ศ. 2496 และมีการพัฒนาบริการต่าง ๆ เช่น ศูนย์บริการผู้สูงอายุ และกองทุนส่งเสริมกิจการผู้สูงอายุที่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2527 อย่างไรก็ตาม กองทุนในช่วงแรกยังมีข้อจำกัดในการช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนอย่างครอบคลุม กรมประชาสงเคราะห์จึงปรับปรุงให้กองทุนช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนและขาดผู้อุปการะได้ดีขึ้น ในปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้อนุมัตินโยบายให้สวัสดิการเป็นเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุรายเดือนเริ่มต้น ที่รายละ 200 บาท และเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังในรัฐบาลสมัยนายชวน หลีกภัย โดยใช้ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินโครงการ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุกพื้นที่ (Thotham, Phosing and Krittiyachoti, 2018) ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

ในปี พ.ศ. 2546 งบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้โอนจากกรมประชาสงเคราะห์ไปยังกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ระเบียบเดิมร่วมกับแนวทางใหม่ที่มุ่งส่งเสริมผู้สูงอายุที่ขาดแคลนรายได้หรือไม่สามารถดูแลตัวเองได้ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในปี พ.ศ. 2549 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้รับการปรับเพิ่มเป็น 500 บาทต่อเดือน ขยายครอบคลุมผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ต่อมานโยบายได้ปรับเป็นแบบขั้นบันได โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-90 ปีขึ้นไปได้รับเงิน 600-1,000 บาทต่อเดือน นโยบายนี้มีความต่อเนื่องและได้รับงบประมาณที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นทุกปี เป็นนโยบายสวัสดิการสังคมที่มุ่งสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ (Salabsi and Wattanapongsiri, 2022) เนื่องจากในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีอัตราการเกิดลดลงเหลือเพียง 6.1 แสนคน ขณะที่จำนวนผู้สูงอายุอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็น 1.3 ล้านคนและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ต้องศึกษาเรื่องเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

สมมติฐาน

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพมีความสัมพันธ์กับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. ได้แนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ การศึกษา เป็นต้น ตัวแปรต้น ได้แก่ ด้านร่างกายด้านความสมบูรณ์ของชีวิต ด้านจิตใจ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคงทางสังคม และด้านการศึกษาด้านจิตใจ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคงทางสังคม และด้านการศึกษา

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 พื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

2.2 ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 79,740 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ปลัด รองปลัด ผู้ช่วยเจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 16 คน

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2566 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ.2567

ทบทวนแนวคิด

ผู้วิจัยได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ 2) แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางกิจกรรมหรือการกระทำที่รัฐบาลตัดสินใจและกำหนดล่วงหน้า เพื่อชี้นำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีหลายผู้ให้ความหมายที่คล้ายกัน โดยมีผู้ให้ความหมายที่คล้ายกันไว้ ดังนี้

Lasswell and Kaplan (1970 : 71) ให้ความหมายไว้ว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย ค่านิยม และแนวทางการปฏิบัติของโครงการรัฐ โดยกิจกรรมหรือโครงการเหล่านั้นต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม และใช้แนวทางที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

Greenwood (1965) ให้นิยามของคำว่า นโยบายสาธารณะว่า “เป็นการตัดสินใจเบื้องต้นที่กำหนดแนวทางกว้าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด”

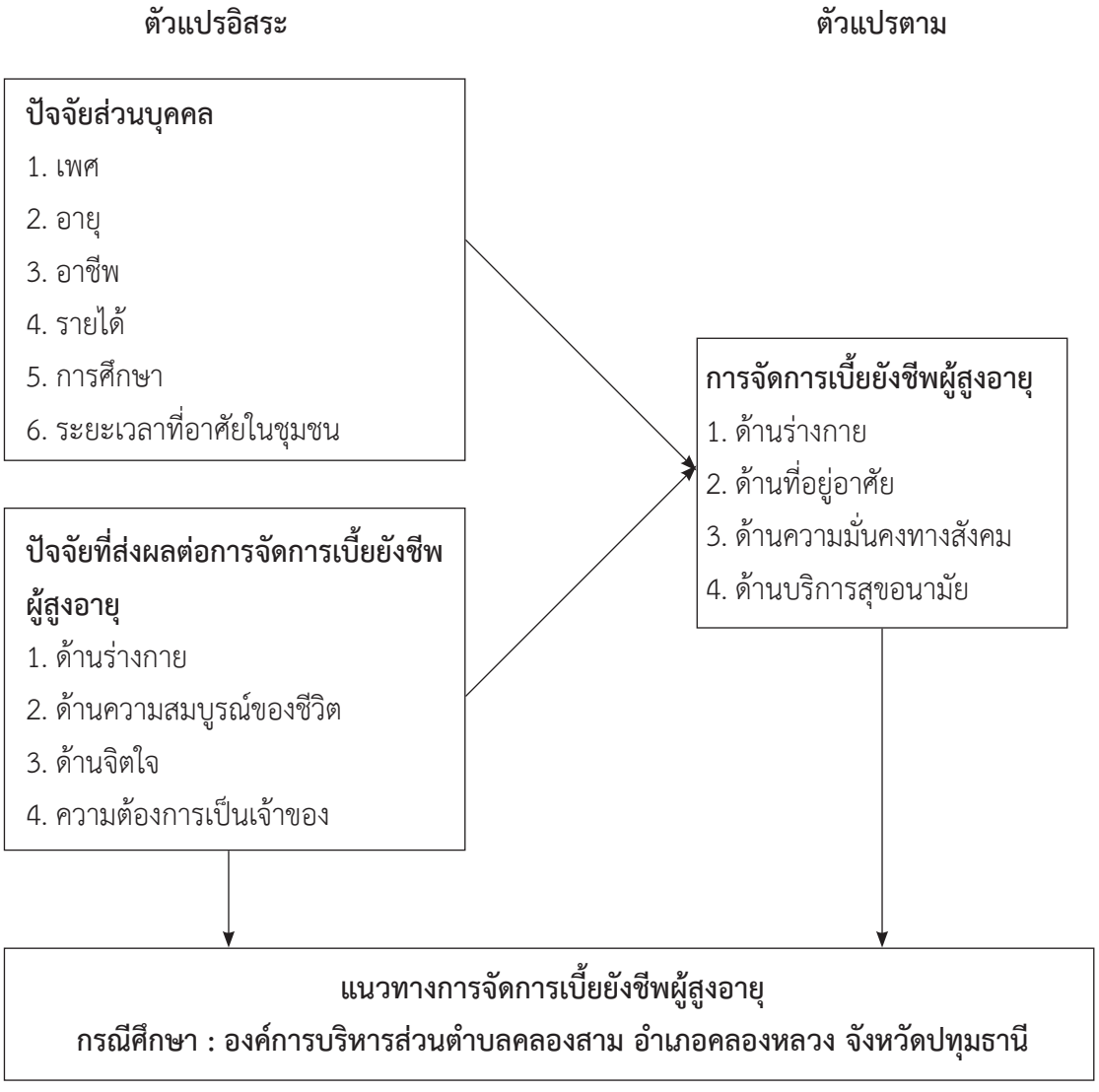
2. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ ผู้สูงอายุ คือ คนที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายของชีวิต คือ บุคคลที่มีอายุ 60-65 ปีขึ้นไป โดยมีผู้ให้ความหมายที่คล้ายกันไว้ ดังนี้

Rodarom (2011) สรุปความหมายว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีความสัมพันธ์กัน และแต่ละคนจะมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันตามปัจจัยแวดล้อมของตนเอง

Nawaka (2013) สรุปความหมายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจที่เสื่อมลง และบทบาททางสังคมรวมถึงกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง

โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (Santawanlim, 2021) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลความสำเร็จของการนำนโยบายเบี้ยผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือมีความสำเร็จในระดับมากที่สุด และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง, ทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน และมาตรฐานของนโยบาย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 79,740 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ด้วยวิธีการใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 398 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยอาศัยสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหรือผู้ที่มีตำแหน่ง กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 16 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสอบถามในประเด็นของการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม และแนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 5 ระดับ 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือด้วยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาข้อมูลประกอบไปด้วย ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือของการวิจัย โดยมีรูปแบบการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างปลายเปิด

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) โดยทดลองใช้กับผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.7 ซึ่งในการวิจัยนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.984 และ 3) การนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ด้านความเที่ยงตรง โดยผู้ทรงคุณวุฒิช่วยพิจารณาแก้ไขภาษา แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบแล้วไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) หลังจากได้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพและนำไปทดลองใช้แล้ว 2) ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเองและนำข้อมูลที่ได้ในการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และ 3) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลคือ ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้สถิติจำนวน (N) และร้อยละ (%) ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสามและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี คำนวณหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นหลายข้อและรายด้านโดยใช้วิธีการหาค่าทางสถิติและการแปลความหมายโดยการนำค่าเฉลี่ย หลายข้อมาเทียบกับเกณฑ์เพื่อหาระดับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ส่วน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การจัดการหมวดหมู่สัมภาษณ์และการตีความหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยใช้การจัดหมวดหมู่คำสัมภาษณ์และการตีความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยพิจารณาความเหมือน ความแตกต่างของสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจัดหมวดหมู่ให้ได้ประเด็นหลักรองสภาพทั่วไปของแนวทางในการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปตามประเด็นที่ศึกษา

7. การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย 1) การทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ที่มีตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศของผู้อาศัยในตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยใช้ t-test และทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่มีตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ F-test

(One Way Anova) และ 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในตำบลคลองสาม ใช้สถิติ Pearson product-momemt correlation coefficient โดยกำหนดในสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีรายละเอียดดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 1 (0.70- 0.90) แสดงว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (ถ้าสูงกว่า 0.90 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 0.50 (0.30-0.70) แสดงว่ามีความสัมพันธ์ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ค่าสัมประสิทธิ์เข้าใกล้ 0.00 (0.30 และต่ำกว่า) แสดงว่ามีความสัมพันธ์อยู่ที่ระดับต่ำค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น 0.00 แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์กันค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์เข้าใกล้ (-0.70)-(-0.90) แสดงว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ(ถ้าต่ำกว่า-0.90ถือว่าอยู่ในระดับต่ำมากที่สุด) ค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ -0.50 (-0.30) - (-0.70) แสดงว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำปานกลาง ค่าสัมประสิทธิ์เข้าใกล้ -0.01 (-0.30) -(0.01) แสดงว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

จากการวิจัยการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นหญิง ร้อยละ 55.3 และชาย ร้อยละ 44.7 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60-65 ปี ร้อยละ 36.2 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 53.4 ส่วนใหญ่ มีระดับอาชีพดูแลบุตรหลาน/งานบ้าน ร้อยละ 27.1 และส่วนใหญ่มีระดับรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 42.5 ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.93, S.D.= 0.26) เมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสมบูรณ์ของชีวิต ($\overline{X}$ = 4.96, S.D.= 0.20) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความต้องการเป็นเจ้าของ ($\overline{X}$ = 4.94, S.D.= 0.25) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านจิตใจ ($\overline{X}$ = 4.91, S.D.= 0.33) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านร่างกาย ($\overline{X}$ = 4.91, S.D.= 0.32) อยู่ในระดับมากที่สุด

3. การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พบว่า อยู่ในระดับ ($\overline{X}$ = 4.90, S.D.= 0.31) เมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัย พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตราฐานภาพรวมการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความมั่นคงทางสังคม ($\overline{X}$ = 4.92, S.D.= 0.34) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านที่อยู่อาศัย ($\overline{X}$ = 4.90, S.D.= 0.53) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านสุขภาพ ($\overline{X}$ = 0.30, S.D.= 0.30) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านบริการสุขอนามัย ($\overline{X}$ = 4.89, S.D.= 0.38) อยู่ในระดับมากที่สุด

4. การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลโดยรวมไม่แตกต่างกัน

5. ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านความสมบูรณ์ของชีวิต ด้านจิตใจ ด้านความต้องการเป็นเจ้าของ มีความสัมพันธ์บวกกับการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 พบว่า

5.1 ด้านร่างกาย มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านสุขภาพ อยู่ในระดับสูง (r = .722**) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับสูง (r = .680**) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านบริการสุขอนามัย อยู่ในระดับสูง (r = .680**) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านความมั่นคงทางสังคม ในระดับสูง (r = .676**)

5.2 ด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านความมั่นคงทางสังคม อยู่ในระดับสูง (r = .776**) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับสูง (r = .724**) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านสุขภาพ อยู่ในระดับสูง (r = .614**) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านบริการสุขอนามัย อยู่ในระดับสูง (r = .603**)

5.3 ด้านความต้องการเป็นเจ้าของ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้าน อยู่ในระดับสูง (r = .666**) รองลงมา มีความสัมพันธ์กับด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับสูง (r = .567**) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านสุขภาพ อยู่ในระดับสูง (r = .564**) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านบริการสุขอนามัย อยู่ในระดับสูง (r = .411**)

5.4 ด้านความสมบูรณ์ของชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านความมั่นคงทางสังคม อยู่ในระดับสูง (r = .645**) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับสูง (r = .555**) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง (r = .472**) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านบริการสุขอนามัย อยู่ในระดับปานกลาง (r = .450**)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการลงทะเบียนเพื่อรับเบี้ยยังชีพ โดยมักให้ลูกหลานเป็นผู้ลงทะเบียนให้ การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐจัดขึ้นมีผลดี เพราะพวกเขาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากกิจกรรมนั้น ส่วนด้านทัศนคติ ผู้สูงอายุยอมรับการเปลี่ยนแปลงในร่างกายที่ไม่แข็งแรงเหมือนก่อน และเข้าใจลูกหลานที่อาจละเลยการดูแล เพราะลูกหลานมีภารกิจของตัวเอง ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุสนใจที่จะเรียนรู้วิธีการดูแลร่างกาย อาหารการกิน และการออกกำลังกายที่เหมาะสม โดยไม่ทำให้ตนเองบาดเจ็บ

อภิปรายผล

การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการพัฒนา รวมถึงการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม โดยมุ่งตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พร้อมทั้งเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด สอดคล้องกับ Rungsee and Wongliang (2021) กล่าวว่า ภาครัฐมีนโยบายดูแลผู้สูงอายุหลายด้าน รวมถึงการจ่ายเบี้ยยังชีพหลังจากถ่ายโอนภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม พบปัญหาด้านการปฏิบัติ เช่น ความสับสนจากกฎระเบียบที่ซับซ้อน ขาดข้อมูลทำให้บางคนไม่ขึ้นทะเบียนทันเวลา และเบี้ยยังชีพไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น แนวทางแก้ไขคือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้กว้างขวาง ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่มีข้อมูลในทะเบียนราษฎร์ และปรับอัตราเบี้ยยังชีพให้เหมาะสมกับค่าครองชีพ ยังสอดคล้องกับ Saengthongchai (2015) การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุสู่ปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผลของนโยบายปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันในทุกประเด็นเกี่ยวกับการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ เช่น กระบวนการดำเนินงาน, งบประมาณ ระเบียบ และการจ่ายเงินแบบขั้นบันได

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กัน หากร่างกายป่วยจิตใจก็ป่วยด้วย สอดคล้องกับ Bupphachart, Supruangthong and Rattanasoempong (2021) รูปแบบความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การอยู่อาศัยกับบุตรหลานโดยตรง 2) การอยู่อาศัยตามลำพังหรืออยู่คู่สามีภรรยา แต่ไม่ไกลจากบุตรหลานมากนัก และ 3) การอยู่อาศัยตามลำพังหรืออยู่คู่สามีภรรยา และอยู่ไกลจากบุตรหลาน ทั้งสามรูปแบบมีความสัมพันธ์กับการส่งเงินและการดูแลจากบุตรหลาน ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมความกตัญญูในสังคมไทย ยังสอดคล้องกับ Santawanlim (2022) ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือมีความสำเร็จในระดับสูงที่สุด โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง, ทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน, และมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งสามารถทำนายความสำเร็จได้ถึง 80% (R2 = 0.800)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า แนวทางการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถ ดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการ ขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สอดคล้องกับ Phomeuan (2019) กล่าวว่า เทศบาลตำบลหาดกรวดดำเนินนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยฝ่ายสวัสดิการสังคมดูแลนโยบาย และฝ่ายกองคลังรับผิดชอบด้านงบประมาณที่จัดสรรจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ปีละ 3 ไตรมาส ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สูงอายุและช่วงอายุ เทศบาลกำหนดให้สำนักงานเทศบาลเป็นสถานที่รับขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุ และใช้ศูนย์กลางหมู่บ้านเป็นจุดรับเงินเบี้ยยังชีพ โดยมีวัสดุอุปกรณ์จากเทศบาลและสถานที่ในหมู่บ้าน ปัญหาที่พบคือบุคลากรไม่เพียงพอและงบประมาณไม่เพียงพอ ซึ่งแก้ไขโดยการใช้เจ้าหน้าที่อาสาช่วยและใช้เงินของเทศบาลมอบให้ผู้สูงอายุ ก่อนรวบรวมหลักฐานขอเบิกงบจากส่วนกลางในภายหลัง สอดคล้องกับ Suwannanual, et al. (2022) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2535 ภายใต้รัฐบาลนายชวน หลีกภัย โดยเป็นสวัสดิการสำหรับผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ดำเนินการผ่านกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจ่ายตามมติคณะรัฐมนตรีปี พ.ศ. 2554 ในรูปแบบขั้นบันไดตามอายุ ซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุข้าราชการบำนาญด้วย ผู้สูงอายุมีรูปแบบการอยู่อาศัย 3 แบบ ได้แก่ อยู่ร่วมกับบุตรหลาน อยู่ลำพังแต่ใกล้บุตรหลาน และอยู่ลำพังไกลจากบุตรหลาน ซึ่งสะท้อนค่านิยมความกตัญญูในสังคมไทยที่บุตรหลานส่งเสียและดูแลตามรูปแบบการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุควรเสริมสร้างความปลอดภัย การจัดที่อยู่อาศัย การไฟฟ้าการประปา การมูลขยะและการดูแลผู้ป่วยในชุมชน

2. การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจัดหากิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วม เพื่อเรียนรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายและการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ

3. การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพื่อทำความเข้าใจในด้านความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในสังคมของแต่ละคน

4. การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องใช้ชีวิตคนเดียวลำพัง และจัดหากิจกรรมให้ทำเพื่อที่จะได้ไม่เหงา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารการเงินของโครงการการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
2. ควรศึกษานโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ไปจัดการอย่างไร
3. การจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุควรมีการจัดการ หรือปฏิบัติอย่างไร

REFERENCES

Bupphachart, N., Subruangthong, W., & Rattanasoempong, M. (2021). Implementation of elderly allowance policy by Phothru Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Lopburi Province. **Journal of Humanities and Social Sciences, Southeast Asia University**, **5**(2), 190–203.

Greenwood, W. T. (1965). **Management and organizational behavior: An interdisciplinary approach**. Ohio, OH: South-Western Publishing.

Lasswell, H. D., & Kaplan, A. (1970). **Power and society**. New Haven, CT: Yale University Press.

Nawaka, S. (2012). **The welfare needs of the elderly in Aoluek Tai Subdistrict Administrative Organization, Aoluek District, Krabi Province.** (Independent study, Master of Public Administration). Valaya Alongkorn Rajabhat University, Pathum Thani, Thailand.

Photmuean, S. (2020). **Implementation of elderly allowance policy: A case study of Hat Kruat Municipality, Mueang District, Uttaradit Province.** (Undergraduate thesis, Political Science and Public Administration). Naresuan University, Phitsanulok, Thailand.

Rodarom, J. (2011). **Elderly satisfaction with social welfare management of Khlong Kio Subdistrict Administrative Organization, Ban Bueng District, Chonburi Province**. (Master's thesis in Political Science). Burapha University, Chonburi, Thailand.

Rungsi, P., & Wongliang, T. (2021). Implementation of elderly allowance policy in Ranong Municipality, Ranong Province. **Ramphibanni Journal of Humanities and Social Sciences**, **2**(2), 58–66.

Saengthongchai, P. (2015). **Policy implementation of the elderly allowance: A case study of Rayong Municipality**. Bangkok, Thailand: Rangsit University.

Salabsee, S., & Wattanapongsiri, P. (2022). Policy analysis of Thailand's elderly allowance. **Panya Phatthana Social Science Journal**, **4**(3), 253–262.

Santawalim, C. (2021). **Policy implementation factors of the elderly allowance: A case study of Na Kluea Subdistrict Administrative Organization**. In Independent Research Collection, Master of Public Administration. Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand.

Suwannanuan, P., Theerathampimon, P., Nikom, P. (Nachom), & Nikom, P. (Paksi). (2022). Public policy: A case study of elderly allowance in local administrative organizations. **Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal, Nakhon Si Thammarat Campus**, **9**(9), 361–374.

Thotham, B., Phosings, P., & Kritiyachoti, C. (2018). Implementation of elderly allowance policy. **Academic Journal of Sisaket Rajabhat University**, **12**(3), 149–158.

การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการจากการใช้ Business Model Canvas ของนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ

ENTREPRENEURIAL LEARNING OUTCOMES FROM BUSINESS MODEL CANVAS–BASED LEARNING AMONG NON-BUSINESS UNDERGRADUATE STUDENTS

สืบวงศ์ กาฬวงศ์[1] ศศิวิมล บูรณรักษ์[2*] นิรัตน์ เพชรรัตน์[3] และ ภราดร กาญจนสุธรรม[4]
[1, 6]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร
[2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
[3]นักวิชาการอิสระ

Suebwong Kalawong[1] Sasiwimol Buranarak[2*] Nirat Pechrat[3] and Paradorn Karnchanasutham[4]
[1, 6]Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University
[2]Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Krungthep
[3]Independent Scholar

[*]E-mail: sasiwimol.b@mail.rmutk.ac.th

Received: 2026-04-08
Revised: 2026-09-13
Accepted: 2026-09-15

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการภายหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ Business Model Canvas และ 2) เปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ จำนวน 28 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจต่อธุรกิจ 2) ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ และ 3) ความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบค่าทีแบบอิสระ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากสาขารัฐศาสตร์ รองลงมา คือ สาขานิติศาสตร์ สาขาออกแบบ และสาขาอังกฤษธุรกิจ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 46.4 รองลงมา คือ ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 42.9 และชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 10.7 สำหรับประสบการณ์หารายได้ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์หารายได้ ร้อยละ 64.3 ขณะที่ร้อยละ 35.7 ไม่เคยมีประสบการณ์ดังกล่าว ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 0.99) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเข้าใจต่อธุรกิจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 0.93) ด้านทักษะการวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08, SD = 1.06) และด้านความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, SD = 0.98) และ 2) ผลการเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการระหว่างนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ พบว่า นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเข้าใจต่อธุรกิจ (t = 0.93,

p = .368) ด้านทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ (t = 1.56, p = .144) และด้านความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ (t = 0.62, p = .550) โดยไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้านที่ระดับ .05
คำสำคัญ: Business Model Canvas, การเรียนรู้ผู้ประกอบการ, ประสบการณ์การหารายได้

ABSTRACT

This study aimed to 1) assess entrepreneurial learning outcomes following learning management using the Business Model Canvas and 2) compare entrepreneurial learning outcomes between students with and without income-generating experience. The sample consisted of 28 non-business students who were selected using a non-probability sampling method through convenience sampling. The research instrument was a questionnaire on entrepreneurial learning outcomes, comprising three dimensions: 1) business understanding, 2) analytical and application skills, and 3) confidence in becoming an entrepreneur. The data were analyzed using descriptive statistics and an independent-samples t-test at a statistical significance level of .05. The results showed that most of the participants were from the Political Science program, followed by Law, Design, and Business English. Most students were first-year students (46.4%), followed by second-year students (42.9%) and third-year students (10.7%). Regarding income-generating experience, the majority of students had previous income-generating experience (64.3%), while 35.7% had no such experience. Overall, the entrepreneurial learning outcomes were at a high level (M = 4.07, SD = 0.99). When considered by dimension, business understanding was at a high level (M = 4.07, SD = 0.93), analytical and application skills were at a high level (M = 4.08, SD = 1.06), and confidence in becoming an entrepreneur was also at a high level (M = 4.06, SD = 0.98). Furthermore, students with income-generating experience had higher mean scores than those without such experience across all three dimensions: business understanding (t = 0.93, p = .368), analytical and application skills (t = 1.56, p = .144), and confidence in becoming an entrepreneur (t = 0.62, p = .550). However, no statistically significant differences were found in any of the three dimensions at the .05 significance level.
Keywords: Business Model Canvas, Entrepreneurial Learning, Work Experience

บทนำ

การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurship development) ในระดับอุดมศึกษากำลังได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่ระบบการศึกษามุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานในฐานะลูกจ้าง ไปสู่การพัฒนาบัณฑิตที่มีกรอบคิดและสมรรถนะในการสร้างคุณค่า ทั้งในฐานะผู้ประกอบการโดยตรงและในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีความคิดริเริ่มเชิงผู้ประกอบการ (intrapreneurship) แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยในการเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมและการพัฒนาสังคม (Office of the National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council, 2026) โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาในหลักสูตรบริหารธุรกิจ ซึ่งแม้จะมีข้อจำกัดด้านความรู้พื้นฐานทางธุรกิจและความคุ้นเคยกับเครื่องมือวางแผนธุรกิจ แต่กลับมีศักยภาพเชิงวิชาชีพเฉพาะทางที่สามารถพัฒนาเป็นโอกาสทางนวัตกรรมได้ หากได้รับการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม (Rocha et al., 2024) ในบริบท

ของประเทศไทย แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้รับการส่งเสริมทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (project-based learning) กรณีศึกษา และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ สะท้อนการเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Office of the National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council, 2026)

ขณะเดียวกัน งานวิจัยด้านความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาไทยยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงจิตสังคม เช่น ทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ จึงสนับสนุนแนวคิดว่าการจัดการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นว่าตนสามารถพัฒนาแนวคิดธุรกิจได้จริง (Pattrawiwat, Jansem, Intarakamhang, Boocha, Azharuddin, Daovisan, and Tuntivivat, 2025) การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจยังเผชิญความท้าทายสำคัญอย่างน้อยสองประการ ได้แก่ (1) การทำให้แนวคิดทางธุรกิจที่มีความซับซ้อนสามารถมองเห็นภาพรวมได้อย่างชัดเจนภายในระยะเวลาการเรียนรู้ที่จำกัด และ (2) การสร้างความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial confidence) ผ่านประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ในบริบทของประเทศไทย แนวทางการจัดกิจกรรมหรือโครงการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้ประกอบการจึงถูกเสนอว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวในระดับอุดมศึกษา (Office of the National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council, 2026) โดยหนึ่งในเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการพัฒนาแนวคิดธุรกิจ คือ Business Model Canvas (BMC) ซึ่งพัฒนาโดย Osterwalder และ Pigneur (2010) โดย BMC เป็นกรอบแนวคิดเชิงภาพ (visual framework) ที่ช่วยอธิบายองค์ประกอบสำคัญของแบบจำลองธุรกิจภายในพื้นที่เดียว ทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหลักของธุรกิจ เช่น คุณค่าที่นำเสนอ กลุ่มลูกค้า ช่องทางการสื่อสาร ทรัพยากรหลัก โครงสร้างต้นทุน และกระแสรายได้ได้อย่างเป็นระบบ ลักษณะดังกล่าวทำให้ BMC เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบเวิร์คช็อปสำหรับผู้เรียนที่เริ่มต้นศึกษาแนวคิดด้านธุรกิจ โดยเฉพาะผู้เรียนที่ไม่ได้มีพื้นฐานด้านบริหารธุรกิจ

ในมุมมองทางทฤษฎี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน BMC มีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งอธิบายวงจรการเรียนรู้ผ่านการมีประสบการณ์จริง การสะท้อนคิด การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ (Kolb, 2015) กระบวนการดังกล่าวเอื้อต่อการพัฒนาทั้งความเข้าใจเชิงแนวคิดและทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียน นอกจากนี้ หากเป้าหมายของการเรียนรู้รวมถึงการยกระดับความเชื่อมั่นว่าตนสามารถพัฒนาแนวคิดธุรกิจได้ ก็สอดคล้องกับแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) ซึ่งอธิบายว่าความเชื่อมั่นในความสามารถของตนจะส่งผลต่อระดับความพยายาม ความคงทนต่ออุปสรรค และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติ (Bandura, 1997) โดยที่งานวิจัยด้านการเรียนรู้ความเป็นผู้ประกอบการโดยใช้ BMC ส่วนใหญ่ที่ผ่านมามักดำเนินการกับนักศึกษาในสายบริหารธุรกิจซึ่งมีพื้นฐานความรู้ด้านธุรกิจ การเงิน และการตลาดมาก่อนในระดับหนึ่ง ในขณะที่นักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ เช่น สายรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือออกแบบ ไม่ได้ผ่านการเรียนรู้พื้นฐานเหล่านี้มาก่อน จึงยังไม่ชัดเจนว่าเครื่องมือ BMC ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อใช้ในบริบทธุรกิจโดยเฉพาะ จะสามารถส่งผลต่อความเข้าใจเชิงธุรกิจและความเชื่อมั่นเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษากลุ่มนี้ได้ในระดับใด แม้ว่างานวิจัยก่อนหน้าจะชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการและบทบาทของปัจจัยด้านทัศนคติและการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ แต่การศึกษาที่ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จากการใช้ Business Model Canvas ในกลุ่มนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจในบริบท

มหาวิทยาลัยไทยยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ทั้งมิติของความเข้าใจเชิงธุรกิจและความเชื่อมั่นเชิงผู้ประกอบการจากประสบการณ์การเรียนรู้จริง ประกอบกับยังไม่มีการศึกษาที่เปรียบเทียบผลลัพธ์ดังกล่าวระหว่างนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ ทั้งที่ประสบการณ์หารายได้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเชื่อมโยงเนื้อหาใน BMC เข้ากับสถานการณ์จริงได้แตกต่างกัน งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งอุดช่องว่างดังกล่าว โดยศึกษาทั้งสองประเด็นไปพร้อมกันในกลุ่มนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจโดยเฉพาะ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ Business Model Canvas ต่อความเข้าใจในโครงสร้างธุรกิจและความเชื่อมั่นเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ โดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาและการเปรียบเทียบตามลักษณะพื้นฐานของผู้เรียนผ่านประสบการณ์การหารายได้ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และหลักสูตรด้านผู้ประกอบการในบริบทของมหาวิทยาลัยไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการภายหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ Business Model Canvas
2. เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักวิชาการและนักวิจัย สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลอ้างอิงในการศึกษาหรือพัฒนางานวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะการใช้ Business Model Canvas ในการส่งเสริมความเข้าใจธุรกิจและความเชื่อมั่นเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษา
2. อาจารย์ผู้สอน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือพัฒนารายวิชาด้านผู้ประกอบการ โดยใช้ Business Model Canvas เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติและการเรียนรู้จากประสบการณ์
3. สถาบันอุดมศึกษาและผู้พัฒนาหลักสูตร สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของนักศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21
4. นักศึกษา สามารถนำความรู้จากการใช้ Business Model Canvas ไปพัฒนาความเข้าใจแนวคิดธุรกิจ การวิเคราะห์โอกาสทางธุรกิจ และการออกแบบแบบจำลองธุรกิจเบื้องต้นเพื่อต่อยอดในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการภายหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ Business Model Canvas ซึ่งประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ โดยพิจารณาผลลัพธ์การเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจต่อธุรกิจ 2) ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ และ 3) ความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ

ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 78 คน ที่ไม่ได้ศึกษาในสาขาบริหารธุรกิจ และเข้าร่วม

กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการโดยใช้ Business Model Canvas เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 28 คน ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

ด้านเวลา

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการภายหลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นหลักสูตรระยะเวลา 4 วัน ในช่วงภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2568

ทบทวนแนวคิด

การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาได้รับความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และตลาดแรงงานในยุคปัจจุบัน การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านผู้ประกอบการจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ มองเห็นโอกาสทางธุรกิจ และนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวมักเน้นการบูรณาการแนวคิดทางทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นพื้นฐานของการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับ Business Model Canvas ในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้ 2) แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ในฐานะกลไกที่อธิบายว่าเหตุใดเครื่องมือดังกล่าวจึงส่งผลต่อการเรียนรู้ 3) แนวคิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ในฐานะผลลัพธ์เชิงจิตวิทยาที่เกิดจากกระบวนการดังกล่าว และ 4) แนวคิดการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษา (Al-Mamary and Alshammari, 2025) ซึ่งเป็นบริบทที่ครอบคลุมแนวคิดทั้งสามข้างต้นเข้าไว้ด้วยกัน โดยแนวคิดทั้ง 4 ส่วนนี้มีความเชื่อมโยงกันเป็นลำดับเหตุและผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับ Business Model Canvas

Business Model Canvas (BMC) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอธิบายและออกแบบแบบจำลองธุรกิจ ซึ่งพัฒนาโดย Osterwalder และ Pigneur โดยมีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดเชิงภาพที่ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และนำเสนอองค์ประกอบสำคัญของธุรกิจภายในพื้นที่เดียว ทำให้ผู้ใช้สามารถมองเห็นภาพรวมของการดำเนินธุรกิจและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้อย่างเป็นระบบ (Osterwalder and Pigneur, 2010) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 9 ส่วน ได้แก่ 1) กลุ่มลูกค้า 2) คุณค่าที่นำเสนอ 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ความสัมพันธ์กับลูกค้า 5) กระแสรายได้ 6) ทรัพยากรหลัก 7) กิจกรรมหลัก 8) พันธมิตรหลัก และ 9) โครงสร้างต้นทุน ซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถวิเคราะห์และออกแบบรูปแบบธุรกิจได้อย่างเป็นระบบและเข้าใจง่าย (Cantamessa and Montagna, 2016) โดยในบริบทของการศึกษา เครื่องมือ Business Model Canvas ถูกนำมาใช้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านผู้ประกอบการของผู้เรียน เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์แนวคิดธุรกิจ เชื่อมโยงองค์ประกอบของธุรกิจ และพัฒนาแนวคิดทางธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม (International Institute for Trade and Development, 2020) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Afxentiou and Bezzaz (2025) พบว่า การใช้ Business Model Canvas ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบแบบจำลองธุรกิจและส่งเสริมการคิดเชิงผู้ประกอบการของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ข้างต้นดำเนินการกับนักศึกษาสายบริหารธุรกิจหรือกลุ่มที่มีพื้นฐานความรู้ด้านธุรกิจมาก่อน ซึ่งบ่งชี้ว่าประสิทธิผลของ BMC ที่พบในวรรณกรรมยังไม่อาจสรุปได้ว่าจะเกิดผลลักษณะเดียวกันกับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านธุรกิจมาก่อน อันเป็นประเด็นที่งานวิจัยนี้ให้ความสนใจ

ทั้งนี้ การที่ BMC จะส่งผลต่อการเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งอธิบายได้ด้วยแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในหัวข้อถัดไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนประสบการณ์ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง โดย Kolb (2015) อธิบายว่ากระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิดจากประสบการณ์ การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ แนวคิดดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและความสามารถในการแก้ปัญหา (Meehan, VonColln-Appling, Dasilva, Yocom, Stoltzfus, and Barker, 2026) ในบริบททางการศึกษา การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองคิดและออกแบบแนวคิดธุรกิจ เช่น การวิเคราะห์หรือพัฒนาแบบจำลองธุรกิจด้วย BMC ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ช่วยเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ วงจรการเรียนรู้ของ Kolb ช่วยอธิบายกลไกว่าเหตุใด BMC ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือ (tool) จึงสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ นั่นคือผ่านการลงมือกรอกข้อมูลจริงในแต่ละองค์ประกอบ (ประสบการณ์ตรง) การอภิปรายและทบทวนแนวคิดธุรกิจของตน (การสะท้อนคิด) และการปรับแก้แบบจำลองซ้ำ (การทดลองปฏิบัติ) อีกทั้งในบริบทของประเทศไทยยังพบว่าการจัดการเรียนรู้ลักษณะดังกล่าวสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และเสริมสร้างทักษะด้านผู้ประกอบการได้อย่างมีนัยสำคัญ (Pratana Govittayangkull, 2015) อย่างไรก็ดี งานวิจัยทั้งของ Kolb และปรารถนา โกวิทยางกูร เป็นการอธิบายกระบวนการเรียนรู้ในภาพกว้าง ยังไม่ได้เจาะจงไปที่ผลลัพธ์เชิงจิตวิทยาระดับบุคคลอย่างความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นมิติที่งานวิจัยนี้ต้องการวัดผลเพิ่มเติมและจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy)

ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) เป็นแนวคิดสำคัญในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura ซึ่งอธิบายว่าเป็นความเชื่อของบุคคลว่าตนมีความสามารถในการดำเนินการหรือปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด โดยความเชื่อนี้มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ ระดับความพยายาม ความมุ่งมั่น และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติของบุคคล (Bandura, 1997) ในบริบทของการเป็นผู้ประกอบการ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเริ่มต้นธุรกิจและการพัฒนาแนวคิดทางธุรกิจ เนื่องจากบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองสูงมักกล้าคิด กล้าตัดสินใจ และพร้อมเผชิญความท้าทายทางธุรกิจมากกว่า (Newman et al., 2019) เมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในหัวข้อก่อนหน้า จะเห็นได้ว่าความสำเร็จจากการลงมือปฏิบัติซ้ำ ๆ ในแต่ละขั้นของวงจรการเรียนรู้ (mastery experience) เป็นหนึ่งในแหล่งที่มาสำคัญของการรับรู้ความสามารถของตนเองตามแนวคิดของ Bandura ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและประสบความสำเร็จจากการทำกิจกรรม เช่น การใช้ BMC จึงไม่เพียงส่งผลต่อความเข้าใจเชิงเนื้อหา (cognitive) เท่านั้น แต่ยังอาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นเชิงผู้ประกอบการ (affective) ไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นเหตุผลที่งานวิจัยนี้เลือกวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งสองมิติควบคู่กัน แทนที่จะวัดเพียงด้านความรู้ความเข้าใจด้านเดียวตามที่งานวิจัยส่วนใหญ่ในอดีตนิยมทำ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษา

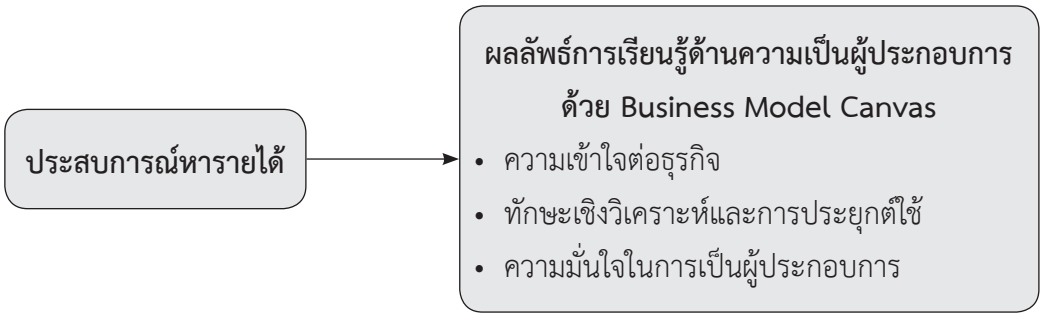
การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งส่งเสริมทักษะสำคัญ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงนวัตกรรม การมองเห็นโอกาสทางธุรกิจ และความสามารถในการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติจริง (Lackéus, 2015) อีกทั้ง

กรอบสมรรถนะผู้ประกอบการของสหภาพยุโรปหรือ EntreComp ยังชี้ว่าทักษะด้านผู้ประกอบการเป็นสมรรถนะสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเอง สังคม และเศรษฐกิจได้ (Bacigalupo et al., 2016) สิ่งที่น่าสังเกตคือทั้งงานวิจัยของ Lackéus และกรอบ Intercom ต่างมองว่าความเป็นผู้ประกอบการเป็นสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกสาขาวิชา มิได้จำกัดเฉพาะผู้เรียนสายบริหารธุรกิจ ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนมักเน้นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การพัฒนาแนวคิดธุรกิจ การทำโครงงาน หรือการออกแบบแบบจำลองธุรกิจ เพื่อเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง แต่ในทางปฏิบัติ การนำแนวคิดนี้ไปใช้จริงยังคงกระจุกตัวอยู่ในหลักสูตรสายบริหารธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจยังมีอยู่จำกัด ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและการพัฒนาแนวคิดธุรกิจ เช่น การใช้เครื่องมือออกแบบแบบจำลองธุรกิจ จึงเป็นแนวทางที่ควรได้รับการตรวจสอบผลลัพธ์อย่างเป็นระบบในกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลายสาขาวิชามากขึ้น

จากแนวคิดทั้ง 4 ส่วนข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความเชื่อมโยงกันเป็นห่วงโซ่เชิงเหตุผล กล่าวคือ Business Model Canvas ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของกิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb ทำหน้าที่เป็นกระบวนการที่อธิบายว่าการใช้เครื่องมือดังกล่าวก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองตามแนวคิดของ Bandura ทำหน้าที่เป็นผลลัพธ์เชิงจิตวิทยาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนั้น และแนวคิดการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นบริบทเชิงนโยบายและการศึกษาที่ทำให้ทั้งสามส่วนมีความสำคัญในเชิงปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมที่ทบทวนข้างต้นสะท้อนให้เห็นช่องว่างร่วมกันประการหนึ่ง คือ องค์ความรู้ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวอยู่ในบริบทผู้เรียนสายบริหารธุรกิจหรือกลุ่มที่มีพื้นฐานธุรกิจมาก่อน กรอบแนวคิดทั้งสี่ส่วนจึงถูกนำมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ เพื่อตรวจสอบว่ากลไกดังกล่าวจะยังคงเกิดผลในลักษณะเดียวกันหรือไม่ เมื่อนำไปใช้กับนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่ผ่านการศึกษาพื้นฐานด้านธุรกิจมาก่อน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา โดยตัวแปรต้น คือ ประสบการณ์หารายได้ของนักศึกษา ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว สำหรับตัวแปรตาม คือ ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการด้วย Business Model Canvas ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจต่อธุรกิจ หมายถึงความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบและโครงสร้างของธุรกิจ 2) ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ หมายถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลและแนวคิดทางธุรกิจอย่างเป็นระบบ และ 3) ความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งสะท้อนถึงทัศนคติและความเชื่อมั่นของผู้เรียนต่อศักยภาพของตนเองในการพัฒนาและดำเนินธุรกิจในอนาคต โดยกรอบแนวคิดนี้มีสมมติฐานว่า ประสบการณ์หารายได้ของนักศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลต่อการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาในทั้งสามด้านแตกต่างกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบก่อนการทดลอง (Pre-experimental Design) แบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการจัดการเรียนรู้ (One-Group Posttest-Only Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการภายหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือ Business Model Canvas และเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ โดยผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือ Business Model Canvas และประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ภายหลังสิ้นสุดกิจกรรม

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ประสบการณ์หารายได้ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีประสบการณ์หารายได้และกลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจต่อธุรกิจ 2) ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ และ 3) ความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีนอกสายบริหารธุรกิจในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 78 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีนอกสายบริหารธุรกิจ จำนวน 28 คน ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการโดยใช้ Business Model Canvas เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมและให้ข้อมูลในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างมาจากหลายสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การออกแบบ รวมถึงสาขาภาษาอังกฤษธุรกิจและภาษาจีนธุรกิจ โดยจำแนกเป็นกลุ่มนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ เนื่องจากไม่ได้ศึกษาในหลักสูตรด้านการจัดการหรือการบัญชีโดยตรง

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัย โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมและตอบแบบสอบถามตามความสมัครใจ (Voluntary Participation) และสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลได้ จากนักศึกษากลุ่มเป้าหมายจำนวน 78 คน มีผู้สมัครใจเข้าร่วมและให้ข้อมูลที่สมบูรณ์จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 35.9 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวถูกนำมาใช้เพื่อสำรวจผลลัพธ์การเรียนรู้และเปรียบเทียบเบื้องต้นระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งผู้วิจัย

พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการ การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ และการใช้เครื่องมือ Business Model Canvas ในการจัดการเรียนรู้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสาขาวิชา ชั้นปี และประสบการณ์หารายได้ของผู้เรียน และตอนที่ 2 แบบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วยข้อคำถามที่สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความเข้าใจต่อธุรกิจ ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ และความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้มาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ดังนี้

1 หมายถึง น้อยที่สุด
2 หมายถึง น้อย
3 หมายถึง ปานกลาง
4 หมายถึง มาก
5 หมายถึง มากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย 2 ประการ ได้แก่ 1) ความตรงเชิงเนื้อหา โดยแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านผู้ประกอบการและการจัดการเรียนการสอน เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่าค่า IOC ของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และ 2) ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการและการใช้เครื่องมือ Business Model Canvas 2) พัฒนาเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม 3) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการโดยใช้เครื่องมือ Business Model Canvas ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์องค์ประกอบของโมเดลธุรกิจ เช่น กลุ่มลูกค้า คุณค่าที่เสนอ ช่องทางการจัดจำหน่าย ความสัมพันธ์กับลูกค้า โครงสร้างต้นทุน และแหล่งรายได้ 4) ภายหลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการ และ 5) รวบรวมข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการ และ 2) สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และรายงานขนาดอิทธิพล (Cohen's d) ประกอบการตีความผลการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 28 คน พบว่า สาขาที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือ สาขารัฐศาสตร์ จำนวน 5 คน (ร้อยละ 17.9) รองลงมาคือ สาขานิติศาสตร์ จำนวน 4 คน (ร้อยละ 14.3) และ สาขาออกแบบ และสาขาอังกฤษธุรกิจ สาขาละ 3 คน (ร้อยละ 10.7) ขณะที่สาขานาฏศิลป์ บรรณารักษ์ ภาษาจีนธุรกิจ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และภูมิศาสตร์ มีสาขาละ 2 คน (ร้อยละ 7.1) และสาขาพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน (ร้อยละ 3.6) โดยในด้าน ชั้นปีที่ศึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในชั้นปีที่ 1 จำนวน 13 คน (ร้อยละ 46.4) รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 12 คน (ร้อยละ 42.9) และ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 3 คน (ร้อยละ 10.7) สำหรับ ประสบการณ์หารายได้หารายได้ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ เคยมีประสบการณ์หารายได้ จำนวน 18 คน (ร้อยละ 64.3) ขณะที่ 10 คน (ร้อยละ 35.7) ไม่เคยมีประสบการณ์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 28 คน

n = 28

ตัวแปร	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หลักสูตรที่ศึกษา	สาขานาฏศิลป์	2	7.1
	สาขานิติศาสตร์	4	14.3
	สาขาบรรณารักษ์	2	7.1
	สาขาพัฒนาชุมชน	1	3.6
	สาขาภาษาจีนธุรกิจ	2	7.1
	สาขาภาษาอังกฤษ	2	7.1
	สาขาภาษาไทย	2	7.1
	สาขาภูมิศาสตร์	2	7.1
	สาขารัฐศาสตร์	5	17.9
	สาขาออกแบบ	3	10.7
	สาขาอังกฤษธุรกิจ	3	10.7
ชั้นปีที่ศึกษา	ชั้นปีที่ 1	13	46.4
	ชั้นปีที่ 2	12	42.9
	ชั้นปีที่ 3	3	10.7
ประสบการณ์หารายได้หารายได้	เคย	18	64.3
	ไม่เคย	10	35.7

ผลการวิเคราะห์ระดับผลลัพธ์การเรียนรู้รายข้อ

ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาจากการใช้ Business Model Canvas อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 0.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านความเข้าใจต่อธุรกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 0.93) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ มุมมองการคิดเชิงธุรกิจกว้างขึ้น ($\overline{X}$ = 4.29, SD = 0.85) รองลงมา คือ Business Model Canvas ช่วยให้เห็นภาพธุรกิจอย่างเป็นระบบ ($\overline{X}$ = 4.11, SD = 0.92) และ เข้าใจความหมายของคุณค่าที่ส่งมอบ ($\overline{X}$ = 4.04, SD = 0.96) ขณะที่ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า คุณค่า และรายได้ ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.98) และ สามารถอธิบายความสำคัญของการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้า มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.93, SD = 0.94) 2) ด้านทักษะการวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08, SD = 1.06) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ เพิ่มทักษะการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.21, SD = 1.03) รองลงมา คือ สามารถนำทักษะที่ได้ไปใช้กับการเรียนหรือโครงการอื่น ($\overline{X}$ = 4.18, SD = 1.02) และ สามารถปรับปรุงแนวคิดธุรกิจได้ดีขึ้น ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 1.09) ขณะที่ สามารถตั้งคำถามเชิงเหตุผลได้ดีขึ้น ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 1.05) และ สามารถประยุกต์ใช้ Business Model Canvas ในการวางแผนธุรกิจได้ ($\overline{X}$ = 3.96, SD = 1.10) 3) ด้านความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, SD = 0.98) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ Business Model Canvas ช่วยให้สามารถตรวจสอบแนวคิดธุรกิจอย่างมีเหตุผล ($\overline{X}$ = 4.18, SD = 0.98) รองลงมาคือ เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อการเป็นผู้ประกอบการ ($\overline{X}$ = 4.14, SD = 1.04) และ เหมาะสมกับการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 4.11, SD = 0.92) ขณะที่ ทำให้มีความมั่นใจในการทำธุรกิจมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 0.90) และ Business Model Canvas เป็นเครื่องมือที่เข้าใจง่ายสำหรับนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ (= 3.82, SD = 1.06) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายข้อ แยกตามมิติ (n = 28)

n = 28

รายการประเมิน	$\overline{X}$	SD	ระดับ
ความเข้าใจต่อธุรกิจ			
เข้าใจความหมายของคุณค่าที่ส่งมอบ	4.04	0.96	มาก
เข้าใจความสัมพันธ์ลูกค้า คุณค่า รายได้	4.00	0.98	มาก
อธิบายความสำคัญของการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้า	3.93	0.94	มาก
BMC ช่วยให้เห็นธุรกิจอย่างเป็นระบบ	4.11	0.92	มาก
มุมมองการคิดเชิงธุรกิจกว้างขึ้น	4.29	0.85	มาก
ค่าเฉลี่ยความเข้าใจต่อธุรกิจ	4.07	0.93	มาก
ทักษะการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้			
เพิ่มทักษะการทำงานเป็นทีม	4.21	1.03	มาก
ตั้งคำถามเชิงเหตุผลได้ดีขึ้น	4.00	1.05	มาก
ประยุกต์ BMC เพื่อวางแผนธุรกิจได้	3.96	1.10	มาก
ปรับปรุงแนวคิดธุรกิจได้ดีขึ้น	4.07	1.09	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

n = 28

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
นำทักษะไปใช้กับการเรียนหรือโครงการอื่น	4.18	1.02	มาก
ค่าเฉลี่ยทักษะการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้	4.08	1.06	มาก
ความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ			
BMC เข้าใจง่ายสำหรับนักศึกษานอกสายบริหาร	3.82	1.06	มาก
เหมาะกับการเรียนรู้แบบลงมือทำ	4.11	0.92	มาก
ช่วยตรวจสอบความคิดอย่างมีเหตุผล	4.18	0.98	มาก
มั่นใจมากขึ้นในการทำธุรกิจ	4.07	0.90	มาก
เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อการเป็นผู้ประกอบการ	4.14	1.04	มาก
ค่าเฉลี่ยความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ	4.06	0.98	มาก
ค่าเฉลี่ยทุกด้าน	4.07	0.99	มาก

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตามประสบการณ์หารายได้

ผลการเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการระหว่างนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent Samples t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และพิจารณาขนาดอิทธิพลด้วย Cohen's d พบว่า นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้สูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้ทั้ง 3 ด้าน อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน ($p > .05$)

ด้านความเข้าใจต่อธุรกิจ นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ขณะที่นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 โดยมีค่า t เท่ากับ 0.93 และค่า p เท่ากับ .368 ซึ่งสูงกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ .05 จึงไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสองกลุ่ม เมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพล พบว่า Cohen's d เท่ากับ 0.37 ซึ่งอยู่ในระดับเล็ก สะท้อนว่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มในด้านความเข้าใจต่อธุรกิจมีขนาดค่อนข้างน้อย

ด้านทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ขณะที่นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 โดยมีค่า t เท่ากับ 1.56 และค่า p เท่ากับ .144 ซึ่งสูงกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสองกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ค่า Cohen's d เท่ากับ 0.62 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าด้านทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้มีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มมากกว่าผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านอื่น แม้ผลการทดสอบทางสถิติจะยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ขณะที่นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 โดยมีค่า t เท่ากับ 0.62 และค่า p เท่ากับ .550 ซึ่งสูงกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสองกลุ่ม และเมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพล พบว่า Cohen's d เท่ากับ 0.24 ซึ่งอยู่ในระดับเล็ก แสดงว่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้านความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการระหว่างสองกลุ่มมีขนาดค่อนข้างน้อย

โดยสรุป นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการสูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์หารายได้ในทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความเข้าใจต่อธุรกิจ ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ และความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน เมื่อพิจารณาร่วมกับขนาดอิทธิพล พบว่าด้านทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้มีขนาดความแตกต่างในระดับปานกลาง (Cohen's d = 0.62) ขณะที่ด้านความเข้าใจต่อธุรกิจ (Cohen's d = 0.37) และความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ (Cohen's d = 0.24) มีขนาดความแตกต่างในระดับเล็ก ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวโน้มว่ากลุ่มนักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้มีค่าเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์ โดยเฉพาะด้านทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตามด้วยขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างจำกัด ผลดังกล่าวควรตีความด้วยความระมัดระวัง และยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าประสบการณ์หารายได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างของผลลัพธ์การเรียนรู้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการระหว่างนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้ (n = 28)

ตัวแปร	มีประสบการณ์หารายได้ (n = 18)	ไม่มีประสบการณ์หารายได้ (n = 10)	t	p	Cohen's d	ผลการทดสอบ
ความเข้าใจต่อธุรกิจ	4.18	3.88	0.93	.368	0.37	ไม่แตกต่าง
ทักษะเชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้	4.29	3.72	1.56	.144	0.62	ไม่แตกต่าง
ความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ	4.15	3.92	0.62	.550	0.24	ไม่แตกต่าง

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผล

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการจากการใช้ Business Model Canva

1.1 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ Business Model Canvas (BMC) สามารถส่งเสริมผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาได้ในระดับมาก โดยเฉพาะในมิติของความเข้าใจต่อโครงสร้างธุรกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า BMC สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจองค์ประกอบสำคัญของธุรกิจได้อย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติของลูกค้า คุณค่าที่ส่งมอบ ช่องทางการดำเนินธุรกิจ และรูปแบบการสร้างรายได้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Osterwalder และ Pigneur (2010) ที่เสนอว่า Business Model Canvas เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถมองเห็นโครงสร้างของโมเดลธุรกิจในลักษณะภาพรวม (visual framework) และช่วยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของธุรกิจได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับ Cantamessa และ Montagna (2016) ที่อธิบายว่า Business Model Canvas เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาแนวคิดธุรกิจและนวัตกรรม โดยช่วยให้ผู้เรียนสามารถออกแบบและปรับปรุงโมเดลธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังสอดคล้องกับแนวทางของ International Institute for Trade and Development (2020) ที่ระบุว่า Business Model Canvas

เป็นเครื่องมือที่ช่วยอธิบายองค์ประกอบของธุรกิจหรือโครงการอย่างเป็นระบบ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาแนวคิดทางธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านทักษะการวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ นักศึกษามีผลลัพธ์การเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08, SD = 1.06) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเพิ่มทักษะการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.21, SD = 1.03) รองลงมาคือ การนำทักษะที่ได้ไปใช้กับการเรียนหรือโครงการอื่น ($\overline{X}$ = 4.18, SD = 1.02) และการปรับปรุงแนวคิดธุรกิจได้ดีขึ้น ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 1.09) ขณะที่รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การประยุกต์ใช้ BMC ในการวางแผนธุรกิจ ($\overline{X}$ = 3.96, SD = 1.10) ผลดังกล่าวสะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ Business Model Canvas เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการ (entrepreneurship learning) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (experiential learning) และการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยเฉพาะรายการทักษะการทำงานเป็นทีมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ กระบวนการดังกล่าวมีส่วนเอื้อต่อการฝึกวิเคราะห์โอกาสทางธุรกิจ การพิจารณาความเป็นไปได้ของแนวคิดธุรกิจ และการพัฒนาแนวคิดธุรกิจใหม่อย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Kolb (2015) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านการสะท้อนคิด การวิเคราะห์ และการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ แนวทางการเรียนรู้ดังกล่าวยังสอดคล้องกับ Rocha, do Paço และ Alves (2024) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และความสามารถในการสร้างแนวคิดธุรกิจใหม่ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Newman et al. (2019) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงผู้ประกอบการและการประยุกต์ใช้ความรู้สู่การสร้างแนวคิดธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในมิตินี้คือ การประยุกต์ใช้ BMC ในการวางแผนธุรกิจจริง ซึ่งอาจสะท้อนว่านักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจยังมีข้อจำกัดในการนำเครื่องมือไปประยุกต์ใช้กับการวางแผนธุรกิจจริง เมื่อเทียบกับการทำความเข้าใจแนวคิดและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ นักศึกษามีผลลัพธ์การเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, SD = 0.98) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ Business Model Canvas ช่วยให้สามารถตรวจสอบแนวคิดธุรกิจอย่างมีเหตุผล ($\overline{X}$ = 4.18, SD = 0.98) รองลงมาคือ เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อการเป็นผู้ประกอบการ ($\overline{X}$ = 4.14, SD = 1.04) และเหมาะสมกับการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 4.11, SD = 0.92) ขณะที่รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ Business Model Canvas เป็นเครื่องมือที่เข้าใจง่ายสำหรับนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ ($\overline{X}$ = 3.82, SD = 1.06) ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ Business Model Canvas ช่วยเพิ่มความมั่นใจของผู้เรียนในการพัฒนาแนวคิดธุรกิจของตนเอง เนื่องจากผู้เรียนสามารถจัดโครงสร้างความคิดเกี่ยวกับธุรกิจได้อย่างเป็นระบบ และสามารถมองเห็นความเป็นไปได้ของแนวคิดธุรกิจของตนเองได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการตรวจสอบแนวคิดธุรกิจอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในมิตินี้ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจและพัฒนาแนวคิดทางธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1997) ที่อธิบายว่าความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (self-efficacy) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ และความพยายามในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Newman et al. (2019) ที่พบว่าความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองด้านผู้ประกอบการ (entrepreneurial self-efficacy) มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาแนวคิดธุรกิจและพฤติกรรมการเป็นผู้ประกอบการ โดยการเรียนรู้ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติและการพัฒนาแนวคิดธุรกิจอย่างเป็นระบบสามารถช่วย

เสริมสร้างความมั่นใจและความพร้อมในการเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Rocha, do Paço และ Alves (2024) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความเชื่อมั่นของผู้เรียนผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการพัฒนาแนวคิดธุรกิจจริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นโอกาสทางธุรกิจและพัฒนาความมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในมิตินี้คือความเข้าใจง่ายของเครื่องมือ BMC สำหรับนักศึกษานอกสายบริหารธุรกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้ BMC จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในภาพรวมได้ แต่สำหรับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านธุรกิจมาก่อน ตัวเครื่องมือเองยังอาจมีความซับซ้อนในระดับหนึ่งที่ควรได้รับการออกแบบกิจกรรมสนับสนุนเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนกลุ่มนี้เข้าถึงเครื่องมือได้ง่ายขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีประสบการณ์หารายได้

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้หารายได้มาก่อนและนักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าวมีผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกมิติที่ศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการฝึกใช้เครื่องมือ Business Model Canvas (BMC) ในกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ เน้นไปที่กระบวนการคิด (Mindset) และการสร้างความตระหนักรู้ (Awareness) มากกว่าทักษะเฉพาะทางด้านบริหารธุรกิจ เช่น บัญชีหรือการตลาด อีกทั้งนักศึกษาที่มีประสบการณ์หารายได้ส่วนใหญ่เป็นประสบการณ์ในระดับพนักงาน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะด้าน และไม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ภาพรวมของธุรกิจอย่างครบถ้วน จึงทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาแนวคิดด้านผู้ประกอบการได้แม้จะมีประสบการณ์แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Osterwalder และ Pigneur (2010) ที่ระบุว่า Business Model Canvas เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นภาพรวมของธุรกิจและเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านประสบการณ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Cantamessa และ Montagna (2016) ที่อธิบายว่า Business Model Canvas เป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์และการพัฒนาแนวคิดธุรกิจ โดยผู้เรียนสามารถพัฒนาโมเดลธุรกิจได้แม้ไม่มีประสบการณ์ทางธุรกิจมาก่อน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (2015) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่จากประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานหรือประสบการณ์แตกต่างกันสามารถพัฒนาทักษะได้ในระดับใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ Rocha, do Paço และ Alves (2024) ยังเสนอว่าการจัดการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจด้านธุรกิจและแนวคิดผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนข้อจำกัดของการวิจัยที่ควรพิจารณา คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนค่อนข้างจำกัด ซึ่งอาจส่งผลต่ออำนาจในการทดสอบทางสถิติ และทำให้ไม่สามารถตรวจพบความแตกต่างที่มีขนาดเล็กระหว่างกลุ่มได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง หรือขยายการศึกษาไปยังสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง เพื่อให้สามารถตรวจสอบอิทธิพลของประสบการณ์หารายได้ต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการได้อย่างชัดเจนและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นการศึกษานำร่อง (Pilot Study) และให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลตามหลักความสมัครใจของผู้เข้าร่วมเป็นสำคัญ ผลการศึกษาในครั้งนี้จึงทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการพัฒนางานวิจัยเชิงทดลองที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในอนาคต

REFERENCES

Afxentiou, G., & Bezzaz, Y. (2025). Exploring the mental health of veterans and its impact on entrepreneurial outcomes: A conceptual framework for future research. **Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 17**(3), 242–254. https://doi.org/10.1108/JACPR-03-2025-0986

Al-Mamary, Y. H., & Alshammari, A. F. (2025). **A conceptual model and its implications: Identifying key factors influencing entrepreneurial activity and innovation capabilities for sustainable development and green innovation.** World Development Sustainability, 7, 100259. https://doi.org/10.1016/j.wds.2025.100259

Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). **EntreComp: The entrepreneurship competence framework**. Luxembourg: Publication Office of the European Union. https://doi.org/10.2791/593884

Bandura, A. (1997). **Self-efficacy: The exercise of control.** W.H. Freeman and Company.

Cantamessa, M., & Montagna, F. (2016). **Business model innovation**. In M. Cantamessa & F. Montagna (Eds.), Management of innovation and product development (pp. 157–178). Springer.

Kolb, D. A. (2015). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development** (2nd ed.). Pearson Education.

International Institute for Trade and Development (Public Organization). (2020). **Business Model Canvas (BMC): Explaining the components of a business or project.** https://www.itd.or.th/wp-content/uploads/2020/01/itdevent03022020-04.pdf

Lackéus, M. (2015). **Entrepreneurship in education: What, why, when, how.** OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers, No. 2015/06. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/cccac96a-en

Meehan, C., VonColln-Appling, C., Dasilva, M., Yocom, D., Stoltzfus, L. E., & Barker, N. (2026). **The impact of experiential learning on clinical judgment in prelicensure nursing students.** Teaching and Learning in Nursing. Advance online publication. https://doi.org/10.1016/j.teln.2026.01.026

Newman, A., et al. (2019). Entrepreneurial self-efficacy: A systematic review of the literature on its theoretical foundations, measurement, antecedents, and outcomes. **Journal of Vocational Behavior**, 110, 403-419. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.05.012

Office of the National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council. (2026). **The Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, through NXPO, showcases achievements in driving higher education, science, research and innovation policies, integrating budgets, developing human capital, and laying the foundation for enhancing the country's innovation economy.** https://www.nxpo.or.th/th/43212/

Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2010). **Business model generation: A handbook for visionaries, game changers, and challengers.** John Wiley & Sons. https://www.strategyzer.com/books/business-model-generation

Pratana Govittayangkull (2015). Developing 21st-century learning assessment skills among early childhood teachers in Lampang Province. **Journal of Social Innovation and Lifelong Learning, 9**(2–4). https://so01.tci-thaijo.org/index.php/FEU/article/view/39034

Pattrawiwat, K., Jansem, A., Intarakamhang, U., Boocha, P., Azharuddin, S., Daovisan, H., & Tuntivivat, S. (2025). The causal relationship model of intention and social entrepreneurial orientation behavior of students in Thailand. **Social Enterprise Journal, 22**(1), 171–187. https://doi.org/10.1108/SEJ-12-2024-0197

Rocha, R. G., do Paço, A., & Alves, H. (2024). Entrepreneurship education for non-business students: A social learning perspective. **The International Journal of Management Education, 22**(2), 100974. https://doi.org/10.1016/j.ijme.2024.100974

THE INFLUENCE OF PUBLIC STIGMA, SELF-STIGMA, AND SELF-ESTEEM ON ATTITUDE TOWARD SEEKING PROFESSIONAL PSYCHOLOGICAL HELP AMONG THAI UNIVERSITY STUDENTS: A CONDITIONAL MEDIATION MODEL

Santhosh Ayathupady Mohanan[1] and Rajitha Menon Arikkatt[2*]

[1, 2]Graduate School of Human Sciences, Programs in Counselling Psychology, Assumption University of Thailand, Bangkok, Thailand

[*]E-mail: rarikkatt@au.edu

Received: 2026-05-13
Revised: 2026-09-12
Accepted: 2026-10-03

This study investigated the mediating role of self-stigma in the association between public stigma and attitude toward seeking professional psychological help (ATSPPH) among Thai university students. It also investigated whether the effect of public stigma on self-stigma is moderated by self-esteem. A total of 206 students from 4 universities in Bangkok participated in this study. Valid and reliable questionnaires were used to measure the variables, and the internal consistency reliability of these scales based on the current sample ranged from .80 to .89. A moderated mediation path model with self-stigma as the mediator and self-esteem as the moderator was analyzed applying Process Macro. The results supported a moderated mediation effect of public stigma on Thai university students' attitude toward seeking professional psychological help. When self-esteem is low (-1 *SD*), self-stigma does not mediate the relationship between public stigma and ASPPH (*B* = .0082, *SE* = .0324, LLCI= -.0555, ULCI= .0733). At high self-esteem level (+1 *SD*), the indirect effect (*B* = -.1098, *SE* = .0458, LLCI= -.2097, ULCI= -.0294) is larger compared to the moderate self-esteem level (*B* = -.0508, *SE* = .0280, LLCI= -.1092, ULCI= -.0005). The results are discussed in connection with the cultural and social background of the Thai university students.

Keywords: public stigma, self-esteem, attitude toward seeking professional psychological help, moderated mediation

INTRODUCTION

According to the World Health Organization (WHO, 2025), one in every seven people around the world lives with mental disorder. Mental disorders are the leading cause of years lived with disability and the most vulnerable group is young people aged 15–29 years, with suicide being the third leading cause of death among this age group (WHO, 2022; WHO, 2025). The prevalence and consequence of mental health issues among young people therefore represent an important global public health concern.

Thailand reflects this broader concern regarding the mental health of young people. In 2017, statistics from the Department of Mental Health (DMH) indicated that the suicide rate among individuals aged 20–24 was 4.94 per 100,000 of the population. The following year, in 2018, there was an increase in the rate to 5.33 per 100,000 of the population (*Prachathai,* 2019). Consistent with these concerns, a study by Arunpongpaisal et al., (2022) found that being a young individual (15–24 years), having mental health symptoms, and a history of no psychiatric treatment were risk factors of suicide attempts among the Thai population. More recent evidence further highlights the mental health vulnerability of this age group. A recent study (Institute for Population and Social Research, Mahidol University, 2025) conducted in 2024 reports Thai individuals aged 18–24 years, a population requiring particular attention, show elevated risks of depression and stress. Collectively, these findings highlight the particular vulnerability of young adults in Thailand to mental health problems.

Worldwide, higher educational institutions are reconsidering their strategies to address the diverse mental health requirements of students attending colleges or universities (Abrams, 2022) due to the increasing mental health demands among these students (Duffy et al., 2019 ; Lipson et al., 2022; Ochnik et al., 2021; Majerová & Sokolová, 2025). The mental health risk of university students can be attributed to the developmental and the contextual factors. For instance, large meta-analytic studies with cross-national data report that the onset and prevalence of psychological disorders are high in early adulthood (Solmi et al., 2022; McGrath et al., 2023). Stress (Liu, 2029) and other student-role related responsibilities like financial concerns, academic performance and relationships (Beiter, 2015) tend to precipitate mental health symptoms. Together, the years spent in university signify a phase of heightened susceptibility to psychological challenges.

Despite the treatability and preventability of most psychological disorders, a major obstacle preventing individuals from seeking professional help is their unwillingness to do so (Shea & Yeh, 2008). Young adults tend to avoid seeking professional assistance and instead turn to informal social networks such as peers and family when they encounter mental health challenges (Gulliver et al., 2010). Public stigma, self-stigma, negative attitudes (Cheng et al., 2015; Nearchou et al., 2018; (Vogel et al., 2006; Vogel et al., 2007) and cultural aspects (Guo et al., 2015) are reported to be major psychological factors that determine help-seeking behaviour.

Culture, Stigma, and Attitude Toward Seeking Professional Psychological Help

Mental-illness stigma is not just a personal issue but a global, cross-cultural phenomenon (Seeman et al., 2016). Collectivistic countries tend to show higher levels of stigma compared to individualistic ones (Ran et al., 2021). Thailand, as a collectivist culture (Hofstede et al., 2010), is no exception. In such contexts, the pressure to maintain social harmony can lead families to conceal mental illness to avoid stigma, reducing the likelihood of seeking proper treatment (Pitakchinnapong & Rhein, 2019). Despite having good access to services and high mental health literacy, stigma plays a major role in determining

the attitude (Wahto et al., 2016) and intention toward mental health help-seeking behavior (Pompeo-Fargnoli, 2020; Shannon et al., 2022; Yu et al., 2022). Interestingly, among college students, willingness and attitude toward seeking professional help could be affected by the stigma against professional help (Choi & Miller, 2014).

Corrigan and Watson (2002) differentiated public stigma and self-stigma. Public stigma refers to society's negative responses toward individuals with mental illness, while self-stigma occurs when those individuals internalize and apply these negative beliefs to themselves. Both forms of stigma involve harmful stereotypes, prejudicial attitudes, and discriminatory behavior.

Research shows that self-stigma mediates the relationship between public stigma and attitude toward seeking psychological help (Vogel et al., 2007; Choi & Miller, 2014). Specifically, public stigma can lead individuals to internalize negative beliefs, which then diminish help-seeking attitude. Because changing public stigma requires broad societal effort, targeting self-stigma may offer a more practical and effective intervention focus. Vogel et al. (2006) demonstrated that self-stigma associated with seeking psychological help is distinct from related constructs like self-esteem and public stigma, indicating its unique role in understanding help-seeking behavior. Later findings further suggest that public stigma can lead to the internalization of negative beliefs, while self-stigma of seeking help itself directly reduces individuals' willingness to seek professional psychological help (Vogel et al., 2007).

The dynamics between public stigma and self-stigma demand further examination, as understanding how public stigma becomes internalized and subsequently translated into self-stigma is crucial. Person variables that either facilitate or buffer this process may include self-esteem, which has been widely reported as a moderator in mental-health-related contexts, including those involving stigma (e.g., Chen, Chen, Zhou, & Tong, 2023; Zhang, Li, Liu, & Xie, 2014; Bekhet et al., 2012). Given that self-esteem represents the self-evaluative component of the self-concept (Rosenberg, 1965) and is considered a relatively stable trait-like construct over time (Kuster & Orth, 2013), examining its moderating effect is particularly important. In addition, although self-esteem has frequently been examined as a moderator in mental health outcomes, particularly in the stigma–distress relationship (Corrigan, Watson, & Barr, 2006; Link et al., 2001), this relationship may not generalize equally across cultural contexts. In collectivistic societies like Thailand, self-worth is often more interdependently derived—shaped by social harmony, family expectations, and interpersonal approval. This may produce different pathways through which self-esteem interacts with stigma. In brief, although the mediating role of self-stigma in the relationship between public stigma and attitude toward seeking professional psychological help has received support in the literature, studies examining these relationships remain limited, particularly in the Thai context. In addition, the plausible role of self-esteem as a moderator of the relationship between public stigma and self-stigma has not been adequately examined, particularly in consideration of the cultural characteristics of Thai population.

The Current Study

Considering the literature presented above, the current study's objective is to addresses the gap in the literature by examining the role of public stigma, self-stigma, and self-esteem in predicting attitude toward seeking professional help in Thai context where mental health concerns among the young people is a major concern. Specifically, , the present study examines whether self-stigma conditionally (based on the level of self-esteem) mediates the relationship between public stigma and attitude toward seeking professional psychological help among Thai university students. Thus, the strength of the association between public stigma and self-stigma is expected to vary depending on individuals' levels of global self-esteem-the moderator. It should be noted that the conceptual relationships among the variables in the present study are primarily based on findings from studies conducted in non-Thai contexts, particularly Western cultural contexts, due to the limited availability of comparable studies in Thailand.

METHOD

Participants of the Study

The participants were 206 (98 males and 108 female) Thai university students, including both bachelor's and master's degree students from various disciplines, who were recruited through convenience sampling from 4 universities in Bangkok, Thailand. Their age ranged from 18 to 39 years old.

MEASURES

Self-Esteem

To measure self-esteem, we used the 10-item Self-Esteem Scale developed by Morris Rosenberg (1979). Participants rated their agreement with each statement on a 5-point Likert scale, ranging from strongly disagree (1) to strongly agree (5). Negative items were reverse-scored so that higher scores represented higher self-esteem. In the present sample, the scale showed good reliability, with a Cronbach's alpha of .88.

Perceived Public Stigma

Perceived public stigma was measured using the 12-item Perceived Devaluation–Discrimination Scale (Link et al., 1987). Participants rated how much they agreed or disagreed with statements about how most people view current or former psychiatric patients, using a scale from 1 (strongly agree) to 6 (strongly disagree). A sample item is "Most people would not hire a former mental patient to take care of their children, even if he or she had been well for some time." Higher scores represent greater perceived stigma. The scale showed good internal consistency, with reliability estimates ranging from .76 to .88, and evidence of convergent validity was also reported (Link et al., 2001). In the present sample, the scale demonstrated good internal consistency, with a reliability coefficient of .83. Evidence

for the scale's validity was supported (Link et al., 2001) by its association with individuals' internal experiences of demoralization and reduced self-esteem within a community sample at both 6-month and 24-month follow-up assessments.

Self-Stigma of Seeking Help

Self-stigma was measured using the Self-Stigma of Seeking Help (SSOSH) scale developed by Vogel et al. (2006). The SSOSH is a 10-item scale that includes statements such as "I would feel inadequate if I went to a therapist for psychological help." Participants rated each item on a 5-point scale ranging from strongly disagree (1) to strongly agree (5), with the midpoint representing equal agreement and disagreement. Higher scores indicate greater self-stigma. The scale demonstrated good reliability, with internal consistency estimates ranging from .86 to .90. The internal consistency of the scores obtained in the present sample was .89. Prior research has demonstrated that the SSOSH possesses a unidimensional factor structure and exhibits evidence of validity through its associations with attitude toward seeking professional psychological help and intentions to seek counseling (Vogel et al., 2006).

Attitude Toward Seeking Professional Help

Attitude toward seeking professional help were assessed using the Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help Scale (Fischer & Farina, 1995). This scale is a shortened 10-item version of the original 29-item measure (Fischer & Turner, 1970), consisting of items such as "If I believed I was having a mental breakdown, my first inclination would be to get professional attention." Items are rated from 1 (disagree) to 4 (agree), with higher scores reflecting positive attitude. The revised and original scales are correlated .87, suggesting that they tap into a similar construct (Fischer & Farina, 1995). Studies with college student samples reported good reliability, with an internal consistency of .84 and a 1-month test–retest reliability of .80. In the present study, the scale demonstrated good internal consistency, with a Cronbach's alpha of .80. It is also found that the measure could distinguish between college students with serious emotional or personal problems who sought counseling and those who did not. Among college students, the scale was positively related to intentions to seek counseling (r = .56) and negatively related to tendencies to conceal personal information (r = -.19) (Vogel et al., 2006).

Data Collection Procedure

Data were collected online using Google Forms, with an informed consent section provided at the beginning of the questionnaire. As the questionnaires were administered in their original English versions, no translation procedure was undertaken. Participants were required to be able to read and comprehend English sufficiently to understand and respond to the questionnaire items. The survey link was shared with the potential participants through social media platforms. Snowball sampling was also used, whereby participants were encouraged to share the survey link with other eligible students. The APA guidelines ("Ethical principles of psychologists and code of conduct", 2020) were followed to uphold the research ethics. The IRB approval for this study was obtained from the IRAS, Assumption

University. The participation in the study was voluntary, and the participants were assured of confidentiality and their right to withdraw. The ethics of research was maintained throughout the study.

DATA ANALYSIS

Moderated Mediation Analysis. The proposed path model was examined using the PROCESS Macro (Hayes, 2017), which follows a regression approach. To test the moderated mediation, 5000 bootstrap samples with replacement were requested for model 7 as suggested by Hayes (2017). The significance tests for the mediated moderation effect produced by the PROCESS Macro provided 95% bias-corrected (BC) bootstrapped confidence intervals (CIs) for the conditional indirect effects of the public stigma on attitude toward seeking professional psychological help (ATSPPH) at three values of the moderator—self-esteem.

RESULTS

Correlations among the Predictors, Mediators, and Outcome Variable

Public stigma (r = -.31) and self-stigma (r = -.39) are negatively correlated with help-seeking attitude. The strength of the correlation is higher for self-stigma than for public stigma. Public stigma is positively correlated with self-stigma (r = .17). Self-stigma is negatively correlated with the moderator variable, self-esteem (r = -.25), while public stigma is not correlated with self-esteem.

Table 1 Correlations between Public Stigma, Self-Stigma, ASPPH, and Self-Esteem (n = 206)

	1	2	3	Mean	SD
1 Public Stigma				2.06	.59
2 Self-Stigma	.17*			2.30	.57
3 ASPPH	-.31**	-.39**		3.16	.60
4 Self-Esteem	.02	-.25**	.09	2.85	.51

Note. *p < .05 ** p < .01 ASPPH = Attitude toward Seeking Professional Psychological Help

Conditional Mediation

The results of the conditional mediation analysis are presented in Tables 2 - 5and Figures 1 and 2. As shown in Table 2 and Figure 1, the regression model of public stigma predicting ASPPH (total effect model) is statistically significant (F= 21.2, p <.01) and public stigma is found to be a negative and significant predictor (B = -.31, SE = .07, p < .01). The regression of ASPPH onto public stigma and self-stigma (model 2) was found to be statistically significant (F= 27.16, p < .01), while both predictors

were found to have negative association with ASPPH and statistically significant predictors (public stigma, B = -.25, SE = .06, p < .01; self-stigma, B = -.36, SE = .06, p < .01).

In the moderation model, the regression of self-stigma onto public stigma, self-esteem, and their interaction were examined. The interaction between public stigma and self-esteem is statistically significant (B = .32, SE = .12, p < .01), suggesting the self-esteem moderates the effect of public stigma on self-stigma. Additionally, the R^2 Change while adding the interaction term to the model was significant (ΔR^2 = .03, F= 6.96, p <.01), which indicates a statistically significant moderation of self-esteem on the relationship between public stigma and self-stigma.

Table 2 Moderated Mediation Analysis Results (Predictor: Public Stigma, Mediator: Self-Stigma, Outcome Variable: ASPPH, Moderator: Self-Esteem)

Predictors	Model 1: Total effect (Criterion ASPPH)		Model 2 (Criterion ASPPH)		Moderation model (Criterion Self-Stigma)	
	B(SE)	*t*	*B(SE)*	*t*	*B(SE)*	*t*
Public Stigma (PS)	-.31(.07)	-4.61**				
Public Stigma			-.25(.06)	-3.92**		
Self-Stigma			-.36(.06)	-5.49**		
Public Stigma					.14(.06)	2.18*
Self-Esteem (SE)					-.29(.07)	-3.89**
PS x SE					.32(.12)	2.64**
R^2	.094		.211		.12	
F	21.2**		27.16**		9.20**	

Note. *p < .05 ** p < .01 ASPPH = Attitude toward Seeking Professional Psychological Help

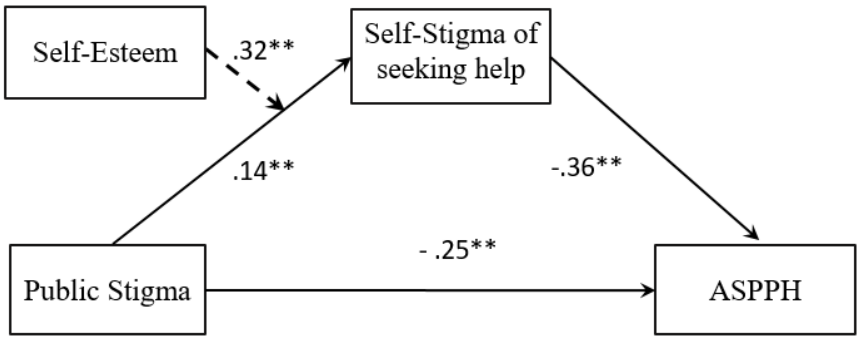

Figure 1 Moderated Mediation Model

Note. **p < .01. ASPPH =Attitude toward Seeking Professional Psychological Help

Since the moderation is significant, a detailed examination of the conditional effect of public stigma on self-stigma at three values of self-esteem is shown in Table 3. At -1*SD* on self-esteem, the effect was non-significant (*B* = -.0227, *SE* = .0939, *p* = .809). At the mean of self-esteem, the effect of public stigma was positive and significant (*B* = .1399, *SE* = -.0641, *p* = .030). At +*1SD* of self-esteem, the effect of public stigma was positive and significant (*B* = .3025, *SE* = .0837, *p* < .001). This is also evident in Figure 2, which shows the regression slops of self-stigma regressing on public stigma at three levels (Low, Moderate, and High) of the moderator (Self-Esteem).

Table 3 Conditional Effects of the Focal Predictor (Public Stigma) on Self-Stigma at Three Values of the Moderator (Self-Esteem)

Self-Esteem	Effect	*SE*	*t*	*p*	LLCI	ULCI
Low	-.0227	.0939	-.2418	.8092	-.2079	.1624
Moderate	.1399	.0641	2.1810	.0303	.0134	.2664
High	.3025	.0837	3.6132	.0004	.1374	.4676

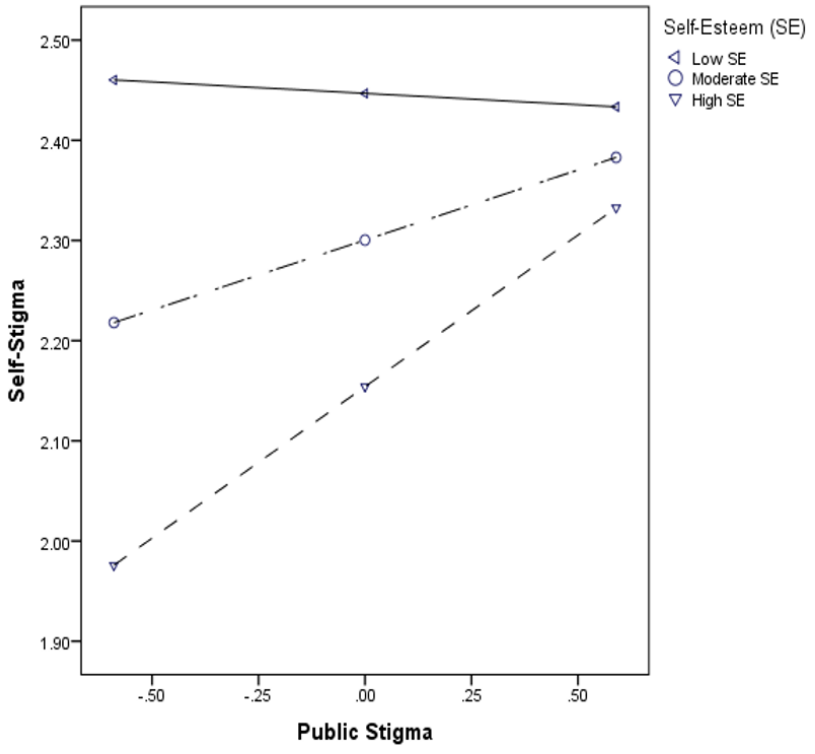

Figure 2 Regression Slops: Public Stigma Predicting Self-Stigma at Three Levels (Low, Moderate, and High) of the Moderator (Self-Esteem)

Table 4 Conditional Indirect Effects of Public Stigma (Being Mediated by Self-Stigma) on Attitude Toward Seeking Professional Psychological Help

Self-Esteem	Moderated Mediation Effect	Bootstrapped *SE*	Bootstrapped 95% CI	
			Lower Limit	Upper Limit
Low	.0082	.0324	-.0555	.0733
Moderate	-.0508	.0280	-.1092	-.0005
High	-.1098	.0458	-.2097	-.0294

Table 5 Pairwise Contrasts Between Conditional Indirect Effects (Effect1 Minus Effect2)

Effect 1	Effect 2	Contrast	Bootstrapped *SE*	Bootstrapped 95% CI	
				Lower Limit	Upper Limit
-.0508 (M)	.0082 (L)	-.0590	.0281	-.1208	-.0123
-.1098 (H)	.0082 (L)	-.1181	.0563	-.2416	-.0247
-.1098 (H)	-.0508 (M)	-.0590	.0281	-.1208	-.0123

Note. L = Indirect effect at low level of self-esteem, M = Indirect effect at medium level of self-esteem, H = Indirect effect at high level of self-esteem

The omnibus bootstrapped test of conditional indirect effect reflected in the index (Index = -.1159, *SE* = .0553, LLCI= -.2372, ULCI = -.0242) of moderated mediation of public stigma on ASPPH. The 95% confidence intervals do not include zero, therefore it is inferred that the indirect of public stigma on ASPPH is conditional on the level of self-esteem.

Further examination of the conditional indirect effects of public stigma on ASPPH at -1*SD*, the mean, and +1*SD* on self-esteem shows that two indirect effects are significant (at mean, and +1 *SD*) as the lower and upper limit of the 95% confidence intervals for each of these effects do not contain zero (See Table 4). The results supported a moderated mediation effect of public stigma on Thai university students' attitude toward seeking professional psychological help. When self-esteem is low (-1 *SD*), self-stigma does not mediate the relationship between public stigma and ASPPH (*B* = .0082, *SE* = .0324, LLCI= -.0555, ULCI= .0733). At high self-esteem level (+1 *SD*), the indirect effect (*B* = -.1098, *SE* = .0458, LLCI= -.2097, ULCI= -.0294) is larger compared to the moderate self-esteem level (*B* = -.0508, *SE* = .0280, LLCI= -.1092, ULCI= -.0005).

Pairwise contrasts between conditional indirect effects (Table 5) show the statistical significance of these differences. All differences between the indirect effects at three values (-1 *SD*, mean, and +1 *SD*; reflecting low, moderate, and high level of self-esteem) of the moderator, self-esteem, are statistically significant as the bootstrap 95% confidence intervals do not contain zero. The difference between the indirect effects at moderate and low self-esteem level is -.059, that of the high and low is -.1181, and high and moderate is -.0508.

Discussion

The correlations among the variables were consistent with the hypotheses. Both public stigma and self-stigma were negatively correlated with help-seeking attitudes, which aligns with findings from previous studies (Özdemir, Kaya, & Adagide, 2023; Ibrahim et al., 2019). In addition, public stigma was positively correlated with self-stigma, as predicted. The correlation between self-stigma and help-seeking attitude was stronger than that between public stigma and help-seeking attitude, indicating

the comparative relational dynamics of the two types of stigma. Generally, the present study findings support the mediating role of self-stigma between public stigma and attitude toward professional help seeking as reported in earlier literature (Vogel et al., 2007; Choi & Miller, 2014).

Considering the entire conceptual framework, in the high self-esteem group, it can be assumed that public stigma influences self-stigma toward seeking help and negatively affects attitude toward seeking professional psychological help. The second part of this mediation—self-stigma to attitude toward seeking professional psychological help aligns with the hypothesis. The meta analysis studies support this finding (eg., Lannin & Bible, 2022; Yu et al., 2023).

Drawing on the literature related to attitude toward seeking professional psychological help and its relation to stigma, this study sought to determine whether self-stigma mediates the relationship between public stigma and attitude toward seeking professional help, while self-esteem buffers the association between public stigma and self-stigma. The conditional mediation of self-stigma based on the levels of self-esteem warrants further discussion. Theoretically, one may assume that self-esteem may serve as a buffer: individuals with high self-esteem may be less likely to internalize public stigma as self-stigma, while those with low self-esteem may be more vulnerable. Nevertheless, the results suggest that people with high self-esteem tend to internalize public stigma as self-stigma. Therefore, the mediation of self-stigma between the effects of public stigma on attitude toward seeking professional psychological help is significant among people with high and moderate self-esteem. In addition, this mediation was absent in people with lower self-esteem. The relationship between self-esteem and stigma is complex than one hypothesizes. There could be many plausible explanations for this finding. One explanation can be related to how self-esteem is developed and expressed across different cultures. In collectivistic settings, self-esteem often derives from social approval, fulfilling family or community expectations, and maintaining interpersonal harmony. For example, ‘relational self-esteem’ reflects an interdependent self-construal and is grounded in relationships with significant others, such as family and close friends (Du, King, & Chi, 2012). Because the participants in this study are Thai university students, a high level of self-esteem may indicate a stronger need for family or social approval, along with heightened sensitivity to judgment, which may in turn facilitate higher levels of self-stigma.

Another explanation can be found in the findings of Crocker and Major (1989). They challenged the assumption that individuals belonging to stigmatized groups inherently possess lower self-esteem. The researchers propose that members of stigmatized groups employ specific psychological strategies that help maintain their self-esteem despite societal devaluation. People with high or moderate self-esteem may tend to use different strategies that allow the perceived public stigma to impact their self-stigma of seeking help. For example, selective valuation by Crocker and Major (1989) states that individuals may devalue domains where their group is stereotypically perceived to perform poorly and place greater importance on areas where their group excels. In brief, the high self-esteem group

may be more vulnerable to develop the public stigma to self-stigma of seeking help while the external attribution helps them maintain a high personal value. Whereas the low self-esteem group may be less likely to use specific psychological strategies in response to perceived public stigma and may experience a different combination of negative emotions and self-evaluations. Consequently. the perceived public stigma is not translated into self-stigma while it can impact their decision attitude toward seeking professional help. For instance, a person can perceive that other people will judge them negatively if they seek psychological help (public stigma) and, consequently become reluctant to seek help without necessarily internalizing that judgement as a belief that seeking help means there is something wrong or inadequate about them (self-stigma). Individuals with low self-esteem may already experience relatively high levels of negative self-evaluations, self-doubt, and heightened sensitivity to social evaluation, especially within Thai collectivistic cultural context, where stigma can be high (Ran et al., 2021). Thus, public stigma surrounding psychological help may operate within an already negative and socially sensitive self-evaluation context. As a result, the specific internalization of public stigma as self-stigma may be less distinguishable from their broader negative perceptions. Nevertheless, public stigma may still influence their attitude or related behaviors, such as hiding mental illness, in an effort to maintain social harmony (Pitakchinnapong & Rhein, 2019).

Implications of the Study

The findings of this study provide further support for the widely reported associations among public stigma, self-stigma, and attitude toward seeking professional psychological help, and suggest that these relationships are generalizable to Thai university students. The finding that self-stigma mediates the relationship between public stigma and help-seeking attitude has practical implications for addressing the mental health needs of the Thai population in general, and university students in particular.

The moderating role of self-esteem also offers meaningful insights. First, it enhances the understanding of the complex dynamics underlying how self-stigma functions within the relationship between public stigma and help-seeking attitude. Second, it suggests that psychological interventions aimed at improving help-seeking attitude may benefit from considering individuals' levels of self-esteem. Notably, the mediating effect of self-stigma was not significant among individuals with low self-esteem, indicating that interventions may need to be tailored according to self-esteem levels, while emphasizing the normalization of counseling among students with high self-esteem and high achievement

Limitations and Suggestions for Further Research

The findings of this study should be interpreted with caution for several reasons. First, this study employed a cross-sectional, survey-based path analysis. Therefore, the causal relationships among the variables are inferred based on existing literature and should be considered indicative rather than explanatory, as they would be in an experimental design. Second, the use of a convenience sampling method may introduce sampling bias, limiting the generalizability of the findings to the broader population.

Since the study used the original English versions of the questionnaires, the sample included only university students who could read and comprehend English. which might have introduced additional sampling biasFinally, , statistical estimates such as regression coefficients may vary with different samples.

Future research may incorporate alternative self-esteem constructs, such as relational self-esteem (Du, King, & Chi, 2012), to further examine the moderating role of self-esteem. Other potential moderators—such as social support (Punla, Regalado, & Navarro, 2022) and mental health literacy (Lasquites et al., 2024)—may also be considered.

ACKNOWLEDGMENT

We would like to thank Institute for Research and Academic Services (IRAS), Assumption University of Thailand for supporting this study.

REFERENCES

Abrams, Z. (2022, October 12). **Student Mental Health is in crisis: Campuses are rethinking their approach.** Monitor on Psychology. https://www.apa.org/monitor/2022/10/mental-health-campus-care

Arunpongpaisal, S., Assanagkornchai, S., Chongsuvivatwong, V., & Jampathong, N. (2022). Time-series analysis of trends in the incidence rates of successful and attempted suicides in Thailand in 2013–2019 and their predictors. **BMC Psychiatry, 22**(1). https://doi.org/10.1186/s12888-022-04125-5

Beiter, R., Nash, R., McCrady, M., Rhoades, D., Linscomb, M., Clarahan, M., & Sammut, S. (2015). The prevalence and correlates of depression, anxiety, and stress in a sample of college students. **Journal of Affective Disorders,** *173*, 90-96.

Bekhet, A. K., Johnson, N. L., & Zauszniewski, J. A. (2012). Resilience in family members of persons with autism spectrum disorder: A review of the literature. **Issues in Mental Health Nursing, 33**(10), 650-656.

Brunet, J., Pila, E., Solomon-Krakus, S., & O'Loughlin, J. L. (2019). Self-esteem moderates the associations between body-related self-conscious emotions and depressive symptoms. **Journal of Health Psychology, 24**(6), 833–843. https://doi.org/10.1177/1359105316683786

Chen, X., Chen, Y., Zhou, L., & Tong, J. (2023). The role of self-esteem as moderator of the relationship between experienced stigma and anxiety and depression among tuberculosis patients. **Scientific Reports, 13**(1), 6889. https://doi.org/10.1038/s41598-023-34129-4

Cheng, H. L., McDermott, R. C., & Lopez, F. G. (2015). Mental health, self-stigma, and help-seeking intentions among emerging adults: An attachment perspective. **The Counseling Psychologist, 43**(3), 463-487.

Choi, N., & Miller, M. (2014). AAPI college students' willingness to seek counseling: The role of culture,stigma, and attitudes. **Journal of Counseling Psychology, 61**(3), 340-351. https://doi.org/10.1037/cou0000027

Corrigan, P. W. (2004). Don't call me nuts: an international perspective on the stigma of mental illness. **Acta Psychiatrica Scandinavica, 109** (6), 403-404.

Corrigan, P. W. (Ed.). (2004). Don't call me nuts: An international perspective on the stigma of mental illness [Editorial]. **Acta Psychiatrica Scandinavica, 109**(6), 403–404. https://doi.org/10.1111/j.1600-0047.2004.00316.x

Corrigan, P. W., & Watson, A. C. (2002). Understanding the impact of stigma on people with mental illness. **World Psychiatry, 1**(1), 16–20.

Corrigan, P. W., Watson, A. C., & Barr, L. (2006). The self–stigma of mental illness: Implications for self-esteem and self-efficacy. **Journal of Social and Clinical Psychology, 25**(8), 875–884.

Crocker, J., & Major, B. (1989). Social stigma and self-esteem: The self-protective properties of stigma. **Psychological review, 96**(4), 608.

Du, H., King, R. B., & Chi, P. (2012). The development and validation of the Relational Self-Esteem Scale. **Scandinavian Journal of Psychology, 53**(2), 103–111.

Duffy, M. E., Twenge, J. M., & Joiner, T. E. (2019). Trends in mood and anxiety symptoms and suicide-related outcomes among US undergraduates, 2007–2018: Evidence from two national surveys. **Journal of Adolescent Health, 65**(5), 590-598.

Fischer, E. H., & Turner, J. I. (1970). Orientations to seeking professional help: development and research utility of an attitude scale. **Journal of Consulting andCclinical Psychology, 35**(1p1), 79.

Farina, A., & Fischer, E. H. (1995). Attitudes toward seeking professional psychological help: A shortened form and considerations for research. **Journal of College Student Development, 36**(4), 368-373.

Gulliver, A., Griffiths, K. M., & Christensen, H. (2010). Perceived barriers and facilitators to mental health help-seeking in young people: A systematic review. **BMC psychiatry, 10**(1), 1-9.

Guo, S., Nguyen, H., Weiss, B., Ngo, V. K., & Lau, A. S. (2015). Linkages between mental health need and help-seeking behavior among adolescents: Moderating role of ethnicity and cultural values. **Journal of Counseling Psychology, 62**(4), 682.

Hayes, A. F. (2017). **Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach** (2nd ed.). Guilford Press.

Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). **Cultures and organizations: Software of the mind: Intercultural cooperation and its importance for survival** (3rd ed.). McGraw-Hill.

Ibrahim, N., Amit, N., Shahar, S., Wee, L. H., Ismail, R., Khairuddin, R., ... & Safien, A. M. (2019). Do depression literacy, mental illness beliefs and stigma influence mental health help-seeking attitude? A cross-sectional study of secondary school and university students from B40 households in Malaysia. **BMC Public Health, 19**, 1-8.

Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (2025). **Thai health report 2025**. https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2025/07/608-ThaiHealth2025-ENG_Indicaotors.pdf

Kuster, F., & Orth, U. (2013). The long-term stability of self-esteem: Its time-dependent decay and nonzero asymptote. **Personality and Social Psychology Bulletin, 39**(5), 677-690.

Lannin DG, Bible J. Self-Stigma of Seeking Help: A Meta-Analysis. In: Vogel DL, Wade NG, eds. **The Cambridge Handbook of Stigma and Mental Health.** Cambridge Handbooks in Psychology. Cambridge University Press; 2022:111-142.

Lasquites, J. G., Etom, A. L., Hayag, K. T., Manaois, J. O., & Barros, M. L. (2024). Examining the Moderating Role of Mental Health Literacy on the Relationship Between Self-Stigma, Stigma on Seeking Help, and Help-Seeking Behavior. **International Journal of Research and Scientific Innovation, 11**(1), 191-201.

Link, B. G., Cullen, F. T., Frank, J., & Wozniak, J. F. (1987). The social rejection of former mental patients: Understanding why labels matter. **American Journal of Sociology, 92**(6), 1461-1500.

Link, B. G., Cullen, F. T., Struening, E., Shrout, P. E., & Dohrenwend, B. P. (1989). A modified labeling theory approach to mental disorders: An empirical assessment. **American Sociological Review,** 400-423.

Link, B. G., Struening, E. L., Rahav, M., Phelan, J. C., & Nuttbrock, L. (2001). On stigma and its consequences: Evidence from a longitudinal study of men with dual diagnoses of mental illness and substance abuse. **Journal of Health and Social Behavior, 42**(2), 177–190.

Lipson, S. K., Zhou, S., Abelson, S., Heinze, J., Jirsa, M., Morigney, J., Patterson, A., Singh, M., & Eisenberg, D. (2022). Trends in college student mental health and help-seeking by Race/ethnicity: Findings from the National Healthy Minds Study, 2013–2021. **Journal of Affective Disorders,** *306*, 138–147. https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.03.038

Liu, C. H., Stevens, C., Wong, S. H., Yasui, M., & Chen, J. A. (2019). The prevalence and predictors of mental health diagnoses and suicide among US college students: Implications for addressing disparities in service use. **Depression and Anxiety, 36**(1), 8-17.

Majerová, N., & Sokolová, L. (2025). Well-being and academic stress in higher education students: Interview and diary study. **International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being, 20**(1). https://doi.org/10.1080/17482631.2025.2602369

McGrath, J. J., Al-Hamzawi, A., Alonso, J., Altwaijri, Y., Andrade, L. H., Bromet, E. J., ... & Zaslavsky, A. M. (2023). Age of onset and cumulative risk of mental disorders: a cross-national analysis of population surveys from 29 countries. **The Lancet Psychiatry, 10**(9), 668-681.

Nearchou, F. A., Bird, N., Costello, A., Duggan, S., Gilroy, J., Long, R., ... & Hennessy, E. (2018). Personal and perceived public mental-health stigma as predictors of help-seeking intentions in adolescents. **Journal of Adolescence, 66**, 83-90.

Ochnik, D., Rogowska, A. M., Kuśnierz, C., Jakubiak, M., Schütz, A., Held, M. J., ... & Cuero-Acosta, Y. A. (2021). Mental health prevalence and predictors among university students in nine countries during the COVID-19 pandemic: A cross-national study. **Scientific Reports, 11**(1), 18644.

Özdemir, Ö., Kaya, Y., & Adagide, S. (2023). Nursing students' attitudes toward seeking psychological help associated to self-stigma and perceived social stigma. **Journal of Caring Sciences, 12**(4), 221–227. https://doi.org/10.34172/jcs.2023.33094

Özdemir, Ö., Kaya, Y., & Adagide, S. (2023). Nursing students' attitudes toward seeking sychological help associated to self-stigma and perceived social stigma. **Journal of Caring Sciences, 12**(4), 221.

Pitakchinnapong, N., & Rhein, D. (2019). Exploration of the causation of stigmatization of mental illness in Thailand: perceptions of Thai university students. **Human Behavior Development and Society, 20**(2), 7-19.

Pompeo-Fargnoli, A. (2020). Mental health stigma among college students: misperceptions of perceived and personal stigmas. **Journal of American College Health, 70**(4), 1030-1039. https://doi.org/10.1080/07448481.2020.1784904

Prachathai English (2019). **Thai youth more at risk of suicide, says Department of Mental Health.** Prachatai English. (2019, June 14). https://prachataienglish.com/node/8100

Punla, N. F. D., Regalado, D. R. B., & Navarro, R. M. (2022). Perceived social support as moderator between self-stigma and help-seeking attitudes. **Globus, 11**(1), 1-17.

Ran, M. S., Hall, B. J., Su, T. T., Wong, S. Y., Yang, G. M., Mao, J., Wang, S. Q., & Zhang, T. M. (2021). Stigma of mental illness and cultural factors in Pacific Rim region: a systematic review. **BMC Psychiatry, 21**(1), 16. https://doi.org/10.1186/s12888-020-02991-5

Rosenberg, M. (1965). **Society and the adolescent self-image.** Princeton University Press.

Seeman, N., Tang, S., Brown, A. D., & Ing, A. (2016). World survey of mental illness stigma. **Journal of Affective Disorders, 190,** 115-121. https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.10.011

Shannon, J., Seward, D., Liu, Y., & Luke, M. (2022). Stigma, help-seeking, and counseling with African American male college students. **Journal of Counseling & Development**. https://doi.org/10.1002/jcad.12435

Shea, M., & Yeh, C. (2008). Asian American students' cultural values, stigma, and relational self-construal: Correlates of attitudes toward professional help seeking. **Journal of Mental Health Counseling, 30**(2), 157-172.

Solmi, M., Radua, J., Olivola, M., Croce, E., Soardo, L., Salazar de Pablo, G., & Fusar-Poli, P. (2022). Age at onset of mental disorders worldwide: large-scale meta-analysis of 192 epidemiological studies. **Molecular Psychiatry, 27**(1), 281-295.

Vogel, D. L., Wade, N. G., & Haake, S. (2006). Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. **Journal of Counselling Psychology, 53**(3), 325.

Vogel, D. L., Wade, N. G., & Hackler, A. H. (2007). Perceived public stigma and the willingness to seek counseling: The mediating roles of self-stigma and attitudes toward counseling. **Journal of Counseling Psychology, 54**(1), 40.

Wahto, R. S., Swift, J. K., & Whipple, J. L. (2016). The role of stigma and referral source in predicting college student-athletes' attitudes toward psychological help-seeking. **Journal of Clinical Sport Psychology, 10**(2), 85-98.

World Health Organization. (2022). **World mental health report: Transforming mental health for all.** https://www.who.int/publications-detail-redirect/9789240049338

World Health Organization. (2025, September 30). **Mental disorders.** https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders

World Health Organization. (2025, September 1). ***Mental health of adolescents*.** https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health

Yu, B. C., Chio, F. H., Chan, K. K., Mak, W. W., Zhang, G., Vogel, D., & Lai, M. H. (2023). Associations between public and self-stigma of help-seeking with help-seeking attitudes and intention: A meta-analytic structural equation modeling approach. **Journal of Counseling Psychology, 70**(1), 90.

Yu, M., Cheng, S., Fung, K., Wong, J., & Jia, C. (2022). More than Mental Illness: Experiences of Associating with Stigma of Mental Illness for Chinese College Students. **International Journal Of Environmental Research And Public Health, 19**(2), 864. https://doi.org/10.3390/ijerph19020864

Zhang, L., Li, W., Liu, B., & Xie, W. (2014). Self-esteem as mediator and moderator of the relationship between stigma perception and social alienation of Chinese adults with disability. **Disability and Health Journal, 7**(1), 119–123. https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2013.07.004

อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น เขตพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

THE INFLUENCE OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP, DIGITAL COMPETENCE, AND WORK ENVIRONMENT ON EMPLOYEE JOB PERFORMANCE IN A PRIMARY PETROCHEMICAL COMPANY IN THAILAND'S EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

จิราวุฒิ มหาโยธิน[1*] และ รัชรินทร์ กุลชาติ[2]
[1]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารแลพัฒนาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
[2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Jirawuti Mahayothin[1*] and Rutcharin Kullachart[2]
[1]Master of Business Administration Program in Industrial Management and Development, Kasetsart University
[2]Faculty of Business Administration, Kasetsart University

[*]E-mail: jirawuti.m@ku.th

Received: 2026-02-02
Revised: 2026-05-03
Accepted: 2026-05-07

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล สภาพแวดล้อมในการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน รวมทั้งตรวจสอบอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรดังกล่าวต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นแห่งหนึ่งในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานสายงานแยกก๊าซธรรมชาติและสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ จำนวน 300 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนหน่วยงาน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และทดสอบสมมติฐานด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรหลักโดยรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยผลการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.63, SD = 0.32) และแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (X^2/df = 2.004, CFI = 0.958, RMSEA = 0.058) ผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้รับอิทธิพลทางตรงเชิงบวกจากภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (β = 0.25), ความสามารถด้านดิจิทัล (β = 0.21) และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (β = 0.46) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยแบบจำลองอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้ร้อยละ 57 (R^2 = 0.57; Adjusted R^2 = 0.566) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงยังส่งผลทางอ้อมต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านความสามารถด้านดิจิทัล (IE = 0.090) และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (IE = 0.294) และมีอิทธิพลรวมสูงที่สุด (TE = 0.63)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล สภาพแวดล้อมในการทำงาน ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน อุตสาหกรรมปิโตรเคมี

ABSTRACT

This study investigated the levels of transformational leadership, digital competence, work environment, and employee job performance, and examined the direct and indirect effects of these factors on employee job performance in a primary petrochemical company located in Thailand's Eastern Economic Corridor. Using proportionate stratified random sampling, data were collected from 300 employees in natural gas processing and gas transmission pipeline operations via an online questionnaire. Descriptive statistics and structural equation modeling were employed for analysis. Overall, the key variables were rated at high to very high levels, with employee job performance rated very high (M = 4.63, SD = 0.32). The structural model showed acceptable fit (X^2/df = 2.004, CFI = 0.958, RMSEA = 0.058). Employee job performance was positively and directly influenced by transformational leadership (β = 0.25), digital competence (β = 0.21), and work environment (β = 0.46), all significant at the .01 level ($p < .01$). The model explained 57% of the variance in employee job performance (R^2 = 0.57; Adjusted R^2 = 0.566). In addition, transformational leadership exerted indirect effects on employee job performance through digital competence (IE = 0.090) and work environment (IE = 0.294), yielding the largest total effect (TE = 0.63).

Keywords: Transformational leadership, Digital competence, Work environment, Employee performance, Petrochemical industry

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้รูปแบบการผลิต การบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง องค์กรจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านระบบงานและศักยภาพของคนให้สอดคล้องกับบริบทการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว (Ministry of Industry, 2016) ขณะเดียวกัน การจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านดิจิทัลของไทยโดย IMD ปี 2567 สะท้อนว่าประเทศยังมีความท้าทายในมิติความพร้อมด้านดิจิทัลเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจอื่น (Thailand Management Association, 2024) ประเด็นดังกล่าวทำให้ทักษะและความสามารถด้านดิจิทัลของบุคลากรถูกยกระดับเป็นทักษะหลักที่องค์กรต้องการมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วง 3–5 ปีข้างหน้าในอุตสาหกรรมพลังงานและปิโตรเคมีที่เร่งบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในระบบการผลิตและซัพพลายเชน (ThaiPublica, 2023) ทั้งนี้ ในระดับนโยบาย ประเทศไทยผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้แนวทาง Thailand 4.0 และการขับเคลื่อนพื้นที่ยุทธศาสตร์ EEC เพื่อยกระดับฐานอุตสาหกรรมและการลงทุนให้รองรับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

ในประเทศไทย แนวนโยบาย Thailand 4.0 และการพัฒนาพื้นที่โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) มุ่งยกระดับโครงสร้างอุตสาหกรรมและเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้องค์กรในภาคพลังงานและปิโตรเคมีซึ่งเป็นอุตสาหกรรมฐานสำคัญของห่วงโซ่อุตสาหกรรมในพื้นที่ ต้องเร่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรและระบบบริหารจัดการให้รองรับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม (Ministry of Industry, 2016; Board of Investment of Thailand, 2017) โดยเฉพาะหน่วยงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติและสายงานระบบ

ท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะงานซับซ้อน ใช้มาตรฐานความปลอดภัยสูง และต้องอาศัยการประสานงานข้ามทีมอย่างใกล้ชิด การยกระดับ ความสามารถด้านดิจิทัล จึงไม่ได้เป็นเพียงการใช้งานเครื่องมือ แต่รวมถึงการสื่อสาร การจัดการและประมวลผลข้อมูล และการแก้ปัญหาเชิงระบบ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ งานวิเคราะห์ด้านการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลยังชี้ว่าผลลัพธ์ของการเปลี่ยนผ่าน ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทักษะและการจัดการคนควบคู่กับเทคโนโลยีอย่างมีระบบ (McKinsey & Company, 2023) ขณะเดียวกัน สื่อธุรกิจไทยยังสะท้อนแนวโน้มที่องค์กรให้ความสำคัญกับการยกระดับ digital HR มากขึ้น(Techsauce Team, 2022)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เนื่องจากผู้นำที่สื่อสารวิสัยทัศน์ได้ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ เปิดโอกาสให้เรียนรู้ และสนับสนุนการปรับตัวด้านเทคโนโลยี ย่อมเอื้อต่อการพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลของพนักงาน รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่เอื้อต่อความร่วมมือ ความไว้ วางใจ และระบบการทำงานที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน (Aulia & Lin, 2024; Mastilo et al., 2024) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านความสามารถด้านดิจิทัลและสภาพแวดล้อมในการทำงาน อย่างไรก็ดี งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวในลักษณะบูรณาการ และพิจารณาบทบาทของตัวแปรคั่นกลางทั้งสองร่วมกัน โดยเฉพาะในบริบทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นและพื้นที่ EEC ยังมีจำกัด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัลและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติและสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติของบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นแห่งหนึ่งในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ผลการศึกษาคาดว่าจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสนับสนุนการกำหนดแนวทางพัฒนาผู้นำ การยกระดับสมรรถนะดิจิทัลและการออกแบบสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล และสภาพแวดล้อมในการทำงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติ และสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติ และสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถด้านดิจิทัลที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติ และสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติ และสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
5. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถด้านดิจิทัลมีบทบาทคั่นกลางระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติ และสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
6. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในการทำงานมีบทบาทคั่นกลางระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติ และสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารในแต่ละหน่วยงานนำไปพัฒนาการทักษะด้านความสามารถด้านดิจิทัลภายในหน่วยงานเพื่อพัฒนาผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงาน พร้อมสร้างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานของพนักงานต่อไป

2. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารรวมถึงหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์ นำไปพัฒนานโยบายต่าง ๆ ที่พัฒนาทักษะทางด้านดิจิทัล รวมถึงพัฒนาผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงาน

3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับบุคคลทั่วไปในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นและธุรกิจด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นแห่งหนึ่งในพื้นที่โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยกำหนดขอบเขตด้านประชากรเป็นพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติและสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ครอบคลุมหน่วยงานด้านบริหารจัดการโรงแยกก๊าซและกิจการเพื่อชุมชน วิศวกรรมและบำรุงรักษา บริหารคลังภาคตะวันออก และดูแลระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งสิ้น 563 คน (ฝ่ายงานบริหารทรัพยากรมนุษย์, 2567)

ขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุมตัวแปรหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิด Bass & Avolio (1994) ความสามารถด้านดิจิทัลตามแนวคิด Calvani et al. (2008) สภาพแวดล้อมในการทำงานตามแนวคิด Moos (1994) และผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามแนวคิด Borman & Motowidlo (1993) โดยศึกษาผ่านองค์ประกอบย่อยของแต่ละตัวแปรตามกรอบแนวคิดดังกล่าว ทั้งนี้ การดำเนินการวิจัยครอบคลุมช่วงทบทวนเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลตั้งแต่มกราคม 2568 ถึงมีนาคม 2569 รวมระยะเวลา 15 เดือน

ทบทวนแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้จะนำเสนอ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง 2) ความสามารถด้านดิจิทัล 3) สภาพแวดล้อมในการทำงาน และ 4) ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ดังต่อไปนี้

ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง

Bass and Avolio (1994) อธิบายว่าภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่สร้างพลังร่วม ให้ผู้ตามเกิดแรงจูงใจและความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายขององค์กร ผ่านการยกระดับทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานให้ก้าวข้ามผลประโยชน์ส่วนตน แนวคิดนี้สะท้อนผ่านองค์ประกอบ 4I's ได้แก่ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ที่ผู้นำทำตนเป็นแบบอย่างจนเกิดความไว้วางใจและความศรัทธา 2) การสร้างแรงบันดาลใจ ที่ผู้นำสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายให้เกิดแรงขับจากภายใน 3) การกระตุ้นทางปัญญา ที่ผู้นำเปิดพื้นที่ให้คิด วิเคราะห์ ตั้งคำถาม และหาแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา และ 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ที่ผู้นำใส่ใจแตกต่างรายบุคคลในบทบาทโค้ช/ ที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงใช้กรอบของ Bass and Avolio (1994) เพื่อวัดภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงตาม 4 มิติดังกล่าว ทั้งนี้ งานวิจัยช่วงหลังปี 2020 ยังคงสนับสนุนว่า ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงานในหลายบริบท (Agag et al., 2025; Jiatong et al.. 2022)

ความสามารถด้านดิจิทัล

Calvani et al. (2008) เสนอว่าความสามารถด้านดิจิทัลไม่ใช่เพียงใช้เครื่องมือเป็น แต่เป็นความสามารถเชิงบูรณาการที่รวม 1) ความรู้ความเข้าใจในการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยี (cognitive) 2) ทักษะเชิงเทคนิคในการใช้งานจริง (technical) และ 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ (ethical) เพื่อให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมสารสนเทศ โดยจำแนกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการ/นำเสนอเนื้อหา การสื่อสารดิจิทัล การค้นหาและประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล การแก้ปัญหาในบริบทดิจิทัล และจริยธรรม/ความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี งานวิจัยนี้จึงใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อสะท้อนสมรรถนะดิจิทัลที่สนับสนุนการทำงาน การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในองค์กรอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลเป็นฐาน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลในช่วงหลังปี 2020 แนวคิดความสามารถด้านดิจิทัลยังได้รับการพัฒนาและยกตัวอย่างความรู้–ทักษะ–ทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีใหม่ (เช่น AI) ในกรอบ DigComp 2.2 ของสหภาพยุโรป (Vuorikari et al., 2022) อีกทั้งมีหลักฐานเชิงประจักษ์ร่วมสมัยที่ชี้ว่าความสามารถด้านดิจิทัลเกี่ยวข้องกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยส่งผ่านการทำงานและบริการที่ขับเคลื่อนด้วยระบบดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (Ingsih et al., 2024)

สภาพแวดล้อมในการทำงาน

Moos (1994) มองว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นบริบทที่เอื้อหรือจำกัดการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งในด้านความสัมพันธ์ ระบบงาน และโอกาสการพัฒนา โดยแบ่งเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) มิติความสัมพันธ์ ซึ่งสะท้อนคุณภาพปฏิสัมพันธ์ การสนับสนุน ความร่วมมือ และความไว้วางใจระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา 2) มิติการเติบโตส่วนบุคคลหรือการมุ่งเป้าหมาย ซึ่งสะท้อนโอกาสพัฒนาแรงขับในการทำงาน ความชัดเจนของบทบาท และการสนับสนุนให้ริเริ่มปรับปรุงงาน และ 3) มิติการบำรุงรักษาและการเปลี่ยนแปลงระบบ ซึ่งสะท้อนความเป็นระเบียบ โครงสร้าง กฎเกณฑ์ และกระบวนการทำงานที่ช่วยให้การทำงานมีเสถียรภาพและพร้อมปรับตัว งานวิจัยนี้จึงใช้กรอบของ Moos (1994) เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเชิงระบบและการประสานงานในบริบทอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนและเน้นความปลอดภัย ทั้งนี้ วรรณกรรมช่วงหลังปี 2020 ให้ความสำคัญกับ “มิติด้านความปลอดภัยเชิงจิตสังคม/ความปลอดภัยทางจิตใจในที่ทำงาน” ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของสภาพแวดล้อมการทำงานที่เชื่อมโยงกับความผูกพันและผลการทำงาน โดยมีหลักฐานจากงานทบทวนอย่างเป็นระบบในวารสารความปลอดภัยที่สังเคราะห์งานวิจัยจำนวนมากและชี้บทบาทของ psychological safety/psychosocial safety climate ต่อผลลัพธ์ด้านการทำงาน (Dong et al., 2024) และมีงานเชิงประจักษ์ที่พบว่า psychosocial safety climate สามารถ พยากรณ์ work performance ได้ (Zadow et al., 2023)

ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

Borman and Motowidlo (1993) อธิบายผลการปฏิบัติงานของพนักงานในเชิงพฤติกรรมว่า ครอบคลุมทั้งการทำงานตามหน้าที่หลัก และพฤติกรรมที่ช่วยให้องค์กรทำงานได้ราบรื่น โดยแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่งาน (Task Performance) ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานตามบทบาทหลักที่ต้องใช้ทักษะ/ความชำนาญเฉพาะเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และ 2) ผลการปฏิบัติงานตามสถานการณ์ (Contextual Performance) ซึ่งเป็นพฤติกรรมสนับสนุนบริบทขององค์กร เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ความร่วมมือ การยึดถือกฎระเบียบ และการทำงานเชิงรุกเพื่อส่วนรวม งานวิจัยนี้จึงใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อวัดประสิทธิภาพให้สะท้อนทั้งผลงานตามบทบาทและพฤติกรรมที่เกื้อหนุนองค์กรในภาพรวม

ในระดับองค์กร แนวคิดเรื่องประสิทธิภาพมักถูกมองแบบพหุมิติตามกรอบ Competing Values Framework ของ Quinn and Rohrbaugh (1983) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มุ่งผลลัพธ์ระดับบุคคล จึงกำหนดตัวแปรตามเป็น

ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ซึ่งวรรณกรรมร่วมสมัยยังสนับสนุนการวัดผลการปฏิบัติงานแบบหลายมิติ โดยเน้นทั้ง task และ contextual performance และมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดอย่างต่อเนื่อง (Platania et al., 2024)

สมมติฐาน

H1 : ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

H2 : ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถด้านดิจิทัล

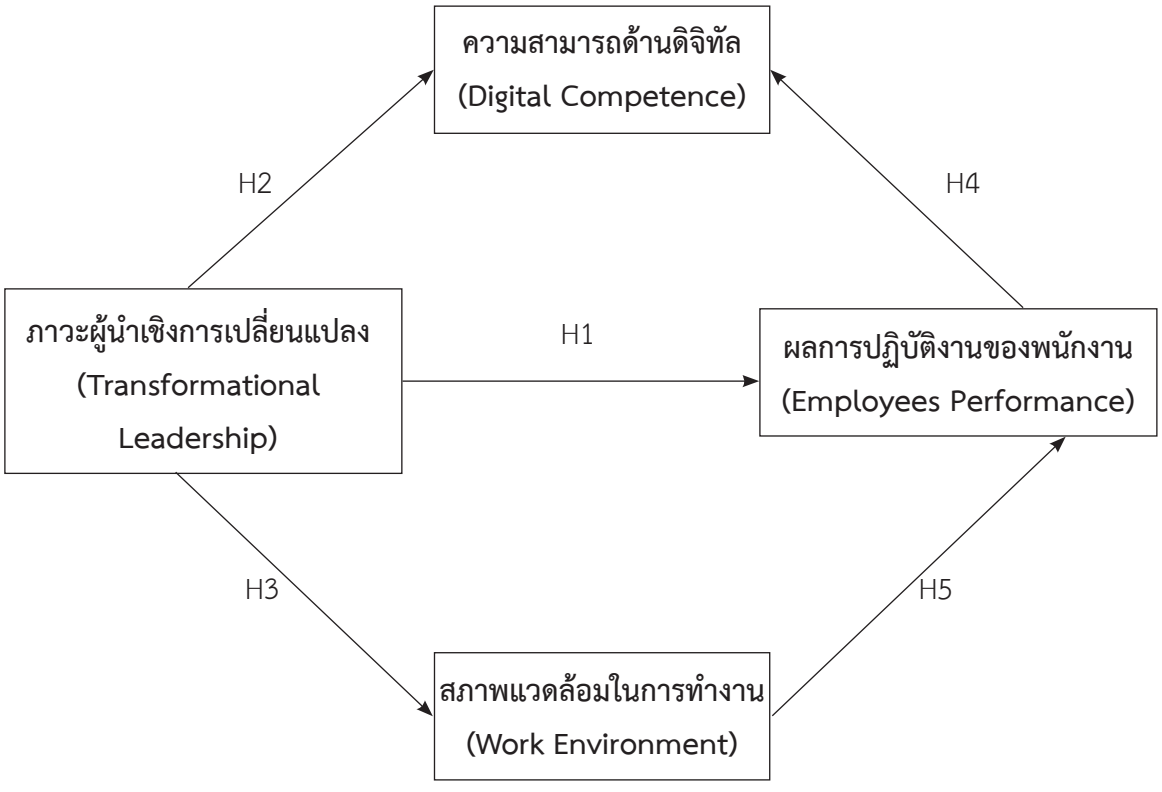
H3 : ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน

H4 : ความสามารถด้านดิจิทัลมีบทบาทคั่นกลางระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

H5 : สภาพแวดล้อมในการทำงานมีบทบาทคั่นกลางระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้วางภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยด้านการนำและการขับเคลื่อนคน ความสามารถด้านดิจิทัลเป็นสมรรถนะสำคัญของบุคลากร สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นบริบทที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของพนักงาน ทั้งนี้ แนวคิดทั้งสี่ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ตามกรอบวิจัยที่คาดว่าภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อประสิทธิภาพทั้งทางตรง และทางอ้อมผ่านความสามารถด้านดิจิทัลและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

โดยกรอบแนวคิดกำหนดให้ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (TRAN) เป็นตัวแปรอิสระ และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPO) เป็นตัวแปรตาม ขณะที่ ความสามารถด้านดิจิทัล (DIGI) และ สภาพแวดล้อมในการทำงาน (WORK) เป็นตัวแปรคั่นกลางในเส้นทางอิทธิพล ทั้งนี้ตัวแปรแฝงแต่ละตัววัดด้วยตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ TRAN (IDEA, INSP, INTE, INDI), DIGI (TECH, DIGC, INSC, INPR, PROB, ETHI), WORK (RELA, PERS, SYST) และ EMPO (TASK, CONT)

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ โดยประชากรคือพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติและสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ จำนวน 563 คน แบ่งตามหน่วยงานหลัก 4 หน่วยงาน ได้แก่ ฝ่ายบริหารจัดการโรงแยกก๊าซและกิจการเพื่อชุมชน ฝ่ายวิศวกรรมและการบำรุงรักษา ฝ่ายบริหารคลังภาคตะวันออก และฝ่ายดูแลระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ตามแนวทางขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 10–20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกต (15 ตัวแปร) จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 300 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สะท้อนโครงสร้างประชากร เกณฑ์คัดเข้า ได้แก่ เป็นพนักงานในสายงานที่ศึกษา มีอายุ 20 ปีขึ้นไป สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และสมัครใจตอบแบบสอบถาม ขณะที่แบบสอบถามที่ตอบไม่ครบถ้วนจะถูกตัดออกจากการวิเคราะห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) แบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป (checklist) (2) ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (4 มิติ) ตาม Bass and Avolio (1994) (3) ความสามารถด้านดิจิทัล (6 มิติ) ตาม Calvani et al. (2008) (4) สภาพแวดล้อมในการทำงาน (3 มิติ) ตาม Moos (1994) และ (5) ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (2 มิติ) ตาม Borman and Motowidlo (1993) ข้อคำถามในส่วนที่ 2–5 ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ พบค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และนำไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha) เท่ากับ 0.792 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS และ AMOS โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่างและระดับของตัวแปร โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยดังนี้: ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 3.51–4.50 = เห็นด้วยมาก, 2.51–3.50 = เห็นด้วยปานกลาง, 1.51–2.50 = ไม่เห็นด้วยน้อย และ 1.00–1.50 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยรายงานความเชื่อมั่น (Cronbach’s alpha) และตรวจสอบโครงสร้างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (EFA) และ/หรือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อยืนยันความสอดคล้องของตัวแปรสังเกตได้กับตัวแปรแฝงในโมเดลการวัด

3. ก่อนประเมินโมเดลโครงสร้าง ตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นซ้ำซ้อนของตัวแปรอิสระ (multicollinearity) ด้วยค่า VIF (หากพบค่าสูงผิดปกติจะพิจารณาปรับโมเดล/ตัวแปร)

4. ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อประเมินอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล และสภาพแวดล้อมในการทำงานต่อผลการปฏิบัติงานของ

พนักงาน โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากดัชนี CMIN/DF, GFI, AGFI, CFI, RMSEA และ RMR ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับในการวิเคราะห์ SEM

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 191 คน (ร้อยละ 63.67) มีอายุน้อยกว่า 30 ปี (ร้อยละ 42.00) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 171 คน (ร้อยละ 57.00) มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า 5 ปีจำนวน 111 คน (ร้อยละ 37.00) และส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่งวิศวกรจำนวน 143 คน (ร้อยละ 47.67)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.45, SD = 0.38) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการสร้างแรงบันดาลใจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (M = 4.50, SD = 0.45) รองลงมาคือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (M = 4.48, SD = 0.47) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (M = 4.47, SD = 0.45) และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (M = 4.34, SD = 0.53) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านดิจิทัลพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.43, SD = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านความรับผิดชอบและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (M = 4.54, SD = 0.35) รองลงมาคือ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการและแสดงเนื้อหา (M = 4.49, SD = 0.63) ด้านการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล (M = 4.44, SD = 0.60) ด้านการค้นหาและประเมินแหล่งข้อมูล (M = 4.41, SD = 0.47) ด้านการแก้ไขปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (M = 4.39, SD = 0.64) และด้านการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล (M = 4.38, SD = 0.55) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ระดับสภาพแวดล้อมในการทำงานพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (M = 4.51, SD = 0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านมิติความสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (M = 4.54, SD = 0.40) รองลงมาคือ ด้านมิติการบำรุงรักษาและการเปลี่ยนแปลงระบบ (M = 4.53, SD = 0.35) และด้านมิติการเติบโตส่วนบุคคลหรือการมุ่งเน้นเป้าหมาย (M = 4.47, SD = 0.43) ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์ระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงานพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (M = 4.46, SD = 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่งานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (M = 4.64, SD = 0.35) รองลงมาคือ ด้านผลการปฏิบัติงานตามสถานการณ์ (M = 4.61, SD = 0.53)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบียนมาตรฐาน และการแปลผล ของปัจจัยที่ศึกษา

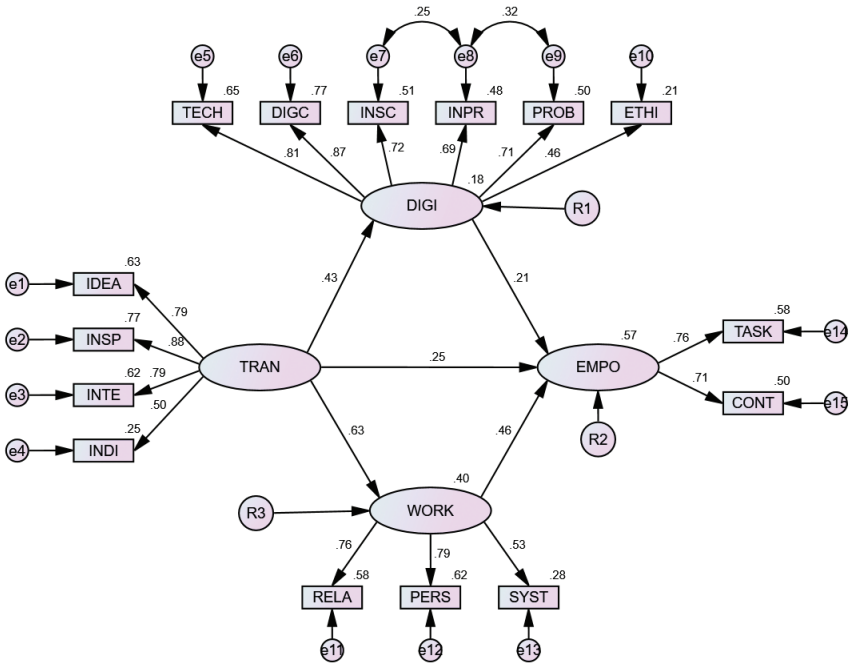
ปัจจัยที่ศึกษา	*M*	SD	แปลผล
ระดับภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง	**4.45**	**0.38**	**มาก**
ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.48	0.47	มาก
ด้านการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.5	0.45	มาก
ด้านการเปลี่ยนแปลงด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.47	0.45	มาก
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.34	0.53	มาก
ระดับความสามารถด้านดิจิทัล	**4.43**	**0.36**	**มาก**
ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการและแสดงเนื้อหา	4.49	0.63	มาก
ด้านการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล	4.44	0.60	มาก
ด้านการค้นหาและประเมินแหล่งข้อมูล	4.41	0.47	มาก
ด้านการการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	4.38	0.55	มาก
ด้านการแก้ไขปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.39	0.64	มาก
ด้านความรับผิดชอบและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี	4.54	0.35	มากที่สุด
ระดับสภาพแวดล้อมในการทำงาน	**4.51**	**0.31**	**มากที่สุด**
มิติความสัมพันธ์	4.54	0.40	มากที่สุด
มิติการเติบโตส่วนบุคคลหรือการมุ่งเน้นเป้าหมาย	4.47	0.43	มาก
มิติการบำรุงรักษาและการเปลี่ยนแปลงระบบ	4.53	0.35	มากที่สุด
ระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน	**4.63**	**0.32**	**มากที่สุด**
ด้านผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่งาน	4.64	0.35	มากที่สุด
ด้านผลการปฏิบัติงานตามสถานการณ์	4.61	0.53	มากที่สุด

6. ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) ผลการทดสอบแบบจำลองตามสมมติฐาน พบว่าแบบจำลองยังมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะค่า AGFI = 0.88 ต่ำกว่าเกณฑ์ 0.90 และ RMSEA = 0.07 จึงมีการปรับปรุงแบบจำลองตามค่าดัชนีการปรับเปลี่ยนแบบจำลอง (modification indices) ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หลังการปรับแบบจำลอง (adjusted model) พบว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ โดยมีค่า CMIN/DF = 2.00, GFI = 0.93, AGFI = 0.90, CFI = 0.96, RMSEA = 0.06 และ RMR = 0.01 ทั้งนี้ดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองก่อนและหลังการปรับสรุปไว้ในตารางที่ 2 และแบบจำลองหลังการปรับแสดงในภาพที่ 1

ก่อนการทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัด พบว่าค่าความเชื่อมั่นเชิงองค์ประกอบ (Composite Reliability: CR) ของตัวแปรแฝงอยู่ในช่วง 0.702–0.863 และค่า Average Variance Extracted (AVE) อยู่ในช่วง 0.497–0.582 ซึ่งสะท้อนความน่าเชื่อถือและความตรงเชิงบรรจบของโมเดลการวัดโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ (ตารางที่ 3)

ผลการประมาณค่าสมการโครงสร้างพบว่า ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (EMPO) ได้รับอิทธิพลทางตรงเชิงบวกจากภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (TRAN) (β = 0.25, t = 2.66), ความสามารถด้านดิจิทัล (DIGI) (β = 0.21, t = 3.01) และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (WORK) (β = 0.46, t = 7.71) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของ EMPO ได้ร้อยละ 57 (R^2 = 0.57) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงยังส่งอิทธิพลเชิงบวกต่อความสามารถด้านดิจิทัล (β = 0.43, *t* = 6.48, R^2 = 0.18) และส่งอิทธิพลเชิงบวกต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน (β = 0.64, t = 8.61, R^2 = 0.40) จึงสนับสนุนสมมติฐาน H1–H5 (ตารางที่ 5)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวม พบว่า ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลรวมต่อ EMPO สูงที่สุด (TE = 0.63) รองลงมาคือสภาพแวดล้อมในการทำงาน (TE = 0.46) และความสามารถด้านดิจิทัล (TE = 0.21) (ตารางที่ 4) ทั้งนี้ อิทธิพลทางอ้อมของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงต่อ EMPO ผ่านสภาพแวดล้อมในการทำงานมีขนาดมากกว่าเส้นทางผ่านความสามารถด้านดิจิทัล (ตารางที่ 5)

Chi-square=166.356, DF=83, Chi-square/df=2.004,
AGFI=.900, RMR=.011, GFI=.931, RMSEA=.058, CFI=.958

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 2 ดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองก่อนและหลังปรับปรุง

ดัชนี	เกณฑ์พิจารณา	ก่อนปรับ (Hypothesis model)	หลังปรับ (Adjusted model)
CMIN/DF	≤ 3.00	2.401	2.00
GFI	≥ 0.90	0.92	0.93
AGFI	≥ 0.90	0.88	0.90
CFI	≥ 0.90	0.94	0.96
RMSEA	≤ 0.08	0.07	0.06
RMR	≤ 0.05	0.01	0.01

ตารางที่ 3 คุณภาพของโมเดลการวัด (Measurement model quality)

ตัวแปรแฝง	ช่วงค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ)	CR (ρc)	AVE (ρv)
TRAN	0.50–0.83	0.844	0.582
DIGI	0.46–0.87	0.863	0.520
WORK	0.51–0.79	0.740	0.497
EMPO	0.71–0.76	0.702	0.540

ตารางที่ 4 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำการศึกษา

ปัจจัย	ผลการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นแห่งหนึ่งในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก		
	ทางตรง (DE)	ทางอ้อม (IE)	ผลรวม (TE)
ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (TRAN)	0.25	0.38	0.63
ความสามารถด้านดิจิทัล (DIGI)	0.21	-	0.21
สภาพแวดล้อมในการทำงาน (WORK)	0.46	-	0.46

ตารางที่ 5 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ความสัมพันธ์/เส้นทาง	ประเภทอิทธิพล	ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β/IE)	ผลการทดสอบ
H1	TRAN → EMPO	ทางตรง (DE)	0.25*	สนับสนุนสมมติฐาน
H2	TRAN → DIGI	ทางตรง (DE)	0.43*	ที่ตั้งไว้
H3	TRAN → WORK	ทางตรง (DE)	0.64*	
H4	TRAN → DIGI → EMPO	ทางอ้อม (IE)	0.43×0.21 = 0.090	คำนวณค่าอิทธิพล
H5	TRAN → WORK → EMPO	ทางอ้อม (IE)	0.64×0.46 = 0.294	ทางอ้อม

หมายเหตุ. * $p < .01$ สำหรับอิทธิพลทางตรง (DE), ค่าอิทธิพลทางอ้อม (IE) ของ H4–H5 เป็นค่าที่คำนวณจากผลคูณของค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานบนเส้นทางย่อย (axb)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล สภาพแวดล้อมในการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานแยกก๊าซธรรมชาติและสายงานระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความพร้อมขององค์กรทั้งด้านการบริหาร การใช้เทคโนโลยี และบริบทการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในลักษณะงานที่มีความซับซ้อน ต้องการความปลอดภัยสูง และอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคลากรหลายระดับ โดยเฉพาะด้านการสร้างแรงบันดาลใจซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าผู้บังคับบัญชาสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางการทำงานได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้พนักงานเกิดแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน สอดคล้องกับ Nguyen and Luu (2022) ที่ชี้ว่าการสร้างแรงบันดาลใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงและสัมพันธ์กับประสิทธิภาพและความผูกพันของพนักงานในองค์กรพลังงานและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

ในด้านความสามารถด้านดิจิทัล พนักงานมีทักษะดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ซึ่งเอื้อต่อการปฏิบัติงานและการตัดสินใจในบริบทการทำงานยุคดิจิทัล สอดคล้องกับ van Laar et al. (2020) ที่ระบุว่าทักษะดิจิทัลมีบทบาทต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ขณะที่สภาพแวดล้อมในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะมิติความสัมพันธ์ สะท้อนบรรยากาศที่เอื้อต่อการสื่อสารและความร่วมมือในงานที่ต้องประสานงานอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับ Kim & Beehr (2021) และ Lee et al. (2022) ที่ระบุว่าสภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์ในที่ทำงานสัมพันธ์กับความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงาน ทั้งนี้ภาพรวมยังสอดคล้องกับ Koopmans et al. (2021) ที่เสนอว่าผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นผลลัพธ์จากการบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำ ความสามารถของบุคลากร และสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานทั้งทางตรงและทางอ้อม สะท้อนว่าผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพนักงานอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเสริมแรงจูงใจและเอื้อให้พนักงาน ยกระดับผลการปฏิบัติงานของตนได้สูงขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงของ Bass (1985) ที่อธิบายว่าผู้นำสามารถกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความมุ่งมั่น ทุ่มเท และยึดมั่นต่อเป้าหมายขององค์กร ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการทำงานที่มุ่งผลสำเร็จร่วมกันขององค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Hou et al. (2022) ที่พบอิทธิพลเชิงบวกของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงต่อผลการปฏิบัติงาน

ของพนักงานในบริบทอุตสาหกรรมที่เผชิญการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ Sritong et al. (2021) ที่รายงานความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงกับผลการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมพลังงานและการผลิต ซึ่งตอกย้ำบทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อน ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ในองค์กรที่มีความซับซ้อนและเผชิญการเปลี่ยนแปลงสูงอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความสามารถด้านดิจิทัลส่งอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงาน สะท้อนว่าพนักงานที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร การวิเคราะห์ข้อมูลและการแก้ไขปัญหา สามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานให้มีความถูกต้อง รวดเร็ว และเพิ่มความคล่องตัวในการตัดสินใจ ส่งผลให้การทำงานช่วยยกระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Chanchai (2022) ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความสามารถด้านดิจิทัลกับผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และสอดคล้องกับ Al-Omoush et al. (2021) ที่ชี้ว่าความสามารถด้านดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยเฉพาะในองค์กรที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น อุตสาหกรรมพลังงานและปิโตรเคมี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Gupta and Dahiya (2023) ที่ระบุว่าความสามารถด้านดิจิทัลช่วยลดความซับซ้อนของกระบวนการทำงานและเพิ่มความคล่องตัวในการตัดสินใจ จึงสะท้อนว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในสายงานที่ต้องพึ่งพาระบบและเทคโนโลยีขั้นสูง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานส่งอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเด่นที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น สะท้อนว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความปลอดภัย ความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีม การสนับสนุนจากองค์กร ตลอดจนระบบและกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ช่วยให้พนักงานปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะในงานที่มีความเสี่ยงและซับซ้อน เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น ผลดังกล่าว สอดคล้องกับ Zhenjing et al. (2022) ที่ชี้ว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และ สอดคล้องกับ Zadow et al. (2023) ที่พบว่า psychosocial safety climate สามารถพยากรณ์ work performance ได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนบทบาทของบรรยากาศการทำงานด้านความปลอดภัยต่อผลการทำงานโดยรวม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่า ความสามารถด้านดิจิทัลทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน สะท้อนว่าภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้ผ่านการส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถด้านดิจิทัล รวมถึงนำทักษะดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง ทำให้การทำงานมีความคล่องตัวและช่วยยกระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Ahmad et al. (2021) ที่ชี้ว่าผู้นำมีบทบาทในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะดิจิทัลผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์ การสนับสนุนทรัพยากร และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี อีกทั้งสอดคล้องกับ Malik and Aslam (2023) ที่พบว่าความสามารถด้านดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 6 พบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน สะท้อนว่าผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงสามารถส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของพนักงานผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันภายในองค์กร ซึ่งช่วยให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Chen and Yang (2022) ที่ระบุว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดอิทธิพลของภาวะผู้นำไปสู่ผลการปฏิบัติงาน

ของพนักงาน อีกทั้งสอดคล้องกับ Lee & Ding (2024) ที่พบว่าผู้นำที่สามารถสร้างและพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มผลการปฏิบัติงานของพนักงานของบุคลากรในองค์กรด้านวิศวกรรมและพลังงาน ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของการวิจัยครั้งนี้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัยชี้ว่า ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง ความสามารถด้านดิจิทัล สภาพแวดล้อมในการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สะท้อนความพร้อมขององค์กรในงานอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนและเน้นความปลอดภัยสูง ทั้งนี้ แบบจำลองแสดงว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานเด่นที่สุด ขณะที่ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงมีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อม โดยส่งผ่านผลลัพธ์ผ่านการยกระดับความสามารถด้านดิจิทัลและการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือและระบบงานที่ชัดเจน ดังนั้น การยกระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงานควรดำเนินแบบบูรณาการ ทั้งการพัฒนาผู้นำ การเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัล และการออกแบบสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรควรกำหนดนโยบายพัฒนาภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการสมรรถนะด้านการสร้างแรงบันดาลใจ การบริหารการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลไว้ในแผนพัฒนาผู้บริหารทุกระดับ

2. องค์กรควรกำหนดนโยบายส่งเสริมความสามารถด้านดิจิทัลของพนักงานอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ดิจิทัลขององค์กรและเป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

3. องค์กรควรกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อความปลอดภัย ความร่วมมือ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผู้บริหารและผู้บังคับบัญชาควรประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานจริง เช่น สื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อการปรับปรุงงาน

2. องค์กรควรจัดการอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลให้สอดคล้องกับลักษณะงาน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เครื่องมือดิจิทัลและ AI เพื่อสนับสนุนการทำงาน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อยกระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงาน

3. องค์กรควรส่งเสริมสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดี การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งปรับปรุงระบบและโครงสร้างการทำงานให้มีความยืดหยุ่นและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่อาจมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน เช่น วัฒนธรรมองค์กร หรือความผูกพันต่อองค์กร เพื่อเพิ่มความครอบคลุมของแบบจำลอง

2. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังองค์กรในอุตสาหกรรมอื่น หรือพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงเชิงทั่วไป

3. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงและบริบทการทำงานในองค์กรอุตสาหกรรม

REFERENCES

Agag, G., Abdelmoety, Z. H., Aboul-Dahab, S., Daher, M., Sharkasi, N., Taha, E., Yousaf, A., & Abdelwahab, M. (2025). A cross-cultural meta-analysis of transformational leadership- performance outcomes relationship. **International Studies of Management & Organization, 2025**, 1–41. https://doi.org/10.1080/ 00208825.2025.2566556

Ahmad, A., Khan, S., & Saeed, M. (2021). Digital leadership and employee performance in public sector organizations: The mediating role of organizational learning, dynamic capability, and digital capability. **Leadership & Organization Development Journal, 42**(5), 732–749.

Al-Omoush, K. S., Simón-Moya, V., & Sendra-García, J. (2021). The impact of digitalization and leadership on organizational performance: The mediating role of innovation capability. **Journal of Business Research**, **125**, 113–123.

Aulia, S. R., & Lin, W. S. (2025). Embracing the digital shift: Leveraging AI to foster employee well-being and engagement in remote workplace settings in the Asia Pacific region. **Asia Pacific Management Review, 30**(3), 100339.

Bass, B. M. (1985). **Leadership and Performance beyond Expectations**. Free Press.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). "Transformational Leadership and Organizational Culture." **International Journal of Public Administration, 17**(3-4), 541-554.

Board of Investment of Thailand. (2017). **Thailand 4.0 means opportunity Thailand**. https://www.boi.go.th/ upload/content/BOI-brochure_2017-opportunity_thailand-EN-20170210_30843.pdf

Borman, W. C., & Motowidlo, S. J. (1993). **Exploring the criterion domain to include elements of contextual performance.** In N. Schmitt, & W. C. Borman. (Eds.). Personnel Selection in Organizations (pp.71-98). Jossey-Bass.

Calvani A, Cartelli A, and Ranieri M (2008). Models and Instruments for Assessing Digital Competence at School. **Journal of E – learning and Knowledge Society,** 4(3), 183-193.

Chanchai, P. (2022). Digital capability and work effectiveness of employees in large industrial organizations. **Journal of Industrial Technology, 18**(1), 89–104. (In Thai)

Chen, Y., & Yang, F. (2022). Transformational leadership and employee creativity: A multilevel perspective. **Journal of Business Research, 142**, 1–14.

Dong, R. K., Li, X., & Hernan, R. (2024). Psychological safety and psychosocial safety climate in workplace: A bibliometric analysis and systematic review towards a research agenda. **Journal of Safety Research, 91**, 1–19. https://doi.org/10.1016/j.jsr.2024.08.001

Hou, B., Cui, Y., & Yang, X. (2022). Transformational leadership and employee work effectiveness: The role of psychological and organizational mechanisms. **Journal of Organizational Behavior, 43**(5), 785–802.

Ingsih, K., Astuti, S. D., & Riyanto, F. (2024). The role of digital competence in improving service quality and employee performance. **SA Journal of Human Resource Management, 22**, a2689. https://doi.org/10.4102/sajhrm.v22i0.2689

Jiatong W, Wang Z, Alam M, Murad M, Gul F and Gill SA (2022) The Impact of Transformational Leadership on Affective Organizational Commitment and Job Performance: The Mediating Role of Employee Engagement. **Front. Psychol, 13**, 831060. doi: 10.3389/fpsyg.2022.831060

Kim, M., & Beehr, T. A. (2021). Workplace relationships and employee outcomes. **Journal of Organizational Psychology, 21**(3), 45–60.

Koopmans, L., Bernaards, C. M., Hildebrandt, V. H., & van der Beek, A. J. (2021). Measuring individual work performance. **Journal of Occupational and Environmental Medicine, 63**(1), 1–8.

Lee, J., Park, S., & Choi, Y. (2022). Work environment and employee effectiveness: Evidence from high-risk industries. **International Journal of Human Resource Management, 33**(4), 789–810.

Lee, M. C. C., & Ding, A. Y. L. (2024). The relationship between market culture, clan culture, benevolent leadership, work engagement, and job performance: Leader's dark triad as a moderator. **Psychological Reports, 127**(1), 350–374.

Malik, M. S., & Aslam, S. (2023). Human resource management practices, corporate social responsibility disclosure, and employee outcomes: **The mediating role of trust in management. Bulletin of Business and Economics, 12**(2), 1–15.

Mastilo, Z., Štilić, A., Gligović, D., & Puška, A. (2024). "Assessing the banking sector of Bosnia and Herzegovina: An analysis of financial indicators through the MEREC and MARCOS meth-ods." **Journal of Central Banking Theory and Practice, 13**(1), 167–197.

McKinsey & Company. (2023, January 5). **Digital transformations: The five talent factors that matter most.** https://www.mckinsey.com/capabilities/tech-and-ai/our-insights/digital-transformations-the-five-talent-factors-that-matter-most

Ministry of Industry. (2016). **Thailand Industry 4.0 industrial development strategy: 20-year plan (2017–2036)**. https://waa.inter.nstda.or.th/ stks/pub/2017/20171207-MinistryofIndustry.pdf (In Thai)

Moos, R.H. (1994). **Work environment scale manual** (3rd ed.). Consulting Psychologists Press.

Nguyen, T. T., & Luu, T. T. (2022). Transformational leadership and employee performance in energy industries. **Energy Policy, 162**, 112779.

Platania, S., Morando, M., Gruttadauria, S. V., & Koopmans, L. (2024). The Individual Work Performance Questionnaire: Psychometric properties of the Italian version. **European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education, 14**(1), 49–63. https://doi.org/10.3390/ejihpe14010004

Quinn, R. E., & Rohrbaugh, J. (1983). A spatial model of effectiveness criteria: Toward a competing values approach to organizational analysis. **Management Science, 29**(3), 363–377. https://doi.org/10.1287/mnsc.29.3.363

Sritong, S., Watthanawong, K., & Boonchuay, N. (2021). Transformational leadership affecting employee job performance in the energy industry. **Journal of Modern Management, 19**(3), 33–49. (In Thai)

Techsauce Team. (2022). **McKinsey reveals 14 technology trends creating business opportunities in 2022**. https://techsauce.co/tech-and-biz/mckinsey-trends-technologies- 2022 (In Thai)

Thailand Management Association. (2024, November 14). **Digital competitiveness ranking results for 2024 (IMD World Competitiveness Center)**. https://www.tma. or.th/event-details/phl-kar-cad-xandab-khid-khwam-samarth-ni-kar-khaengkhan-praca-pi-2567-doy-imd-world-competitiveness-center (In Thai)

ThaiPublica. (2023). **World Economic Forum releases survey on job and skills trends for the next five years.** https://thaipublica.org/2023/05/world-economic- forum-future-of-job-report/ (In Thai)

van Laar, E., van Deursen, A. J. A. M., van Dijk, J. A. G. M., & de Haan, J. (2020). Determinants of digital skills. **Telematics and Informatics, 44**, 101–124.

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). **DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens: With new examples of knowledge, skills and attitudes**. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2760/115376

Zadow, A., Loh, M. Y., Dollard, M. F., Mathisen, G. E., & Yantcheva, B. (2023). Psychosocial safety climate as a predictor of work engagement, creativity, innovation, and work performance: A case study of software engineers. **Frontiers in Psychology, 14**, 1082283.

Zhenjing, G., Chupradit, S., Ku, K. Y., Nassani, A. A., & Haffar, M. (2022). Impact of employees' workplace environment on employees' performance: A multi-mediation model. **Frontiers in Public Health, 10**, 890400. https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.890400

Research Article

THE EFFECTS OF LEARNER-CENTERED TEACHING ON STUDENTS' ENGAGEMENT AND LEARNING MOTIVATION: THE MODERATING ROLE OF ACADEMIC SELF-EFFICACY

Juan Rodrigo B. Del Villar[1*], Alfredo C. Espejo[2], Dario A. Mando[3], Pojanee Mangkang[4], Dwiptendra Bandyopadhyay[5] and Willard Jeff V. Pada[6]

[1, 2]Faculty of Business Administration, St Teresa International University

[3, 4, 5, 6]Faculty of Education, St Teresa International University

[*]E-mail: janjan.jrdv@gmail.com

Received: 2026-02-14

Revised: 2026-02-23

Accepted: 2026-05-08

ABSTRACT

This study examined the impact of learner-centered teaching practices on students' engagement and learning motivation, with academic self-efficacy modeled as a moderating variable. Anchored in Self-Determination Theory, Expectancy-Value Theory, and Social Cognitive Theory, the study employed a quantitative, cross-sectional, explanatory-correlational design. Survey data were collected from 300 undergraduate students enrolled in Thai, bilingual, and international university programs. Validated instruments measuring learner-centered teaching, academic self-efficacy, engagement, and motivation demonstrated strong reliability and acceptable construct validity. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson correlations, group comparisons, regression analyses, and moderation modeling. Results indicated that learner-centered teaching practices were strongly and positively associated with both engagement and motivation, accounting for a substantial proportion of the variance in these outcomes. Although statistically significant demographic differences were observed, the effect sizes were small, suggesting limited practical importance relative to instructional factors. Moderation analyses revealed that academic self-efficacy significantly strengthened the relationships between learner-centered teaching and both engagement and motivation (interaction β = .15–.17), indicating that learner-centered practices are more effective among students with higher academic confidence. Overall, the findings support a conditional instructional model in which engagement and motivation are highly responsive to pedagogical design and partly dependent on students' self-beliefs. While the cross-sectional, self-report design limits causal inference, the results highlight the value of integrating learner-centered strategies with interventions that enhance academic self-efficacy. This study contributes to the literature by demonstrating the moderating role of academic self-efficacy and providing empirical evidence that instructional practices and learner beliefs jointly influence engagement and motivation in higher education.

Keywords: learner-centered, engagement, learning motivation, moderation, academic self-efficacy

INTRODUCTION

Student engagement and motivation are central to effective learning, academic achievement, and student persistence across educational contexts. Engagement is commonly conceptualized as a multidimensional construct encompassing behavioral, emotional, and cognitive involvement in learning activities (Assefa et al., 2025), while motivation refers to learners' willingness to initiate, sustain, and value academic tasks (Huang et al., 2025). As educational systems respond to increasing learner diversity and instructional complexity, identifying pedagogical practices that enhance both engagement and motivation remains a critical priority. This issue is particularly relevant in Thai higher education, where universities increasingly promote learner-centered approaches to support diverse student populations, including Thai, bilingual, and international programs (Tandamrong & Parr, 2022). These shifts reflect efforts to improve learning quality, foster independent learning, and align teaching practices with global higher education standards.

Learner-centered teaching, grounded in constructivist and motivational perspectives, emphasizes active learning, collaboration, inquiry, autonomy, and meaningful interaction with content. Empirical evidence indicates that learner-centered pedagogy is positively associated with students' engagement and motivation. For example, Bremner et al. (2022) reported that classrooms implementing student-centered strategies showed higher levels of participation, cognitive involvement, and intrinsic motivation than traditional lecture-based approaches. These practices promote active knowledge construction and increase perceived task relevance, strengthening engagement and motivation. In this study, learner-centered teaching is operationalized as students' perceived instructional experiences, representing proximal determinants of engagement, motivation, and academic self-beliefs. Within Thai universities, learner-centered approaches have gained emphasis as institutions transition toward more interactive learning environments, particularly in English-medium and bilingual programs. However, variability in students' prior learning experiences and academic confidence may influence how effectively these practices enhance engagement and motivation.

Despite growing evidence, several gaps remain. First, engagement and motivation are often examined separately, limiting understanding of how learner-centered teaching simultaneously influences these related constructs. Second, prior studies frequently assume uniform instructional effects, overlooking individual differences, particularly academic self-efficacy, that may shape students' responses. Third, limited research has examined conditional instructional models in diverse higher education contexts. The present study addresses these gaps by (1) examining engagement and motivation concurrently, (2) testing academic self-efficacy as a moderating variable, and (3) providing evidence from a multicultural higher education setting. These gaps are especially relevant in Thai universities, where classrooms include students with varied linguistic backgrounds, learning experiences, and expectations for teacher–student interaction.

Academic self-efficacy, students' beliefs in their capability to successfully perform academic

tasks, represents a key individual factor. Research links self-efficacy to effort, persistence, and emotional regulation (Shengyao et al., 2024). Students with higher self-efficacy may respond more positively to autonomy-supportive environments, whereas those with lower self-efficacy may struggle to engage. Although commonly studied as a predictor or mediator, academic self-efficacy has rarely been examined as a moderator in the relationship between learner-centered teaching and learning outcomes (Wang, 2023). In Thai higher education classrooms, where students vary in English proficiency, prior exposure to learner-centered instruction, and participation norms, academic self-efficacy may play a particularly important role.

Anchored in Self-Determination Theory, Expectancy-Value Theory, and Social Cognitive Theory, this quantitative study examines whether learner-centered teaching practices predict students' engagement and motivation and whether these relationships vary across levels of academic self-efficacy. By integrating instructional and individual factors within a single analytical model and situating the study within Thai, bilingual, and international programs, the research provides context-specific insights into how learner-centered teaching enhances engagement and motivation in culturally diverse higher education environments.

RESEARCH OBJECTIVES

1. To examine the significant relationship between learner-centered teaching practices and students' engagement and motivation
2. To determine the significant difference in students' engagement and motivation across demographic groups
3. To assess the predictive effect of learner-centered teaching practices on students' engagement and motivation using regression analysis.
4. To determine the moderating effect of academic self-efficacy on the relationship between learner-centered teaching practices and students' engagement and motivation.

RESEARCH SCOPE

This study examines the impact of learner-centered teaching on students' engagement and learning motivation, with academic self-efficacy as a moderating variable, focusing on undergraduate students. Learner-centered teaching is operationalized through instructional strategies that promote active participation, collaboration, autonomy, and reflective learning. Student engagement is measured across behavioral, emotional, and cognitive dimensions, while learning motivation includes intrinsic and extrinsic components. Academic self-efficacy is the belief that students have in their ability to perform academic tasks successfully. The study employed a quantitative research design using validated survey instruments and statistical moderation analysis to determine whether academic self-efficacy strengthens

or weakens the relationship between learner-centered teaching and the outcome variables. The findings are intended to contribute to instructional practices and educational policy aimed at enhancing student engagement and motivation through practical teaching practices.

LITERATURE REVIEW

Learner-centered teaching has been widely recognized as an instructional approach that enhances students' engagement and motivation by promoting autonomy, collaboration, and active participation in learning. Contemporary higher education research emphasizes that learner-centered environments shift the focus from teacher-directed instruction to meaningful student involvement, decision-making, and reflective learning (Martín-Alguacil et al., 2024). Such environments encourage students to become active agents in constructing knowledge, which positively influences learning-related outcomes. While these studies consistently highlight positive outcomes, they vary in how learner-centered teaching is operationalized, suggesting that differences in implementation may influence the strength of engagement and motivation effects.

Research grounded in Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 1985; Ryan & Deci, 2020) indicates that students demonstrate higher engagement and intrinsic motivation when autonomy, competence, and relatedness are supported. Providing choice, constructive feedback, and collaborative learning are learner-centered teaching practices which create conditions that satisfy these needs. However, autonomy-supportive environments may benefit students differently depending on their readiness for independent learning, indicating that psychological needs support alone may not uniformly enhance engagement. Expectancy-Value Theory (Eccles & Wigfield, 2002) further explains that motivation depends on expectations for success and task value. Learner-centered strategies enhance expectancy through supportive learning environments and increase task value by emphasizing relevance and authentic experiences (Norozi, 2025). Nevertheless, perceived task value may also be shaped by students' prior beliefs and academic confidence, suggesting that instructional design interacts with learner characteristics. Student engagement, conceptualized as behavioral, emotional, and cognitive involvement, and learning motivation, reflecting persistence and perceived value, are key outcomes of effective instruction (Jenal et al., 2022). Research consistently indicates that learner-centered teaching predicts both outcomes. However, many studies examine engagement and motivation separately, limiting understanding of how instructional practices simultaneously influence these interrelated constructs.

Academic self-efficacy, grounded in Social Cognitive Theory (Bandura, 1986), refers to students' beliefs in their ability to perform academic tasks. Higher self-efficacy is associated with greater effort, persistence, and resilience (Honicke et al., 2023). Instructional practices that provide mastery experiences, modeling, and feedback can strengthen efficacy beliefs. These findings suggest that instructional effectiveness may depend partly on students' confidence levels, highlighting the importance of examining

interaction effects between teaching practices and personal beliefs. Recent studies suggest that academic self-efficacy also conditions how students respond to instructional practices. Students with stronger self-efficacy tend to benefit more from learner-centered environments (Azila-Gbettor et al., 2021). However, empirical evidence testing this moderating mechanism within a single integrated model remains limited, particularly in higher education settings.

Social Learning Theory and Goal Orientation Theory further support the motivational benefits of collaborative and mastery-oriented environments (Tang, 2023). Together, these perspectives suggest that learner-centered teaching operates through multiple motivational pathways, underscoring the need for a comprehensive framework that integrates instructional and psychological factors.

Research in multicultural higher education contexts indicates that students from Thai, bilingual, and international programs may respond differently to instructional practices due to varied learning experiences and expectations (Martín-Alguacil et al., 2024). Learner-centered approaches emphasizing collaboration and autonomy enhance engagement when instructional support accommodates diverse readiness levels. Moreover, students in internationalized programs often rely more heavily on motivational factors, including academic self-efficacy (Mat & Jamaludin, 2024). These findings highlight the importance of examining learner-centered teaching and academic self-efficacy within culturally diverse undergraduate populations.

Overall, the literature indicates that learner-centered teaching positively influences engagement and motivation, and academic self-efficacy shapes students' responses to instructional practices. However, limited empirical research has simultaneously examined these relationships within a single moderated framework, thereby justifying the present study.

HYPOTHESES

H_{1a} Learner-centered teaching practices are significantly related to students' engagement.

H_{1b} Learner-centered teaching practices are significantly related to students' motivation.

H_{2} There is a significant difference in students' engagement and motivation across demographic groups.

H_{3} Learner-centered teaching practices significantly predict students' engagement and motivation.

H_{4} Academic self-efficacy significantly moderates the relationship between learner-centered teaching practices and students' engagement and motivation.

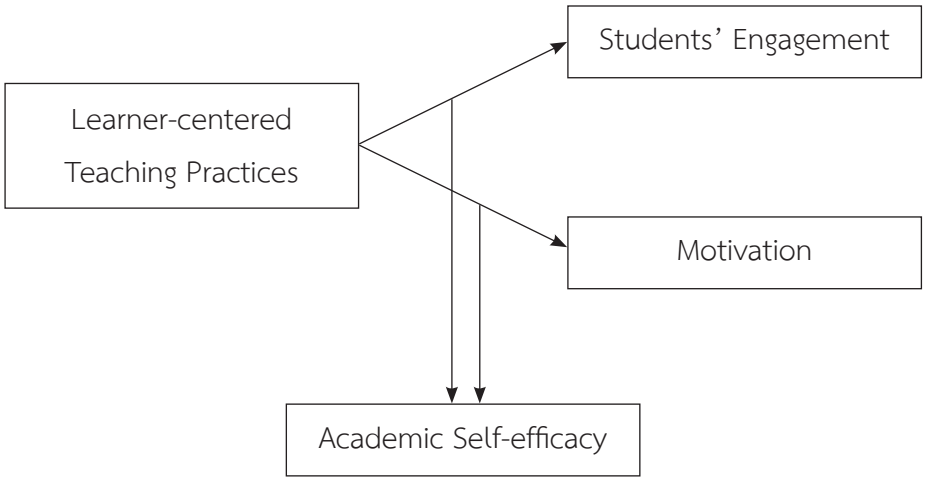

Figure 1. Academic self-efficacy moderates the relationship between learner-centered teaching and students' engagement and learning motivation. Students with higher academic self-efficacy are more likely to actively participate in learner-centered activities, leading to stronger engagement and motivation.

METHODOLOGY

Research Approach and Design

This study employed a quantitative, cross-sectional, explanatory-correlational design to examine predictive and conditional relationships among learner-centered teaching, academic self-efficacy, Engagement, and Motivation. A quantitative approach allowed numerical measurement and statistical analysis of relationships. The cross-sectional design captured students' perceptions at a single time point, while the explanatory-correlational component assessed predictive effects and tested academic self-efficacy as a moderator without manipulating variables (Creswell & Creswell, 2023).

Research Context

The study was conducted in higher education settings offering Thai, bilingual, and international programs. Instruction emphasized active learning, collaboration, inquiry-based activities, and student autonomy, providing an appropriate context for examining Engagement and Motivation across diverse program types.

Participants

Participants were 300 undergraduate students from Thai, bilingual, and international programs. Stratified convenience sampling with proportional allocation across gender, age, and program type ensured subgroup representation. Although this non-probability sampling may limit generalizability, findings apply to comparable learner-centered higher education contexts. A priori G*Power analysis (α = .05, power = .80) indicated a minimum sample of 220; 300 participants were included to enhance statistical power.

Research Instruments and Validation

Learner-centered teaching was measured using a 20-item instrument grounded in Self-Determination Theory, Expectancy-Value Theory, and Social Cognitive Theory. Reliability was acceptable, and confirmatory factor analysis supported construct validity ($\alpha \geq .80$; CFI = .96; TLI = .95; RMSEA = .05). Academic self-efficacy was assessed using Kampmane and Ozola's (2025) scale, which demonstrated good reliability and model fit ($\alpha = .89$; CFI = .97; TLI = .96; RMSEA = .04). Engagement was measured using the Student Engagement in Schools Questionnaire (Hart et al., 2011), showing acceptable reliability and validity ($\alpha = .86$; CFI = .96; TLI = .95; RMSEA = .05). Motivation was assessed using the Student Learning Motivation Scale (Sauri et al., 2022), which demonstrated excellent reliability and construct validity ($\alpha = .93$; CFI = .98; TLI = .97; RMSEA = .03).

Data Collection

Data were collected through anonymous voluntary surveys. Informed consent was obtained, and procedures followed ethical guidelines of the American Psychological Association (2020) and World Medical Association (2013).

Data Analysis and Interpretation

Analyses were conducted using SPSS and AMOS. Descriptive statistics and Pearson correlations examined associations, while regression analyses estimated explained variance (R^2). Moderation was tested using Hayes's PROCESS Macro (Model 1) with 5,000 bootstrap samples. Confirmatory factor analysis supported discriminant validity. Although Harman's single-factor test indicated minimal common method variance, concurrent self-report data may still introduce bias (Podsakoff et al., 2012).

RESULTS

Table 1 Correlation Between Learner-Centered Teaching Practices and Students' Engagement and Motivation

Variables	1	2	3
1. Learner-Centered Teaching Practices	—		
2. Students' Engagement	.70***	—	
3. Students' Motivation	.73***	.68***	—

Remarks: 0.00 to ±0.10 Negligible Correlation; ±0.10 to ±0.30 Weak Correlation; ±0.30 to ±0.50 Moderate Correlation; ±0.50 to ±0.70 Strong Correlation; ±0.70 to ±1.00 Very Strong Correlation (Cohen, 1988)

Table 1 presents the Pearson correlation coefficients among learner-centered teaching practices, students' engagement, and students' motivation. Learner-centered teaching practices were strongly and positively correlated with students' engagement (r = .70, p < .001) and very strongly correlated with students' motivation (r = .73, p < .001). Students' engagement and students' motivation were also strongly and positively correlated (r = .68, p < .001). All correlations were statistically significant at the .001 level and met Cohen's (1988) criteria for large effect sizes, indicating substantial associations among the study variables.

Table 2. Differences in Students' Engagement and Motivation Across Demographic Groups

Demographic Variable	Groups	Engagement (Mean ± SD)	Motivation (Mean ± SD)	Test Value	Sig. (p)	Effect Size	Practical Interpretation
Gender	Male (n = 145)	3.85 ± 0.52	3.88 ± 0.50	t = −2.41 / −2.76	.017 / .006	d = .34 / .31	Statistically significant but small effect, indicating limited practical importance
	Female (n = 155)	4.02 ± 0.47	4.03 ± 0.46				
Age	18–20 (n = 110)	3.88 ± 0.50	3.90 ± 0.49	F = 4.26 / 3.98	.015 / .020	η^2 = .03 / .03	Statistically significant but small effect, accounting for minimal variance
	21–23 (n = 120)	3.96 ± 0.48	3.99 ± 0.47				
	24 and above (n = 70)	4.05 ± 0.46	4.07 ± 0.45				
Program	Thai (n = 120)	3.82 ± 0.53	3.84 ± 0.51	F = 6.18 / 5.74	.002 / .004	η^2 = .04 / .04	Statistically significant but small-to-moderate effect, with limited practical implications
	Bilingual (n = 95)	3.94 ± 0.49	3.98 ± 0.48				
	International (n = 85)	4.08 ± 0.45	4.10 ± 0.44				

Note. Independent samples *t*-tests were conducted to examine gender differences, while one-way analysis of variance (ANOVA) was used to assess differences across age and program groups. Post hoc comparisons were performed using **Tukey's Honestly Significant Difference (HSD) test** to identify specific group differences.

Table 2 summarizes differences in engagement and motivation across demographic groups. Independent-samples *t*-tests showed that female students reported higher engagement (M = 4.02, SD = 0.47) than male students (M = 3.85, SD = 0.52), $t(298) = -2.41$, $p = .017$, $d = .34$, and higher motivation (M = 4.03, SD = 0.46 vs. M = 3.88, SD = 0.50), $t(298) = -2.76$, $p = .006$, $d = .31$. Both effects were small in magnitude. One-way ANOVAs indicated significant age differences in engagement, $F(2, 297) = 4.26$, $p = .015$, $\eta^2 = .03$, and motivation, $F(2, 297) = 3.98$, $p = .020$, $\eta^2 = .03$. Tukey HSD tests revealed that students aged 24 and above reported higher engagement and motivation than those aged 18–20; other pairwise comparisons were not significant. Effect sizes were small. Significant program differences emerged for engagement, $F(2, 297) = 6.18$, $p = .002$, $\eta^2 = .04$, and motivation, $F(2, 297) = 5.74$, $p = .004$, $\eta^2 = .04$. Post hoc analyses indicated that students in international programs reported higher engagement and motivation than those in Thai programs. In contrast, differences involving bilingual programs were not statistically significant. Effects were small to approaching moderate.

Overall, although several demographic comparisons reached statistical significance, effect sizes were small, indicating limited practical significance. Engagement and motivation were largely consistent across demographic groups. Subsequent regression analyses examined the predictive contribution of learner-centered teaching practices.

Table 3 Regression Analysis of Learner-Centered Teaching Practices Predicting Students' Engagement and Motivation

Dependent Variable	Predictor	B	SE	β	t	p-value	Interpretation	VIF
Students' Engagement	Intercept	2.15	0.26	—	8.27	< .001	Baseline level of student engagement	—
	Learner-Centered Teaching Practices	0.68	0.05	.70	13.60	< .001	Significant predictor; higher use of learner-centered practices is associated with higher student engagement	1.12
Students' Motivation	Intercept	2.18	0.25	—	8.72	< .001	Baseline level of student motivation	—
	Learner-Centered Teaching Practices	0.71	0.05	.73	14.20	< .001	Significant predictor; higher use of learner-centered practices is associated with higher student motivation	1.12

Model Fit Statistics

Dependent Variable	R	R^2	Adjusted R^2	F	df	p-value
Students' Engagement	0.70	0.49	0.49	184.96	1, 298	< .001
Students' Motivation	0.73	0.53	0.53	201.64	1, 298	< .001

Table 3 reports the results of two simple linear regressions examining whether learner-centered teaching practices predict engagement and motivation. Learner-centered teaching practices significantly predicted students' engagement, β = .70, $t(298) = 13.60$, $p < .001$. The model explained 49% of the variance in engagement ($R^2 = .49$), with a statistically significant overall fit, $F(1, 298) = 184.96$, $p < .001$. This represents a large effect size. Multicollinearity was not a concern (VIF = 1.12).

Similarly, learner-centered teaching practices significantly predicted students' motivation, β = .73, $t(298) = 14.20$, $p < .001$. The model accounted for 53% of the variance in motivation ($R^2 = .53$), $F(1, 298) = 201.64$, $p < .001$, also reflecting a large effect. VIF values (1.12) indicated acceptable tolerance levels. Collectively, these findings demonstrate that learner-centered teaching practices are robust predictors of both engagement and motivation.

Table 4 Moderating Effect of Academic Self-Efficacy Between Learner-Centered Teaching Practices and Students' Engagement and Motivation

Dependent Variable	Predictor	B	SE	β	t	p-value	Interpretation	VIF
Students' Engagement	Intercept	2.10	0.25	—	8.40	< .001	Baseline level of student engagement	—
	Learner-Centered Teaching Practices (LCTP)	0.45	0.07	.46	6.43	< .001	Significant main effect on engagement	1.32
	Academic Self-Efficacy (ASE)	0.38	0.06	.41	6.33	< .001	Significant main effect on engagement	1.29
	SCTA × ASE	0.12	0.04	.15	3.00	0.003	Significant moderating effect	1.18
Students' Motivation	Intercept	2.14	0.24	—	8.92	< .001	Baseline level of student motivation	—
	Learner-Centered Teaching Practices (LCTP)	0.48	0.07	.49	6.86	< .001	Significant main effect on motivation	1.34
	Academic Self-Efficacy (ASE)	0.41	0.06	.44	6.83	< .001	Significant main effect on motivation	1.31
	SCTA × ASE	0.14	0.04	.17	3.50	< .001	Significant moderating effect	1.20

Note. Learner-centered teaching practices and academic self-efficacy were mean-centered prior to the computation of the interaction term to reduce multicollinearity. The interaction term (Learner-Centered Teaching Practices × Academic Self-Efficacy) represents the moderating effect of academic self-efficacy on the relationship between learner-centered teaching practices and students' engagement and motivation. Variance Inflation Factor (VIF) values below 5 indicate the absence of multicollinearity.

Table 4 presents the moderation analyses testing whether academic self-efficacy (ASE) conditions the association between learner-centered teaching practices (LCTP) and (a) engagement and (b) motivation. Predictors were mean-centered prior to computing interaction terms. For engagement, SCTA (β = .46, p < .001) and ASE (β = .41, p < .001) demonstrated significant main effects. The interaction term was also significant, β = .15, t = 3.00, p = .003, indicating that the positive association between SCTA and engagement strengthened as academic self-efficacy increased. VIF values (1.18–1.34) indicated no multicollinearity concerns.

A similar pattern emerged for motivation. SCTA (β = .49, p < .001) and ASE (β = .44, p < .001) were significant predictors, and the interaction effect was significant, β = .17, t = 3.50, p < .001. The relationship between SCTA and motivation was stronger at higher levels of academic self-efficacy. VIF values remained within acceptable limits. Collectively, these findings indicate that academic self-efficacy amplifies the positive effects of learner-centered teaching practices on both engagement and motivation.

Discussions

Associations Between Learner-Centered Teaching, Engagement, and Motivation

The correlational findings support the central premise of learner-centered pedagogy: instructional practices emphasizing autonomy, participation, and relevance are strongly associated with students' engagement and motivation. These strong to very strong associations underscore the central role of instructional design in shaping learning processes.

The findings confirm that learner-centered teaching is significantly associated with both engagement and motivation, supporting the hypothesized relationships proposed in the conceptual framework.

The association between learner-centered teaching and engagement aligns with Self-Determination Theory, which posits that engagement increases when autonomy, competence, and relatedness are supported (Ryan & Deci, 2020). Practices such as collaborative learning and meaningful choice likely satisfy these needs, promoting sustained engagement (Jiang & Tanaka, 2021). This alignment reinforces the theoretical assumption that instructional practices function as contextual supports that activate students' psychological needs, thereby strengthening engagement.

The robust association between learner-centered teaching and motivation is consistent with Expectancy-Value Theory, which conceptualizes motivation as driven by expectancy for success and perceived task value (Bandhu et al., 2024). Learner-centered practices may enhance expectancy through structured support and increase task value through authenticity and relevance (Ruos et al., 2025). These findings extend prior studies by demonstrating that learner-centered teaching simultaneously supports both expectancy and value components within a single instructional framework.

Despite the strength of these associations, the cross-sectional, self-report design precludes causal inference, and reciprocal effects remain plausible (Podsakoff et al., 2003). Nevertheless, the consistent

theoretical alignment across frameworks strengthens confidence that learner-centered pedagogy operates as a meaningful instructional mechanism influencing engagement and motivation.

Demographic Differences in Engagement and Motivation

The findings indicate that although demographic characteristics were associated with statistically significant differences in engagement and motivation, the practical magnitude of these effects was modest. The results indicate that demographic variables exert limited practical influence compared with instructional factors. This pattern aligns with research suggesting that instructional context typically exerts a stronger and more actionable influence than learner demographics (Zou et al., 2024). Female students reported higher engagement and motivation, consistent with evidence that learner-centered environments may better support relational and self-regulatory processes (Jan & Parveen, 2025). However, the small effect sizes caution against gender-essentialist interpretations and suggest broadly comparable benefits across genders.

Older students demonstrated slightly higher engagement and motivation, consistent with Expectancy-Value and Social Cognitive theories, which posit that accumulated academic experience strengthens expectancy beliefs and self-efficacy (Eccles & Wigfield, 2020). However, the modest effects highlight that engagement and motivation remain responsive to instructional design rather than fixed demographic characteristics. Overall, demographic factors had limited practical influence, whereas instructional conditions emerged as more powerful determinants. This finding extends prior literature by emphasizing pedagogical factors as more actionable targets for intervention than demographic characteristics.

Effects of Learner-Centered Teaching Practices on Engagement and Motivation

The findings provide strong empirical evidence that learner-centered teaching practices substantially influence students' engagement and motivation in higher education. The proportion of explained variance (R^2 = .49–.53) reflects large effect sizes, exceeding those typically reported in engagement research, where instructional predictors account for approximately 20–35% of variance. This highlights the considerable instructional leverage of learner-centered pedagogy and extends prior studies by demonstrating a stronger combined effect on both engagement and motivation within a single model.

Notably, these effects contrast with the relatively small impact of demographic variables shown in Table 2, indicating that instructional practices exert greater influence than static student characteristics. This finding supports previous research emphasizing pedagogically actionable variables over demographic determinants (Fredricks et al., 2016), while extending the literature by empirically demonstrating this contrast within the same analytical framework.

From a Self-Determination Theory perspective, learner-centered teaching enhances engagement and motivation by supporting students' needs for autonomy, competence, and relatedness.

Practices such as choice, collaboration, and active participation foster autonomy-supportive environments that promote intrinsic motivation and sustained engagement (Nakhla, 2025). These findings align with Self-Determination Theory and support previous studies linking learner-centered teaching to increased engagement, while extending them by demonstrating substantial predictive power in a higher education context. The findings are also consistent with Expectancy-Value Theory, which posits that motivation increases when students expect success and perceive tasks as meaningful. Learner-centered practices emphasize relevance, authentic problem-solving, and active involvement, features that have been shown to enhance task value and expectancy beliefs (Edwards et al., 2023; Li et al., 2023). This supports prior research while extending understanding by showing that expectancy and value mechanisms operate simultaneously with engagement outcomes. Social Cognitive Theory offers a complementary explanation, suggesting that learner-centered classrooms provide mastery experiences, formative feedback, and peer modeling that strengthen self-efficacy and self-regulation, thereby supporting engagement and motivation (Kong, 2021). The present findings support this theoretical assumption and extend prior work by demonstrating that such instructional environments translate into higher engagement and motivation.

Despite these strong results, caution is warranted. The cross-sectional design limits causal inference, and reliance on self-report measures may introduce shared method variance. Nevertheless, the convergence of findings across theoretical frameworks supports the conclusion that learner-centered teaching practices function as a critical instructional mechanism for enhancing engagement and motivation.

Moderation Analysis: The Role of Academic Self-Efficacy

The findings indicate that academic self-efficacy moderates the relationship between learner-centered teaching practices and students' engagement and motivation. Although learner-centered instruction exerts strong direct effects on both outcomes, its positive influence is stronger among students with higher academic self-efficacy, suggesting that the effectiveness of learner-centered practices varies according to students' confidence in their academic capabilities. This result directly supports the conditional instructional model proposed in the conceptual framework, demonstrating that learner-centered teaching does not operate uniformly across students.

Consistent with Social Cognitive Theory, academic self-efficacy functions as a key cognitive mechanism shaping students' responses to instructional environments (Burić & Kim, 2020; Sari et al., 2024). While learner-centered classrooms offer autonomy, collaboration, and active learning opportunities, students with higher self-efficacy are better able to capitalize on these conditions by persisting through challenges, sustaining effort, and regulating their learning more effectively. These findings support previous research identifying self-efficacy as a determinant of adaptive learning behaviors and extend prior studies by demonstrating its moderating, rather than solely predictive, role. These findings also align with Self-Determination Theory. Although learner-centered teaching supports

autonomy and relatedness, competence-related beliefs, operationalized here as academic self-efficacy, condition the extent to which these supports translate into sustained engagement and motivation (Zhang, 2025). Academic self-efficacy thus strengthens the motivational benefits of learner-centered instruction by reinforcing students' perceptions of competence. This extends Self-Determination Theory applications by empirically demonstrating that competence beliefs function as boundary conditions for instructional effectiveness. From an Expectancy-Value Theory perspective, students with higher academic self-efficacy are more likely to expect success and perceive learner-centered tasks as attainable and worthwhile. Consequently, autonomy-supportive and relevance-based instructional practices exert stronger motivational effects among students with elevated expectancy beliefs (Reeve & Cheon, 2021). This finding supports prior motivational research and extends it by showing that expectancy beliefs interact with instructional practices to influence engagement and motivation.

Although the interaction effects were modest in magnitude (β = .15–.17), such effect sizes are theoretically meaningful and typical in moderation research within educational psychology. Methodological literature emphasizes that interaction effects are rarely large but are essential for identifying for whom and under what conditions instructional practices are most effective (Cho & Baek, 2019; Li & Xue, 2023). The consistency of the moderation effects across both engagement and motivation further strengthens the robustness of the conditional model. Despite these strengths, the cross-sectional design limits causal inference, and reciprocal relationships among self-efficacy, engagement, and motivation remain plausible. Longitudinal or experimental studies could clarify these dynamics over time. Additionally, reliance on self-report measures may inflate associations; however, the theoretical relevance of students' perceptions and the absence of multicollinearity concerns mitigate potential bias.

Overall, the findings suggest that learner-centered teaching practices are most effective when students possess strong academic self-efficacy, highlighting the importance of instructional practices that combine active learning with deliberate support for students' confidence through mastery experiences, formative feedback, and supportive classroom environments. This contributes to the literature by demonstrating that enhancing academic self-efficacy is a key pathway for maximizing the impact of learner-centered teaching in higher education.

CONCLUSION

This study examined the relationships among learner-centered teaching practices, students' engagement, students' motivation, and academic self-efficacy in a higher education context. The findings collectively support a conditional instructional model in which pedagogical practices and students' self-beliefs jointly influence engagement and motivation.

Learner-centered teaching practices were positively associated with both engagement and motivation, suggesting that instructional strategies emphasizing autonomy, collaboration, and meaningful

learning experiences play a central role in enhancing students' learning. Demographic factors showed limited practical influence, reinforcing the importance of focusing on pedagogically actionable variables.

The most notable contribution of this study is demonstrating the moderating role of academic self-efficacy: learner-centered teaching is more effective when students have stronger academic confidence. This finding highlights the need for instructional approaches that combine active learning with deliberate support for students' self-beliefs.

Overall, the findings align with Self-Determination Theory, Expectancy–Value Theory, and Social Cognitive Theory, illustrating how instructional practices and learner beliefs jointly shape engagement and motivation. By integrating these perspectives within a single moderated framework, the study extends existing literature and provides evidence that instructional effectiveness depends partly on students' psychological readiness.

These results underscore that enhancing engagement and motivation requires not only adopting learner-centered pedagogy but also strengthening academic self-efficacy through supportive instructional environments. This combined approach has significant implications for higher education teaching and learning practices.

RECOMMENDATIONS

Instructional Practice. Teachers should consistently implement learner-centered teaching practices, given their strong predictive effects on engagement and motivation. To enhance instructional impact, learner-centered strategies should be combined with practices that strengthen academic self-efficacy, such as scaffolded tasks, formative feedback, and mastery experiences. Autonomy-supportive instruction should be applied flexibly, with additional structure provided for students with lower self-efficacy to ensure equitable outcomes. This recommendation reflects the study's finding that the effectiveness of learner-centered teaching is conditional upon students' academic self-efficacy, highlighting the need to integrate active learning with confidence-building instructional supports.

Faculty Development. Faculty development programs should integrate learner-centered pedagogy with motivational and psychological supports, including strategies that foster confidence, self-regulation, and adaptive goal-setting. Training should emphasize recognizing differences in students' readiness for autonomy and adjusting instruction accordingly. Professional development initiatives should also emphasize how instructors can intentionally strengthen students' competence beliefs, thereby maximizing the engagement and motivational benefits of learner-centered teaching.

Institutional Policy and Curriculum Design. Institutions should prioritize pedagogical quality over demographic segmentation, given the limited practical impact of demographic differences.

Curriculum frameworks should promote instructional flexibility while supporting students' expectancy for success and perceived task value. International and bilingual programs may serve as contexts for refining and scaling effective learner-centered practices. These findings suggest that institutional efforts should focus on enhancing instructional design and learning environments rather than relying on demographic-based interventions.

Future Research. Future studies should use longitudinal or experimental designs to clarify causal relationships and incorporate multi-source data to reduce common method bias. Researchers are encouraged to test mediated and moderated models and examine additional moderators, such as prior achievement, cultural orientation, learning autonomy, and disciplinary context. Further research may also explore how interventions designed to enhance academic self-efficacy interact with learner-centered teaching practices over time, thereby extending the conditional instructional model identified in the present study.

REFERENCES

American Psychological Association. (2020). **Ethical principles of psychologists and code of conduct** (2002, amended June 1, 2010, and January 1, 2017). https://www.apa.org/ethics/code

Assefa, Y., Tilwani, S. A., Moges, B. T., & Majeed, H. (2025). Unpacking student engagement and its mediating role in predicting the relationship between self-determination and academic satisfaction among undergraduate students in higher education. **Social Sciences & Humanities Open, 12,** Article 101797. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101797

Bandhu, D., Mohan, M. M., Nittala, N. A. P., Jadhav, P., Bhadauria, A., & Saxena, K. K. (2024). Theories of motivation: A comprehensive analysis of human behavior drivers. **Acta Psychologica, 244,** Article 104177. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2024.104177

Bandura, A. (1986). **Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.** Prentice-Hall.

Bremner, N., Sakata, N., & Cameron, L. (2022). The outcomes of learner-centred pedagogy: A systematic review. **International Journal of Educational Development, 94,** Article 102649. https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2022.102649

Burić, I., & Kim, L. E. (2020). Teacher self-efficacy, instructional quality, and student motivational beliefs: An analysis using multilevel structural equation modeling. **Learning and Instruction, 66,** Article 101302. https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2019.101302

Cho, J., & Baek, W. (2019). Identifying factors affecting the quality of teaching in basic science education: Physics, biological sciences, mathematics, and chemistry. **Sustainability, 11**(14), Article 3958. https://doi.org/10.3390/su11143958

Cohen, J. (1988). **Statistical power analysis for the behavioral sciences** (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates. https://doi.org/10.4324/9780203771587

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2023). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches** (6th ed.). SAGE Publications.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). **Intrinsic motivation and self-determination in human behavior.** Plenum Press.

Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. **Annual Review of Psychology, 53**, 109–132. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135153

Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2020). From expectancy-value theory to situated expectancy-value theory: A developmental, social cognitive, and sociocultural perspective on motivation. **Contemporary Educational Psychology, 61**, Article 101859. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101859

Edwards, O. V., & Dai, T. (2023). Differential relations among expectancy, task value, engagement, and academic performance: The role of generation status. **Frontiers in Education, 7**, Article 1033100. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.1033100

Fredricks, J. A., Filsecker, M., & Lawson, M. A. (2016). Student engagement, context, and adjustment: Addressing definitional, measurement, and methodological issues. **Learning and Instruction, 43**, 1–4. https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2016.02.002

Hart, S. R., Stewart, K., & Jimerson, S. R. (2011). The student engagement in schools questionnaire (SESQ) and the teacher engagement report form–new (TERF-N): Examining the preliminary evidence. **Contemporary School Psychology, 15**, 67–79.

Honicke, T., Broadbent, J., & Fuller-Tyszkiewicz, M. (2023). The self-efficacy and academic performance reciprocal relationship: The influence of task difficulty and baseline achievement on learner trajectory. **Higher Education Research & Development, 42**(8), 1936–1953. https://doi.org/10.1080/07294360.2023.2197194

Huang, Y., Yu, L., & Chen, G. (2025). The impact of learning motivation on academic performance among low-income college students: The mediating roles of learning strategies and mental health. **Frontiers in Psychology, 16**, Article 1639375. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1639375

Jan, S., & Parveen, A. (2025). Self-regulated learning among college students: The role of psychological capital with gender and academic progression as moderators. **Discover Education, 4**(1), Article 634. https://doi.org/10.1007/s44217-025-00634-z

Jenal, N., Taib, S. A., Iliyas, S. M. M., Sa'adan, N., Saleh, N. S., & Noorezam, M. (2022). Investigating students' learning motivation based on value, expectancy and affective components. **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 12**(10). https://doi.org/10.6007/ijarbss/v12-i10/14879

Jiang, J., & Tanaka, A. (2021). Autonomy support from support staff in higher education and students' academic engagement and psychological well-being. **Educational Psychology, 42**(1), 42–63. https://doi.org/10.1080/01443410.2021.1982866

Kampmane, K., & Ozola, A. (2025). Validation of the academic self-efficacy scale in a Latvian adolescent sample: A cross-sectional study. **Education Sciences, 15**(8), Article 1082. https://doi.org/10.3390/educsci15081082

Kong, Y. (2021). The role of experiential learning on students' motivation and classroom engagement. **Frontiers in Psychology, 12**, Article 771272. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.771272

Li, J., & Xue, E. (2023). Dynamic interaction between student learning behaviour and learning environment: Meta-analysis of student engagement and its influencing factors. **Behavioral Sciences, 13**(1), Article 59. https://doi.org/10.3390/bs13010059

Li, J., King, R. B., Wang, Y., Leung, S. O., & Wang, C. (2023). Students' and schools' expectancy-value beliefs are associated with reading achievement: A cross-cultural study. **Learning and Individual Differences, 106**, Article 102344. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102344

Martín-Alguacil, N., Avedillo, L., Mota, R., & Gallego-Agúndez, M. (2024). Student-centered learning: Some issues and recommendations for its implementation in a traditional curriculum setting in health sciences. **Education Sciences, 14**(11), Article 1179. https://doi.org/10.3390/educsci14111179

Mat, N. C., & Jamaludin, K. A. (2024). Effectiveness of practices and applications of student-centered teaching and learning in primary schools: A systematic literature review. **International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development, 13**(3). https://doi.org/10.6007/ijarped/v13-i3/21733

Nakhla, G. (2025). The modulatory role of extrinsic motivation in the relationship between fear of failure and student engagement. **Journal of University Teaching and Learning Practice, 22**(2). https://doi.org/10.53761/hpafhv81

Norozi, S. A. (2025). Creating learning environment through well-being-related activities for university students. **Cogent Education, 12**(1), Article 2553830. https://doi.org/10.1080/2331186X.2025.2553830

Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., & Podsakoff, N. P. (2012). Sources of method bias in social science research and recommendations on how to control it. **Annual Review of Psychology, 63**(1), 539–569. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100452

Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. **Journal of Applied Psychology, 88**(5), 879–903. https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.5.879

Reeve, J., & Cheon, S. H. (2021). Autonomy-supportive teaching: Its malleability, benefits, and potential to improve educational practice. **Educational Psychologist, 56**(1), 54–77. https://doi.org/10.1080/00461520.2020.1862657

Ruijuan, L., Srikhoa, S., & Jantharajit, N. (2023). Blending collaborative and active learning instructional methods to improve academic performance and self-motivation of vocational students. **Asian Journal of Education and Training, 9**(4), 130–135. https://doi.org/10.20448/edu.v9i4.5211

Ruos, D., Em, S., Bamrungsin, P., & Khampirat, B. (2025). The impact of instructional behaviors on learning motivation via subjective task value in high school students in Cambodia. **Scientific Reports, 15**(1), Article 2147. https://doi.org/10.1038/s41598-025-02147-z

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. **Contemporary Educational Psychology, 61**, Article 101860. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860

Sari, A., Asla, A., & Rahayu, A. (2024). Exploring the influence of self-efficacy on self-regulated learning: The mediating role of growth mindset. **Indonesian Journal of Creative Counseling, 4**(1), 7–16. https://doi.org/10.47679/ijcc.v4i1.1239

Sauri, M. S., Purnomo, Y. W., & Mustadi, A. (2022). Analysis of student learning motivation using project-based learning method. **Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan, 14**(3), 3405–3412. https://doi.org/10.35445/alishlah.v14i3.665

Sharma, A., Dixit, S., Singh, S., Chandra, A., Tripathi, R., Durgvanshi, R., & Mishra, M. (2025). Student engagement practices as a driver of skill enhancement in community-centric higher education. **International Review of Management and Marketing, 15**(6), 80–91.

Shengyao, Y., Jenatabadi, H. S., Mengshi, Y., Minqin, C., Xuefen, L., & Mustafa, Z. (2024). Academic resilience, self-efficacy, and motivation: The role of parenting style. **Scientific Reports, 14**(1), Article 55530. https://doi.org/10.1038/s41598-024-55530-7

Tandamrong, A., & Parr, G. (2022). Negotiating learner-centred education as a national mandate: A case study of EFL teachers in Thai universities. **Pedagogy, Culture & Society, 32**(1), 183–199. https://doi.org/10.1080/14681366.2022.2025543

Tang, K. H. D. (2023). Student-centered approach in teaching and learning: What does it really mean? **Acta Pedagogia Asiana, 2**(2), 72–83. https://doi.org/10.53623/apga.v2i2.218

Wang, L. (2023). The impact of student-centered learning on academic motivation and achievement: A comparative research between traditional instruction and student-centered approach. **Journal of Education, Humanities and Social Sciences, 22**, 346–353. https://doi.org/10.54097/ehss.v22i.12463

World Medical Association. (2013). World Medical Association declaration of Helsinki: Ethical principles for medical research involving human subjects. **JAMA, 310**(20), 2191–2194. https://doi.org/10.1001/jama.2013.281053

Yue, Y., & Lu, J. (2022). International students' motivation to study abroad: An empirical study based on expectancy-value theory and self-determination theory. **Frontiers in Psychology, 13**, Article 841122. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.841122

Zhang, Y. (2025). Exploring the impacts of academic self-efficacy on learning engagement and academic success among Chinese master's students. **International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 24**(4), 1–27. https://doi.org/10.26803/ijlter.24.4.1

Zhao, W., & Ma, R. (2025). Investigating the relationship between goal orientation, self-efficacy, positive emotionality, and affective engagement among Chinese students. **Acta Psychologica, 253**, Article 104735. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.104735

Zou, W., Purington, A., Masur, P. K., Whitlock, J., & Bazarova, N. N. (2024). Examining learners' engagement patterns and knowledge outcome in an experiential learning intervention for youth's social media literacy. **Computers & Education, 216**, Article 105046. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2024.105046

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE OPERATIONAL POTENTIAL OF THE PHUN VILLAGE COMMUNITY ENTERPRISES, KHLONGSAMWA DISTRICT, BANGKOK

ศศิมา ฟักคง[1*] และ นราศักดิ์ บุญมี[2]
[1, 2]สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Sasima Fakkhong[1*] and Narasak Boonme[2]
[1, 2]Department of Modern Agricultural Technology Management, Faculty of Science and Technology, Phranakhon Rajabhat University

[*]E-mail: Sasima.f@pnru.ac.th

Received: 2026-06-12
Revised: 2026-07-14
Accepted: 2026-07-27

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน เริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ จากนั้นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 31 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการตลาดและปัจจัยด้านสังคมและชุมชนมีผลต่อศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการการผลิต โดยมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ 2) การตลาด โดยเพิ่มการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและขยายช่องทางการตลาดออนไลน์ และ 3) การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาศักยภาพ ศักยภาพการดำเนินงาน หมู่บ้านพูน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study 1) the factors affecting the operational performance of community enterprises and 2) to identify guidelines for enhancing the operational potential of the Phun Village Community Enterprise, Khlongsamwa District, Bangkok. A mixed-methods research design was employed. Quantitative research involved a population and sample of 15 members of the Poon Village Product Group Community Enterprise in Khlongsamwa District, Bangkok. The research instrument was a questionnaire. Data was analyzed using percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis. Qualitative research was conducted with 31 key informants using in-depth interviews and focus group discussions. Data was analyzed using content analysis. The findings revealed that marketing factors and social and community factors significantly influenced the operational potential of the Phun Village Community Enterprise, Khlongsamwa District, Bangkok at the 0.05 level of statistical significance. Furthermore, three key approaches were identified for enhancing the enterprise's operational potential 1) production management should focus on improving product quality and ensuring compliance with established standards. 2) marketing should emphasize expanding customer reach and increasing online marketing channels. And 3) participation should be promoted to strengthen community engagement and support the sustainable development of the community enterprise.

Keywords: Community Enterprise, Development of Operational Potential, Operational Potential, Phun Village

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ด้วยการกระจายโอกาส สร้างความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงรายได้ ความมั่งคั่ง เชิงพื้นที่และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถแข่งขันได้ และมีการเติบโตที่ยั่งยืน Office of the National Economic and Social Development Council. (n.d.) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนภายใต้การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการพัฒนาเครือข่ายในระดับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดกลไกทางเศรษฐศาสตร์ในการพัฒนาผลผลิตตามมาตรฐานสากล ธุรกิจชุมชนแบบครบวงจร และตลาดเพื่อเกษตรกรโดยเกษตรกร พร้อมกับส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์และรายได้ให้กับชุมชน Trade Policy and Strategy Office, Ministry of Commerce. (2023)

ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension, 2024) วิสาหกิจชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญ

ในฐานะกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยเสริมสร้างการพึ่งพาตนเอง ลดความยากจน และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เป็นกลุ่มที่พัฒนาจากกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ที่มีการจดทะเบียนเป็นชุมชนหมู่บ้านพูน และมีการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์หมู่บ้านพูน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 มีการบริหารจัดการในรูปแบบสหกรณ์ จากการรวมกลุ่มกันจากหลากหลายอาชีพที่มีความสนใจในเรื่องทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพร โดยในปี พ.ศ. 2568 กลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน (รหัสทะเบียน : 1-10-46-03/1-0015) โดยสำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 มีนบุรี เนื่องจากอยู่ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้ง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน จึงอาจเผชิญกับปัญหาและความท้าทาย เช่น ระบบการบริหารจัดการ การผลิตให้มีมาตรฐาน การยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ การเพิ่มช่องทางการตลาด โดยเฉพาะการตลาดออนไลน์ที่มีความสำคัญในปัจจุบัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่าวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ การตลาด การพัฒนาศักยภาพ และการจัดการองค์ความรู้ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนของการดำเนินงาน (Harnkiattiwong & Sanon, 2025: Jarusen & Cheunkamon, 2024: Kitipadung & Jaiborisudhi, 2021: Wongadisai et al., 2020)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำมาพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานได้ แต่ยังขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน การบูรณาการด้านเศรษฐกิจ การตลาด สังคมและชุมชน และสิ่งแวดล้อมเข้ากับการกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การกำหนดมาตรการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน

ส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการตลาด และปัจจัยด้านสังคมและชุมชน และตัวแปรตาม ได้อาศัยแนวคิดปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของ Arpornpisal (2017) มาดัดแปลงเป็นกรอบแนวคิด ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและการตลาด ด้านภาวะผู้นำ ด้านการปฏิบัติงาน การจูงใจของสมาชิก ด้านนโยบายของรัฐ และสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บรวบรวมเชิงปริมาณ คือ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 ราย

แหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประธานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 ราย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 25 ราย และ 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากสำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 และกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 5 ราย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในช่วงเดือนสิงหาคม 2568 - มิถุนายน 2569

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียง

ทบทวนแนวคิด

1. วิสาหกิจชุมชน

Department of Agricultural Extension (2020) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro community Enterprise--SMCE) หมายถึง การประกอบการขนาดเล็ก เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ทุนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงินแต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก ทั้งนี้ Pongpit & Chanthong (2005) ได้อธิบายว่า วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีลักษณะสำคัญ 7 ประการคือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล ดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นระบบ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนเป้าหมาย

2. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

Promsaka Na Sakolnakorn & Sangkharat (2014) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ 1) ปัจจัยภายในกลุ่มวิสาหกิจ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวางกฎระเบียบ การแบ่งบทบาทการระดมทุน การแบ่งปันผลประโยชน์ ความเสียสละ ความสามัคคี ความร่วมมือของสมาชิกและครอบครัว การดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง คุณภาพสินค้า การบริหารการตลาด ภาวะผู้นำ และการเครือข่ายวิสาหกิจ 2) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี โครงสร้างประชากร การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ทรัพยากรภายในชุมชน การจ้างงานในชุมชนและรายได้ การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีตลาดรองรับ ตลอดจนการยอมรับของชุมชน และ3) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง นโยบายรัฐ เครือข่ายภาคี กลไกทางการตลาด และการคมนาคม เป็นต้น

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

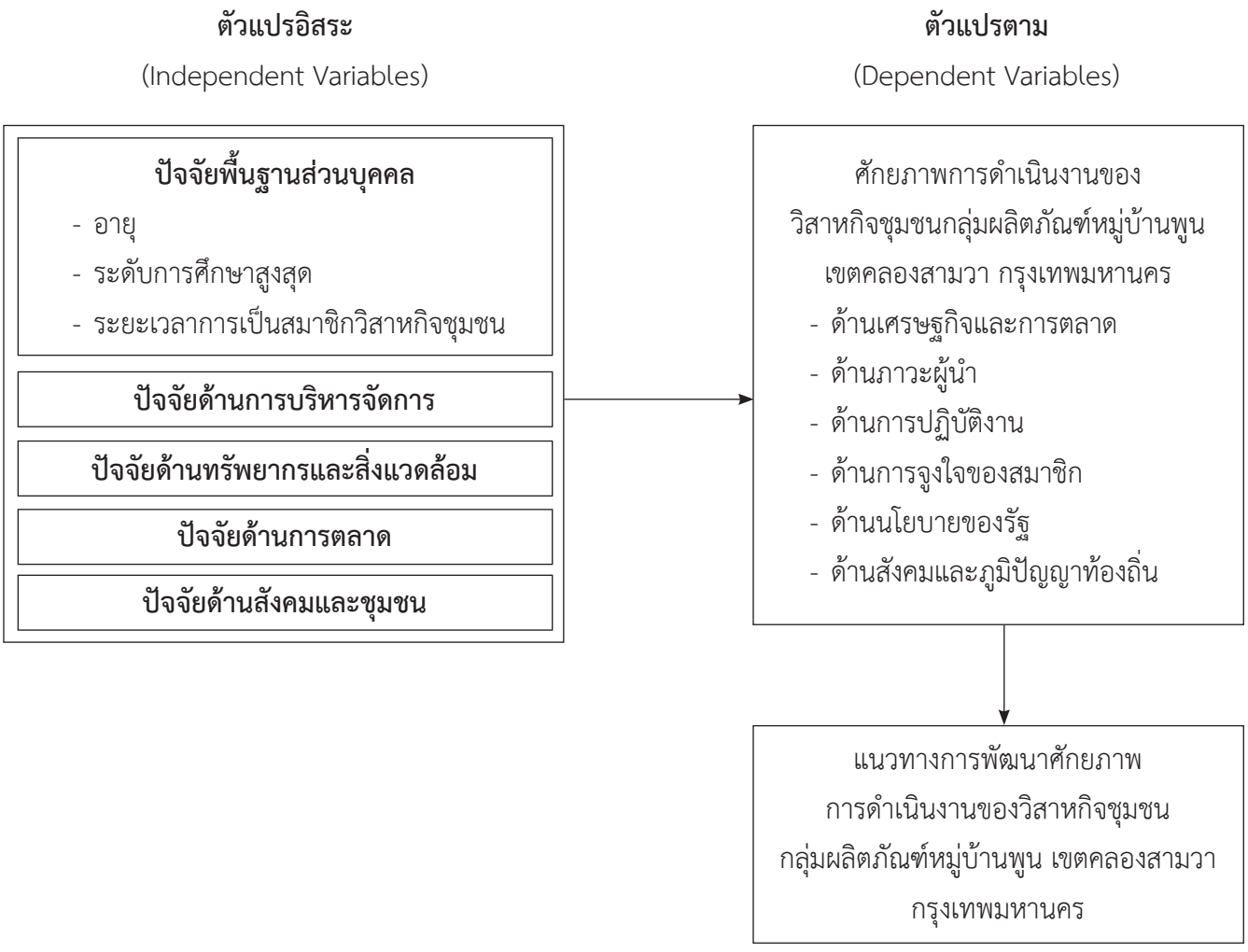
วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการขนาดเล็ก เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ถือได้ว่าเป็นธุรกิจของชุมชน Petprasert (1999) อธิบายว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน 9 ประการ คือ 1) ด้านการผลิต ผู้ผลิตต้องมีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ เพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางการตลาด 2) ด้านการตลาด ผู้ผลิตจะผลิตสินค้าสินค้าอะไร ต้องรู้กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย สถานที่จำหน่าย วิธีการจำหน่ายสินค้า 3) ด้านการเงิน ความสามารถในการหาแหล่งเงินทุนเพื่อดำเนินธุรกิจ 4) ด้านการบริหารจัดการ เช่น การเงิน บุคลากร ระบบบัญชี การบันทึกข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ 5) ด้านผู้นำ ถ้ากลุ่มมีผู้นำที่มีความสามารถมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับกลุ่มธุรกิจชุมชน มีวิสัยทัศน์ที่จะนำพากลุ่มธุรกิจชุมชนให้พัฒนาต่อไป 6) ด้านแรงงาน แรงงานในพื้นที่ที่มีทักษะในการผลิต จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประหยัดต้นทุนได้ 7) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ความยั่งยืนและความสำเร็จของธุรกิจชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวางแผนและตัดสินใจ 8) การมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก เพื่อสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ดีในการดำเนินงาน และ 9) ระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร เป็นกติกาที่สมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม

4. ศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension. (2019) ได้กำหนดแนวทางการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ 1) การบริหารวิสาหกิจชุมชน 2) การวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน 3) การบริหารตลาด 4) การจัดการความรู้และข้อมูล 5) การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 6) การจัดการสินค้าหรือบริการ และ 7) ผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิของอาสาสมัครอย่างเคร่งครัดตามหลักปฏิญญาเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) และ Belmont Report ก่อนเริ่มเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่โครงการวิจัย: 01.031 / 68 ลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2568 โดยอาสาสมัครทุกคนได้รับทราบข้อมูลรายละเอียดของการวิจัยและได้ลงนามใน หนังสือแสดงเจตนายินยอม (Informed Consent) ก่อนเข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ อาสาสมัครมีสิทธิปฏิเสธการเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ และข้อมูลส่วนบุคคลจะถูกเก็บเป็นความลับ ใช้รหัสแทนชื่อเพื่อการวิเคราะห์ผลเท่านั้น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัยหลัก 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ จากแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล และขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บรวบรวมเชิงปริมาณ คือ สมาชิกทั้งหมดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 ราย ผู้วิจัยจึงใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกทั้งหมด เนื่องจากจำนวนสมาชิกมีไม่มาก และทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

แหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้ สำหรับการเก็บรวบรวมวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประธานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 ราย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านพูน สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนคันนายาวสัมพันธ์จำกัด เครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตคลองสามวา เทศบาลเมืองใหม่บางบัวทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 25 ราย และ 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากสำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 และกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 5 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการพิจารณาตรวจสอบครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-Objective Congruence หรือ IOC) เท่ากับ 0.944 ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน สำหรับประธานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลเพื่อสังเคราะห์เอกสาร นำมาสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และกำหนดเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุมในขอบเขตด้านเนื้อหา

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 ราย ซึ่งเป็นสมาชิกทั้งหมดของวิสาหกิจชุมชน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบทั้ง 15 ชุด (ร้อยละ 100) ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยบันทึกเสียงร่วมกับการจดบันทึก และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมได้ มาตรวจสอบความถูกต้อง และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านพูน

เป็นการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล หลังจากทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วย SWOT Analysis และกำหนดกลยุทธ์และวางแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้วย TOWS Matrix เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ทั้งหมดเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 100.00) มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 61.07 ปี มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 40.00) อาชีพหลักเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 46.67) มีรายได้จากการประกอบอาชีพในครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน 12,666.67 บาท ระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูนเฉลี่ย 6.60 ปี

2. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน มีรายละเอียดดังนี้ รูปแบบของการประกอบกิจการของกลุ่ม เป็นประเภทสินค้า โดยทุนในการดำเนินงานในปัจจุบัน เป็นทุนส่วนตัวของประธานกลุ่มและสมาชิกบางราย ส่วนรายได้จากการขายสินค้าของกลุ่มนั้น ยังไม่ได้มีการจัดสรรออกมาให้กับสมาชิกกลุ่มเป็นรายเดือนอย่างชัดเจน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 15 คน โดยเริ่มก่อตั้งกลุ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 รวมระยะเวลาก่อตั้งมาแล้ว 7 ปี

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินการของกลุ่มทำให้มีการพัฒนาทุนของชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พัฒนานวัตกรรมภายในชุมชนสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ เป็นต้น สามารถส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพิ่มขึ้น ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกหรือคนในชุมชน สร้างชุมชนที่พึ่งตนเองได้ มีแนวทางการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้กลุ่มมีความพร้อมที่จะพัฒนาทางการตลาดและช่องทางการขายใหม่ มีการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิก ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสามารถส่งเสริมกลุ่มพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ หากศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและการตลาด ด้านภาวะผู้นำ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการจูงใจของสมาชิก ด้านนโยบายของรัฐ และด้านสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิเคราะห์จากค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า สมาชิกมีการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ด้านการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ด้านสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 และด้านการจูงใจของสมาชิก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายของรัฐ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และด้านเศรษฐกิจและการตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
ด้านเศรษฐกิจและการตลาด	3.98	0.32	มาก	6
ด้านภาวะผู้นำ	4.66	0.07	มากที่สุด	1
ด้านการปฏิบัติงาน	4.48	0.09	มากที่สุด	2
ด้านการจูงใจของสมาชิก	4.27	0.28	มากที่สุด	4
ด้านนโยบายของรัฐ	4.13	0.15	มาก	5
ด้านสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.39	0.13	มากที่สุด	3
รวม	**4.30**	**0.31**	**มากที่สุด**	

3. ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า มีตัวแปรอิสระที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 2 ตัวแปร ปัจจัยด้านการตลาด และปัจจัยด้านสังคมและชุมชน โดยทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อนำตัวแปรอิสระทั้งสองตัวแปรมาพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.997 และกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.993 แสดงว่า ปัจจัยด้านการตลาด และปัจจัยด้านสังคมและชุมชน มีผลต่อศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 99.30 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ตัวแปรปัจจัย	B	Std. Error	β	t	Sig.
ค่าคงที่	.699	.244		2.864	.024
ปัจจัยด้านการตลาด	.220	.052	.295	4.258	.004*
ปัจจัยด้านสังคมและชุมชน	.400	.098	.501	4.069	.005*
R = 0.997	Adjusted R Square = .987			F = 152.332 **	
R2 = 0.993	Std. Error of the Estimate = .06031				

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมการพยากรณ์ คือ

ศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนฯ = 0.699 + 0.220 ด้านการตลาด + 0.400 ด้านสังคมและชุมชนจากสมการถดถอยข้างต้น สามารถแปลผลได้ว่า ด้านการตลาด ด้านสังคมและชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะด้านสังคมและชุมชน (β = .501) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมและชุมชน มีผลอย่างมากต่อการเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เช่นเดียวกับทางด้านการตลาด (β = .295) ที่สามารถสะท้อนการเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วย SWOT Analysis วิเคราะห์ TOWS Matrix ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโดย SWOT Analysis และการวิเคราะห์ TOWS Matrix

สภาพแวดล้อมภายใน / **สภาพแวดล้อมภายนอก**	**จุดแข็ง (Strengths)**	**จุดอ่อน (Weaknesses)**
	1. มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ และเป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชน 2. มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ช่วยลดต้นทุนการผลิต 3. สมาชิกมีความสามัคคีและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสูง 4. วิสาหกิจชุมชนยังมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมได้	1. การพัฒนาการตลาดออนไลน์เพื่อให้ครอบคลุมกับกลุ่มลูกค้า และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้มากขึ้น 2. เพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลของสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อการสื่อสารที่เหมาะสม 3. การบริหารจัดการทางบัญชีและการจัดสรรผลตอบแทนที่เป็นระบบ
โอกาส (Opportunities)	**จุดแข็ง (Strengths)**	**จุดอ่อน (Weaknesses)**
1. หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนโครงการเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้และยกระดับผลิตภัณฑ์ 2. ผู้บริโภคมีแนวโน้มสนใจสินค้าเชิงท้องถิ่นหรือชุมชนมากขึ้น	1. มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ และเป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชน 2. มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ช่วยลดต้นทุนการผลิต 3. สมาชิกมีความสามัคคีและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสูง	1. การพัฒนาการตลาดออนไลน์เพื่อให้ครอบคลุมกับกลุ่มลูกค้า และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้มากขึ้น 2. เพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลของสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อการสื่อสารที่เหมาะสม 3. การบริหารจัดการทางบัญชีและการจัดสรรผลตอบแทนที่เป็นระบบ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

3. เทคโนโลยีต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น	4. วิสาหกิจชุมชนยังมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมได้	
อุปสรรค (Threats)	**กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy)**	**กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy)**
1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว อาจทำให้ผลิตภัณฑ์บางชนิดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูนไม่ทันสมัย 2. การแข่งขันจากผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกันในตลาดมีจำนวนมากและเข้าถึงง่าย	ปรับระบบการบริหารการเงินและการตลาดให้เป็นมืออาชีพ 1. ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 2. พัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์อย่างเป็นระบบ	พัฒนาระบบบริหารจัดการภายในกลุ่มให้เข้มแข็งและยั่งยืน 1. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในด้านการผลิต การตลาด และการจัดการคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 2. จัดทำระเบียบ / ข้อบังคับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นแก่สมาชิก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการตลาด และปัจจัยด้านสังคมและชุมชน มีอิทธิพลต่อศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอาศัยทั้งความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและตลาด การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค ควบคู่กับความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ และการสนับสนุน ส่งผลให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ของ Wattanasiritham (1999); Wongnasri (2016) ที่กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นพื้นฐานของชุมชนและท้องถิ่นที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้หลักการตอบแทนกันและหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน Khamnu (2022) และ Aritenang (2021) ที่ศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมที่มีผลต่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ความร่วมมือ ความไว้วางใจ และเครือข่ายด้านสังคมและชุมชนมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการและผลการดำเนินงาน สามารถเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้ ด้านการตลาด สอดคล้องกับการศึกษาของ Nakruang et al. (2017) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดยะลา พบว่า การบริหารการตลาด มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดยะลา ซึ่งควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1) การบริหารจัดการการผลิต ควรพิจารณาถึงโอกาสของผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่าง เพื่อสร้างรายได้ให้แก่วิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ต้องมีแหล่งวัตถุดิบที่เพียงพอและสามารถหาได้สะดวกไม่ไกลจากพื้นที่ เพื่อลดต้นทุนจากการจัดหาวัตถุดิบและความเสี่ยงที่จะขาดแคลนวัตถุดิบได้ นอกจากนี้ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาของสมาชิกในการผลิตและช่วยให้สินค้าที่ผลิตได้นั้นมีคุณภาพได้มาตรฐาน ซึ่งทางกลุ่มจะต้องมีการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน / วิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับการศึกษาของ Wongadisai et al. (2020) พบว่า การจัดการด้านการผลิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย และการศึกษาของ Jarusen & Cheunkamon (2024) พบว่า การจัดการการผลิต โดยเฉพาะการจัดการคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการทางการตลาด จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้

2) การตลาด เนื่องจากความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ควรกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อให้วางแผนการตลาดที่สอดคล้องกับการผลิตสินค้า โดยต้องทำการตลาดทั้งในรูปแบบออฟไลน์ที่มีการวางขายผ่านสมาชิก การออกร้านกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ การตลาดออนไลน์ ช่องทางการตลาดออนไลน์ในแฟลตฟอร์มใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Chansong & Sattayopat (2026) พบว่า การพัฒนารูปแบบการตลาดดิจิทัลและการใช้สื่อออนไลน์ช่วยเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน และยังช่วยสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชุนได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Nuanmeesri (2020)

3) การมีส่วนร่วม สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนควรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ และร่วมตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ Wongadisai et al. (2020) พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งในด้านการจัดการองค์กร การผลิต การตลาด และการเงิน มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน และการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกทั้งในส่วนของเงินทุน และการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถทางอาชีพให้แก่สมาชิกผ่านกระบวนการของการถ่ายทอดผ่านการฝึกอบรม ซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม ที่สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ระหว่างหน่วยงานภายนอกกับสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูนได้ เป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งต้องมีการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก ที่เป็นไปตามแบบจำลองการสื่อสาร SMCR Model ของ Berlo (1960) โดยการสื่อสารภายในกลุ่มนั้น คือ ผู้ส่งสาร (Sender) เป็นประธานและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ข่าวสาร (Message) ที่ส่งจะเป็นในเรื่องของการแจ้งข่าว ระดมความร่วมมือของสมาชิกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ช่องทางในการสื่อสาร (Channel) ได้แก่ การประชุมอย่างต่อเนื่อง พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่องผ่านกลุ่ม Line และผู้รับสาร (Receiver) คือสมาชิกภายในวิสาหกิจชุมชน ส่วนการสื่อสารภายนอกกลุ่ม คือ ผู้ส่งสาร (Sender) เป็นประธานและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ข่าวสาร (Message) คือ ข้อมูลของสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน การดำเนินกิจกรรม เป็นต้น ช่องทางในการสื่อสาร (Channel) เช่น การจัดทำคลิปสั้น การประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เสียงตามสาย และเวทีประชาคมภายในชุมชน และการเพิ่มช่องทางการติดต่อ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kaewsuwan et al. (2024) พบว่า กระบวนการสื่อสารนั้นมีผลต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก เพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจให้กับวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัลและร้านค้าออนไลน์เพื่อขยายกลุ่มลูกค้า สร้างการรับรู้และการสื่อสาร และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายมากยิ่งขึ้น

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

3) หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา ควรพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน ทั้งการบริหารจัดการ การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ การตลาด หลักสูตรฝึกอบรม การบริการวิชาการ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาในรูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หมู่บ้านพูน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2) ควรติดตามผลที่ได้จากการนำแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนไปประยุกต์ใช้จริงในระยะยาว เพื่อประเมินประสิทธิผลของแนวทางที่ได้นำเสนอ

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements):

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินกองทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2567 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่โครงการวิจัย: 01.031 / 68 ลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2568 รวมทั้งขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูล คำแนะนำและชี้แนะจนงานวิจัยนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

REFERENCES

Aritenang, A. (2021). The role of social capital on rural enterprises economic performance: a case study in indonesia villages. **Sage Open, 11**(3), 21582440211044178.

Arpornpisal, C. (2017). **Factors affecting effective management of community enterprises in the Central Region of Thailand.** (Doctoral dissertation). Bangkok: Doctor of Philosophy in Management, Siam University.

Berlo, D. K. (1960). **The process of communication.** New York : Holt, Rinehart and Winston.

Chansong, S., & Sattayopat, P. (2026). Developing a digital marketing communication model to support sustainable community enterprise development: evidence from the Khok Nong Na Pa Phai model. **Asia-Pacific Journal of Rural Development, 36**(1).

Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension. (2019). **Community Enterprise Potential Assessment Form.** Bangkok: Department of Agricultural Extension. (In Thai)

Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension. (2024). **Community enterprise operations manual**. Retrieved from https:// https://sceb.doae.go.th/wp-content/uploads/2025/05/ [2025, 10 December.] (In Thai)

Department of Agricultural Extension. (2020). **Community enterprise promotion act B.E. 2548 and its amendments (No. 2) B.E. 2562**. Retrieved from https:// https://www.doae.go.th/doae_media/ [2025, 10 December.] (In Thai)

Harnkiattiwong, T., & Sanon, R. (2025). Network, knowledge management and digital marketing development to enhance herbal products to be a center for learning and sustainable herbal business. **Ph.D. in Social Sciences Journal, 15**(2), 536-549. (In Thai)

Jarusen, J., & Cheunkamon, E. (2024). Measurement model for community enterprise management strategies. **Heliyon, 10**(19), e38744.

Kaewsuwan, N., Sittichai, R., & Jeawkok, J. (2024). Enabling factors affecting knowledge transfer and business process of community enterprise groups in Thailand. **Journal of Information Science Theory and Practice, 12**(1), 1-20.

Khamnu, N. (2022). Utilization of social capital on the development of the lower Chi River basin network for dam impact mitigation. **Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, 18**(2), 27–56. (In Thai)

Kitipadung, J., & Jaiborisudhi, W. (2021). Approaches to increase the cultural capital potential to promote community product development: A case study of the Lad Yai herbal salt community enterprise in Samut Songkhram province. **Rajapark Journal, 15**(42), 24-38.

Nakruang, D., Wattanayuenyong, S., & Lekhawichit, N. (2017). Factors influencing the business performance of Yala community enterprises. **Srinakharinwirot Research and Development Journal of Humanities and Social Sciences, 9**(17), 69-77. (In Thai)

Nuanmeesri, S. (2020). Improvement social customer relationship for community enterprise through using gamification. **International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering, 9**(4), 610–614. https://doi.org/10.35940/IJITEE.D9093.029420

Office of the National Economic and Social Development Council. (n.d.). **The 13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027).** Retrieved from https://https://www.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2025/03/article_20230615134558.pdf [2026, 21 March.] (In Thai)

Petprasert, N. (1999). **Feasibility study for establishing community businesses.** Bangkok: The Thailand Research Fund. (In Thai)

Pongpit, S., & Chanthong, S. (2005). **Key information on community enterprises.** Bangkok: Department of Agricultural Extension. (In Thai)

Promsaka Na Sakolnakorn, T., & Sangkharat, U. (2014). Development guidelines for the operations of community enterprises in the Songkhla Lake Basin. **Journal of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, 10**(1), 97–122. (In Thai)

Trade Policy and Strategy Office, Ministry of Commerce. (2023). **Developing the potential of community enterprises to upgrade the grassroots economy.** Retrieved from https://uploads.tpso.go.th/Developing the potential of community enterprises to upgrade the grassroots economy.pdf [2026, 21 March.] (In Thai)

Wongnasri, P. (2016). Social capital and policy proposal of integrating the social capital for local development. **Asian Journal of Arts and Culture, 16**(1), 99–114. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/cjwu/article/view/95384. (In Thai)

Wongadisai, W., Chanchalor, S., & Murphy, E. (2020). Rural community enterprises in Thailand: a case study of participation. **World Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development, 16**(3), 276-298.

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการกำหนดทิศทางการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน

THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN SHAPING STRATEGIC COMPETITIVENESS OF PRIVATE UNIVERSITIES

สุพล พรหมมาพันธุ์[1*] อำนาจ วังจีน[2] บุญศิริ มะสัน[3] และ พงสุวัฒน์ เสริมศิริกาญจนา[4]
[1]สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
[2]สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม
[3]สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
[4]สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก

Supon Phrommaphan[1*], Amnart Vangjeen[2] Boonsiri Masan[3] and Pongsuwat Sermsirikarnjana[4]
[1]Department of Information Communication and Technology, School of Information Technology, Sripatum University
[2]Institute of General Education, Sripatum University
[3]Department of Information Communication and Technology, School of Information Technology, Sripatum University
[4]Department of Science, Phitsanulok Technical College

[*]E-mail: supon.ph@spu.ac.th

Received: 2026-01-06
Revised: 2026-06-02
Accepted: 2026-06-04

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของมหาวิทยาลัยเอกชนใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สารสนเทศ และด้านการนำผลลัพธ์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และ (2) เปรียบเทียบระดับกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มหาวิทยาลัยเอกชนแต่ละแห่งนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ บุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มจำนวน 4 แห่ง และสุ่มตัวอย่างบุคลากรและนักศึกษาจำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า (1) ศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของมหาวิทยาลัยเอกชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รองลงมา คือ ด้านศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สารสนเทศ ส่วนด้านการนำผลลัพธ์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แม้อยู่ในระดับมาก

เช่นเดียวกัน (2) ผลการเปรียบเทียบพบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนแต่ละแห่งมีศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 7.223$, $p < 0.01$) ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยเอกชนควรให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการนำผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กรในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลยุทธ์การแข่งขัน มหาวิทยาลัยเอกชน ศักยภาพเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การบริหารจัดการ

ABSTRACT

The objective of this research are as follows: (1) to study the strategic potential of Information and Communication Technology (ICT) adoption in private universities across four dimensions, Information Technology strategy, capability in utilizing Information Technology, efficiency of information products, and the application of ICT outcomes to support the achievement of organizational goals; and (2) to compare the levels of ICT strategic implementation adopted by different private universities in their strategic management practices. This research employed a quantitative research methodology. The population consisted of personnel and students from private universities in Thailand. Four private universities were selected through random sampling, and a total of 400 respondents, including personnel and students, were selected using quota sampling techniques. The sample size was determined based on Taro Yamane's formula. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and one-way analysis of variance (ANOVA). The findings revealed that: (1) the overall strategic potential of ICT utilization among private universities was at a high level. When considered by dimension, the highest mean score was found in ICT strategic orientation, followed by capability in utilizing information technology and the efficiency of information products. Meanwhile, the application of ICT outcomes to achieve organizational goals obtained the lowest mean score, although it remained at a high level as well. (2) The comparative analysis indicated that private universities demonstrated statistically significant differences in their strategic ICT potential at the 0.05 level ($F = 7.223$, $p < 0.01$).

The results underscore the importance for private universities to place greater emphasis on establishing clear strategic directions in ICT development, as well as effectively transforming technological outcomes into tangible organizational practices. Such efforts are essential for enhancing institutional competitiveness and ensuring long-term sustainability amid the rapidly evolving landscape of digital technological transformation.

Keywords: Information and Communication Technology (ICT), Competitive Strategy, Private Universities, Information Communication and Technology. Potential Management

บทนำ

มหาวิทยาลัยเอกชนถือกำเนิดขึ้นด้วยอุดมการณ์สำคัญในช่วงเริ่มก่อตั้ง คือการเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระของภาครัฐในการจัดการศึกษา เนื่องจากในขณะนั้นรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และไม่สามารถรองรับจำนวนนักศึกษาได้เพียงพอต่อความต้องการของสังคม มหาวิทยาลัยของรัฐมีจำนวนจำกัดและมีข้อจำกัดในการรับนักศึกษาเข้าเรียน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ในศตวรรษที่ 21 นี้ มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชนได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งได้ปรับเปลี่ยนสถานะออกนอกระบบ อีกทั้งอัตราการเกิดของประชากรยังลดลง ส่งผลให้บริบทของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความท้าทายยิ่งขึ้น Sindecharak (2025) แสดงให้เห็นว่า อัตราเกิดหรือจำนวนเด็กแรกเกิดของประเทศไทยที่ลดลงนั้น เริ่มต้นและลดลงเรื่อยมาเป็นเวลากว่า 40 ปี นับตั้งแต่ช่วงที่มีประชากรเกิดมากกว่า 1 ล้านคนในแต่ละปีราวปี พ.ศ. 2506-2526 ซึ่งเราเรียกการเกิดเกิน 1 ล้านคนต่อปีในช่วงนั้นว่า ยุค Baby Boom จากนั้นก็เริ่มลดลงจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมา ซึ่งถือเป็นปีแรกที่มีจำนวนเด็กแรกเกิดต่ำกว่าจำนวนคนที่ตายไป ดังนั้น การแข่งขันเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐกับมหาวิทยาลัยเอกชน และระหว่างของมหาวิทยาลัยเอกชนด้วยกันเอง ในขณะเดียวกัน การแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยเอกชนได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือน “ขนมเค้กก้อนเดียวที่ถูกแบ่งออกเป็นหลายชิ้น” เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ภายใต้สภาวการณ์เช่นนี้ มหาวิทยาลัยใดจะสามารถดำรงอยู่และเติบโตได้ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยบุคลากรที่มีคุณภาพสูง นอกจากนั้น ยังต้องอาศัยบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เข้ามาช่วยกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ในการแข่งขัน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน การทำงานร่วมกันเป็นทีม การตัดสินใจที่มีประสิทธิผล ตลอดจนเสริมสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน Panphanasakul (2019) แสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมในการดำเนินธุรกิจสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่เหนือคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ดีอีกด้วย สอดคล้องกับ Jungsuwanan (2025) แสดงให้เห็นว่า วิธีที่ดีที่สุดในการสร้างความมั่นคงให้กับองค์กร คือการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ข้อได้เปรียบในการแข่งขัน คือ ความสามารถพิเศษขององค์กรที่คู่แข่งไม่สามารถเลียนแบบได้ เช่น นวัตกรรมในระบบการจัดการภายใน ระบบการจัดการองค์กร และภาพลักษณ์ขององค์กร ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน คือ ความรู้ (Knowledge) ที่องค์กรต้องพยายามสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้ (Learning) และพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล คือ การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการฝึกฝนและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สำหรับงานวิจัยนี้ โดยความหมาย คือมหาวิทยาลัยรังสิตมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านศักยภาพกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์สารสนเทศ ส่วนมหาวิทยาลัยศรีปทุมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านด้านศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของมหาวิทยาลัยเอกชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สารสนเทศ และ ด้านการนำผลลัพธ์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้สนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มหาวิทยาลัยเอกชนแต่ละแห่งได้นำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพเชิง กลยุทธ์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ด้าน ICT ของมหาวิทยาลัยเอกชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางการบริหารจัดการ การเรียนการสอน และการบริการทางการศึกษาให้มีความทันสมัยและตอบโจทย์ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

3. ช่วยให้ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเปรียบเทียบและประเมินแนวทางการใช้ ICT ของแต่ละสถาบันเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

4. ส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ในยุคดิจิทัล และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาของงานวิจัย

ฉบับนี้มุ่งศึกษากลยุทธ์บทบาทการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยเกริก และมหาวิทยาลัยรังสิต โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารจัดการการดำเนินงาน และการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจในช่วงปี พ.ศ. 2566–2567

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระการศึกษา

การวิจัยครอบคลุมการศึกษากลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนระดับความพึงพอใจต่อองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) กลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สารสนเทศ และ 4) การนำผลลัพธ์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาและพื้นที่

ศึกษาการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิจัยอยู่ในช่วงปีการศึกษา พ.ศ. 2566–2567 โดยมุ่งเน้นการศึกษาในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 4 แห่งข้างต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนบริบทการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการดำเนินงานจริงของแต่ละสถาบัน

ทบทวนแนวคิด

การทบทวนความคิดและทฤษฎีการจัดการด้านกลยุทธ์บทบาทของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการตัดสินใจนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ 3 ทฤษฎี ได้แก่ (1). McLuhan (2012) แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารโลกาภิวัตน์ หรือ “หมู่บ้านโลก” คือแนวคิดที่ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้โลกดูเล็กลงและเชื่อมโยงถึงกันมากขึ้น คล้ายกับเป็นหมู่บ้านเดียว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ผู้คนสามารถแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ได้แทบจะในทันทีข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์ ความเชื่อมโยงนี้ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน อินเทอร์เน็ต และการเดินทางที่สะดวก ก่อให้เกิดชุมชนและตลาดโลกที่เป็นหนึ่งเดียวและใช้งานร่วมกันได้ (2). Hauswald (2025) แสดงให้เห็นว่า การใช้สารสนเทศช่วยให้ธนาคารสามารถนำมาใช้ในการโฆษณา การตลาด และด้านสินเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ธนาคารมีผู้เข้ามากู้สินเชื่อจากสถานที่ไกล ๆ เป็นจำนวนมาก และ (3). O’Brien (2010) แสดงให้เห็นว่า สารสนเทศการตัดสินใจ และการจัดการ

มีความเกี่ยวข้องกันตามโครงสร้างขององค์กรทุกระดับมีลักษณะเหมือนรูปร่างคล้ายปีระมิด (Managerial Pyramid) ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสนับสนุนมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดการด้านกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นการนำเอาสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนนโยบาย เศรษฐกิจ และการแข่งขันทางธุรกิจ 2) การจัดการด้านยุทธวิธี (Tactical Management) เป็นการนำเอาสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับตารางการทำงาน งบประมาณ ทั้งการวางแผนในระยะสั้นและระยะยาว 3) การจัดการด้านปฏิบัติการ (Operational Management) เป็นการจัดการวางแผนตารางการผลิตในแต่ละหน่วยเวลาตามข้อจำกัดของทรัพยากรให้เหมาะสม

แนวคิดในการจัดทำงานวิจัยเรื่อง “บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในการกำหนดทิศทางการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน” จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายด้านทั้งระบบฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ เทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคม เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต และเอ็กทราเน็ต ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบ e-Learning, e-Office, e-Student, e-Commerce, Social Media และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อส่งเสริมความคล่องตัวในการบริหารจัดการงานภายในองค์กรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับ Pothisri (2016) แสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงาน ดังนั้น ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ โดยมีการจัดการทรัพยากรข้อมูล ระบบสารสนเทศทางธุรกิจ การวางแผนและพัฒนาระบบ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ และมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล เพื่อส่งเสริมกระบวนการการดำเนินงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลการดำเนินงานที่ต้องการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ สำหรับงานวิจัยในสายวิทยาศาสตร์นั้นมักเน้นการศึกษาสิ่งที่เป็นรูปธรรมและใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ขณะที่งานวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ให้ความสำคัญกับพฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของมนุษย์ทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏ ภายนอกในบริบทของมหาวิทยาลัยเอกชนยังพบการนำระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อันส่งผลให้สถาบันสามารถพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมยุคดิจิทัล

สมมติฐาน

สมมุติฐานที่ 1 ศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเอกชนอยู่ในระดับมาก

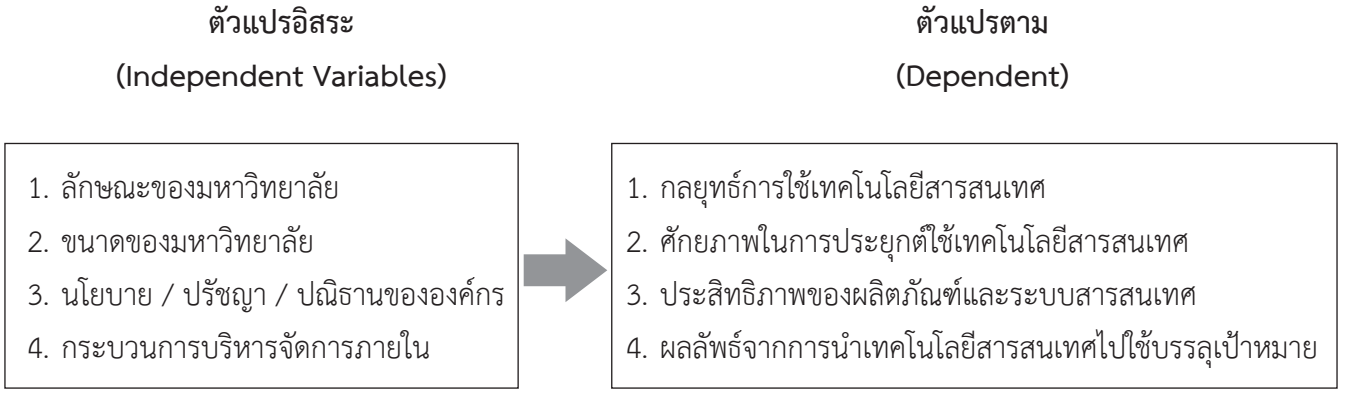
สมมุติฐานที่ 2 กลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มหาวิทยาลัยเอกชนแตกต่างกันระหว่างมหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัยครั้งนี้ พิจารณาจากปัจจัยพื้นฐานที่คาดว่าจะส่งผลต่อบทบาทของ ICT ในการกำหนดทิศทางการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย โดยตัวแปรอิสระประกอบด้วย ลักษณะของมหาวิทยาลัย ขนาดของมหาวิทยาลัย รวมถึงนโยบาย ปรัชญา ปณิธานขององค์กร และรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการภายใน ภายใต้การบริหารจัดการภายในสถาบันสำหรับตัวแปรตาม ประกอบด้วยมิติสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

1. กลยุทธ์ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้
2. ศักยภาพของสถาบันในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

3. ประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์และระบบสารสนเทศที่พัฒนาและใช้งาน
4. ผลลัพธ์เชิงคุณค่าที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ส่วนผลลัพธ์สุดท้ายของการวิจัย จะพิจารณาจากระดับความพึงพอใจ ความสำเร็จ ความสามารถในการแข่งขัน และการบรรลุวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยอันเป็นผลจากการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเหมาะสม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนและกระบวนการดำเนินการดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย จำนวน 89 แห่ง โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ดังนี้

1. เลือกมหาวิทยาลัยตัวอย่างแบบสุ่มจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยเกริก และมหาวิทยาลัยรังสิต

2. คำนวณขนาดตัวอย่างบุคลากรและนักศึกษาด้วย ตารางขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน ที่ขนาดความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 0.05 เมื่อประชากรมีขนาดใหญ่ ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน และสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quata Sampling) มหาวิทยาลัยละ 100 คน

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้อมูลจากผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร พนักงาน และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 4 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1932) สำหรับวัดความพึงพอใจหรือทัศนคติเกี่ยวกับศักยภาพเชิงกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เพื่อการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเอกชน ครอบคลุม 4 ด้าน จำนวน 35 ข้อ พร้อมทั้งข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของทุกข้อมากกว่า 0.50

2. ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองร่วมกับทีมงาน โดยประสานขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยตัวอย่างทั้ง 4 แห่ง ให้แบบสอบถามถูกส่งและตอบกลับอย่างครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติทางการวิจัย ดังนี้

1. ใช้การหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

2. ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับความพึงพอใจหรือทัศนคติต่อศักยภาพเชิงกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

3. ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความพึงพอใจหรือทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างระหว่างมหาวิทยาลัย

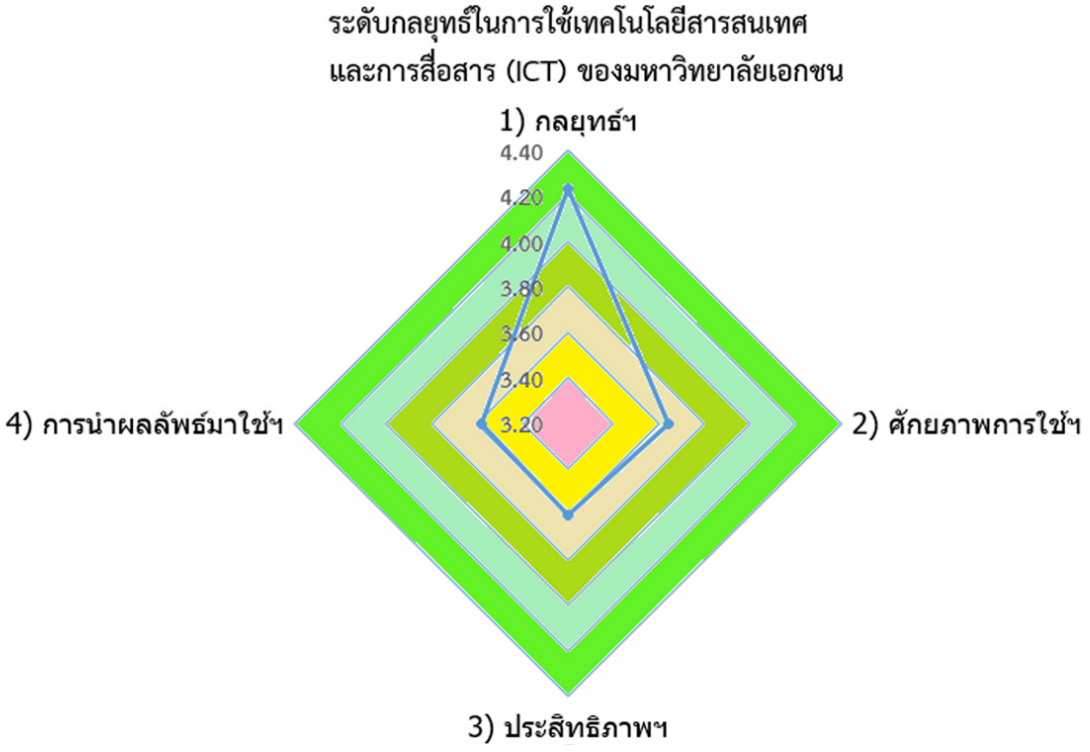
ขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูล

1. จัดส่งแบบสอบถามไปยังมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 4 แห่ง พร้อมติดตามผลเพื่อให้ได้รับแบบสอบถามตอบกลับไม่น้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์

2. ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารคณาจารย์ บุคลากร พนักงาน และนักศึกษา เกี่ยวกับการนำกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันเชิงธุรกิจ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของมหาวิทยาลัยเอกชน จำแนกรายด้าน

การบริหารกิจการ	*M*	*SD*	ความหมาย
1) กลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.23	0.44	มากที่สุด
2) ศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	3.64	0.73	มาก
3) ประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สารสนเทศ	3.60	0.78	มาก
4) การนำผลลัพธ์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ 3.58 และการสื่อสารมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร	0.77	มาก	
รวม	**3.75**	**0.64**	**มาก**

ภาพที่ 2 ระดับกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของมหาวิทยาลัยเอกชน จำแนกรายด้านจำแนกตามมหาวิทยาลัย

รายละเอียด	มหาวิทยาลัย (*M:(SD)*)				สถิติทดสอบ F	P-value
	ธุรกิจบัณฑิต	เกริก	ศรีปทุม	รังสิต		
1) กลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.11(0.44)	4.19(0.41)	4.30(0.45)	4.33(0.42)	5.920	0.001
2) ศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	3.48(0.69)	3.53(0.62)	3.86(0.79)	3.74(0.78)	5.940	0.001
3) ประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์สารสนเทศ	3.35(0.78)	3.52(0.63)	3.80(0.88)	3.77(0.76)	7.698	<0.001
4) ผลลัพธ์การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้บรรลุ ตามเป้าหมาย	3.37(0.76)	3.51(0.68)	3.77(0.85)	3.71(75)	5.840	0.001
รวม	**3.56(0.62)**	**3.66(0.54)**	**3.93(0.70)**	**3.86(0.66)**	**7.223**	**<0.001**

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยนักศึกษา อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ รวมถึงรองอธิการบดี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีประสบการณ์ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่ 1 ถึง 3 ปี ผลการประเมินภาพรวมด้านการบริหารกิจการที่ดีของศักยภาพกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.75 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด (4.23) รองลงมาคือด้านศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (3.64) ส่วนด้านผลลัพธ์จากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับมาก (3.58) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระดับศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเอกชนระหว่างมหาวิทยาลัย ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวสถิติทดสอบ เอฟ พบว่า ระดับ ศักยภาพเชิงกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมหาวิทยาลัยศรีปทุมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือมหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด นอกจากนี้ การเปรียบเทียบรายด้านทั้ง 4 ด้านยังพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า สถาบันการศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเรียนรู้ การบริหารจัดการและการบริการทางการศึกษา ส่งผลให้ด้านกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศและด้านศักยภาพการใช้เทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง แสดงถึงความพร้อมและการให้การสนับสนุนเชิงนโยบายภายในองค์กร สอดคล้องกับ Ralabah (2024) แสดงให้เห็นว่า การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ด้านการจัดการทรัพยากรข้อมูล ด้านระบบสารสนเทศทางธุรกิจ ด้านการวางแผนและพัฒนาระบบ ด้านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ด้านมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล ทำให้เกิดความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหลาย ๆ ด้าน อย่างไรก็ตาม ด้านผลลัพธ์จากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายยังอยู่ในระดับมาก (แต่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม) อาจสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการนำแผนสู่การปฏิบัติการสร้างความตระหนักรู้ ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีของบุคลากร และระบบสนับสนุนภายในองค์กร เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ผลการเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัยยังชี้ให้เห็นว่า สถาบันที่ประสบความสำเร็จด้านกลยุทธ์ ICT จะมีการวางระบบเทคโนโลยีที่ชัดเจน การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม และการสนับสนุนด้านนโยบายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ความเข้มแข็งของกลยุทธ์และโครงสร้างการบริหารเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดีในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับศักยภาพเชิงกลยุทธ์ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งเป็นเพียงมิติหนึ่งของการบริหารจัดการเทคโนโลยีในระดับสถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม อาทิ การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การประเมินประสิทธิผลของระบบฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และบริการสนับสนุน ตลอดจนการศึกษาความเหมาะสมของการใช้บริการภายนอก (Outsourcing) ในการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย

2. การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมการประเมิน 4 มิติ ได้แก่ กลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ศักยภาพในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์สารสนเทศ และผลลัพธ์เชิงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งถือว่าเป็นขอบเขตที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญในระดับหนึ่งแล้ว แต่อาจขยายตัวชี้วัดให้ครอบคลุมปัจจัยด้านคุณภาพการบริการและความต่อเนื่องของการพัฒนาเทคโนโลยีในอนาคตได้เพิ่มเติม

3. ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้จำกัดอยู่เฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชน 4 แห่ง และใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด เพื่อประเมินความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้กับสถาบันประเภทอื่น เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันด้วยเทคโนโลยี

4. มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยรังสิตมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และมหาวิทยาลัยเกริก ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) โดยเฉพาะด้านการประยุกต์เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าภาพรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ สถาบันควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร บุคลากร พนักงาน และนักศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมหรือสัมมนาจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะด้านการนำผลลัพธ์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการเฉพาะในมหาวิทยาลัยเอกชนเพียง 4 แห่ง ดังนั้น การวิจัยในอนาคตควรเพิ่มจำนวนสถาบันตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ผลการศึกษามีความกว้างขวางและสามารถนำไปอ้างอิงได้ในระดับที่กว้างขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้เน้นศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนเป็นหลัก ผู้วิจัยในอนาคตอาจขยายกรอบการศึกษาไปยังสถาบันประเภทอื่น เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ หรือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและกลยุทธ์การแข่งขันในแต่ละบริบทของสถาบันอุดมศึกษา

REFERENCES

Hauswald, R. (2025). Competition and strategic information acquisition in credit markets. **Oxford Journals Economics & Social Science & Review of Financial Studies, 19**(3)**,** https://doi.org/10.1093/rfs/hhj021

Jungsuwanan, P. (2025). Competitive advantage strategy with information technology for businesses in digital economy. **Journal of MCU Buddhapanya Review, 10**(1): 757. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/282068 [2025, 16 Dec.] (in Thai)

McLuhan, M. (2012). **The globalization of communications: a global village**. https://egyankosh.ac.in/handle/123456789/61323 [2025. 19 November]

O'Brien, J. (2010). Management information systems. **McGraw-Hill Irwin,** 456-458.

Panphanasakul, C. (2019). Creating competitive advantage with information technology and innovation of hotel business in Thailand: a literature review. **Journal of Business Administration Technology, 16**(2). 20-39.

Pothisri, P. (2016). **The impact of modern information technology strategies on the performance of information and communication technology businesses in Thailand.** https://khoon.msu.ac.th/_dir/fulltext/fulltextman/full4/pornchita10113/titlepage.pdf [2025, 16 Dec.] (in Thai)

Ralabah, M. (2024). Using information technology to develop organizations building excellence in the digital age. **Inthanin Business Administration Journal,** 1(1): 97. https://doi.nrct.go.th/admin/doc/doc_658124.pdf [2025, 16 Dec.] (in Thai)

Sindecharak, T. (2025). **The crisis of low birth rates in Thailand is shaking up Thai society**. https://tu.ac.th/thammasat-310165-crisis-thai-children-born-less [2025, 25 Nov.] (In Thai)

การเมืองการปกครองของประเทศฝรั่งเศส: เสถียรภาพภายใต้ความขัดแย้ง

FRENCH POLITICAL SYSTEM: STABILITY UNDER CONFLICT

ชนะศึก วิเศษชัย[1*]
[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Shanasuek Wisetchai[1*]
[1]Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University

[*]E-mail: Shanasuek@pnru.ac.th

Received: 2024-08-29
Revised: 2026-09-26
Accepted: 2026-09-21

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการเมืองการปกครองของฝรั่งเศสผ่านพัฒนาการของสถาบันทางการเมืองตั้งแต่สาธารณรัฐที่ 1 ถึงสาธารณรัฐที่ 5 โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจ ความต่อเนื่องของฝ่ายบริหาร และเสถียรภาพของระบอบ การวิเคราะห์พบว่า ระบบการเมืองฝรั่งเศสก่อน ค.ศ. 1958 โดยเฉพาะในสาธารณรัฐที่ 3 และสาธารณรัฐที่ 4 เผชิญข้อจำกัดจากการที่รัฐบาลต้องพึ่งพาเสียงสนับสนุนในรัฐสภาและการเปลี่ยนแปลงของพันธมิตรทางการเมือง ส่งผลต่อความต่อเนื่องของฝ่ายบริหารและความสามารถในการดำเนินนโยบาย รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ได้ปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจโดยเพิ่มฐานอำนาจแก่ฝ่ายบริหาร ขณะเดียวกันยังคงหลักความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อรัฐสภาไว้ โครงสร้างดังกล่าวพัฒนาเป็นระบอบกึ่งประธานาธิบดีที่ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และรัฐสภามีฐานอำนาจแตกต่างกัน และน้ำหนักของอำนาจสามารถเปลี่ยนไปตามผลการเลือกตั้งและเสียงข้างมากในสภา โดยเฉพาะในช่วงภาวะร่วมปกครอง บทความเสนอว่า เสถียรภาพของสาธารณรัฐที่ 5 ไม่ได้หมายถึงการปราศจากความขัดแย้ง แต่เกิดจากความสามารถของสถาบันในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของอำนาจ ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายการเมือง และการเปลี่ยนรัฐบาลภายใต้กติกาเดียวกัน พร้อมกับรักษาความต่อเนื่องของฝ่ายบริหาร กลไกตรวจสอบของรัฐสภา และการตัดสินของประชาชนผ่านการเลือกตั้งไว้ในระบบเดียวกัน

คำสำคัญ: ระบอบกึ่งประธานาธิบดี, การเมืองฝรั่งเศส, ภาวะร่วมปกครอง, ระบบการเลือกตั้งแบบสองรอบ, เสถียรภาพทางการเมือง, ความขัดแย้ง

ABSTRACT

This article examines French politics and government through the development of political institutions from the First Republic to the Fifth Republic, with particular emphasis on the relationship between the structure of political power, executive continuity, and regime stability. The analysis finds that the French political system prior to 1958, especially during the Third and Fourth Republics, faced significant constraints arising from governments' dependence on parliamentary support and shifting political alliances, which affected executive continuity and the capacity to pursue policies consistently. The 1958

Constitution restructured political power by strengthening the executive while retaining the principle of governmental responsibility to parliament. This arrangement developed into a semi-presidential system in which the president, the prime minister, and parliament possess different sources of authority, and the relative distribution of power may shift according to electoral outcomes and the composition of the parliamentary majority, particularly during periods of cohabitation. The article argues that the stability of the Fifth Republic does not mean the absence of political conflict. Rather, it rests on the capacity of political institutions to accommodate shifts in power, conflicts among political actors, and changes of government within a common constitutional framework, while preserving executive continuity, parliamentary oversight, and electoral accountability.

Keywords: Semi-presidential system, French politics, Cohabitation, Two-round electoral system, Political stability, Conflict

บทนำ

การเมืองการปกครองของฝรั่งเศสมีพัฒนาการผ่านการเปลี่ยนแปลงระบอบหลายครั้งนับตั้งแต่การปฏิวัติ ค.ศ. 1789 ทั้งสาธารณรัฐ จักรวรรดิ และราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ การเกิดสาธารณรัฐที่ 1 จนถึงสาธารณรัฐที่ 5 สะท้อนการจัดระเบียบอำนาจทางการเมืองขึ้นใหม่ในแต่ละช่วง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประมุขแห่งรัฐ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ พรรคการเมือง และประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดวางโครงสร้างอำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญ (Sanprasert, 2004; Thongthammachat & Trimas, 2013) สาธารณรัฐที่ 1 และสาธารณรัฐที่ 2 มีอายุค่อนข้างสั้นและสิ้นสุดลงพร้อมกับการเปลี่ยนระบอบ ขณะที่สาธารณรัฐที่ 3 สามารถดำรงอยู่ได้ยาวนานกว่า แต่มีการเปลี่ยนคณะรัฐบาลบ่อยและฝ่ายบริหารต้องพึ่งพารัฐสภาอย่างมาก ส่วนสาธารณรัฐที่ 4 ระหว่าง ค.ศ. 1946–1958 เผชิญปัญหาความไม่ต่อเนื่องของรัฐบาลจากการรวมเสียงของพรรคการเมืองหลายพรรคในสภาแห่งชาติ การเปลี่ยนแปลงพันธมิตรทางการเมืองส่งผลโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของรัฐบาลและทำให้การกำหนดนโยบายในบางช่วงขาดความต่อเนื่อง ปัญหาดังกล่าวเด่นชัดขึ้นเมื่อฝรั่งเศสต้องรับมือกับสงครามอินโดจีนและวิกฤตแอลจีเรีย ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจทางการเมืองที่ต่อเนื่องและมีทิศทางชัดเจน (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011) วิกฤต ค.ศ. 1958 นำไปสู่การกลับมาของชาร์ล เดอ โกลล์ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลและการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ปรับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ ก่อนเข้าสู่สาธารณรัฐที่ 5 ซึ่งยังคงดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 วางโครงสร้างการเมืองที่แตกต่างจากสาธารณรัฐที่ 4 โดยเพิ่มฐานอำนาจและเครื่องมือทางรัฐธรรมนูญแก่ฝ่ายบริหาร ขณะเดียวกันยังรักษาหลักความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อรัฐสภาไว้ การจัดวางเช่นนี้สะท้อนบทบาทของรัฐธรรมนูญในฐานะกติกาที่กำหนดสถานะ อำนาจ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมือง มิใช่เพียงเอกสารที่กำหนดรูปแบบของรัฐในเชิงนามธรรม (Thongthammachat & Trimas, 2013; Sanprasert, 2004) ฝ่ายบริหารของฝรั่งเศสประกอบด้วยประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐและนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่างมีบทบาทและฐานอำนาจของตนเอง ประธานาธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ยุบสภาแห่งชาติ จัดให้มีการออกเสียงประชามติ และใช้อำนาจตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ส่วนรัฐบาลมีหน้าที่กำหนดและดำเนินนโยบายของชาติและต้องรับผิดชอบต่อสภาแห่งชาติ ต่อมา การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 ให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ทำให้ตำแหน่งประธานาธิบดีมีฐานความชอบธรรมทางการเมืองจากผู้เลือกตั้งทั่วประเทศ และทำให้โครงสร้างของฝรั่งเศสแตกต่างจากระบอบรัฐสภาแบบดั้งเดิม

อย่างชัดเจน (Duverger, 1980; Elgie, 2011) ความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรีจึงไม่ได้ดำเนินไปในรูปแบบเดียวตลอดเวลา หากเปลี่ยนไปตามผลการเลือกตั้งและเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติ เมื่อประธานาธิบดีมีเสียงข้างมากสนับสนุน บทบาทนำทางการเมืองมักอยู่ที่ประธานาธิบดี แต่เมื่อเสียงข้างมากในสภาอยู่ฝ่ายตรงข้าม นายกรัฐมนตรีจะมีฐานอำนาจเพิ่มขึ้นและเกิดภาวะร่วมปกครอง (cohabitation)

เสถียรภาพทางการเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงอยู่ของระบอบ เพราะเกี่ยวข้องกับทั้งความต่อเนื่องของสถาบัน ความสามารถของรัฐบาลในการตัดสินใจและดำเนินนโยบาย ตลอดจนการยอมรับกติกาทางการเมืองของประชาชน ในความหมายนี้ เสถียรภาพไม่ได้หมายถึงการไม่มีความขัดแย้ง แต่หมายถึงความสามารถของระบบในการรองรับการแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงของเสียงข้างมาก และความขัดแย้งระหว่างศูนย์อำนาจโดยที่กติกาหลักของระบอบยังคงดำรงอยู่ แนวคิดการทำให้เป็นสถาบันทางการเมืองของฮันติงตันให้ความสำคัญกับความสามารถของสถาบันในการดำรงอยู่ ปรับตัว และรักษาความเป็นเอกภาพท่ามกลางแรงกดดันทางการเมือง (Huntington, 1968) ขณะที่แนวคิดเรื่องประสิทธิผลและความชอบธรรมของลิปเซตอธิบายว่า ความมั่นคงของระบอบยังสัมพันธ์กับความสามารถของระบบในการจัดการปัญหาและการยอมรับของประชาชนต่อสิทธิในการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมือง (Lipset, 1959) การพิจารณาเสถียรภาพในลักษณะนี้ทำให้การวิเคราะห์ไม่จำกัดอยู่ที่อายุของรัฐบาลหรือจำนวนครั้งของการเปลี่ยนคณะรัฐมนตรี แต่ครอบคลุมถึงความสามารถของสถาบันในการรักษาความต่อเนื่องของระบอบภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วย

ภายใต้กรอบดังกล่าว ฝรั่งเศสเป็นกรณีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับความต่อเนื่องของระบอบการเมืองได้อย่างชัดเจน เพราะสาธารณรัฐที่ 5 ยังคงเผชิญทั้งการยุบสภา การเปลี่ยนรัฐบาล การสลับขั้วอำนาจ และภาวะร่วมปกครอง แต่ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันและไม่ได้นำไปสู่การสิ้นสุดของระบอบเหมือนในหลายช่วงก่อน ค.ศ. 1958 ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การจัดวางโครงสร้างอำนาจและกลไกทางการเมืองที่ทำให้ความขัดแย้งสามารถถูกจัดการผ่านการเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล และความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้ บทความมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและลักษณะของระบบการเมืองฝรั่งเศส วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบอบกึ่งประธานาธิบดี ระบบการเลือกตั้ง และความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับรัฐสภา ตลอดจนอธิบายปัจจัยทางสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพของสาธารณรัฐที่ 5 ภายใต้ความขัดแย้งทางการเมือง

ประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศฝรั่งเศส

ประวัติศาสตร์การเมืองฝรั่งเศสนับจากการปฏิวัติ ค.ศ. 1789 มีลักษณะเป็นการเปลี่ยนผ่านระหว่างสาธารณรัฐ จักรวรรดิ และราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ การเรียกสาธารณรัฐที่ 1 ถึงสาธารณรัฐที่ 5 จึงมิใช่เพียงการแบ่งช่วงเวลาตามลำดับเหตุการณ์ แต่สัมพันธ์กับการสถาปนาระเบียบรัฐธรรมนูญและการจัดวางความสัมพันธ์ทางอำนาจขึ้นใหม่ภายหลังระบอบเดิมเผชิญวิกฤตหรือสิ้นสุดลง (Tansiri, 1997) ในแต่ละช่วง ฝรั่งเศสต้องเผชิญคำถามเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจของฝ่ายบริหาร การควบคุมรัฐบาลโดยรัฐสภา สถานะของประมุขแห่งรัฐ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันที่มีฐานความชอบธรรมแตกต่างกัน พัฒนาการดังกล่าวปรากฏตั้งแต่การให้น้ำหนักแก่สภาในช่วงการปฏิวัติ การจัดตั้งประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งในสาธารณรัฐที่ 2 การเพิ่มบทบาทของรัฐสภาในสาธารณรัฐที่ 3 และที่ 4 ไปจนถึงการเสริมฐานอำนาจของฝ่ายบริหารในสาธารณรัฐที่ 5 (Charoenthanawat, 2000; Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011) เมื่อนำพัฒนาการเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกัน ปัญหาของการเมืองฝรั่งเศสไม่ได้อยู่ที่การเลือกระหว่างฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งกับรัฐสภาที่เข้มแข็งเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หากอยู่ที่การกำหนดกติกาที่ทำให้สถาบันซึ่งมีที่มาและอำนาจแตกต่างกันสามารถดำเนินงานร่วมกันและสามารถคลี่คลายความขัดแย้งทางการเมืองโดยไม่ทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวพัฒนาไปสู่วิกฤตของระบอบ

สาธารณรัฐที่ 1 สถาปนาขึ้นใน ค.ศ. 1792 ภายหลังการล้มเลิกสถาบันกษัตริย์ในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศส โดยมีแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของประชาชน ความเสมอภาคทางกฎหมาย และการยกเลิกอภิสิทธิ์ตามฐานันดรเป็นพื้นฐานของระเบียบการเมืองใหม่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ทำให้ฝรั่งเศสเคลื่อนจากโครงสร้างรัฐแบบราชาธิปไตยไปสู่การแสวงหารูปแบบการปกครองที่ตั้งอยู่บนรัฐธรรมนูญและอำนาจของประชาชน (Tansiri, 1997; Tirasangha, 2019) อย่างไรก็ตาม สาธารณรัฐใหม่ต้องดำเนินงานท่ามกลางสงครามกับรัฐราชาธิปไตยยุโรป ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองภายใน และการต่อสู้เกี่ยวกับทิศทางของการปฏิวัติ รูปแบบการใช้อำนาจจึงเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ตั้งแต่สมัชชาแห่งชาติ คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะ ไปจนถึงระบอบไดเรกทอรี (Directory) ภายใต้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1795 ซึ่งจัดให้มีฝ่ายบริหารแบบคณะบุคคลห้าคนเพื่อลดการรวมศูนย์อำนาจ แต่ระบอบกลับต้องพึ่งพากองทัพและเผชิญความขัดแย้งกับฝ่ายนิติบัญญัติอย่างต่อเนื่อง (Doyle, 2002) ใน ค.ศ. 1799 นโปเลียน โบนาปาร์ตก่อรัฐประหาร 18 บรูแมร์และจัดตั้งระบอบกงสุล ศูนย์กลางอำนาจค่อย ๆ เคลื่อนไปอยู่ที่ตัวนโปเลียน ก่อนที่เขาจะสถาปนาตนเป็นจักรพรรดิใน ค.ศ. 1804 และยุติสาธารณรัฐที่ 1 ประสบการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นข้อจำกัดของการสร้างสถาบันการเมืองใหม่ภายหลังการปฏิวัติ เมื่อกติกาที่ยอมรับร่วมกันยังไม่มั่นคงเพียงพอสำหรับรองรับการแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมือง (Knapp & Wright, 2006)

หลังความพ่ายแพ้ของนโปเลียน ฝรั่งเศสกลับเข้าสู่ระบอบราชาธิปไตยภายใต้ราชวงศ์บูร์บง และต่อมาภายใต้ราชาธิปไตยเดือนกรกฎาคม ก่อนที่การปฏิวัติ ค.ศ. 1848 จะยุติระบอบดังกล่าวและนำไปสู่สาธารณรัฐที่ 2 พัฒนาการช่วงนี้สะท้อนการแสวงหารูปแบบรัฐธรรมนูญที่สามารถเชื่อมอำนาจของประชาชนกับการจัดตั้งฝ่ายบริหารที่มีความสามารถในการปกครองประเทศ (Tansiri, 1997; Tirasangha, 2019) รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1848 กำหนดให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชนและดำรงตำแหน่งสี่ปี ขณะที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติก็มาจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน ส่งผลให้เกิดศูนย์อำนาจสองแห่งที่ต่างมีฐานความชอบธรรมจากประชาชนโดยตรง หลุยส์-นโปเลียน โบนาปาร์ตได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1848 แต่รัฐธรรมนูญไม่เปิดให้ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องทันที เมื่อความพยายามแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวไม่ประสบผลและความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับสภาเสื่อมลง เขาก่อรัฐประหารเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1851 ก่อนสถาปนาจักรวรรดิที่ 2 ใน ค.ศ. 1852 (Price, 2001) กรณีของสาธารณรัฐที่ 2 มีนัยสำคัญต่อการออกแบบสถาบันในเวลาต่อมา เพราะแสดงปัญหาของระบบที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติต่างมีฐานความชอบธรรมจากการเลือกตั้ง แต่ขาดกลไกที่เพียงพอสำหรับคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างกันภายในรัฐธรรมนูญ

จักรวรรดิที่ 2 สิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1870 ภายหลังฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อปรัสเซียในสงครามฝรั่งเศส–ปรัสเซีย และนำไปสู่การสถาปนาสาธารณรัฐที่ 3 ท่ามกลางความขัดแย้งเกี่ยวกับรูปแบบการปกครอง ระเบียบรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐที่ 3 มิได้ตั้งอยู่บนรัฐธรรมนูญฉบับเดียว แต่ประกอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญหลายฉบับใน ค.ศ. 1875 ซึ่งวางโครงสร้างให้มีประธานาธิบดี รัฐบาล และรัฐสภาสองสภา (Tansiri, 1997; Tirasangha, 2019) ในระยะแรกประธานาธิบดียังมีอำนาจแต่งตั้งรัฐบาลและยุบสภาผู้แทนราษฎร แต่ภายหลังวิกฤตการณ์วันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 1877 ซึ่งประธานาธิบดีปาทริซ เดอ มักมาองเผชิญหน้ากับเสียงข้างมากฝ่ายสาธารณรัฐในสภา แนวปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญได้เคลื่อนไปสู่การให้น้ำหนักแก่รัฐสภามากขึ้น ประธานาธิบดีลดบทบาททางการเมืองลง ขณะที่คณะรัฐมนตรีต้องพึ่งพาเสียงสนับสนุนจากรัฐสภาอย่างต่อเนื่อง (Knapp & Wright, 2006) ผลที่ตามมาคือการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลเกิดขึ้นบ่อย แม้ตัวสาธารณรัฐจะดำรงอยู่ได้ประมาณเจ็ดทศวรรษ ลักษณะดังกล่าวทำให้สาธารณรัฐที่ 3 เป็นกรณีที่แสดงความแตกต่างระหว่างเสถียรภาพของรัฐบาลกับเสถียรภาพของระบอบได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ รัฐบาลอาจมีความต่อเนื่องต่ำ แต่กติกาและสถาบันของระบอบยังดำรงอยู่ได้เป็นเวลานาน ในที่สุดสาธารณรัฐที่ 3 สิ้นสุดลงภายหลังความพ่ายแพ้ต่อเยอรมนีใน ค.ศ. 1940 และการถ่ายโอนอำนาจไปสู่ระบอบวิชีภายใต้จอมพลฟิลิป เปแตง

ภายหลังการปลดปล่อยฝรั่งเศสจากการยึดครองของเยอรมนีและการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ฝรั่งเศสจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และสถาปนาสาธารณรัฐที่ 4 ใน ค.ศ. 1946 ระบอบดังกล่าวยังคงให้น้ำหนักแก่หลักการปกครองแบบรัฐสภา โดยสภาแห่งชาติมีบทบาทสูงในกระบวนการทางการเมือง ขณะที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจค่อนข้างจำกัด และรัฐบาลต้องอาศัยเสียงสนับสนุนจากสภา การจัดวางอำนาจในลักษณะนี้มีความต่อเนื่องบางประการจากแนวปฏิบัติของสาธารณรัฐที่ 3 แม้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1946 จะพยายามกำหนดมาตรการเพื่อสร้างความมั่นคงแก่รัฐบาลมากขึ้นก็ตาม (Charoenthanawat, 2000) ระบบพรรคการเมืองหลายพรรคทำให้การจัดตั้งรัฐบาลต้องพึ่งพาพรรคร่วมหลายฝ่ายซึ่งมีนโยบายและฐานทางการเมืองแตกต่างกัน การถอนตัวของพรรคหนึ่งสามารถทำให้รัฐบาลสูญเสียฐานเสียงและนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ส่งผลให้ช่วง ค.ศ. 1946–1958 มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยและนโยบายบางด้านขาดความต่อเนื่อง (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011) ปัญหาดังกล่าวรุนแรงขึ้นเมื่อฝรั่งเศสเผชิญสงครามและกระบวนการปลดปล่อยอาณานิคมในอินโดจีนและแอลจีเรีย โดยเฉพาะวิกฤตแอลจีเรียที่กระทบทั้งรัฐบาล กองทัพ และสถานะของฝรั่งเศสในแอฟริกาเหนือ วิกฤตเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1958 เปิดทางให้ชาร์ล เดอ โกลล์กลับเข้าสู่การเมืองและได้รับแต่งตั้งเป็นประธานคณะรัฐมนตรี พร้อมอำนาจในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (Knapp & Wright, 2006) เหตุการณ์ดังกล่าวปิดฉากสาธารณรัฐที่ 4 และนำไปสู่การออกแบบโครงสร้างฝ่ายบริหารที่มีฐานอำนาจมากกว่าระบอบเดิม

รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 สถาปนาสาธารณรัฐที่ 5 โดยปรับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติในระดับโครงสร้าง ประสบการณ์จากสาธารณรัฐที่ 3 และที่ 4 ทำให้การออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นำปัญหาความเปราะบางของรัฐบาลและการพึ่งพาเสียงสนับสนุนในรัฐสภามาพิจารณาอย่างจริงจัง (Charoenthanawat, 2000) กลไกที่สำคัญคือ “รัฐสภานิยมแบบมีเหตุผล” (rationalized parliamentarism) ซึ่งกำหนดเงื่อนไขการอภิปรายไม่ไว้วางใจ จำกัดขอบเขตการดำเนินงานบางประการของรัฐสภา และเพิ่มเครื่องมือที่รัฐบาลสามารถใช้ในกระบวนการนิติบัญญัติ ขณะเดียวกันประธานาธิบดีได้รับอำนาจตามรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้น ทั้งการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี การยุบสภาแห่งชาติ การจัดให้มีการออกเสียงประชามติในบางกรณี และการใช้อำนาจพิเศษภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด (Duverger, 1980) ในรัฐธรรมนูญเดิมประธานาธิบดียังไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 เปลี่ยนวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งเป็นการเลือกตั้งโดยตรง ส่งผลให้ประธานาธิบดีมีฐานความชอบธรรมจากประชาชนแยกต่างหากจากรัฐสภา โครงสร้างนี้เป็นพื้นฐานของการอธิบายฝรั่งเศสว่าเป็นระบอบกึ่งประธานาธิบดี เพราะมีประธานาธิบดีที่ได้รับเลือกจากประชาชนดำรงอยู่ควบคู่กับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลซึ่งยังต้องรับผิดชอบทางการเมืองต่อสภาแห่งชาติ (Duverger, 1980)

เมื่อพิจารณาพัฒนาการตั้งแต่สาธารณรัฐที่ 1 ถึงสาธารณรัฐที่ 5 จะเห็นว่าประเด็นที่ปรากฏต่อเนื่องคือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างความชอบธรรมทางประชาธิปไตย อำนาจของฝ่ายบริหาร และการควบคุมโดยฝ่ายนิติบัญญัติ สาธารณรัฐที่ 1 เผชิญข้อจำกัดในการสร้างสถาบันภายหลังการล้มระบอบกษัตริย์ ขณะที่สาธารณรัฐที่ 2 วางประธานาธิบดีและสภานิติบัญญัติซึ่งต่างมาจากการเลือกตั้งไว้คู่กัน แต่ยังมีกลไกคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสองศูนย์อำนาจอย่างจำกัด ส่วนสาธารณรัฐที่ 3 สามารถรักษาระบอบไว้ได้ยาวนาน แม้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงบ่อยจากการที่รัฐสภามีอำนาจเหนือฝ่ายบริหาร และปัญหาดังกล่าวกลับมาปรากฏอีกครั้งในสาธารณรัฐที่ 4 ภายใต้ระบบหลายพรรคและรัฐบาลผสม ประสบการณ์เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการออกแบบรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ซึ่งปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ โดยลดการพึ่งพาความผันผวนของเสียงในรัฐสภา เพิ่มฐานอำนาจของประธานาธิบดี และกำหนดเครื่องมือทางรัฐธรรมนูญสำหรับจัดการความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันให้ชัดเจนขึ้น ความต่อเนื่องของสาธารณรัฐที่ 5 นับจาก ค.ศ. 1958 จึงสัมพันธ์กับทั้งกลไกตามรัฐธรรมนูญ ระบบเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง และแนวปฏิบัติทางการเมือง มากกว่าจะอธิบายจากความเข้มแข็งของประธานาธิบดีเพียงด้านเดียว พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำหรับอธิบายว่า เหตุใด

ระบอบกึ่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสจึงสามารถรองรับทั้งช่วงที่ประธานาธิบดีมีเสียงข้างมากสนับสนุนในสภา และช่วงภาวะร่วมปกครองที่นายกรัฐมนตรีมาจากขั้วการเมืองฝ่ายตรงข้ามได้ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน

ลักษณะสำคัญของระบอบกึ่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศส

ระบอบกึ่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสภายใต้สาธารณรัฐที่ 5 มีที่มาจากการปรับโครงสร้างอำนาจเพื่อแก้ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของรัฐบาลในสาธารณรัฐที่ 4 รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ยังคงหลักที่รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา แต่เพิ่มฐานอำนาจและเครื่องมือทางรัฐธรรมนูญแก่ฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะประธานาธิบดีซึ่งมีอำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ยุบสภาแห่งชาติ จัดให้มีการออกเสียงประชามติ และใช้อำนาจพิเศษตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ ต่อมา การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 ให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ทำให้ประธานาธิบดีมีฐานความชอบธรรมจากประชาชน ขณะที่นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลยังต้องสัมพันธ์กับเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติ ลักษณะดังกล่าวเป็นพื้นฐานของแนวคิด “ระบอบกึ่งประธานาธิบดี” ซึ่งประกอบด้วยประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งและมีอำนาจทางการเมือง ควบคู่กับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลที่รับผิดชอบต่อรัฐสภา (Elgie, 2011) ระบบฝรั่งเศสไม่ได้เป็นเพียงการผสมระหว่างระบอบประธานาธิบดีกับระบอบรัฐสภา หากมีลักษณะสำคัญอยู่ที่การมีศูนย์อำนาจมากกว่าหนึ่งแห่ง และน้ำหนักของอำนาจระหว่างประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และรัฐสภาสามารถเปลี่ยนไปตามผลการเลือกตั้งและเสียงข้างมากทางการเมือง โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

1) ประธานาธิบดีมีฐานความชอบธรรมโดยตรงจากประชาชนและมีอำนาจทางการเมืองจริง

จุดเด่นของระบบฝรั่งเศสอยู่ที่ประธานาธิบดีมิได้เป็นเพียงประมุขแห่งรัฐในเชิงพิธีการ แต่มีฐานความชอบธรรมจากการเลือกตั้งของประชาชนและมีอำนาจตามรัฐธรรมนูญที่ส่งผลต่อการเมืองโดยตรง อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งโดยตรงไม่ได้มีมาตั้งแต่เริ่มสาธารณรัฐที่ 5 เพราะรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 เดิมกำหนดให้ประธานาธิบดีมาจากคณะผู้เลือกตั้ง ก่อนแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 ให้ประชาชนเป็นผู้เลือกโดยตรง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีมีฐานอำนาจที่เป็นอิสระจากรัฐสภาและสามารถอ้างอาณัติจากผู้เลือกตั้งทั่วประเทศได้ (Duverger, 1980) ปัจจุบันประธานาธิบดีมีวาระห้าปีและได้รับเลือกด้วยระบบสองรอบ หากไม่มีผู้สมัครคนใดได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในรอบแรก ผู้สมัครสองคนที่มีคะแนนสูงสุดจะเข้าสู่รอบที่สอง ทำให้ผู้ได้รับเลือกต้องรวบรวมเสียงสนับสนุนในวงกว้างกว่าฐานเดิมของพรรคการเมืองตนเอง (Elgie, 2011) ฐานความชอบธรรมดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีสามารถมีบทบาทนำทางการเมืองได้มาก โดยเฉพาะเมื่อมีเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติสนับสนุน แต่ไม่ได้หมายความว่าประธานาธิบดีสามารถใช้อำนาจโดยไม่คำนึงถึงรัฐสภา เพราะรัฐบาลยังต้องดำรงอยู่บนฐานเสียงที่สามารถรับผิดชอบต่อสภาได้ ลักษณะสำคัญของประธานาธิบดีฝรั่งเศสจึงอยู่ที่การมีอาณัติทางการเมืองโดยตรงจากประชาชนควบคู่กับการต้องใช้อำนาจภายในระบบที่รัฐบาลยังสัมพันธ์กับเสียงข้างมากในรัฐสภา

2) ฝ่ายบริหารมีสองศูนย์อำนาจและน้ำหนักของอำนาจเปลี่ยนไปตามเสียงข้างมากในรัฐสภา

ระบอบกึ่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสมีฝ่ายบริหารสองส่วน (dual executive) ได้แก่ ประธานาธิบดีในฐานะประมุขแห่งรัฐ และนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล โดยรัฐบาลยังต้องรับผิดชอบต่อสภาแห่งชาติ (Duverger, 1980) ลักษณะสำคัญจึงไม่ได้อยู่เพียงการมีตำแหน่งประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีพร้อมกัน แต่เป็นการที่น้ำหนักของอำนาจระหว่างทั้งสองสามารถเปลี่ยนไปตามผลการเลือกตั้ง หากประธานาธิบดีมีเสียงข้างมากในสภาสนับสนุน ประธานาธิบดีมักมีบทบาทนำในการกำหนดทิศทางการเมือง ขณะที่นายกรัฐมนตรีกำกับการบริหารและผลักดันนโยบายผ่านรัฐสภา แต่หากเสียงข้างมากในสภาเป็นฝ่ายตรงข้าม นายกรัฐมนตรีจะมีฐานอำนาจทางการเมืองเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถรักษาการสนับสนุนของสภาได้ (Elgie, 2011) โครงสร้างดังกล่าวจึงแตกต่างจากระบอบประธานาธิบดี ซึ่งรัฐบาลไม่ต้องดำรงอยู่

ด้วยความไว้วางใจของฝ่ายนิติบัญญัติ และแตกต่างจากระบอบรัฐสภาทั่วไปที่ประมุขแห่งรัฐมักไม่มีอาณัติทางการเมืองจากประชาชนในระดับเดียวกับประธานาธิบดีฝรั่งเศส การมีฝ่ายบริหารสองส่วนจึงมิใช่การแบ่งอำนาจคนละครึ่ง หากเป็นความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนได้ตามฐานเสียงทางการเมือง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของการทำงานของระบอบกึ่งประธานาธิบดีฝรั่งเศส

3) อำนาจระหว่างประธานาธิบดี รัฐบาล และรัฐสภาถูกจัดวางให้พึ่งพาและถ่วงดุลกัน

ระบบฝรั่งเศสไม่ได้แบ่งอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติออกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่จัดความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดี รัฐบาล และรัฐสภาให้ต่างฝ่ายมีอำนาจของตนและมีเครื่องมือจำกัดอีกฝ่าย ประธานาธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรี ยุบสภาแห่งชาติ และจัดให้มีการออกเสียงประชามติ ขณะที่รัฐบาลมีหน้าที่กำหนดและดำเนินนโยบายของชาติ และนายกรัฐมนตรีกำกับการดำเนินงานของรัฐบาล ส่วนรัฐสภามีอำนาจตรากฎหมาย พิจารณางบประมาณ ตรวจสอบรัฐบาล และลงมติไม่ไว้วางใจได้ (Duverger, 1980) อย่างไรก็ตาม อำนาจเหล่านี้ต่างมีข้อจำกัด ประธานาธิบดีแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีได้ แต่ต้องคำนึงถึงเสียงข้างมากในสภา รัฐบาลสามารถกำหนดนโยบายได้ แต่ต้องรับผิดชอบต่อสภา ขณะที่รัฐสภาสามารถควบคุมรัฐบาลได้ แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด และประธานาธิบดียังสามารถยุบสภาเพื่อคืนการตัดสินใจแก่ประชาชนได้ (Elgie, 2011) ลักษณะดังกล่าวทำให้การใช้อำนาจในระบบฝรั่งเศสตั้งอยู่บนการพึ่งพาและจำกัดกัน มากกว่าการให้องค์กรใดมีอำนาจเด็ดขาดเหนืออีกฝ่าย

4) รัฐบาลรับผิดชอบต่อรัฐสภา แต่การโค่นรัฐบาลถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขทางรัฐธรรมนูญ

แม้ประธานาธิบดีจะได้รับเลือกโดยตรงและมีบทบาทสูง แต่รัฐบาลยังต้องรับผิดชอบต่อสภาแห่งชาติ ซึ่งเป็นลักษณะที่รักษาฐานของระบอบรัฐสภาไว้ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ได้ออกแบบกระบวนการควบคุมรัฐบาลให้แตกต่างจากสาธารณรัฐที่ 4 โดยกำหนดเงื่อนไขของญัตติไม่ไว้วางใจให้เข้มงวดขึ้น เพื่อลดความเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะพ้นจากตำแหน่งเพราะการเปลี่ยนแปลงของเสียงสนับสนุนเพียงชั่วคราว (Duverger, 1980; Elgie, 2011) หลักดังกล่าวสัมพันธ์กับรัฐสภานิยมที่ทำให้เป็นเหตุเป็นผล (rationalized parliamentarism) ซึ่งยังคงให้รัฐสภาตรวจสอบรัฐบาล แต่กำหนดวิธีใช้อำนาจดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ตัวอย่างสำคัญคือมาตรา 49 ซึ่งครอบคลุมทั้งการแสดงความรับผิดชอบของรัฐบาล ญัตติไม่ไว้วางใจ และกลไกตามมาตรา 49 วรรคสามที่ทำให้รัฐบาลสามารถผูกความรับผิดชอบกับการผ่านร่างกฎหมายภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด (Elgie, 2011) ระบบดังกล่าวจึงพยายามรักษาความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อรัฐสภาไว้ ขณะเดียวกันก็ป้องกันไม่ให้ความผันผวนของเสียงในสภานำไปสู่การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้งเช่นที่เคยเกิดขึ้นในสาธารณรัฐที่ 4

5) ความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรีสามารถเปลี่ยนได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนระบอบ

ลักษณะเด่นอีกด้านหนึ่งของระบบฝรั่งเศสคือความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรีไม่ได้ถูกตรึงไว้ในรูปแบบเดียว เมื่อประธานาธิบดีมีเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติสนับสนุน ประธานาธิบดีมักมีอำนาจนำทางการเมือง แต่เมื่อเสียงข้างมากในสภาเป็นฝ่ายตรงข้าม ประธานาธิบดีต้องแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากฝ่ายที่สามารถรักษาเสียงสนับสนุนของสภาได้ ส่งผลให้นายกรัฐมนตรีมีบทบาทเพิ่มขึ้นและเกิดภาวะร่วมปกครอง (cohabitation) ฝรั่งเศสเคยประสบสถานการณ์ดังกล่าวสามช่วง คือ ค.ศ. 1986–1988, 1993–1995 และ 1997–2002 (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011) จุดสำคัญอยู่ที่ประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีจากคนละฝ่ายสามารถใช้อำนาจร่วมกันภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับเดียว ประธานาธิบดียังคงดำรงตำแหน่งตามวาระ ขณะที่นายกรัฐมนตรีมีฐานจากเสียงข้างมากในสภา ความขัดแย้งจึงไม่จำเป็นต้องลงท้ายด้วยการยุบระบอบหรือเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ แต่สามารถจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจใหม่ตามผลการเลือกตั้งได้

เมื่อพิจารณาลักษณะสำคัญของระบอบกึ่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสโดยรวม จะเห็นว่าจุดเด่นของระบบไม่ได้อยู่ที่การมีประธานาธิบดีที่มีอำนาจสูงหรือการมีนายกรัฐมนตรีควบคู่กันเท่านั้น หากอยู่ที่การจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดี รัฐบาล และรัฐสภาให้แต่ละสถาบันมีฐานอำนาจและความรับผิดชอบของตนเอง พร้อมกับมีช่องทางที่ทำให้

ความสัมพันธ์ดังกล่าวเปลี่ยนไปตามผลการเลือกตั้งได้ โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนรัฐธรรมนูญทุกครั้งที่ดุลอำนาจทางการเมืองเปลี่ยนแปลง การที่ประธานาธิบดีมีฐานความชอบธรรมจากประชาชน ขณะที่รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสภาแห่งชาติ ทำให้ระบบมีทั้งอำนาจนำของฝ่ายบริหารและกลไกควบคุมทางรัฐสภาอยู่ร่วมกัน ขณะเดียวกัน เงื่อนไขของญัตติไม่ไว้วางใจ การยุบสภา และภาวะร่วมปกครองทำให้ความขัดแย้งระหว่างศูนย์อำนาจสามารถถูกจัดการภายในกรอบรัฐธรรมนูญได้มากขึ้น ในทัศนะของผู้เขียน ลักษณะดังกล่าวเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ระบอบกึ่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสแตกต่างจากการผสมระหว่างระบอบประธานาธิบดีกับระบอบรัฐสภาในเชิงรูปแบบ เพราะสิ่งที่มีความหมายมากกว่าคือความสามารถของระบบในการปรับตำแหน่งและน้ำหนักของอำนาจให้สอดคล้องกับเสียงข้างมากทางการเมือง โดยยังรักษาความต่อเนื่องของสถาบันไว้ได้

ระบบการเลือกตั้งของฝรั่งเศส

ระบบการเลือกตั้งของฝรั่งเศสมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงสร้างของสาธารณรัฐที่ 5 เพราะประชาชนเลือกทั้งประธานาธิบดีและสมาชิกสภาแห่งชาติผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่มีฐานความชอบธรรมแยกจากกัน ขณะเดียวกันวิธีการเลือกตั้งของแต่ละสถาบันก็ได้รับการออกแบบต่างกันตามหน้าที่และสถานะทางการเมือง ประธานาธิบดีได้รับเลือกจากประชาชนทั่วประเทศ ขณะที่สมาชิกสภาแห่งชาติได้รับเลือกจากเขตเลือกตั้งจำนวน 577 เขต ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมีวิธีการแตกต่างกันตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงสร้างดังกล่าวทำให้การเมืองฝรั่งเศสมีการเลือกตั้งหลายระดับ และผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถแสดงเจตจำนงต่อสถาบันทางการเมืองแต่ละประเภทโดยตรง ระบบที่ใช้ในระดับชาติให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งแบบสองรอบ (two-round system) โดยทั้งการเลือกตั้งประธานาธิบดีและสมาชิกสภาแห่งชาติต่างใช้หลักการนี้ แม้หลักเกณฑ์ในการเข้าสู่รอบที่สองจะแตกต่างกัน ระบบสองรอบเปิดโอกาสให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองแข่งขันอย่างกว้างขวางในรอบแรก ก่อนที่การแข่งขันในรอบต่อมาจะจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้สมัครที่ผ่านเกณฑ์ ส่งผลให้พรรคและผู้เลือกตั้งต้องปรับยุทธศาสตร์ระหว่างสองรอบ ทั้งการถอนตัว การสนับสนุนผู้สมัครจากพรรคอื่น หรือการรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อเพิ่มโอกาสชนะการเลือกตั้ง (Knapp & Wright, 2006) การเลือกตั้งของฝรั่งเศสแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

1) การเลือกตั้งประธานาธิบดี

การเลือกตั้งประธานาธิบดีของฝรั่งเศสใช้ระบบเสียงข้างมากแบบผู้สมัครรายบุคคลสองรอบ (two-round majority system) และเป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั่วประเทศ ประธานาธิบดีมีวาระดำรงตำแหน่งห้าปี และนับตั้งแต่การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2008 ผู้ดำรงตำแหน่งไม่สามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระ หากผู้สมัครคนใดได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาดของคะแนนเสียงที่ใช้สิทธิในรอบแรก บุคคลนั้นจะได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีทันที แต่หากไม่มีผู้สมัครคนใดได้รับเสียงเกินกึ่งหนึ่ง ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนสูงสุดสองอันดับแรกจะเข้าสู่การเลือกตั้งรอบที่สอง และผู้ที่ได้รับคะแนนมากกว่าในรอบที่สองจะได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี (Ministère de l'Intérieur, n.d.-a) ระบบดังกล่าวทำให้รอบแรกเปิดพื้นที่แก่ผู้สมัครจากหลายพรรคและหลายแนวคิดทางการเมือง ขณะที่รอบที่สองเปลี่ยนการแข่งขันเป็นการตัดสินระหว่างผู้สมัครสองคน ผู้เลือกตั้งที่สนับสนุนผู้สมัครซึ่งไม่ได้เข้าสู่รอบที่สองต้องตัดสินใจใหม่ว่าจะสนับสนุนผู้สมัครคนใด งดออกเสียง หรือใช้บัตรเปล่า กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการสร้างพันธมิตรทางการเมืองและการถ่ายโอนฐานเสียงระหว่างสองรอบด้วย (Knapp & Wright, 2006) การเลือกตั้งโดยตรงยังทำให้ประธานาธิบดีได้รับอาณัติจากผู้เลือกตั้งทั่วประเทศ ต่างจากระยะแรกของสาธารณรัฐที่ 5 ที่ประธานาธิบดีได้รับเลือกผ่านคณะผู้เลือกตั้ง ก่อนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 จะนำระบบเลือกตั้งโดยตรงมาใช้ (Duverger, 1980) ระบบเลือกตั้งดังกล่าวจึงเป็นฐานสำคัญของสถานะทางการเมืองของประธานาธิบดีภายใต้ระบอบกึ่งประธานาธิบดี

2) การเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ

สมาชิกสภาแห่งชาติ (Assemblée nationale) จำนวน 577 คนได้รับเลือกโดยตรงจากประชาชนในเขตเลือกตั้งแบบสมาชิกคนเดียว โดยใช้ระบบเสียงข้างมากสองรอบ ผู้สมัครที่จะได้รับเลือกตั้งตั้งแต่รอบแรกต้องได้รับคะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงที่ใช้สิทธิ และคะแนนดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในเขต หากไม่มีผู้สมัครคนใดผ่านเกณฑ์ จะมีการเลือกตั้งรอบที่สอง โดยผู้สมัครที่ได้รับคะแนนในรอบแรกไม่น้อยกว่าร้อยละ 12.5 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดสามารถเข้าสู่การแข่งขันต่อได้ หากมีผู้ผ่านเกณฑ์ไม่เพียงพอ ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับสิทธิเข้าสู่รอบที่สองตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้มีผู้สมัครสองคนในการแข่งขัน และผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในรอบนี้เป็นผู้ได้รับเลือก วาระของสมาชิกสภาแห่งชาติคือห้าปี เว้นแต่ประธานาธิบดีจะใช้อำนาจยุบสภาตามมาตรา 12 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งนำไปสู่การเลือกตั้งก่อนครบวาระ (Ministère de l’Intérieur, n.d.-b) ระบบดังกล่าวทำให้การแข่งขันเกิดขึ้นเป็นรายเขตและทำให้ยุทธศาสตร์ในรอบที่สองมีความสำคัญ ทั้งการถอนผู้สมัคร การสนับสนุนผู้สมัครจากฝ่ายที่มีแนวทางใกล้เคียงกัน และการสร้างพันธมิตรเพื่อหลีกเลี่ยงการแบ่งคะแนน (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011)

3) การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของฝรั่งเศสประกอบด้วยการเลือกตั้งสภาเทศบาล สภาจังหวัด และสภาภูมิภาค โดยแต่ละระดับใช้ระบบเลือกตั้งแตกต่างกัน การเลือกตั้งสภาภูมิภาคใช้ระบบบัญชีรายชื่อสองรอบ หากบัญชีใดได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาดในรอบแรก บัญชีดังกล่าวจะได้รับโบนัสที่นั่งจำนวนหนึ่งในสี่ของที่นั่งทั้งหมด ส่วนที่นั่งที่เหลือจัดสรรตามสัดส่วน หากไม่มีบัญชีใดได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาด บัญชีที่ได้รับคะแนนอย่างน้อยร้อยละ 10 สามารถเข้าสู่รอบที่สอง และบัญชีที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับโบนัสหนึ่งในสี่ของที่นั่ง ขณะที่ที่นั่งส่วนที่เหลือจัดสรรตามสัดส่วนแก่บัญชีที่ได้รับคะแนนอย่างน้อยร้อยละ 5 (Ministère de l’Intérieur, n.d.-c) ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดใช้ระบบเสียงข้างมากแบบคู่ผู้สมัครสองรอบ โดยผู้สมัครต้องลงสมัครเป็นคู่ชายและหญิงในเขตเลือกตั้งที่เรียกว่า *canton* การได้รับเลือกในรอบแรกต้องได้เสียงข้างมากเด็ดขาดของคะแนนที่ใช้สิทธิและมีคะแนนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด หากไม่มีคู่ใดผ่านเกณฑ์ จะมีการเลือกตั้งรอบที่สอง หากไม่มีคู่ใดผ่านเกณฑ์ดังกล่าว จะมีการเลือกตั้งรอบที่สอง โดยคู่ผู้สมัครที่ผ่านเกณฑ์ตามกฎหมายสามารถเข้าสู่การแข่งขัน และคู่ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในรอบที่สองเป็นผู้ได้รับเลือก (Ministère de l’Intérieur, n.d.-d) สำหรับการเลือกตั้งเทศบาล กฎหมายลงวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 2025 ได้เปลี่ยนแปลงระบบของเทศบาลที่มีประชากรต่ำกว่า 1,000 คน โดยตั้งแต่การเลือกตั้งเดือนมีนาคม ค.ศ. 2026 เทศบาลเหล่านี้ใช้ระบบบัญชีรายชื่อและกำหนดให้บัญชีผู้สมัครมีความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชาย พร้อมยกเลิกการลงคะแนนแบบเลือกผู้สมัครข้ามบัญชีรายชื่อ (*panachage*) ส่วนเทศบาลที่มีประชากรตั้งแต่ 1,000 คนขึ้นไปยังใช้ระบบบัญชีรายชื่อสองรอบ โดยบัญชีที่ได้รับคะแนนอย่างน้อยร้อยละ 10 ในรอบแรกสามารถเข้าสู่รอบที่สองได้ (Ministère de l’Intérieur, 2026)

เมื่อพิจารณาระบบเลือกตั้งทั้งระดับประธานาธิบดี สภาแห่งชาติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเห็นว่าฝรั่งเศสไม่ได้ใช้หลักการเลือกตั้งแบบเดียวกับทุกสถาบัน แต่เลือกวิธีการให้สัมพันธ์กับหน้าที่ขององค์กรและลักษณะของการเป็นตัวแทน การเลือกตั้งประธานาธิบดีมุ่งให้ผู้ดำรงตำแหน่งได้รับอาณัติจากผู้เลือกตั้งระดับประเทศ การเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติใช้การแข่งขันรายเขตเพื่อคัดเลือกผู้แทนเข้าสู่ฝ่ายนิติบัญญัติ ขณะที่ระดับท้องถิ่นผสมหลักเสียงข้างมากกับการจัดสรรที่นั่งตามสัดส่วนเพื่อสร้างทั้งฝ่ายที่สามารถบริหารและพื้นที่แก่กลุ่มการเมืองอื่นในสภา การใช้ระบบสองรอบในหลายระดับทำให้การแข่งขันทางการเมืองของฝรั่งเศสมีลักษณะเฉพาะ คือ รอบแรกเปิดพื้นที่ให้พรรคและผู้สมัครแสดงฐานสนับสนุนของตนอย่างค่อนข้างกว้าง ส่วนรอบที่สองผลักให้เกิดการจัดกลุ่มใหม่ของผู้สมัคร พรรค และผู้เลือกตั้งตามเงื่อนไขของการแข่งขันจริง อย่างไรก็ตาม ผลของระบบดังกล่าวมิได้เหมือนกันทุกยุค เพราะจำนวนพรรค รูปแบบพันธมิตร อัตรา

การออกมาใช้สิทธิ และการกระจายคะแนนระหว่างกลุ่มการเมืองล้วนมีผลต่อผลลัพธ์สุดท้าย การพิจารณาระบบเลือกตั้งจึงต้องเชื่อมต่อไปยังความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับรัฐสภา เนื่องจากประธานาธิบดีอาจได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งระดับชาติ แต่การใช้อำนาจทางการเมืองในทางปฏิบัติยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสภาแห่งชาติและความสามารถของรัฐบาลในการดำรงฐานสนับสนุนในสภา

ความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับรัฐสภาในการเมืองฝรั่งเศส

ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเป็นประมุขแห่งรัฐและเป็นศูนย์กลางอำนาจสำคัญของฝ่ายบริหารภายใต้สาธารณรัฐที่ 5 รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ได้ปรับสถานะของประธานาธิบดีให้มีบทบาททางการเมืองสูงขึ้น ภายใต้แนวคิดทางการเมืองของชาร์ล เดอ โกลล์และกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญที่มิเชล เดอเบรมีบทบาทสำคัญ ต่อมา การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 กำหนดให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนด้วยระบบสองรอบ ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งมีฐานความชอบธรรมจากผู้เลือกตั้งทั่วประเทศและมีฐานอำนาจแยกจากรัฐสภา (Duverger, 1980; Elgie, 2011) ปัจจุบันประธานาธิบดีมีวาระห้าปีและดำรงตำแหน่งได้ไม่เกินสองวาระติดต่อกัน อำนาจตามรัฐธรรมนูญประกอบด้วยการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี การแต่งตั้งสมาชิกคณะรัฐบาลตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี การเป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรี การยุบสภาแห่งชาติ การจัดให้มีการออกเสียงประชามติในกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนด และการใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 16 เมื่อเกิดเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติประธานาธิบดีมักมีบทบาทสูงด้านการต่างประเทศและการป้องกันประเทศ อย่างไรก็ตาม ฐานอำนาจจากการเลือกตั้งโดยตรงและอำนาจตามรัฐธรรมนูญไม่ได้ทำให้ประธานาธิบดีสามารถบริหารประเทศโดยแยกจากรัฐสภาได้ เนื่องจากรัฐบาลยังต้องรับผิดชอบต่อสภาแห่งชาติ อำนาจทางการเมืองที่ประธานาธิบดีสามารถใช้ได้จริงจึงสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติ

รัฐสภาฝรั่งเศสประกอบด้วยสองสภา ได้แก่ สภาแห่งชาติ (Assemblée nationale) และวุฒิสภา (Sénat) โดยสภาแห่งชาติมีสมาชิก 577 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงในเขตเลือกตั้งแบบสมาชิกคนเดียวด้วยระบบสองรอบและมีวาระห้าปี ส่วนวุฒิสภามีสมาชิก 348 คน มีวาระหกปีและมีการเลือกสมาชิกใหม่ครึ่งหนึ่งทุกสามปี วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยคณะผู้เลือกตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประเภทอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ทำให้วุฒิสภามีบทบาทในการเป็นตัวแทนของหน่วยการปกครองท้องถิ่นควบคู่กับการทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติ (Costa & Kerrouche, 2009) รัฐสภามีอำนาจตรากฎหมาย พิจารณางบประมาณ ตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล และมีส่วนในกระบวนการให้ความเห็นชอบต่อพันธกรณีระหว่างประเทศและการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด อย่างไรก็ตาม อำนาจในการควบคุมรัฐบาลมีความแตกต่างกันระหว่างสองสภา เพราะเฉพาะสภาแห่งชาติเท่านั้นที่สามารถทำให้รัฐบาลพ้นจากตำแหน่งผ่านญัตติไม่ไว้วางใจได้ (Grunberg, 2008) ลักษณะนี้ทำให้สภาแห่งชาติมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติมากกว่าวุฒิสภาในประเด็นการดำรงอยู่ของรัฐบาล โดยเฉพาะเมื่อไม่มีฝ่ายการเมืองใดครองเสียงข้างมากอย่างชัดเจน

ความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับรัฐสภาไม่ได้ถูกกำหนดจากอำนาจตามรัฐธรรมนูญเพียงด้านเดียว แต่เปลี่ยนไปตามผลการเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง และองค์ประกอบของเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติ (Elgie, 2011) เมื่อประธานาธิบดีและเสียงข้างมากในสภามาจากขั้วการเมืองเดียวกัน ประธานาธิบดีมักมีบทบาทนำในการกำหนดทิศทางนโยบาย ขณะที่นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลทำหน้าที่บริหารและผลักดันนโยบายผ่านรัฐสภา ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติมีลักษณะสนับสนุนกันมากขึ้น ในทางกลับกัน เมื่อเสียงข้างมากในสภาอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับประธานาธิบดี ประธานาธิบดีต้องแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากฝ่ายที่สามารถรักษาฐานเสียงในสภาได้ และเกิดภาวะร่วมปกครอง

(cohabitation) ซึ่งทำให้นายกรัฐมนตรีมีบทบาทในการบริหารและกำหนดนโยบายเพิ่มขึ้น ขณะที่ประธานาธิบดีต้องปรับการใช้อำนาจให้เข้ากับฐานเสียงทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011) ประสบการณ์ภาวะร่วมปกครองของฝรั่งเศสแสดงว่าอำนาจของประธานาธิบดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวบทของรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างอาณัติจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีกับเสียงข้างมากที่เกิดจากการเลือกตั้งสภาแห่งชาติด้วย การลดวาระประธานาธิบดีจากเจ็ดปีเหลือห้าปีใน ค.ศ. 2000 ประกอบกับการจัดลำดับให้การเลือกตั้งสภาแห่งชาติเกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีในช่วงเวลาที่ใกล้กัน ยิ่งเชื่อมโยงการเลือกตั้งทั้งสองระดับเข้าหากัน และลดโอกาสที่ประธานาธิบดีกับเสียงข้างมากในสภาจะมาจากขั้วการเมืองต่างกัน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าว จะเห็นว่าอำนาจของประธานาธิบดีฝรั่งเศสไม่ได้มีลักษณะคงที่ หากเพิ่มหรือลดตามฐานสนับสนุนในสภาแห่งชาติ ประธานาธิบดีมีอำนาจยุบสภาและนำความขัดแย้งกลับไปให้ประชาชนตัดสินผ่านการเลือกตั้ง ขณะที่สภาแห่งชาติไม่สามารถลงมติไม่ไว้วางใจประธานาธิบดีได้ แต่สามารถทำให้รัฐบาลพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งย่อมส่งผลต่อความสามารถของประธานาธิบดีในการกำหนดทิศทางการเมือง ความสัมพันธ์นี้ทำให้ประธานาธิบดี รัฐบาล และรัฐสภาต่างมีเครื่องมือทางการเมืองที่ส่งผลต่ออีกฝ่าย ภาวะร่วมปกครองแสดงลักษณะดังกล่าวได้ชัดที่สุด เพราะเมื่อประชาชนเลือกเสียงข้างมากในสภาที่ต่างจากฝ่ายประธานาธิบดี ระบบสามารถปรับน้ำหนักของอำนาจไปสู่นายกรัฐมนตรี โดยที่ประธานาธิบดียังคงดำรงตำแหน่งตามวาระ ในทัศนะของผู้เขียน จุดเด่นของความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับรัฐสภาของฝรั่งเศสจึงอยู่ที่การเปิดให้ผลการเลือกตั้งสามารถเปลี่ยนตำแหน่งของอำนาจภายในระบบได้ โดยไม่ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสถาบันต้องลงท้ายด้วยการเปลี่ยนระบอบ การยุบสภา การจัดตั้งรัฐบาลใหม่ และภาวะร่วมปกครองจึงมีความหมายมากกว่ากลไกตามรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นช่องทางที่นำความขัดแย้งกลับเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองและการตัดสินของประชาชน

เสถียรภาพทางการเมืองภายใต้ความขัดแย้งของระบบการเมืองฝรั่งเศส

เสถียรภาพทางการเมืองของฝรั่งเศสสามารถแยกออกได้เป็นสองระดับ คือ “เสถียรภาพของรัฐบาล” และ “เสถียรภาพของระบอบ” เนื่องจากรัฐบาลอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยที่รัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองยังคงดำรงอยู่ ขณะเดียวกัน ระบอบที่ดำรงอยู่ต่อเนื่องก็อาจเผชิญข้อจำกัดด้านประสิทธิผลหรือความชอบธรรมได้ แนวคิดการทำให้เป็นสถาบันทางการเมืองจึงใช้สำหรับอธิบายความสามารถของระบบในการรองรับความขัดแย้ง ปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และทำให้ผู้แข่งขันทางการเมืองยังดำเนินการแข่งขันภายใต้กติกาเดียวกัน (Huntington, 1968) ส่วนแนวคิดเรื่องประสิทธิผลและความชอบธรรมทำให้การวิเคราะห์ครอบคลุมไปถึงความสามารถของรัฐบาลในการดำเนินนโยบายและระดับการยอมรับที่ประชาชนมีต่อสถาบันและกติกาทางการเมือง (Lipset, 1959) เมื่อพิจารณาสองมิตินี้ร่วมกัน ปัญหาเสถียรภาพของฝรั่งเศสก่อน ค.ศ. 1958 จึงไม่ได้อยู่เพียงที่การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย หากอยู่ที่ข้อจำกัดของสถาบันในการรองรับความขัดแย้ง สร้างความต่อเนื่องของฝ่ายบริหาร และรักษาความเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองในช่วงที่ต้องเผชิญวิกฤตสำคัญด้วย

ก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐที่ 5 ฝรั่งเศสเผชิญปัญหาความต่อเนื่องของระบอบและรัฐบาลในหลายช่วง สาธารณรัฐที่ 1 และสาธารณรัฐที่ 2 ต่างสิ้นสุดลงเมื่อความขัดแย้งทางการเมืองไม่สามารถคลี่คลายภายในกติกาเดิมและนำไปสู่การเปลี่ยนระบอบ ขณะที่สาธารณรัฐที่ 3 แม้ดำรงอยู่ยาวนาน แต่ฝ่ายบริหารมีความอ่อนแอและรัฐบาลเปลี่ยนแปลงบ่อย ส่วนสาธารณรัฐที่ 4 มีปัญหาเด่นจากการที่รัฐบาลต้องพึ่งพาพันธมิตรหลายพรรคในสภาแห่งชาติ ทำให้ฐานเสียงของรัฐบาลไม่มั่นคงและการดำเนินนโยบายต้องอยู่ภายใต้การต่อรองทางรัฐสภาอย่างต่อเนื่อง (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011)

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนข้อจำกัดของการทำให้เป็นสถาบันในบางมิติ โดยเฉพาะความเป็นเอกภาพของฝ่ายบริหาร ความต่อเนื่องของรัฐบาล และความสามารถในการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภา (Huntington, 1968) เพราะฝ่ายบริหารมีความเป็นอิสระจากแรงต่อรองในสภาจำกัด เสียงข้างมากของรัฐบาลขาดความเป็นเอกภาพ และกลไกสำหรับคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภายังทำงานได้ไม่เต็มที่ (Huntington, 1968) เมื่อรัฐบาลต้องเปลี่ยนบ่อย ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งเพียงอย่างเดียว แต่กระทบต่อความต่อเนื่องของนโยบายและความสามารถของระบบในการตอบสนองต่อวิกฤต โดยเฉพาะสงครามอินโดจีนและวิกฤตแอลจีเรีย ซึ่งต้องการการตัดสินใจที่ต่อเนื่องและชัดเจน เมื่อโครงสร้างเดิมไม่สามารถจัดการปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิผล ความเชื่อมั่นต่อสถาบันของสาธารณรัฐที่ 4 ย่อมถูกกดดันตามไปด้วย (Lipset, 1959)

รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 จึงเป็นความพยายามแก้ปัญหาที่สะสมจากสาธารณรัฐที่ 4 โดยจัดความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติใหม่ให้รัฐบาลมีความต่อเนื่องมากขึ้น ขณะเดียวกันยังคงหลักที่รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา การเพิ่มอำนาจแก่ประธานาธิบดี การกำหนดเงื่อนไขของญัตติไม่ไว้วางใจ การให้อำนาจยุบสภา และการวางกลไกตามมาตรา 49 ทำให้ฝ่ายบริหารมีพื้นที่ดำเนินงานมากขึ้นและลดโอกาสที่รัฐบาลจะพ้นจากตำแหน่งเพราะความเปลี่ยนแปลงของเสียงสนับสนุนเพียงชั่วคราว โครงสร้างดังกล่าวทำให้สถาบันมีความสามารถในการรองรับความขัดแย้งมากขึ้น เพราะเมื่อเกิดข้อขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภา ระบบยังมีช่องทางให้คลี่คลายผ่านการลงมติ การยุบสภา การเลือกตั้งใหม่ หรือการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรี โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนระบอบทุกครั้ง (Huntington, 1968) การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 ให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงยิ่งทำให้ฝ่ายบริหารมีศูนย์กลางทางการเมืองชัดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อประธานาธิบดีมีเสียงข้างมากในสภาสนับสนุน ขณะเดียวกันรัฐบาลยังต้องดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขของรัฐสภา ทำให้ระบบสามารถรักษาทั้งความเข้มแข็งของฝ่ายบริหารและหลักความรับผิดชอบทางการเมืองไว้พร้อมกันได้ในระดับหนึ่ง (Duverger, 1980; Elgie, 2011)

กลไกที่แสดงความสามารถของระบบในการรองรับความขัดแย้งได้ชัดที่สุดคือภาวะร่วมปกครอง (cohabitation) ซึ่งเกิดเมื่อประธานาธิบดีและเสียงข้างมากในสภาแห่งชาติมาจากคนละฝ่ายการเมือง ฝรั่งเศสเคยเผชิญสถานการณ์นี้สามช่วง ได้แก่ ค.ศ. 1986–1988, 1993–1995 และ 1997–2002 โดยประธานาธิบดียังคงดำรงตำแหน่งตามวาระ ขณะที่นายกรัฐมนตรีมาจากฝ่ายที่สามารถรักษาเสียงข้างมากในสภาได้ (Knapp & Wright, 2006; Elgie, 2011) ความสำคัญของภาวะร่วมปกครองอยู่ที่การที่ระบบไม่จำเป็นต้องกำจัดศูนย์อำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกไป แต่ปรับการใช้อำนาจตามฐานความชอบธรรมของแต่ละฝ่าย ประธานาธิบดียังคงใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ขณะที่นายกรัฐมนตรีมีบทบาทสูงขึ้นในการบริหารประเทศและกำหนดนโยบายภายใต้เสียงสนับสนุนของสภา ภาวะร่วมปกครองเช่นนี้ทำให้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์และผลประโยชน์ถูกจำกัดให้อยู่ภายในกติกา ผู้ดำรงตำแหน่งทั้งสองฝ่ายต้องยอมรับผลการเลือกตั้งและข้อจำกัดของอำนาจตนเอง แทนที่จะใช้ความขัดแย้งเป็นเหตุในการล้มอีกฝ่ายหรือเปลี่ยนระบอบ ความสามารถในการปรับบทบาทโดยไม่เปลี่ยนรัฐธรรมนูญจึงเป็นหลักฐานของการทำให้เป็นสถาบันที่สูงขึ้น (Huntington, 1968) ขณะเดียวกัน หากรัฐบาลในภาวะร่วมปกครองยังสามารถดำเนินนโยบายและประชาชนยังยอมรับการเลือกตั้งกับรัฐธรรมนูญเป็นช่องทางจัดสรรอำนาจ ความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังไม่กระทบเสถียรภาพของระบอบในความหมายของความชอบธรรม (Lipset, 1959)

อย่างไรก็ตาม เสถียรภาพของสาธารณรัฐที่ 5 มิได้เป็นภาวะที่ระบบสามารถขจัดความขัดแย้งได้เสียทีเดียว เพราะความขัดแย้งยังคงเกิดขึ้นทั้งระหว่างพรรค ประธานาธิบดีกับรัฐสภา รัฐบาลกับฝ่ายค้าน และระหว่างรัฐบาลกับประชาชน สิ่งที่เปลี่ยนจากสาธารณรัฐก่อนหน้าคือระบบมีเครื่องมือมากขึ้นสำหรับทำให้ความขัดแย้งดำเนินอยู่ภายในกติกา

เดียวกัน การยุบสภา การลงมติไม่ไว้วางใจ การเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี การเลือกตั้งใหม่ และภาวะร่วมปกครอง ล้วนเป็นช่องทางที่ทำให้การเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจเกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องยุติรัฐธรรมนูญ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้เสถียรภาพของฝรั่งเศสในลักษณะนี้อยู่ที่ความสามารถของสถาบันในการรับแรงกดดันและปรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจ มากกว่าการวัดจากจำนวนปีที่รัฐบาลชุดหนึ่งอยู่ในตำแหน่ง (Huntington, 1968) กระนั้น ความต่อเนื่องของกติกาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากรัฐบาลไม่สามารถผลักดันนโยบายหรือจัดการปัญหาสาธารณะได้ ความสามารถของระบบก็อาจลดลง และหากข้อจำกัดดังกล่าวสะสมจนประชาชนเริ่มไม่ยอมรับกติกาและสถาบันที่ใช้อำนาจ ปัญหาจะเคลื่อนจากความไม่พอใจต่อรัฐบาลไปสู่ปัญหาความชอบธรรมของระบอบ (Lipset, 1959) ด้วยเหตุนี้ เสถียรภาพของสาธารณรัฐที่ 5 จึงต้องพิจารณาทั้งความเข้มแข็งของสถาบัน ประสิทธิผลของรัฐบาล และการยอมรับของประชาชนควบคู่กัน

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลัง ค.ศ. 1958 จะเห็นว่าความแตกต่างของสาธารณรัฐที่ 5 อยู่ที่ความสามารถในการเปลี่ยนความขัดแย้งจากแรงที่เคยนำไปสู่การล้มรัฐบาลหรือเปลี่ยนระบอบ ให้กลายเป็นการแข่งขันที่ยังดำเนินอยู่ภายในสถาบัน สาธารณรัฐก่อนหน้าหลายช่วงมีปัญหาที่ฝ่ายบริหารไม่สามารถรักษาความต่อเนื่องหรือสถาบันไม่สามารถคลี่คลายความขัดแย้งภายในกติกาเดิมได้ ขณะที่สาธารณรัฐที่ 5 เพิ่มความเข้มแข็งของฝ่ายบริหาร วางขั้นตอนการควบคุมรัฐบาลให้ชัดเจน เปิดช่องให้ประชาชนตัดสินความขัดแย้งผ่านการเลือกตั้ง และรองรับกรณีที่ประธานาธิบดีกับเสียงข้างมากในสภามาจากคนละฝ่ายผ่านภาวะร่วมปกครอง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้สถาบันมีความสามารถในการปรับตัวและดำรงกติกาเหนือผู้ครองอำนาจเฉพาะหน้าได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน เสถียรภาพดังกล่าวจะดำรงอยู่ได้ต่อเมื่อระบบยังสามารถผลิตรัฐบาลที่ทำงานได้และประชาชนยังยอมรับการเลือกตั้ง รัฐสภา และรัฐธรรมนูญเป็นช่องทางที่ชอบธรรมในการจัดสรรอำนาจ เสถียรภาพภายใต้ความขัดแย้งของฝรั่งเศสจึงมิได้หมายถึงการเมืองที่ปราศจากความขัดแย้ง หากแต่หมายถึงการที่ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้น เปลี่ยนผู้ครองอำนาจ หรือทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันเปลี่ยนไปได้โดยที่กติกาหลักของระบอบยังคงทำงานต่อไปได้นั่นเอง

สรุป

พัฒนาการทางการเมืองของฝรั่งเศสสะท้อนข้อจำกัดของระบอบรัฐสภาแบบเดิม โดยเฉพาะในช่วงสาธารณรัฐที่ 3 และสาธารณรัฐที่ 4 ที่ฝ่ายบริหารต้องพึ่งพาเสียงสนับสนุนในสภาอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงของพันธมิตรทางการเมืองจึงส่งผลต่อความต่อเนื่องของรัฐบาลโดยตรง แม้หลักความรับผิดชอบต่อรัฐสภาจะยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตย แต่เมื่อการจัดตั้งรัฐบาลและการดำรงอยู่ของฝ่ายบริหารขึ้นอยู่กับการต่อรองระหว่างพรรคจำนวนมาก ระบบก็เผชิญข้อจำกัดในการสร้างรัฐบาลที่มีทิศทางและความต่อเนื่องเพียงพอสำหรับจัดการปัญหาที่ต้องการการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้การเมืองฝรั่งเศสหลัง ค.ศ. 1958 เคลื่อนออกจากรูปแบบรัฐสภาที่ให้น้ำหนักแก่ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การจัดความสัมพันธ์ใหม่ที่เพิ่มฐานอำนาจแก่ฝ่ายบริหาร โดยยังไม่ละทิ้งหลักที่รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา สาธารณรัฐที่ 5 จึงมีลักษณะเป็นการปรับตัวของระบอบรัฐสภาภายใต้เงื่อนไขใหม่มากกว่าการละทิ้งระบอบรัฐสภาไปทั้งหมด การมีประธานาธิบดีที่ได้รับเลือกโดยตรงจากประชาชนและมีอำนาจทางการเมืองจริง ทำให้ฝ่ายบริหารมีศูนย์กลางอำนาจที่ชัดขึ้น ขณะที่นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรียังคงต้องอาศัยฐานสนับสนุนจากสภาแห่งชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างสองส่วนนี้ทำให้ระบบสามารถเปลี่ยนน้ำหนักของอำนาจตามผลการเลือกตั้งได้ หากประธานาธิบดีมีเสียงข้างมากสนับสนุน อำนาจนำจะอยู่ที่ประธานาธิบดีมากขึ้น แต่เมื่อเสียงข้างมากในสภาอยู่ฝ่ายตรงข้าม นายกรัฐมนตรีก็สามารถมีบทบาทเพิ่มขึ้นผ่านภาวะร่วมปกครอง กลไกดังกล่าวทำให้ความขัดแย้งระหว่างศูนย์อำนาจไม่ได้ถูกแก้ด้วยการล้มระบอบ แต่ถูกจัดให้อยู่ภายในกรอบรัฐธรรมนูญเดียวกัน ความสำคัญของสาธารณรัฐที่ 5 ไม่ได้อยู่ที่การทำให้ประธานาธิบดีมีอำนาจมากขึ้น

เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การหาทางออกจากข้อจำกัดของรัฐสภานิยมแบบเดิม โดยสร้างฝ่ายบริหารที่มีความต่อเนื่องมากขึ้น ขณะเดียวกันยังคงกลไกตรวจสอบจากรัฐสภาและเปิดให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินความขัดแย้งผ่านการเลือกตั้ง การเมืองฝรั่งเศสจึงเป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนผ่านจากรัฐสภานิยมที่ฝ่ายบริหารเปราะบาง ไปสู่โครงสร้างที่พยายามรักษาทั้งความรับผิดชอบและความสามารถในการบริหารไว้พร้อมกัน เสถียรภาพของระบบการเมืองฝรั่งเศส จึงเกิดขึ้นภายใต้การยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง และหน้าที่ของสถาบันไม่ได้อยู่ที่การทำให้ความขัดแย้งหมดไป แต่อยู่ที่การทำให้ความขัดแย้งสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ทำลายกติกาหลักของระบอบ

เอกสารอ้างอิง

Charoenthanawat, K. (2000). **The French political and governmental system**. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute. (In Thai)

Costa, O., & Kerrouche, E. (2009). MPs under the Fifth Republic: Professionalization within a weak institution. **West European Politics, 32**(2), 327–344. doi:10.1080/01402380802670636

Doyle, W. (2002). **The Oxford history of the French Revolution** (2nd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Duverger, M. (1980). A new political system model: Semi-presidential government. *European* **Journal of Political Research, 8**(2), 165–187. doi:10.1111/j.1475-6765.1980.tb00569.x

Elgie, R. (2011). **Semi-presidentialism: Sub-types and democratic performance.** Oxford, England: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199585984.001.0001

Grunberg, G. (2008). Les partis politiques français et l'élection présidentielle sous la Cinquième République. **Modern & Contemporary France, 16**(4), 399–415. doi:10.1080/09639480802413348

Huntington, S. P. (1968). **Political order in changing societies**. New Haven, CT: Yale University Press.

Knapp, A., & Wright, V. (2006). **The government and politics of France** (5th ed.). London, England: Routledge.

Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. **American Political Science Review, 53**(1), 69–105. doi:10.2307/1951731

Ministère de l'Intérieur. (n.d.-a). *Élection présidentielle : Je suis électeur*. Retrieved from https://www.elections.interieur.gouv.fr/scrutins/lelection-presidentielle/election-presidentielle-je-suis-electeur [2026, 24 Apr.]

Ministère de l'Intérieur. (n.d.-b). **Les députés.** Retrieved from https://www.elections.interieur.gouv.fr/comprendre-elections/pour-qui-je-vote/deputes [2026, 24 Apr.]

Ministère de l'Intérieur. (n.d.-c). **Élections régionales : Je suis électeur.** Retrieved from https://www.elections.interieur.gouv.fr/scrutins/elections-regionales/elections-regionales-je-suis-electeur [2026, 24 Apr.]

Ministère de l'Intérieur. (n.d.-d). **Élections départementales : Je suis électeur.** Retrieved from https://www.elections.interieur.gouv.fr/comprendre-elections/pour-qui-je-vote/conseillers-departementaux [2026, 24 Apr.]

Ministère de l'Intérieur. (2026). **Élections municipales et communautaires : Je suis candidat.** Retrieved from https://www.elections.interieur.gouv.fr/scrutins/elections-municipales-et-communautaires/elections-municipales-et-communautaires-je-suis-candidat [2026, 24 Apr.]

Price, R. (2001). **The French Second Empire: An anatomy of political power.** Cambridge, England: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511496844

Sanprasert, C. (2004). Concepts of the constitution and political power structure. In **Teaching materials for the course Institutions and Political Processes** (4th ed., Unit 1, pp. 1–56). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)

Tansiri, W. (1997). **Constitutions of Western countries and Thailand: Historical and legal case studies.** Bangkok: Institute of Public Policy Studies. (In Thai)

Thongthammachat, K., & Trimas, C. (2013). **Constitution. In *Teaching materials for the course Fundamental Principles of Political Science*** (Unit 4, pp. 127–171). Nonthaburi: Sukhothai. Thammathirat Open University. (In Thai)

Tirasangha, W. (2019). **France: Republic, constitution, and political institutions.** Bangkok: Faculty of Political Science, Thammasat University. (In Thai)

ความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ

BASIC LEGAL KNOWLEDGE REGARDING TRANSNATIONAL TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS FOR THE PURPOSE OF ORGAN REMOVAL

นงศิรนารถ กุศลวงษ์*
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Nongsiranart Kusonvong*
Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University

*E-mail: k.nongsiranart@gmail.com

Received: 2025-10-07
Revised: 2026-02-19
Accepted: 2026-05-07

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการเรื่องความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติฉบับนี้ ผู้เขียนได้แตกแขนงองค์ความรู้มาจากงานวิจัยเรื่องมาตรการบังคับทางอาญาในการสอบสวนการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปอ่านแล้วเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายค้ามนุษย์ที่ง่ายขึ้น และเปิดโลกทัศน์ใหม่ในเรื่องกฎหมายค้าอวัยวะ ซึ่งเป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของกฎหมายค้ามนุษย์ นอกจากนั้น ในบทความนี้จักได้แสดงอรรถาธิบายว่า การค้าอวัยวะนั้นมิได้เป็นอาชญากรรมในรูปแบบธรรมดา แต่หากเป็นการค้าอวัยวะในลักษณะข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติหรือธุรกิจสีเทาที่เดิมพันชีวิตของผู้ป่วยอีกด้วย

คำสำคัญ: ความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์ การค้าอวัยวะมนุษย์ ข้ามชาติ

ABSTRACT

This academic article on basic legal knowledge regarding transnational trafficking in human beings for the purpose of organ removal is an offshoot of research on criminal compulsory measures on the investigation of transnational trafficking in human beings for the purpose of organ removal. Its purpose is to make it easier for the general public to understand human trafficking laws and to open up new perspectives on organ trafficking laws, which are only small part of human trafficking laws. Furthermore, this article will explain that organ trafficking is not a typical crime, but rather international

หมายเหตุ บทความวิชาการเรื่อง “ความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “มาตรการบังคับทางอาญาในการสอบสวนการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ” สัญญาเลขที่ RGNS 64-188 งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

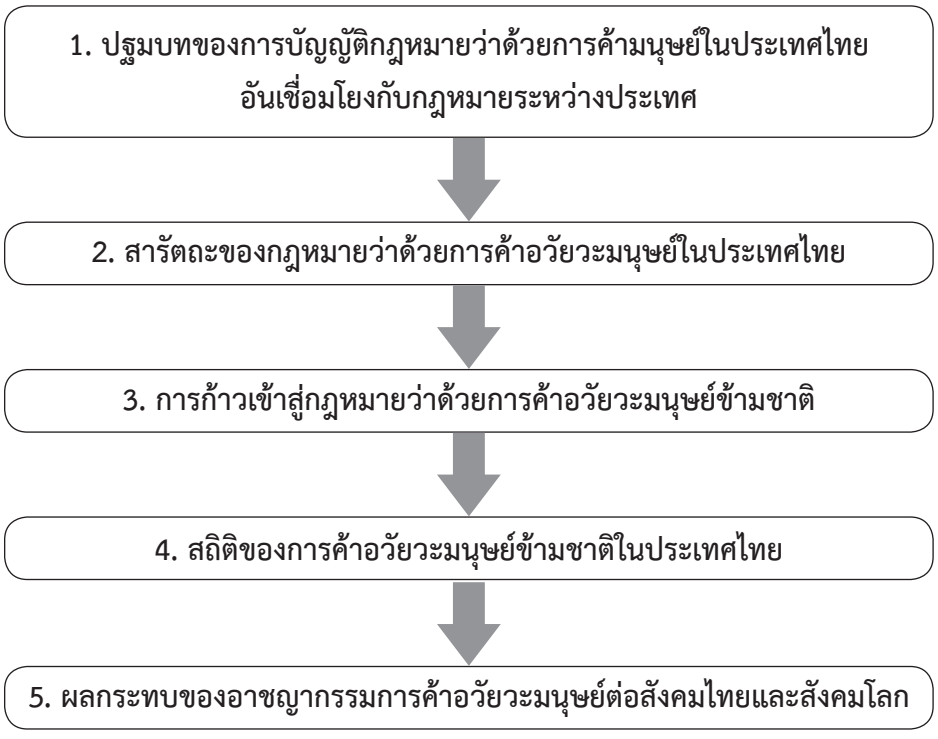
organ trafficking involving transnational criminal organizations or the gray market, which also endangers the lives of patients.

Keywords: basic legal knowledge, Trafficking in Human Beings for the purpose of Organ Removal (THBOR), transnational

บทนำ

บทความทางวิชาการเรื่องความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติฉบับนี้ แบ่งการลำดับความคิดออกเป็น 1. ปฐมบทของการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์ในประเทศไทยอันเชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศ 2. สารัตถะของกฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทย 3. การก้าวเข้าสู่กฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ 4. สถิติของการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติในประเทศไทย 5. ผลกระทบของอาชญากรรมการค้าอวัยวะมนุษย์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก การแสดงลำดับความคิดดังกล่าวเป็นการสะท้อนปัญหาการค้าอวัยวะมนุษย์ที่อาจมีอยู่แต่อาจไม่ได้รับการมองเห็น ท่ามกลางมายาคติไม่มีสถิติ แต่ใช่จะไม่มีโอกาสเกิดเหตุ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

1. ปฐมบทของการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์ในประเทศไทยอันเชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศ

การค้ามนุษย์เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติของประเทศไทยที่มีชื่อว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นได้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติมาแล้วหลายต่อหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ เพราะการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นความผิดอาญาที่เป็นสากล นานาอารยประเทศล้วนแล้วแต่ต้องบัญญัติกฎหมายภายในประเทศของตนให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ซึ่งก็คืออนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UNTOC) และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime) อย่างไรก็ตาม การบัญญัติความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทยนั้นอาจมิได้มีความเหมือนกับกฎหมายของต่างประเทศไปเสียทั้งหมด เนื่องจากการบัญญัติกฎหมายของชนชาติใดถือเป็นจิตวิญญาณของชนชาตินั้น ๆ ตามแนวคิดแห่งนิติปรัชญา

จากการสัมภาษณ์ นายประวิทย์ ร้อยแก้ว รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด (ประวิทย์ ร้อยแก้ว, 6 มิถุนายน 2567, สัมภาษณ์) ท่านได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเอาข้อตกลงระหว่างประเทศมาเป็นกฎหมายภายในของไทยเอาไว้ว่า “ในเริ่มแรก ประเทศไทยจะไปลงนาม (Sign) ก่อน แล้วจะกลับมาทบทวน (Review) กฎหมายภายในว่าพันธกรณีที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา มีอะไรย้อนแย้งหรือขัดแย้งกับกฎหมายภายในของไทยหรือไม่ หากมี ก็จะมาแก้กฎหมายของไทย หรือหากไม่มีกฎหมายของไทยรองรับที่สามารถจะปฏิบัติตามพันธกรณีได้ ก็จะออกกฎหมายเป็นกฎหมายใหม่ หลังจากมั่นใจว่าไทยจะปฏิบัติตามพันธกรณีได้ ก็จะทำการให้สัตยาบัน (ยกเว้นกรณีที่ไทยได้ตั้งข้อสงวนไว้) ในส่วนของอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UNTOC) กับพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ไทยใช้วิธีการลงนามก่อน จากนั้น ก็มีการทบทวนกฎหมายภายใน ออกกฎหมายใหม่ มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในของไทย หลังจากนั้น จึงไปให้สัตยาบัน

ในส่วนของปฏิญญา (Declaration) ก็จะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (Legally Binding) แต่ประการใด แต่ทว่าปฏิญญา (Declaration) บางฉบับ ก็อาจกลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณี หรือบรรทัดฐาน (Norm) ไปแล้ว ทุกประเทศอาจเอามารวมอยู่ในกฎหมายภายใน ซึ่งปฏิญญาอิสตันบูลว่าด้วยการค้าอวัยวะและการท่องเที่ยวปลูกถ่ายอวัยวะ ค.ศ. 2018 [The Declaration of Istanbul on Organ Trafficking and Transplant Tourism (2018 Edition)] เป็นเอกสารประเภทจริยธรรมทางการแพทย์ ถึงแม้จะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (Legally Binding) แต่ก็ถือเป็นบรรทัดฐานที่ดีของสังคมโลก”

จากการสัมภาษณ์ พันตำรวจเอก ดร.ไตรรงค์ ชัยชนะ รองผู้บังคับการประจำกองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ กองบังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ไตรรงค์ ชัยชนะ, 24 เมษายน 2567, สัมภาษณ์) ท่านได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “กฎหมายระหว่างประเทศ จำพวกอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร กับพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะ

สตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ได้พัฒนามาเป็นกฎหมายค้ามนุษย์ในประเทศไทย และกลายเป็นกฎหมายภายในไปแล้ว ฉะนั้น รัฐไทยต้องปฏิบัติตามแนวทางของกฎหมายสากลดังกล่าว”

จากการสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษจรัญ ภักดีธนากุล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (จรัญ ภักดีธนากุล, 21 มีนาคม 2567, สัมภาษณ์) ท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่าว่า “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่ยาก ละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นเรื่องที่ใหม่และมีความท้าทายสูง ให้ผู้เขียนพิจารณาหลักกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เป็นหลัก ๆ ก่อน อาทิ อนุสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี สนธิสัญญาที่ประเทศไทยไปให้สัตยาบันหรือภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีผูกพันประเทศไทยแล้ว และสกัดออกมาว่า ในกฎหมายระหว่างประเทศหลัก ๆ ได้วางหลักใหญ่ไว้เช่นไร ให้เน้นไปที่กฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลัก แล้วเอาคู่มือต่างประเทศมาประกอบแค่เพียงบางส่วน ไม่ต้องลงรายละเอียดลงไปจนถึงบรรทัดฐาน คำพิพากษาของศาล โดยไม่ต้องคำนึงว่า ประเทศไทยจะมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่ แต่เพื่อให้ประเทศไทยของเราอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของอารยสากลประเทศ และจะช่วยให้การทำงานในระบบงานยุติธรรมทางอาญาของไทยในเรื่องค้าอวัยวะนี้เชื่อมโยงกัน และมีความเชื่อมโยงกับต่างประเทศได้

ให้ผู้เขียนเอาเนื้อหากฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่พอจะใช้ได้ในทางปฏิบัติเชื่อมโยงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย หากกฎหมายของประเทศไทยไม่เพียงพอ ให้คิดว่าต้องเอาไปแทรกในประมวลกฎหมายหรือไม่ หรือควรต้องเพิ่มเติมในกฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์หรือไม่ หรือต้องออกกฎหมายเฉพาะออกมาในรูปแบบมาตรการต่าง ๆ เช่น กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการสืบสวนสอบสวนหรือป้องกันปราบปรามในการกระทำความผิดเรื่องค้าอวัยวะมนุษย์ ฯลฯ การคิดค้นหลักการทางกฎหมายที่มีความแปลกใหม่ นอกจากจะต้องกระทำให้เข้ากับหลักสากลแล้ว จักต้องค่อย ๆ ออกแบบให้ดี สวมเข้าไปตรงที่ระบบเดิมพอจะรับได้และไม่ต่อต้าน อย่าลงรายละเอียดลึกเกินไปนัก เพราะหากลงรายละเอียดลึกเกินไป คนอาจจะตามไม่ทันและมีข้อโต้แย้งร้อยแปดประการ

ประเด็นต่อมาที่นักเขียนจักต้องคิดคือ เรื่องความเชื่อมโยงด้านระหว่างประเทศ การเชื่อมต่อตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ไทยเราเป็นภาคีแล้วมีกฎหมายอนุวัติการอยู่แล้ว ให้ดูพระราชบัญญัติความร่วมมือทางอาญาฯ ร่วมด้วย เมื่อพิจารณาทั้งหมดทั้งมวลแล้ว จึงจะมาตัดสินว่า ประเทศไทยจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมีกฎหมายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว/ กฎหมายเฉพาะกรณี (Sui Generist Law) ต้องมีการร่างกฎหมายเฉพาะของตัวมันเองหรือไม่”

นอกจากนั้น สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime) (United Nations Office on Drugs and Crime, 2023) กล่าวถึงอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรไว้ว่า “อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ซึ่งรับรองโดยมติสมัชชาใหญ่ที่ 55/25 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 เป็นเครื่องมือระหว่างประเทศหลักในการต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เปิดให้ลงนามโดยรัฐสมาชิกในการประชุมทางการเมืองระดับสูงซึ่งจัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว ณ เมืองปาแลร์โม ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 12-15 ธันวาคม ค.ศ. 2000 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 อนุสัญญาได้รับการเสริมเพิ่มเติมด้วยพิธีสารสามฉบับ ซึ่งมีเป้าหมายเฉพาะ พื้นที่ และการแสดงออกของกลุ่มอาชญากร ได้แก่ พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก พิธีสารต่อต้านการลักลอบขนผู้อพยพทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และพิธีสารต่อต้านการผลิตและการค้าอาวุธปืนอย่างผิดกฎหมาย ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ และเครื่องกระสุนปืน

อนุสัญญาดังกล่าวแสดงถึงความก้าวหน้าครั้งสำคัญในการต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และแสดงถึงการยอมรับจากประเทศสมาชิกถึงความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนความจำเป็นในการส่งเสริมและยกระดับความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิดเพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านั้น รัฐที่ให้สัตยาบันมุ่งมั่นที่จะดำเนินมาตรการ

หลายอย่างเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร รวมถึงการสร้างความผิดทางอาญาภายในประเทศ (การมีส่วนร่วมในกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งขึ้น การฟอกเงิน การทุจริต และการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม) การรับเอากรอบการทำงานใหม่และกว้างขวางสำหรับการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ความช่วยเหลือทางกฎหมายร่วมกัน และความร่วมมือในการบังคับใช้กฎหมาย และการส่งเสริมการฝึกอบรมและความช่วยเหลือทางเทคนิคสำหรับการสร้างหรือยกระดับขีดความสามารถที่จำเป็นของหน่วยงานระดับชาติ”

ทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศของไทย (Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand, 2023) กล่าวถึงกรณีที่ประเทศไทยให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ไว้ว่า “เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 2013 พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา มหิดล (HRH Princess Bajrakitiyabha Mahidol) เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มแห่งราชอาณาจักรไทยประจำสาธารณรัฐออสเตรียและผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา (Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Kingdom of Thailand to the Republic of Austria and Permanent Representative of Thailand to the United Nations in Vienna) มอบสัตยาบันสาร 2 ฉบับแก่องค์การสหประชาชาติในนามประเทศไทย อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร โดยมีผู้แทนเลขาธิการสหประชาชาติ ตามข้อ 38 ของอนุสัญญาและข้อ 17 ของพิธีสาร อนุสัญญาและพิธีสารจะมีผลบังคับใช้สำหรับประเทศไทยในวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 ประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2000 และพิธีสารเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2001 ตามลำดับ

อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรกำหนดกรอบการทำงานที่ครอบคลุมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและกลุ่มอาชญากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น อนุสัญญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกัน สอบสวน และฟ้องร้องความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร การฟอกเงิน การทุจริต และการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนอาชญากรรมร้ายแรงอื่น ๆ ที่ประกอบเป็นความผิดที่มีโทษสูงสุดในการลิดรอนเสรีภาพอย่างน้อยสี่ปีหรือ บทลงโทษที่ร้ายแรงกว่าเมื่อความผิดนั้นมีลักษณะข้ามชาติและเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เพื่อต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร อนุสัญญาอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การโอนตัวผู้ต้องโทษและความช่วยเหลือทางกฎหมายร่วมกัน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายระหว่างภาคี อนุสัญญามีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 จากการให้สัตยาบัน ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีลำดับที่ 179 ของอนุสัญญา

พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก มีจุดประสงค์หลักในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตลอดจนคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ดังกล่าว ด้วยการให้สัตยาบันพิธีสาร ประเทศไทยได้ให้คำมั่นที่จะนำมาตรการทางกฎหมายและมาตรการที่จำเป็นอื่น ๆ มาใช้เพื่อกำหนดให้การค้ามนุษย์เมื่อกระทำโดยเจตนาเป็นความผิดทางอาญา เพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวและตัวตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ กระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ดังกล่าวเป็นความลับ เพื่อให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้รับการฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ และสังคม และเพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งกลับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไปยังประเทศต้นทาง ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีลำดับที่ 158 ของพิธีสารฯ

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ออกกฎหมายเพื่อรับรองการปฏิบัติตามและความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพภายใต้อนุสัญญาและพิธีสาร ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

การให้สัตยาบันอนุสัญญาและพิธีสาร นับเป็นก้าวสำคัญของไทยในความพยายามที่จะต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรโดยเฉพาะ โดยการจัดหาเครื่องมือเพิ่มเติมให้กับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายเพื่อช่วยในการสอบสวนและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว”

จะเห็นได้ว่า ปฐมบทของการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์ในประเทศไทยคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 รวมถึงกฎหมายฉบับแก้ไขปรับปรุงอื่น ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร กับพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ นั่นเอง

2. สารัตถะของกฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทย

กฎหมายที่บัญญัติถึงการค้าอวัยวะในประเทศไทยมีชื่อว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 6 (หมายเหตุ: มาตรา 6 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562) ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ใช้อำนาจครอบงำบุคคลด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใดโดยมิชอบ ขู่เข็ญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ

(2) เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขังจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก ถ้าการกระทำนั้นได้กระทำโดยมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอทาน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1 หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรา 6 ถือเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่ใช้งานค่อนข้างยาก และต้องแยกลักษณะการใช้งานแตกออกเป็น 3 ส่วน ตามกฎหมายระหว่างประเทศที่กล่าวไว้ข้างต้น คือ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร อธิบายให้เข้าใจง่ายก็คือ ต้องวิเคราะห์ 3 ส่วน คือ ส่วนของ **การกระทำ (Act) วิธีการ (Means) และวัตถุประสงค์ (Purpose)** และการวิเคราะห์การค้ามนุษย์ในเด็กและในผู้ใหญ่ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียด

การกระทำ (Act) ในส่วนของผู้ใหญ่เป็นผู้เสียหาย คือ “เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด” การกระทำในส่วนของเด็กเป็นผู้เสียหาย คือ “เป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขังจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก”

วิธีการ (Means) ในส่วนของผู้ใหญ่เป็นผู้เสียหาย คือ “โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ใช้อำนาจครอบงำบุคคลด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใดโดยมิชอบ ขู่เข็ญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล” และวิธีการในส่วนของเด็กเป็นผู้เสียหาย กฎหมายไม่มีการระบุเอาไว้

วัตถุประสงค์ (Purpose) เพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ด้วยการตัดอวัยวะเพื่อการค้า ตรงส่วนนี้ในทางปฏิบัติ การใช้บังคับกฎหมายก็ยังเป็นปัญหา เพราะยังตีความไม่ได้ชัดว่า อวัยวะใดถือเป็นอวัยวะในทางกฎหมายบ้าง ซึ่งหากเป็นอวัยวะที่สามารถทำการปลูกถ่ายได้ ได้แก่ ไต 2 ข้าง ปอด 2 ข้าง หัวใจ ตับอ่อน ตับ ก็สามารถตีความได้อย่างแน่นอนว่าเป็นการค้าอวัยวะ แต่ทว่าหากเป็นเนื้อเยื่อที่สามารถปลูกถ่ายได้ ได้แก่ ลิ้นหัวใจ หลอดเลือด ผิวหนัง กระดูก เส้นเอ็น กระจกตา นั้นก็อาจเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้การค้าเนื้อเยื่อดังกล่าวไม่เป็นความผิด เพราะสิ่งเหล่านั้นมิใช่ตัวอวัยวะ นอกจากนั้น จากการสัมภาษณ์ นายประวิทย์ ร้อยแก้ว รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด (ประวิทย์ ร้อยแก้ว, 6 มิถุนายน 2567, สัมภาษณ์) พบว่า “เคยมีกรณีเด็กวัยรุ่นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือขายไข่ มีการฉีดยากระตุ้นให้ไข่ตก มีองค์กรอาชญากรรมประสงค์จะซื้อไข่ของสตรีจากกลุ่มเยาวชน ซึ่งการซื้อขายอสุจิหรือไข่นั้น ไม่เป็นความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ และยังไม่มีกฎหมายควบคุมปรากฏการณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ดี ไข่มิใช่อวัยวะ (organ) ที่จะทำการปลูกถ่ายได้ ในต่างประเทศมีเรื่องเนื้อเยื่อและเซลล์ (tissue and cell) ค้าอวัยวะในที่นี้น่าจะหมายถึง อวัยวะที่ตัดไปแล้วต่อได้ ปลูกถ่ายได้ เช่น ตับ ไต หัวใจ ปอด ตับอ่อน แต่การค้าไตจะมีเยอะมากที่สุด บ้านเมืองเราไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ในเรื่องดังกล่าวนี้” นอกจากนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การซื้อขายโลหิตก็ยังไม่มีความผิดฐานค้าอวัยวะด้วยเช่นกัน ถือเป็นช่องว่างทางกฎหมายไทย ในขณะที่กฎหมายต่างประเทศบางประเทศ มีกฎหมายภายในตราไว้เรื่องการซื้อขายอวัยวะ (organ) เนื้อเยื่อ (tissue) และเซลล์ (cell) ที่ชัดเจนกว่าประเทศไทยมาก

โปรดดูภาพประกอบอวัยวะและเนื้อเยื่อที่สามารถปลูกถ่ายได้ อันเป็นข้อมูลของสภากาชาดไทย เพื่อให้เห็นภาพรายละเอียดเรื่องอวัยวะและเนื้อเยื่อ

ภาพที่ 1 ภาพแสดงอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีการปลูกถ่ายได้ของศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย
ที่มา: ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม 2564
จาก https://www. organdonate.in.th/api/knowledge-infographics/18/image/150/download

ผู้เขียนขอให้คำอธิบายเพิ่มเติมในส่วนของ **วิธีการ** กรณีการค้ามนุษย์ที่**ผู้ใหญ่เป็นผู้เสียหาย** ตามมาตรา 6 วรรคหนึ่ง (1) ล้วนเป็นวิธีการที่เกิดจากความไม่ยินยอมของผู้เสียหายทั้งสิ้น เช่น ข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ใช้อำนาจครอบงำบุคคลด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใดโดยมิชอบ ขู่เข็ญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล ฯลฯ แต่หากเป็นกรณีการค้ามนุษย์ที่**เด็กเป็นผู้เสียหาย** ตามมาตรา 6 วรรคหนึ่ง (2) ไม่ต้องพิจารณาเรื่องความยินยอมหรือความไม่ยินยอม

ของเด็ก เนื่องจากเด็กยังอยู่ในสภาวะอ่อนด้อยทั้งทางร่างกาย ความคิดและจิตใจ อาจถูกครอบงำจากสิ่งไม่ดีหรือถูกแสวงหาประโยชน์จากคนไม่ดีได้โดยง่าย ฉะนั้น เด็กจะยินยอมให้มีการตัดอวัยวะก็เป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ หรือเด็กไม่ยินยอมให้มีการตัดอวัยวะก็เป็นความผิดฐานค้ามนุษย์เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่า กรณีการค้ามนุษย์ที่ผู้ใหญ่เป็นผู้เสียหาย จึงต้องพิจารณาการกระทำ (Act) วิธีการ (Means) และวัตถุประสงค์ (Purpose) ทั้งสามองค์ประกอบ ในทางกลับกัน กรณีการค้ามนุษย์ที่เด็กเป็นผู้เสียหาย ให้พิจารณาเพียงการกระทำ (Act) และวัตถุประสงค์ (Purpose) เพียงสององค์ประกอบเท่านั้น

ฉะนั้น เรียกได้ว่า องค์ประกอบภายนอกของการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ สามารถแยกการกระทำออกเป็น 2 แบบ ตามมาตรา 6 (1) และมาตรา 6 (2) ส่วนองค์ประกอบภายในนั้น นอกจากจะมีเรื่องเจตนาแล้ว ก็ยังมีเจตนาพิเศษหรือมูลเหตุชักจูงจิตใจ “เพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ” การตัดอวัยวะเพื่อการค้าอีกด้วย นี่คือความยากเบื้องต้นของการใช้ตัวบทกฎหมายเรื่องการค้าอวัยวะมนุษย์ ตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติของประเทศไทย

3. การก้าวเข้าสู่กฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ

เมื่อศึกษาการค้าอวัยวะมนุษย์ให้เข้าไปให้ถึงรูปแบบการกระทำความผิดจะพบว่า การค้าอวัยวะมนุษย์มีลักษณะที่ท้าทายต่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวนของไทยเป็นอย่างมาก การค้าอวัยวะมีรูปแบบที่มีความซับซ้อนสูง มีบุคคลผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก มีลักษณะข้ามชาติ กอปรกับเป็นการการกระทำความผิดที่ต้องใช้บทบัญญัติอื่น ๆ ในประเทศมาช่วยในการสืบสวนสอบสวนเรื่องราวทั้งหมดของการค้าอวัยวะ

กฎหมายไทยอื่น ๆ ที่ช่วยในการวิเคราะห์ในการสอบสวนหาความจริง ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และนี่ยังไม่รวมกฎหมายในขั้นตอนอื่น ๆ เช่น ขั้นตอนการฟ้องคดี ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559

นอกจากนี้ เนื่องจากคนร้ายมิได้กระทำเพียงแค่คนเดียว แต่กระทำด้วยการกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบกันหลายคน มีมิติการกระทำอย่างซับซ้อนข้ามชาติ ไร้พรมแดน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกราชอาณาจักรไทย บ่อยครั้งที่กระทำในลักษณะองค์กรอาชญากรรมหรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งยากต่อการปราบปรามและจับกุม นักกฎหมายไทยจึงต้องนำพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาใช้ประกอบด้วย

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาตรา 3 บัญญัติว่า “**องค์กรอาชญากรรม** หมายความว่า คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่งและร่วมกันกระทำการใดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงและเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ หมายความว่า องค์กรอาชญากรรมที่มีการกระทำความผิดซึ่งมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ความผิดที่กระทำในเขตแดนของรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ

(2) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่การตระเตรียม การวางแผน การสั่งการ การสนับสนุน หรือการควบคุมการกระทำความผิดได้กระทำในอีกรัฐหนึ่ง

(3) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมที่มีการกระทำความผิดมากกว่าหนึ่งรัฐ

(4) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่ผลของการกระทำที่สำคัญเกิดขึ้นในอีกรัฐหนึ่ง”

มาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) เป็นสมาชิกหรือเป็นเครือข่ายดำเนินงานขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

(2) สมคบกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำความผิดร้ายแรงอันเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

(3) มีส่วนร่วมกระทำการใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในกิจกรรมหรือการดำเนินการขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยรู้ถึงวัตถุประสงค์และการดำเนินกิจกรรมหรือโดยรู้ถึงเจตนาที่จะกระทำความผิดร้ายแรงขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติดังกล่าว

(4) จัดการ สั่งการ ช่วยเหลือ ยุยง อำนวยความสะดวก หรือให้คำปรึกษาในการกระทำความผิดร้ายแรงขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยรู้ถึงวัตถุประสงค์และการดำเนินกิจกรรม หรือโดยรู้ถึงเจตนาที่จะกระทำความผิดร้ายแรงขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติดังกล่าว

ผู้นั้นกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ”

4. สถิติของการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติในประเทศไทย

การจับกุมการค้ามนุษย์เรื่องค้าอวัยวะของไทย ยังคงมีสถิติเป็นศูนย์ แตกต่างจากการค้ามนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยยังคงมีประชากรไทยเดินทางไปปลูกถ่ายยังต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ในฐานะผู้รับอวัยวะ (Organ Recipients) ซึ่งในบางครั้งอาจเรียกว่า ผู้ป่วย (Patients) หรือผู้ซื้อ (Buyers) อย่างไรก็ดี ผู้เขียนยังไม่พบวงการแพทย์ไทยเข้าไปเกี่ยวข้อง และยังไม่มีการผ่าตัดในลักษณะการค้าอวัยวะในประเทศไทยหรือโรงพยาบาลของไทย ผู้เขียนพบเพียงคำพิพากษาฎีกาในลักษณะการลักลอบปลูกถ่ายอวัยวะจากผู้ที่สมองตาย ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันว่าเป็นการบริจาคหรือการให้ความยินยอมแล้วหรือไม่ ประการใด ผลคำพิพากษาของศาลฎีกายกฟ้องแพทย์ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพบว่า มีข้อเท็จจริงเรื่องแพทย์ไทยไปเปิดคลินิกในประเทศกัมพูชาซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน แต่ไม่สามารถวิเคราะห์เพื่อเข้าถึงว่ามีการผ่าตัดเพื่อทำการปลูกถ่ายอวัยวะหรือไม่ ประการใด

โปรดดูตารางแสดงสถิติฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ด้านล่าง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสถิติฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2567 สรุปจากรายงาน RP_A46 ระบบฐานข้อมูลของประเทศไทยด้านการดำเนินคดี และการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (E-AHT) เมื่อวันที่ 23/04/2567 08.00.46 น. ของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายยุทธศาสตร์และฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด

	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567
(1) แสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี	220	220	349	303	262	201	142	117	209	245	40
(2) ผลิตหรือเผยแพร่วัตถุ หรือสื่อลามก	0	0	4	1	9	6	22	14	30	54	10
(3) การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ในรูปแบบอื่น	3	3	5	3	14	11	15	10	6	27	0
(4) เอาคนลงเป็นทาส	3	9	19	4	7	33	16	7	11	0	0
(5) นำคนมาขอทาน	18	5	14	25	13	8	4	3	3	12	2

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567
(6.1) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ (ไม่เกี่ยวกับประมง)	26	39	68	26	42	69	34	14	49	20	7
(6.2) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ (เกี่ยวกับประมง)	9	22	73	22	14	5	5	3	3	2	0
(6.3) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ (เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมประมงต่อเนื่อง)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(6/1) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ ตามมาตรา 6/1	0	0	0	0	0	0	0	0	7	9	0
(7) บังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(8) อื่นใดอันคล้ายคลึงกัน อันเป็นการขูดรีดบุคคล	7	10	18	4	14	49	11	11	23	3	0
(9) มาตราอื่น ๆ ในพรบ.ค้ามนุษย์ที่ไม่ใช่มาตรา 6 และ 6/1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0
(10) ไม่ผิดพรบ.ค้ามนุษย์ ผิดในพรบ.อื่น	0	0	0	0	0	0	0	4	21	11	3
รวม	**286**	**308**	**550**	**388**	**375**	**382**	**249**	**183**	**363**	**386**	**62**

ที่มา: สุกัญญา รัตนนาคินทร์. (25 เมษายน 2567). อัยการพิเศษฝ่าย สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายยุทธศาสตร์และฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด. สัมภาษณ์.

จากการสัมภาษณ์ นางสุกัญญา รัตนนาคินทร์ อัยการพิเศษฝ่าย สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายยุทธศาสตร์และฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด (สุกัญญา รัตนนาคินทร์, 25 เมษายน 2567, สัมภาษณ์) พบว่า “สถิติการตัดอวัยวะเพื่อการค้าของสำนักงานอัยการสูงสุดยังคงมีสถิติเป็นศูนย์” ซึ่งผู้เขียนสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ตามตารางระบุว่า **เป็นการบังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า** ถ้อยคำดังกล่าวหมายความว่า กฎหมายค้ามนุษย์ในอดีตใช้คำว่า “บังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า” จึงจะเป็นความผิด แตกต่างจากในปัจจุบันที่กฎหมายตัดคำว่า “บังคับ” ออกไป คงเหลือเพียงคำว่า “ตัดอวัยวะเพื่อการค้า” เท่านั้น หมายความว่า ถึงแม้ผู้เสียหายจะเต็มใจให้มีการตัดอวัยวะโดยมิได้ถูกบังคับ ผู้กระทำก็มีความผิดฐานค้าอวัยวะอยู่ดีนั่นเอง ทั้งนี้ สถิติฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ ปรากฏข้อมูลเป็นที่ประจักษ์ชัด ในขณะที่สถิติฐานข้อมูลคดีค้ามนุษย์ในรูปแบบการตัดอวัยวะเพื่อการค้ายังคงมีสถิติเป็นศูนย์

5. ผลกระทบของอาชญากรรมการค้าอวัยวะมนุษย์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก

ผู้เขียนเห็นว่า ผลกระทบของอาชญากรรมการค้าอวัยวะมนุษย์ต่อสังคมไทยและสังคมโลกนั้น ทำให้บุคคลกลุ่มเปราะบาง ยากไร้ ยอมจำนนในการขายหรือจำหน่ายอวัยวะของตนเอง โดยเฉพาะธุรกิจมืดในการขายไต มีอัตราการเติบโตที่สูงมาก เพราะไตเป็นอวัยวะที่มีสองข้าง หากสูญเสียไตไปหนึ่งข้าง ก็ยังคงดำรงชีวิตได้ด้วยไตอีกข้างหนึ่ง ซึ่งการผ่าตัดปลูกถ่ายไต สามารถกระทำได้ทั้ง 2 แบบ คือ อวัยวะของมนุษย์จากผู้บริจาคที่มีชีวิต (Human Organs from Living Donors) และอวัยวะของมนุษย์จากผู้บริจาคที่เสียชีวิต (Human Organs from Deceased Donors) ตรงกันกับข้อมูลของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 7) ที่ระบุว่า “อวัยวะของมนุษย์สำหรับการปลูกถ่าย (Human Organs for Transplants) มาจาก 2 แหล่งที่มา คือ จากผู้บริจาคที่เสียชีวิต (Deceased Donors) และจากผู้บริจาคที่มีชีวิต (Living Donors) ท้ายที่สุดแล้ว อวัยวะของมนุษย์จะถูกรับมาจากร่างกายของมนุษย์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง การกระทำใด ๆ ในด้านการปลูกถ่ายอวัยวะจะต้องดำเนินการตามมาตรฐานทางจริยธรรมและมาตรฐานทางวิชาชีพสูงสุด” ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการผ่าตัดปลูกถ่ายไตจากอวัยวะของมนุษย์จากผู้บริจาคที่มีชีวิตเป็นที่นิยมอย่างมาก เห็นได้จากสถิติของสภากาชาดไทย

อนึ่ง โครงการริเริ่มระดับโลกขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อสู้กับการค้ามนุษย์ (United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking: UN.GIFT) (United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking, 2008, p. 10) กล่าวถึงเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิดไว้ว่า “ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ (Trafficking in Persons for Organ Removal) หรือค้าอวัยวะ (Trafficking in Organs) นั้น คดีมุ่งไปที่นายหน้าระดับล่างมากกว่าเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ระดับสูง คำพิพากษาก็ยังมีแนวโน้มที่จะเบาอีกด้วย สิ่งนี้ทำให้จำเป็นต้องมีการออกกฎหมายเพื่อชี้แจงว่า บุคคลใดต้องรับผิดทางอาญาในการค้ามนุษย์และการค้าอวัยวะ

ศัลยแพทย์ปลูกถ่ายที่ผ่าตัดในโรงพยาบาลที่มีทรัพยากรเพียงพอและมีชื่อเสียงในประเทศที่พัฒนาแล้ว รวมทั้งผู้ที่ทำงานในคลินิกชั่วคราวในประเทศกำลังพัฒนา มักไม่ค่อยถูกตำหนิจากเพื่อนร่วมอาชีพของพวกเขาเอง การไม่ต้องรับโทษของศัลยแพทย์ปลูกถ่ายอาจมีมากขึ้น เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า ในหลายประเทศและหลายวัฒนธรรมศัลยแพทย์ได้รับความเคารพจากการศึกษา ทักษะ สถานะ และอำนาจมหาศาลเหนือชีวิตและความตายของผู้คน

บ่อยครั้งที่ผู้เสียหายที่ถูกตัดอวัยวะไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ดำเนินการกับผู้ค้ามนุษย์ (Traffickers) ผู้เสียหายหลายคนถูกกีดกันไม่ให้ยื่นเรื่องร้องเรียนทางอาญา เนื่องจากผู้เสียหายได้ลงนามในคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษรโดยไม่เจตนาว่า ผู้เสียหายได้บริจาคอวัยวะของตนเอง”

โครงการริเริ่มระดับโลกขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อสู้กับการค้ามนุษย์ (United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking, 2008, p. 14) ยังได้กล่าวถึง ผลของการจำหน่ายอวัยวะ (Consequences of Supplying Organs) ไว้ว่า “ผู้ให้บริการควรตระหนักถึงความท้าทาย โดยเฉพาะกรณีที่ผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ต้องเผชิญเพื่อตัดอวัยวะ แม้ว่าผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ที่ถูกตัดอวัยวะจะมิได้รับการบอกกล่าวหรือมิได้ตระหนักถึงผลกระทบก่อนที่จะถูกใช้กำลังถูกบังคับ หรือถูกหลอกลวงให้มอบอวัยวะ แต่ก็มีผลกระทบด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจหลายประการสำหรับผู้รอดชีวิตจากการตัดอวัยวะ

ผลทางสุขภาพ ได้แก่ ภาวะแทรกซ้อนด้านสุขภาพและการแพทย์รุนแรงขึ้นจากข้อมูลที่ไม่เพียงพอ ภาวะทุพโภชนาการและการขาดการเข้าถึงการดูแลสุขภาพที่เพียงพอ, ขาดทรัพยากรในการติดตามผลการตรวจทางการแพทย์, ผลกระทบทางจิตใจจากการจัดการกับความอัปยศและการเลือกปฏิบัติ

ผลทางสังคม ได้แก่ ความอัปยศและการเลือกปฏิบัติ, ในบางหมู่บ้านในชนบท การขายไตถูกมองว่าเป็น “การทำงานเป็นโสเภณีชาย (Male Prostitution)” การขายร่างกายและเป็นสัญญาณของความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและแนวโน้มทางอาชญากรรม, ความกดดันให้ขายอวัยวะหาเลี้ยงครอบครัว, โอกาสในการแต่งงานลดลง หรือความสัมพันธ์ที่โรแมนติกลดลง หากมีแผลเป็นอันเกิดมาจากการถูกตัดไต, การถูกขับไล่จากชุมชน โบสถ์ กลุ่มเพื่อนฝูง และครอบครัว, การเลือกปฏิบัติต่อลูก ๆ ของผู้ขายไต, ความอัปยศทางสังคมที่ไม่ได้รับการคัดเลือกให้บริจาค

ผลทางเศรษฐกิจ ได้แก่ โอกาสในการว่างงานที่ตามมาจากความอัปยศ, สูญเสียรายได้เนื่องจากร่างกายไม่สามารถกลับไปทำงานได้, บ่อยครั้งที่ผู้ขายไตไม่ได้รับชำระเงินหรือไม่ได้รับชำระเงินเต็มจำนวนตามที่ตกลงกันไว้ แต่กลับต้องรับผลเป็นภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม, มีผู้ขายอวัยวะเพียงไม่กี่คนที่มุ่งมั่นที่จะปลดหนี้และประสบความสำเร็จในการทำเช่นนั้น หลังจากขายอวัยวะไปแล้ว”

ดังนั้น หากพิจารณาจากขอบเขตและผลกระทบ (The Scale and Impact) ของการค้าอวัยวะข้ามชาติแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า การค้าอวัยวะมนุษย์ที่ผิดกฎหมาย (Illicit Trafficking in Human Organs) ถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรมและเป็นความผิดอาญาในตัวเอง (Mala in se) เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน

เป็นอันมาก เป็นปัญหาด้านสาธารณสุขของมวลมนุษยชาติ และเป็นปัญหาที่สร้างความรุนแรงต่อตนเอง สร้างความรุนแรงระหว่างบุคคล และสร้างความรุนแรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งเป็นความรุนแรงต่อสังคมโลกอย่างมาก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทความทางวิชาการเรื่อง “ความรู้พื้นฐานทางนิติศาสตร์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ” ชิ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “มาตรการบังคับทางอาญาในการสอบสวนการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ” ซึ่งตัดตอนมาให้ผู้อ่านได้เข้าไปในโลกแห่งอาชญากรรมทางการแพทย์แค่เพียงเล็กน้อย ผู้เขียนสามารถสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้ **(1) ปฐมบทของการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์ในประเทศไทยอันเชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศ** ปฐมบทของการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์ในประเทศไทยคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 รวมถึงกฎหมายฉบับแก้ไขปรับปรุงอื่น ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศคือ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร กับพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เสริมอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ อย่างไรก็ดี กฎหมายดังกล่าวยังไม่ค่อยกล่าวถึงเนื้อหาเรื่องการค้าอวัยวะมากเท่าที่ควร โดยกฎหมายที่กล่าวถึงเนื้อหาการค้าอวัยวะคือ ปฏิญญาอิสตันบูลว่าด้วยการค้าอวัยวะและการท่องเที่ยวปลูกถ่ายอวัยวะ ค.ศ. 2018 ที่เป็นเอกสารประเภทจริยธรรมทางการแพทย์ ถือเป็นบรรทัดฐานที่ดีของสังคมโลก แต่ทว่าไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับประเทศไทย **(2) สารัตถะของกฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทย** สารัตถะของกฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทยปรากฏในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติถึงการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์โดยระบุถึงการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบรูปแบบของการตัดอวัยวะเพื่อการค้า แต่ทว่าในเนื้อหาของกฎหมายนั้นมิได้บัญญัติถึงรายละเอียดของการตัดอวัยวะเพื่อการค้าแต่ประการใด จึงทำให้การตีความกฎหมายในทางปฏิบัติกระทำได้ค่อนข้างยาก นอกจากนั้น การกระทำ (Act) วิธีการ (Means) และวัตถุประสงค์ (Purpose) ของการค้ามนุษย์ในเด็กและในผู้ใหญ่ต่างก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดอีกด้วย **(3) การก้าวเข้าสู่กฎหมายว่าด้วยการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ** ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าการค้าอวัยวะมนุษย์มิได้จำกัดเพียงการลักลอบปลูกถ่ายหรือการค้าอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ทว่าได้พัฒนาการไปจนถึงการค้าอวัยวะมนุษย์ “ในลักษณะข้ามชาติ” โดยกระทำอย่างซับซ้อนข้ามชาติ ไร้พรมแดน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกราชอาณาจักรไทย ฉะนั้น หากการค้าอวัยวะเป็นกรณีการกระทำในลักษณะองค์กรอาชญากรรมและองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ นักกฎหมายก็จักต้องนำพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาใช้ประกอบด้วย ทั้งนี้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาตรา 3 ให้คำนิยามคำว่า องค์กรอาชญากรรม และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และมาตรา 5 ระบุถึงการกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งกฎหมายมีความชัดเจนต่อการติดตามตัวและจับกุมผู้กระทำความผิดดังกล่าว **(4) สถิติของการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติในประเทศไทย** การจับกุมผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในรูปแบบการตัดอวัยวะเพื่อการค้าของไทยยังคงมีสถิติเป็นศูนย์ แตกต่างจากการจับกุมผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ การค้าประเวณี การนำคนมาขอทาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การค้าอวัยวะมนุษย์เป็นปัญหาที่อาจมีอยู่แต่อาจไม่ได้รับการมองเห็น ท่ามกลางมายาคติไม่มีสถิติ แต่ใช่จะไม่มีโอกาสเกิดเหตุ นอกจากนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยยังคงมีประชากรไทยเดินทางไปปลูกถ่ายยังต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางไปปลูกถ่ายอวัยวะในประเทศจีน **(5) ผลกระทบของอาชญากรรมการค้าอวัยวะมนุษย์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก** เมื่อการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์

ข้ามชาติเป็นความผิดสำเร็จ อวัยวะของผู้เสียหายได้ถูกตัดออกไปแล้ว ส่งผลให้มีผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้รอดชีวิตที่ได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพ อาทิ สุขภาพของผู้เสียหายแย่ลง มีภาวะแทรกซ้อนด้านสุขภาพ มีโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อันเกิดจากการสูญเสียอวัยวะสำคัญในร่างกาย มีผลกระทบต่อจิตใจจากการจัดการกับความอัปยศและการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น ผลกระทบทางด้านสังคม อาทิ ผู้เสียหายรู้สึกมีความอัปยศและการถูกเลือกปฏิบัติ เกิดความกดดันต่อการขายอวัยวะเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ผู้เสียหายขาดโอกาสในการแต่งงานหรือความโรแมนติกในความสัมพันธ์ลดน้อยลง เพราะมีแผลเป็นอันเกิดมาจากการถูกตัดไต เป็นต้น และผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ อาทิ ผู้เสียหายว่างงาน สูญเสียรายได้เนื่องจากร่างกายไม่สามารถกลับไปทำงานได้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง การค้าอวัยวะจึงมีภาพสะท้อนของความรุนแรงที่กระทำต่อมนุษย์คนอื่น และมิใช่เป็นอาชญากรรมในรูปแบบธรรมดา แต่หากเป็นอาชญากรรมในรูปแบบลักษณะข้ามชาติ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติหรือธุรกิจสีเทาที่เดิมพันชีวิตของผู้ป่วย

ข้อเสนอแนะ

บทความทางวิชาการชิ้นนี้ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและความตระหนักถึงการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง หวงแหนอวัยวะของตนมิให้ถูกนำไปเป็นสินค้าเพื่อซื้อขายกันในเชิงพาณิชย์ การซื้อขายอวัยวะของมนุษย์นั้นควรเป็นสิ่งต้องห้ามทั้งในทางศีลธรรมและในทางกฎหมาย ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่สนใจอ่านข้อมูลเรื่องการค้าอวัยวะ สามารถอ่านข้อมูลฉบับเต็มได้ในงานวิจัยเรื่องมาตรการบังคับทางอาญาในการสอบสวนการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ สัญญาเลขที่ RGNS 64-188 ของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รวมถึงสามารถอ่านผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ของผู้เขียนได้ในเอกสารชิ้นอื่น ๆ

REFERENCES

Bhakdeetanakul, C. (2024, 21 Mar.). **Interview about the concepts behind research work.** Expert in Criminal Law and Criminal Justice.

Chaichana, T. (2024, 24 Apr.). **Interview about the implementation of international laws into Thai domestic laws.** Deputy Commander of the Human Trafficking Suppression Division, Human Trafficking Suppression Division, Central Investigation Bureau, Royal Thai Police.

Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2023). **Thailand Ratifies UN Convention against Transnational Organized Crime (UNTOC) and Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime.** Retrieved from https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bcd2515e39c 306000f543?cate=5d5bcb4e15e39c3060006834 [2023, 18 Jan.]

Rattananakin, S. (2024, 25 Apr.). **Interview about the Attorney General's statistics on organ trafficking.** Special Prosecutor, Office of the Special Prosecutor, Strategy and Human Trafficking Case Database, Office of the Attorney General.

Roikaew, P. (2024, 6 Jun.). **Interview about the implementation of international laws into Thai domestic laws.** Deputy Director General of Department of Trafficking in persons Litigation, Office of the Attorney General.

United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking. (2008). **011 Workshop: Human Trafficking for the Removal of Organs and Body Parts.** Retrieved from https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP011HumanTrafficking fortheRemovalofOrgans.pdf [2021, 8 Mar.]

United Nations Office on Drugs and Crime. (2015). **Assessment Toolkit: Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal.** Retrieved from https:// www.unodc.org/documents/human-trafficking/2015/UNODC_Assessment_Toolkit_ TIP_for_the_Purpose_of_ Organ_Removal.pdf.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023). **United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto.** Retrieved from https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC. html [2023, 18 Jan.]

United Nations. (2023). **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime.** Retrieved from https://www.ohchr.org/sites/default/ files/ProtocolonTrafficking.pdf [2023, 13 Jan.]

การปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยผ่านวงจร PDCA เพื่อส่งเสริมสมรรถนะนักศึกษา และเสริมสร้างความยั่งยืนของมรดกนาฏศิลป์ไทยภายใต้พลวัตของสังคมยุคใหม่

IMPROVING THAI DANCE HERITAGE CURRICULUM USING THE PDCA CYCLE TO ENHANCE LEARNER COMPETENCIES AND PROMOTE THE SUSTAINABILITY OFTHAI DANCE HERITAGE IN THE DYNAMICS OF MODERN SOCIETY

นิสากร บุญเลิศ[1*] และ รัสวรรณ อดิศัยภารดี[2]
[1, 2]สาขาวิชานาฏกรรมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Nisakorn Boonlert[1*] and Rassawan Adisaiparadee[2]
[1, 2]Thai Drama Program Ramkhamhaeng University

[*]E-mail: Nisakorn545@gmail.com

Received: 2025-11-03
Revised: 2026-09-21
Accepted: 2026-09-22

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ ได้แก่ 1) วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร ปัญหาและข้อจำกัดของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษา โดยสังเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ หลักสูตร งานวิจัย บทความวิชาการ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์ผลกระทบของบริบทสังคมยุคใหม่ต่อการเรียนรู้และการสืบสานนาฏศิลป์ไทย 3) สร้างสมรรถนะของนักศึกษาและรักษาความยั่งยืนของมรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) 4) เชื่อมโยงการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยกับแนวคิดสมรรถนะนักศึกษา (Competency-Based Education: CBE) และความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability: CS) และ 5) นำเสนอกรอบแนวคิดหรือโมเดลเชิงกลยุทธ์ในการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษาบางส่วนยังคงมีช่องว่างในการบูรณาการศาสตร์อื่น ๆ แม้บางสถาบันจะเริ่มใช้เทคโนโลยีและเศรษฐกิจสร้างสรรค์แล้วก็ตาม บทความนี้ไม่ได้มุ่งสรุปว่าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยทั้งหมดยังคงล้าหลัง หากแต่ต้องการเสนอกรอบแนวทางที่จะช่วยให้หลักสูตรที่มีอยู่สามารถพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะในการนำโมเดลไปประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาสนับสนุนการเรียนรู้ รวมทั้งการผลักดันเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นาฏศิลป์ไทย, การพัฒนาหลักสูตร, วงจร PDCA, สมรรถนะนักศึกษา, ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

This academic article aims to achieve five objectives: 1) analyze the curriculum structure, problems, and limitations of Thai performing arts curricula at the tertiary level through a synthesis of diverse sources including curricula, research studies, academic articles, and related policies; 2) analyze the impact of modern social contexts on learning and preserving Thai performing arts; 3) build learner competencies and maintain cultural heritage sustainability through the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle; 4) connect Thai performing arts curriculum development with Competency-Based Education (CBE) and Cultural Sustainability (CS) concepts; and 5) present a conceptual framework or strategic model for improving Thai performing arts curricula that can be practically applied.

The synthesis reveals that some Thai performing arts curricula at the tertiary level still have gaps in systematically integrating knowledge from other disciplines. Although some institutions have already begun to utilize technology and the creative economy. This article does not claim that all Thai dance curricula are outdated; rather, it proposes a systematic framework to help existing curricula develop continuously. The recommendations include applying the model in educational institutions, developing teacher capacity, building collaborative networks, integrating digital technology and creative economy concepts into learning, and promoting policy initiatives to support sustainable Thai dance curriculum development.

Keywords: Thai Dance, Curriculum Development, PDCA Cycle, Learner Competencies, Cultural Sustainability

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แต่ในยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มรดกทางวัฒนธรรมประเภทนี้กำลังเผชิญกับความท้าทายในการธำรงรักษาและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ (Department of Cultural Promotion, 2023) การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ไม่เพียงแต่ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ของนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อทิศทางของการศึกษานาฏศิลป์ทั้งระบบอีกด้วย (Office of the Education Council, 2019) ในยุคที่สังคมโลกเป็นเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงอยู่และการสืบทอดนาฏศิลป์ไทย การเรียนการสอนนาฏศิลป์ในปัจจุบันจึงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความน่าสนใจในหมู่เยาวชน การไม่ตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาในยุคดิจิทัล และการขาดความเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัย ทั้งยังพบช่องว่างสำคัญในการบูรณาการศาสตร์อื่น ๆ ให้เข้ากับรากฐานวัฒนธรรมไทยอย่างสมดุลและเป็นระบบ (Krueakham, 2020) การขาดกระบวนการปรับปรุงที่ต่อเนื่องตามวงจร PDCA จึงทำให้ยังไม่สอดคล้องเต็มที่กับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE) (Imsuwan, 2023; Krippendorff, 2018)

ในส่วนของปัญหาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย แม้สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้มีปรับปรุงให้มีความทันสมัย โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น โครงการ Cyber Subin ที่ผสานนาฏศิลป์ไทย (โขน) กับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างการแสดงร่วมสมัย และหลักสูตรที่เน้นการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมตามนโยบาย Creative Economy Agency (CEA, 2024-2025) นอกจากนี้ เทรนด์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องได้เปิดพื้นที่ใหม่สำหรับนาฏศิลป์ไทย

ในหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การแสดงนาฏศิลป์สำหรับโปรแกรมท่องเที่ยว ซอฟต์พาวเวอร์ไทย ซึ่ง CEA ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ. 2567–2568 2) การผลิตคอนเทนต์ดิจิทัลบนแพลตฟอร์ม เช่น YouTube, TikTok และ Instagram Reels ที่มีช่องนาฏศิลป์ไทยที่มียอดผู้ติดตามสูงถึงหลักแสนคน สะท้อนให้เห็นว่าศิลปะแขนงนี้ยังสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้หากนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสม 3) การบำบัดผ่านศิลปะการเคลื่อนไหว (Dance/Movement Therapy) ที่เริ่มได้รับการยอมรับในบริบทสุขภาพจิตและสุขภาวะองค์รวม และ 4) การสร้างสรรค์ผลงานร่วมระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี เช่น โครงการ Cyber Subin ที่ผสานนาฏศิลป์ไทยเข้ากับปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบ human-AI co-dancing ดังนั้น หลักสูตรที่ตอบรับเทรนด์เหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบจึงมีศักยภาพในการสร้างบัณฑิตที่พร้อมต่อตลาดอาชีพในยุคสร้างสรรค์ (Phothiwetchakun, 2020; UNESCO, 2024)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ในการศึกษานี้ ผู้เขียนได้ทบทวนและสังเคราะห์หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 หลักสูตร ได้แก่ 1) สาขาวิชานาฏกรรมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2) สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3) สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 4) สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และ 5) สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากความหลากหลายของประเภทสถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และสถาบันเฉพาะทาง รวมถึงความพร้อมของเอกสารหลักสูตรที่เผยแพร่สาธารณะในช่วง พ.ศ. 2563–2566 ทั้งนี้ ผลการสังเคราะห์ที่นำเสนอในบทความนี้สะท้อนสภาพของหลักสูตรที่ศึกษา และไม่มีเจตนาสรุปเป็นข้อยุติสำหรับหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยทุกสถาบันในประเทศ (Soini & Birkeland, 2014; Bay-Cheng, 2015)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกถึงโครงสร้างหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย ผลกระทบของบริบทสังคมยุคใหม่ สังเคราะห์แนวคิด CBE และ CS กับวงจร PDCA และนำเสนอโมเดลเชิงกลยุทธ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในสถาบันการศึกษา โดยมาจากการสังเคราะห์แนวคิด (Conceptual Synthesis) จากแหล่งข้อมูลหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อโจทย์ดังกล่าว บทความนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่บูรณาการองค์ความรู้จาก 3 แนวคิดหลัก อันได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเชิงสมรรถนะ (CBE) แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (CS) และวงจรการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (PDCA) โดยมีเหตุผลในการเลือกใช้ทั้ง 3 แนวคิดนี้ร่วมกันคือ CBE ช่วยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่วัดผลได้ CS ช่วยรักษาคุณค่าเชิงวัฒนธรรมในระยะยาว ในขณะที่ PDCA สร้างกลไกการปรับปรุงที่เป็นระบบและต่อเนื่อง กรอบแนวคิดแต่ละประการจะได้รับการอธิบายอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป ก่อนที่จะนำมาบูรณาการเป็น “โมเดล PDCA-CBE-CS” สำหรับการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะ

กรอบในการวิเคราะห์

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเชิงกลยุทธ์จากฐานสมรรถนะ (CBE), แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability: CS) และวงจร PDCA ซึ่งถูกบูรณาการเป็น “โมเดล PDCA-CBE-CS” โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Curriculum Development) จากฐานสมรรถนะ (CBE)

การพัฒนาหลักสูตรเชิงกลยุทธ์เป็นการมองการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวม โดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายระยะยาวของสถาบันการศึกษา และประเทศชาติ รวมถึงการตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เน้นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและเตรียมความพร้อมของนักศึกษาสำหรับอนาคต (Ornstein & Hunkins, 2017)

นักศึกษานาฏศิลป์ไทยต้องมีสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ Technical Competence, Creative Competence, Social Competence และ Cultural Competence (Risner, 2010) โดยเพิ่มสมรรถนะด้านดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตาม CEA 2025 เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ (Ornstein & Hunkins, 2017)

กระบวนการนี้ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกและจัดระบบเนื้อหาสาระ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ในศตวรรษที่ 21 แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นไปที่การสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความแตกต่างของนักศึกษา ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต (Fullan & Langworthy, 2014) สำหรับหลักสูตรด้านศิลปะ การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งการพัฒนาทักษะปฏิบัติ (studio practice) ความรู้ทางทฤษฎี (theoretical knowledge) และความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) (Eisner, 2002; Barton & Baguley, 2017)

Moen & Norman (2009) ได้กำหนด Competency Model ที่แบ่งสมรรถนะออกเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย Knowledge, Skills, Self-Concept, Traits และ Motives ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยได้อย่างเป็นระบบ และการศึกษาของ Risner (2010) เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะในศิลปะการแสดงชี้ให้เห็นว่า นักศึกษานาฏศิลป์ต้องมีสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย สมรรถนะทางเทคนิค (Technical Competence) สมรรถนะทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Competence) สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) และสมรรถนะทางวัฒนธรรม (Cultural Competence) รวมทั้งการมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สามารถวัดผลได้ จากความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แทนที่จะเน้นเพียงการจดจำเนื้อหา (Tucker, 2017) การนำ CBE มาใช้ในนาฏศิลป์ไทยจะช่วยให้ไม่เพียงแต่รำได้สวยงาม แต่ยังเข้าใจแก่นแท้ของศิลปะได้อย่างสร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย (Biggs & Tang, 2011)

โดยสรุปการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยเชิงกลยุทธ์โดยใช้แนวคิด CBE มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่วัดได้จริงผ่านการผสมผสานความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยนักศึกษาต้องพัฒนาสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคนิค ความคิดสร้างสรรค์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถนำนาฏศิลป์ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทที่หลากหลาย ไม่ใช่เพียงแค่รำได้สวยงามเท่านั้น การประเมินผลต้องสอดคล้องกับสมรรถนะเหล่านี้และสะท้อนสภาพความเป็นจริง ครอบคลุมทั้งการสร้างสรรค์ผลงาน การวิจารณ์ศิลปะ การจัดการโครงการ และการเป็นผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม

2. แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability)

แนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability: CS) เป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการธำรงรักษาและพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้สามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม การเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยจึงควรหลอมรวมการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมกับนวัตกรรมทางศิลปะ การปรับหลักสูตรต้องไม่เพียงเน้นการอนุรักษ์เท่านั้น แต่ควรเปิดพื้นที่ให้นักศึกษามีบทบาทในการสร้างสรรค์ และต่อยอดนาฏศิลป์ไทยในบริบทใหม่ Cultural sustainability ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มรดกไทยนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาวและปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการแนวคิดนี้ให้เข้ากับหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยจะช่วยให้ศิลปะแขนงนี้ยังคงมีชีวิตชีวาและมีความหมายต่อคนรุ่นใหม่ได้ (Bennett, 2018; Purnomo, 2017)

McCarthy (2011) อธิบายว่า Cultural Sustainability มี 3 มิติหลัก ประกอบด้วย การรักษาคุณค่าเดิม (Preservation of Original Values) การสร้างความเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน (Contemporary Relevance) และการส่งต่อให้อนาคต (Intergenerational Transmission) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย Scott & Marshall (Eds.) (2009) ได้พัฒนาแนวคิด Living Heritage ที่เน้นการทำให้มรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิตชีวา

และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบัน โดยเฉพาะผ่านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย (Kassing & Jay, 2023)

โดยสรุปความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) เป็นแนวคิดที่เน้นการธำรงรักษาและพัฒนามรดกวัฒนธรรมให้อยู่รอดและเจริญเติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม หลักการสำคัญไม่ได้หมายถึงการรักษามรดกไทยให้อยู่ในสภาพเดิมทุกประการ แต่เป็นการส่งเสริมให้ปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยยังคงคุณค่าและอัตลักษณ์เดิมไว้ สำหรับนาฏศิลป์ไทย การเรียนการสอนควรหลอมรวมการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมกับนวัตกรรมทางศิลปะ เปิดพื้นที่ให้นักศึกษามีบทบาทในการ สร้างสรรค์ และต่อยอดนาฏศิลป์ไทยในบริบทใหม่ สำหรับ 3 มิติหลักของ Cultural Sustainability ประกอบด้วย การรักษาคุณค่าเดิม (Preservation of Original Values) การสร้างความเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน (Contemporary Relevance) และการส่งต่อให้อนาคต (Intergenerational Transmission) ส่วนแนวคิด Living Heritage จะเน้นการทำให้มรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิตชีวาและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบัน ผ่านการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย

3. วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act)

วงจร PDCA หรือ Deming Cycle เป็นเครื่องมือบริหารจัดการคุณภาพที่ใช้สำหรับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ Plan (วางแผน) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และวางแผนการดำเนินงาน Do (ลงมือทำ) คือการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ Check (ตรวจสอบ) คือการประเมินผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และระบุปัญหา Act การสรุปผลการประเมินและจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร เช่น สมรรถนะด้านเทคโนโลยี การใช้ AR/VR ในการฝึกซ้อม หรือเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หากการเปลี่ยนแปลงมีนัยสำคัญ ให้เริ่มวงจร PDCA รอบใหม่ (Re-Plan) พัฒนานวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดี เช่น นำรูปแบบ human-AI co-dancing จากโครงการ Cyber Subin มาปรับใช้ในรายวิชาสร้างสรรค์หรือพัฒนาโครงการนักศึกษาสร้างคอนเทนต์นาฏศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เผยแพร่ผลการดำเนินงานและองค์ความรู้ผ่านการประชุมวิชาการ วารสาร และชุมชนศิลปิน รวมทั้งวางแผนการพัฒนาหลักสูตรในรอบต่อไป โดยกำหนด KPIs ใหม่ เช่น อัตราการจ้างงานบัณฑิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ความพึงพอใจของชุมชน และระดับการสืบสานมรดกวัฒนธรรม (Deming, 1986)

วงจร PDCA จะมีความยืดหยุ่นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาหลักสูตรได้โดย Deming (1986) อธิบายว่า วงจร PDCA เป็นกระบวนการที่ช่วยให้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพของงานได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา การประยุกต์ใช้วงจร PDCA สามารถช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น Moen และ Norman (2009) ได้พัฒนาแนวคิดการใช้วงจร PDCA ในการปรับปรุงหลักสูตรที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการศึกษาเชิงสมรรถนะที่เน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถของนักศึกษาอย่างครบถ้วน (Haramoto & Yoshida, 2018)

กรอบแนวคิดทั้งสามนี้จะถูกบูรณาการเข้าใน “โมเดล PDCA-CBE-CS” ซึ่งเป็นกรอบที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้สามารถตอบโจทย์ทั้งด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการธำรงอยู่ทางมรดกวัฒนธรรมของชาติไทย การประยุกต์ใช้ PDCA ในการพัฒนาหลักสูตรจะช่วยให้เกิดกระบวนการที่เป็นระบบ มีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ทำให้หลักสูตรมีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปผล ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์และโมเดลการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยผ่านวงจร PDCA

จากผลการวิเคราะห์และการสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้เขียนขอเสนอ “โมเดล PDCA-CBE-CS เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย” (PDCA-CBE-CS Model for Contemporary Thai Dance Curriculum Improvement) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่ผสานวงจร PDCA แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE) และแนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (CS) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้มีคุณภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา สังคม และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย

1. หลักการพื้นฐานของโมเดล

โมเดลนี้ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 7 ประการ ได้แก่ 1) การเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) 2) การขับเคลื่อนด้วยสมรรถนะ (Competency-driven) 3) การตอบสนองทางวัฒนธรรม (Culturally responsive) 4) การบูรณาการ (Integrative) 5) การปรับตัวและยืดหยุ่น (Adaptive and flexible) 6) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder involvement) และ 7) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement) ผ่านกระบวนการ PDCA

2. กระบวนการ PDCA บูรณาการ CBE และ CS

ขั้นที่ 1 Plan (การวางแผนหลักสูตร)

ขั้นตอนนี้เป็นการวางรากฐานของหลักสูตร ประกอบด้วย P1 วิเคราะห์ความต้องการและบริบท P2 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ P3 พัฒนากรอบสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcomes: ELOs) ที่สามารถวัดได้ P4 ออกแบบโครงสร้างหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย P5 การวางแผนจัดการเรียนการสอนและสื่อดิจิทัล P6 ออกแบบระบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง P7 วางแผนการพัฒนาบุคลากร และ P8 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs)

ขั้นที่ 2 Do (การนำหลักสูตรไปใช้)

ประกอบด้วย D1 พัฒนาและจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ D2 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผน D3 จัดกิจกรรมส่งเสริมสมรรถนะ เช่น Workshop การเชิญวิทยากรจากภาคอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการเข้าร่วมเทศกาลศิลปะ และ D4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับศิลปิน ชุมชน และภาคอุตสาหกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์จริง

ขั้นที่ 3 Check (การตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตร)

ประกอบด้วย C1 รวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักศึกษา C2 ประเมินความพึงพอใจและรวบรวมข้อเสนอแนะจากนักศึกษา ผู้สอน ศิษย์เก่า และผู้ใช้บัณฑิต C3 ติดตามและประเมินผลเทียบกับ KPIs C4 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุง โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และ C5 ประเมินผลกระทบต่อความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

ขั้นที่ 4 Act (การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร)

ขั้นที่ 4 Act เป็นขั้นตอนที่แปลงผลการตรวจสอบให้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

A1 สรุปผลการประเมินและจัดทำรายงาน (Summarize & Report) จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานหลักสูตรในรอบที่ผ่านมา พร้อมข้อเสนอแนะเชิงระบบ เสนอต่อคณะกรรมการหลักสูตร ผู้บริหารสถาบัน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยรายงานควรระบุจุดแข็งที่ควรรักษา จุดที่ต้องปรับปรุง โอกาสพัฒนา และอุปสรรคที่พบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

A2 ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร (Review & Revise) นำข้อค้นพบจากขั้น Check มาพิจารณาปรับองค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ การปรับปรุงรายวิชา การเพิ่มหรือลดชั่วโมงกิจกรรม การปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ยังขาดอยู่ ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น หากพบว่านักศึกษามีสมรรถนะด้านดิจิทัลต่ำกว่าเกณฑ์ อาจปรับหลักสูตรโดยเพิ่มรายวิชา “นาฏศิลป์และสื่อดิจิทัล” ที่บูรณาการการใช้ AR/VR ในการฝึกซ้อม หรือบรรจุเนื้อหาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้าในรายวิชาการสร้างสรรค์ผลงาน หากการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นมีขนาดใหญ่และส่งผลต่อโครงสร้างหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญ ให้ถือว่าสิ้นสุดวงจร PDCA รอบปัจจุบัน และเริ่มต้นกระบวนการ Re-Plan ในรอบถัดไปทันที เพื่อให้วงจรดำเนินต่อเนื่องอย่างไม่ขาดช่วง

A3 พัฒนานวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดี (Innovate & Share Best Practices) ส่งเสริมให้คณาจารย์ทำวิจัยในชั้นเรียน (Action Research) จากประสบการณ์การสอนจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อวงการนาฏศิลป์ศึกษา ตัวอย่างเช่น การทดลองนำรูปแบบ human-AI co-dancing จากโครงการ Cyber Subin มาปรับใช้ในรายวิชาสร้างสรรค์ หรือการพัฒนาโครงการที่ให้นักศึกษาผลิตคอนเทนต์นาฏศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

A4 เผยแพร่องค์ความรู้สู่วงวิชาการและชุมชน (Disseminate Knowledge) นำเสนอผลการดำเนินงานและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นผ่านการประชุมวิชาการ วารสารที่มีผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง และชุมชนศิลปิน เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาด้านนาฏศิลป์ไทยในภาพรวม รวมทั้งสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบัน

A5 วางแผนการพัฒนาหลักสูตรในรอบถัดไป (Plan for Next Cycle) กำหนด KPIs ชุดใหม่สำหรับวงจร PDCA รอบต่อไป โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่าง KPIs ที่ควรพิจารณา ได้แก่ อัตราการจ้างงานบัณฑิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายใน 1 ปีหลังสำเร็จการศึกษา ความพึงพอใจของชุมชนและผู้ชมในการแสดงที่นักศึกษาจัดขึ้น จำนวนผลงานสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่ได้รับการเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ และดัชนีความตระหนักรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับมรดกนาฏศิลป์ไทย การกำหนด KPIs ที่ชัดเจนล่วงหน้าจะทำให้วงจร PDCA รอบถัดไปมีเป้าหมายที่วัดผลได้และนำสู่การพัฒนาที่ต่อเนื่องอย่างแท้จริง

สรุปวงจร: Act → Re-Plan — ขั้น Act ไม่ใช่จุดสิ้นสุด แต่เป็นสะพานเชื่อมไปสู่ขั้น Plan รอบใหม่ เมื่อ A5 เสร็จสมบูรณ์ กระบวนการ Plan ในรอบถัดไปจะเริ่มต้นโดยมีฐานข้อมูลที่แน่นขึ้น สมรรถนะที่ชัดเจนขึ้น และ KPIs ที่ปรับให้ทันสมัยกว่าเดิม ทำให้หลักสูตรพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว

3. ผลลัพธ์และผลกระทบ

ผลลัพธ์โดยตรง (Outputs) ได้แก่ หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยที่มีคุณภาพ ทันสมัย และนักศึกษาที่มีสมรรถนะครบถ้วน พร้อมสำหรับการประกอบอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผลกระทบ (Outcomes/Impacts) จะแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับนักศึกษา สามารถสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มีคุณภาพ ประยุกต์ใช้ในอาชีพที่หลากหลายในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) ระดับสถาบัน มีหลักสูตรที่เป็นเลิศ เป็นที่ยอมรับ และผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง และ 3) ระดับสังคมและวัฒนธรรม เกิดการสืบสาน ต่อยอด และสร้างสรรค์มรดกนาฏศิลป์ไทยอย่างยั่งยืน

4. กลยุทธ์ที่สนับสนุนการขับเคลื่อนโมเดล

กลยุทธ์สนับสนุน 6 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพคณาจารย์อย่างต่อเนื่อง ด้านเนื้อหา แนวทาง CBE และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 3) การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับศิลปิน ชุมชน สถาบันการศึกษา และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 5) การนำเทคโนโลยีดิจิทัล

มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้และการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย และ 6) การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิเคราะห์และการสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้เขียนขอเสนอ “โมเดล PDCA-CBE-CS เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย” (PDCA-CBE-CS Model for Contemporary Thai Dance Curriculum Improvement) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการเข้ากับวงจร PDCA, แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (CBE), และแนวคิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้มีคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา สังคม และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. หลักการพื้นฐานของโมเดล (Underlying Principles of the Model)

โมเดลนี้ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) โดยออกแบบหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของนักศึกษาเป็นสำคัญ

2. การขับเคลื่อนด้วยสมรรถนะ (Competency-driven) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นและชัดเจนสำหรับนักศึกษา เพื่อให้สามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ได้จริง

3. การตอบสนองทางวัฒนธรรม (Culturally responsive) โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมไทยเข้ากับการเรียนรู้ และส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. การบูรณาการ (Integrative) โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากลและศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบูรณาการทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติ

5. การปรับตัวและยืดหยุ่น (Adaptive and flexible) โดยหลักสูตรต้องมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

6. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder involvement) โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษา ผู้สอน ชุมชน และผู้ประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ พัฒนา และประเมินหลักสูตร

7. การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement) โดยใช้กระบวนการ PDCA เพื่อทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพอย่างไม่หยุดยั้ง

2. องค์ประกอบของโมเดล “PDCA-CBE-CS Model for Contemporary Thai Dance Curriculum”

โมเดลนี้ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ตามวงจร PDCA ซึ่งบูรณาการ CBE และ CS และผลลัพธ์/ผลกระทบ (Outputs/Outcomes/Impacts) ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่

1.1 ความต้องการของนักศึกษาและสังคม ผลการวิเคราะห์ความสนใจของนักศึกษายุคใหม่ ความคาดหวังของสังคม และความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาด้านนาฏศิลป์

1.2 องค์ความรู้และแก่นของนาฏศิลป์ไทย เนื้อหาสาระสำคัญ หลักปรัชญา และประวัติศาสตร์ของนาฏศิลป์ไทย

1.3 กรอบสมรรถนะนักศึกษา (Learner Competency Framework) สมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะที่กำหนดขึ้นสำหรับนักศึกษานาฏศิลป์ไทย

1.4 นโยบายการศึกษาและวัฒนธรรม เช่น ทิศทางและนโยบายระดับชาติ ระดับสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาศิลปะ และการส่งเสริมวัฒนธรรม

1.5 ทรัพยากร ได้แก่ บุคลากร (คณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ) งบประมาณ สถานที่ (ห้องปฏิบัติการ) อุปกรณ์สื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

2. กระบวนการ (Process) หรือวงจร PDCA ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 Plan (การวางแผนหลักสูตร) ขั้นตอนนี้เป็นการวางรากฐานของหลักสูตร โดยบูรณาการ CBE และ CS เข้ากับการวางแผน โดย

P1 วิเคราะห์ความต้องการและบริบท (Needs Assessment & Contextual Analysis) ทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยนำเข้าทั้งหมดอย่างละเอียด รวมทั้งระบุช่องว่าง (Gaps) ระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของหลักสูตร

P2 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรใหม่ เช่นกำหนดทิศทางและเป้าหมายของหลักสูตรให้ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของโมเดล

P3 พัฒนากรอบสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ (Develop Competency Framework & Learning Outcomes) (CBE Focus) กำหนดสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะที่นักศึกษาต้องบรรลุเมื่อสำเร็จการศึกษาและแปลงสมรรถนะเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcomes: ELOs) ที่สามารถวัดและประเมินได้ในแต่ละรายวิชาและตลอดหลักสูตร

P4 การออกแบบหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยตามแนวคิด CBE และ CS เน้นโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ประกอบด้วยรายวิชาแกน รายวิชาเลือก และกิจกรรมเสริม โดยแต่ละรายวิชามีคำอธิบายที่ระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ เนื้อหา และการประเมินผลที่สอดคล้องกับสมรรถนะ พร้อมบูรณาการมรดกนาฏศิลป์ไทยทั้งด้านการอนุรักษ์และการต่อยอดสร้างสรรค์เข้าไปในทุกรายวิชา และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โครงงาน การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับชุมชนและการเรียนรู้บูรณาการกับการทำงานจริง P5 วางแผนการจัดการเรียนการสอนและสื่อการเรียนรู้ (Plan Teaching-Learning Strategies & Resources) โดยเลือกวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) และการพัฒนาสมรรถนะ รวมทั้งวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

P6 ออกแบบระบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Design Authentic Assessment System): (CBE Focus) พัฒนวิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อวัดสมรรถนะของนักศึกษาอย่างรอบด้านและตามสภาพจริง รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ที่ชัดเจน

P7 วางแผนการพัฒนาบุคลากร (Faculty Development Plan) เช่นวางแผนพัฒนาศักยภาพคณาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิด CBE, CS และทักษะการจัดการเรียนรู้แบบใหม่

P8 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของหลักสูตร (Key Performance Indicators: KPIs) โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลความสำเร็จของหลักสูตร เช่น อัตราการสำเร็จการศึกษา ความพึงพอใจของนักศึกษา การได้งานทำของบัณฑิต และผลงานสร้างสรรค์ของนักศึกษา

ขั้นที่ 2 Do (การนำหลักสูตรไปใช้) ขั้นตอนนี้คือการดำเนินการตามแผนที่วางไว้โดย

D1 พัฒนาและจัดเตรียมสื่อ วัสดุ และแหล่งเรียนรู้ จัดทำสื่อการสอน คู่มือ เอกสารประกอบและจัดเตรียมห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ ให้พร้อม

D2 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผน โดยให้คณาจารย์จัดการเรียนการสอนตามคำอธิบายรายวิชาและแผนการสอนที่ออกแบบไว้ ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน

D3 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะ เช่นจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร Workshop การเชิญวิทยากร การศึกษาดูงาน การเข้าร่วมเทศกาลศิลปะ

D4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Build Partnerships) (CS Focus) สร้างความร่วมมือกับศิลปิน ชุมชน องค์การภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และประสบการณ์จริงให้แก่นักศึกษา และเพื่อร่วมกันสืบสานมรดกนาฏศิลป์

ขั้นที่ 3 Check (การตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตร) ขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลการดำเนินงานของหลักสูตรโดย

C1 รวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ (Collect Learner Performance Data) ประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาตามวิธีการและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชาและระดับหลักสูตร ติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา

C2 ประเมินความพึงพอใจและข้อเสนอแนะ (Gather Feedback) สำรวจความพึงพอใจและรวบรวมข้อเสนอแนะจากนักศึกษา ผู้สอน ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ

C3 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของหลักสูตรเทียบกับ KPIs (Monitor & Evaluate against KPIs) วิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัดความสำเร็จของหลักสูตรที่กำหนดไว้

C4 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุงและอุปสรรค (Analyze Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats - SWOT Analysis) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาหลักสูตร

C5 ประเมินผลกระทบต่อความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Assess Cultural Sustainability Impact): (CS Focus) ประเมินว่าหลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างความตระหนักรู้ ส่งเสริมการอนุรักษ์ และการต่อยอดมรดกนาฏศิลป์ไทยอย่างไร

ขั้นที่ 4 Act (การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

A1 สรุปผลการประเมินและจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

A2 ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร (Review & Revise Curriculum) เช่น ปรับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีให้รวมการใช้ AR/VR ในการฝึกซ้อม หรือเพิ่มเนื้อหาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หากการเปลี่ยนแปลงมีนัยสำคัญ ให้เริ่มวงจร PDCA รอบใหม่ (Re-Plan)

A3 พัฒนานวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดี (Develop Innovations & Best Practices) เช่น นำรูปแบบ human-AI co-dancing จากโครงการ Cyber Subin มาปรับใช้ในรายวิชาสร้างสรรค์ หรือพัฒนาโครงการนักศึกษาสร้างคอนเทนต์นาฏศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

A4 เผยแพร่ผลการดำเนินงานและองค์ความรู้ผ่านการประชุมวิชาการ วารสาร และชุมชนศิลปิน

A5 วางแผนการพัฒนาหลักสูตรในรอบต่อไป (Plan for Next Cycle) โดยกำหนด KPIs ใหม่ เช่น อัตราการจ้างงานบัณฑิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ความพึงพอใจของชุมชน และระดับการสืบสานมรดกวัฒนธรรม

3. ผลลัพธ์ (Outputs) หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการปรับปรุง มีคุณภาพ ทันสมัย และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล นักศึกษามีสมรรถนะตามที่กำหนด มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พร้อมสำหรับการประกอบอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ผลกระทบ (Outcomes/Impacts)

4.1 ระดับนักศึกษาหรือผู้สำเร็จการศึกษาสามารถสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มีคุณภาพ ประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและวัฒนธรรม

4.2 ระดับสถาบัน โดยสถาบันการศึกษามีหลักสูตรที่เป็นเลิศ เป็นที่ยอมรับ และสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง

4.3 ระดับสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการสืบสาน ต่อยอด และสร้างสรรค์มรดกนาฏศิลป์ไทยอย่างยั่งยืน นาฏศิลป์ไทยของไทยได้รับการยอมรับและมีบทบาทในเวทีสากลมากขึ้น คุณภาพการศึกษาด้านศิลปะของประเทศได้รับการเสริมสร้าง

3. กลยุทธ์สนับสนุนการขับเคลื่อนโมเดล (Supporting Strategies for Model Implementation) เพื่อให้การนำโมเดล “PDCA-CBE-CS” ไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์สนับสนุนดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาศักยภาพคณาจารย์อย่างต่อเนื่อง (Continuous Faculty Development) ด้วยการจัดอบรม สัมมนา และสนับสนุนให้คณาจารย์พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหานาฏศิลป์ไทย แนวทางการสอนแบบ CBE การบูรณาการเทคโนโลยี และบทความเพื่อพัฒนาการสอน

2. การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา (Fostering a Supportive Organizational Culture) โดยผู้บริหารต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม (Adequate Resource Allocation) ด้วยการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร สถานที่ และเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามโมเดล

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง (Building Strong Partnerships) สร้างและรักษาความสัมพันธ์กับศิลปิน ชุมชน สถาบันการศึกษาอื่นทั้งในและต่างประเทศ องค์การภาครัฐและเอกชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันทรัพยากร และสร้างโอกาสให้นักศึกษา

5. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน (Leveraging Digital Technologies) ด้วยการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ผลงาน การเผยแพร่ และการบริหารจัดการหลักสูตร

6. การส่งเสริมบทความและพัฒนานวัตกรรม (Promoting Research and Innovation) ด้วยการสนับสนุนการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์ผลงาน และการสืบสานวัฒนธรรม เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทความนี้ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ 5 ประการ และมีการสรุปผลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและบริบทสังคม พบว่าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษาบางส่วนยังคงมีประเด็นท้าทายในการบูรณาการอย่างเป็นระบบ แม้หลายสถาบันได้ปรับตัวแล้วในระดับหนึ่ง พลวัตของสังคมยุคใหม่ทั้งด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้สร้างทั้งโอกาสและความจำเป็นในการปรับตัวของหลักสูตร

2. การวิเคราะห์ผลกระทบของบริบทสังคมยุคใหม่ พบว่าการเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์เปิดตลาดใหม่ให้แก่นาฏศิลป์ไทยในหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การผลิตสื่อดิจิทัล และการบำบัดด้วยศิลปะ

3. การสร้างสมรรถนะนักศึกษาและความยั่งยืนทางวัฒนธรรม บทความเสนอกรอบสมรรถนะ 4 ด้าน ซึ่งช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ไทยในบริบทที่หลากหลายได้

4. การเชื่อมโยง CBE และ CS ช่วยให้หลักสูตรตอบโจทย์ทั้งการพัฒนาสมรรถนะที่วัดได้จริง และการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวา

5. โมเดล PDCA-CBE-CS เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีศักยภาพในการเป็นกรอบแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยให้มีคุณภาพ ทันสมัย ตอบโจทย์นักศึกษา สังคม และสามารถสืบสานมรดกวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษาและผู้พัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. สถาบันการศึกษาควรทบทวนวิสัยทัศน์และพันธกิจให้สอดคล้องกับแนวคิด CBE และ CS พร้อมทั้งจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของคณาจารย์อย่างสม่ำเสมอ

2. ศึกษาและปรับใช้โมเดล PDCA-CBE-CS ให้เหมาะสมกับปรัชญา อัตลักษณ์ และทรัพยากรของแต่ละสถาบัน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

3. สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยปลูกฝังให้การทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์การ

4. ส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน และประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและภาคอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

5. การนำโมเดลไปทดลองใช้ในระยะนำร่อง (Pilot Implementation) โดยแนะนำให้สถาบันเริ่มต้นด้วยการทดลองนำโมเดล PDCA-CBE-CS ไปใช้ในขอบเขตที่จัดการได้ก่อน เพื่อลดความเสี่ยงและสะสมบทเรียนก่อนขยายผลในวงกว้าง โดยอาจดำเนินการดังนี้ 1) เลือกรายวิชาหรือกลุ่มรายวิชานำร่อง (Pilot Courses) จำนวน 2–3 รายวิชาที่มีความพร้อมด้านคณาจารย์และทรัพยากร เช่น รายวิชาสร้างสรรค์นาฏศิลป์ หรือรายวิชาที่มีนักศึกษาลงทะเบียนไม่เกิน 30 คน 2) กำหนดระยะเวลานำร่อง 1 ภาคการศึกษา (15–16 สัปดาห์) โดยออกแบบ ELOs ตาม CBE และฝังกิจกรรม CS ไว้ในแผนการสอน 3) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากนักศึกษาและผู้สอนตลอดภาคการศึกษา และประเมินผลเทียบกับ KPIs ที่ตั้งไว้ 4) ใช้ผลการนำร่องเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based) สำหรับการเสนอขอปรับหลักสูตรอย่างเป็นทางการต่อคณะกรรมการหลักสูตรและสำนักงานมาตรฐานการอุดมศึกษาในลำดับต่อไป

REFERENCES

Barton, G., & Baguley, M. (2017). **The Palgrave handbook of global arts education**. Hoboken, NJ: John Wiley.

Bay-Cheng, S. (2015). **Performance and media: Taxonomies and genealogies**. New Jersey: Prentice Hall.

Bennett, A. (2018). Cultural processes and cultural sustainability. In **The Palgrave handbook of sustainability**. Palgrave Macmillan.

Biggs, J., & Tang, C. (2011). **Teaching for quality learning at university**. New York: McGraw-Hill.

Creative Economy Agency [CEA]. (2024). **Creative economy development plan 2024–2025**. Bangkok: CEA.

Deming, W. E. (1986). **Out of the crisis**. Massachusetts: MIT.

Eisner, E. W. (2002). **The arts and the creation of mind**. New York: Marcel Dekker.

Fullan, M., & Langworthy, M. (2014). **A rich seam: How new pedagogies find deep learning**. New York: Addison-Wesley.

Haramoto, Y., & Yoshida, K. (2018). Application of PDCA cycle for quality improvement in education. **Journal of Physics: Conference Series**, **1114**(1), 012018.

Imsuwan, C. (2023). Development of an integrated learning management model for Thai dance courses at the tertiary level. Doctoral dissertation, Chulalongkorn University. (In Thai)

Kassing, G., & Jay, D. (2023). **Dance teaching methods and curriculum design**. Boston: Irwin McGraw-Hill.

Krippendorff, K. (2018). **Content analysis: An introduction to its methodology** (4th ed.). Singapore: Sage.

Krueakham, J. (2020). Teaching Thai dance in modern educational institutions: Problems and solutions. **Naresuan University Journal of Education**, **22**(3), 45–59. (In Thai)

McCarthy, M. (2011). Towards a re-conceptualization of cultural sustainability. **Canadian Journal of Communication**, **36**(2), 231–243.

Moen, R. D., & Norman, C. L. (2009). The history of the PDCA cycle. Paper presented at the **ASQ World Conference on Quality and Improvement**.

Office of the Secretary of the National Education Council. (2019). **Core competency framework for basic education students**. Bangkok: Ministry of Education. (In Thai)

Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2017). **Curriculum: Foundations, principles, and issues** (7th ed.). New York: Basic Books.

Phothiwetchakun, S. (2020). Challenges of teaching dance in the 21st century. **Naresuan University Journal of Education**, **22**(1), 112–125. (In Thai)

Purnomo, B. (2017). Thai dance in Thailand: Negotiating tradition and modernity. **Journal of Southeast Asian Arts**, **4**, 23–41.

Risner, D. (2010). Essential D.A.N.C.E. competencies for 21st century arts careers. **Journal of Dance Education**, **10**(3), 70–79.

Scott, J., & Marshall, G. (Eds.). (2009). **A dictionary of sociology** (3rd rev. ed.). London: Oxford University Press.

Soini, K., & Birkeland, I. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. **Geoforum**, **51**, 213–223.

Tucker, B. (2017). Competency-based education in arts programs: A framework for assessment. **Arts Education Policy Review**, **118**(3), 140–149.

UNESCO. (2024). **Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage**. Paris: UNESCO.

ภาคผนวก

แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณานำลงพิมพ์
วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ชื่อ-นามสกุล (นาย/นาง/นางสาว)	☐ บทความวิจัย ☐ นักศึกษาระดับปริญญาโท ☐ นักศึกษาระดับปริญญาเอก
หลักสูตร.....สาขา.....	
มหาวิทยาลัย.....	
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน..... ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... E-mail.....	
ชื่อเรื่องบทความภาษาไทย	
ชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่)	
มีความประสงค์ขอส่ง ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความปริทรรศน์ ☐ บทวิจารณ์หนังสือ	

ในการนี้ข้าพเจ้ายินดีให้กองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร มีสิทธิ์ในการสรรหาผู้กลั่นกรองโดยอิสระเพื่อพิจารณาต้นฉบับที่ข้าพเจ้า (และผู้แต่งร่วม) ส่งมา และยินดียอมรับผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

ลงชื่อ.....ผู้ส่งบทความวิจัย
(.....)

* ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน ตลอดจน "ไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น" และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารอื่น ภายใน 90 วัน นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งบทความฉบับนี้

** ในกรณีที่บทความนั้นมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือพาดพิงกับหน่วยงานหรือองค์กรใด ต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากองค์กรนั้น

☐ ยินยอมรับเงื่อนไข
☐ ไม่ยินยอมรับเงื่อนไข

ความเห็นของกองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร

☐ ถูกต้องตามรูปแบบของบทความ
☐ ไม่ถูกต้องตามรูปแบบของบทความ

.....
(.....)
กองบรรณาธิการวารสารวิจัยฯ
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

รายละเอียดการเตรียมบทความเสนอการตีพิมพ์ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารราย 6 เดือน เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลงานในลักษณะบทความวิชาการ (Academic Article) บทความวิจัย (Research Article) บทความปริทัศน์ (Review Article) และบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แก่นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ

ขอบเขตของผลงานที่ตีพิมพ์

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วรรณกรรม ภาษาศาสตร์ บริหารธุรกิจและการบัญชี ศิลปกรรม

การพิจารณาบทความ

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน โดยผู้แต่งและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความจะไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double-blind Peer Review)

ประเภทของบทความที่รับตีพิมพ์

1. บทความวิชาการ (Academic Article)

งานเขียน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เป็นความรู้ใหม่ กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ แนวทางการแก้ไขปัญหา มีการใช้แนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูล เช่น หนังสือ วารสารวิชาการ อินเทอร์เน็ตประกอบการวิเคราะห์วิจารณ์ เสนอแนวทางแก้ไข

2. บทความวิจัย (Research Article)

เป็นการนำเสนอผลงานวิจัยอย่างเป็นระบบ กล่าวถึงความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ การดำเนินการวิจัย

3. บทความปริทัศน์ (Review Article)

งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้าง และทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อพิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระ คุณค่า และ คุณูปการของหนังสือ บทความหรือผลงานศิลปะ อาทินิทรรศการ ทัศนศิลป์ และการแสดงละครหรือดนตรี โดยใช้หลักวิชาและดุลยพินิจอันเหมาะสม

หลักเกณฑ์ในการส่งบทความ

1. บทความที่ผู้แต่งส่งมาเพื่อตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ระหว่างการเสนอขอตีพิมพ์จากวารสารอื่น ๆ

2. เนื้อหาในบทความต้องไม่คัดลอก ลอกเลียน หรือไม่ตัดทอนจากบทความอื่นโดยเด็ดขาด (การละเมินลิขสิทธิ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้แต่งเท่านั้น)

3. ผู้แต่งต้องเขียนบทความตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในระเบียบการส่งบทความของ วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

4. การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะพิจารณาเฉพาะบทความที่ได้รับการประเมินให้ตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น

5. กรณีข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แต่งต้องปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และชี้แจงการแก้ไขต้นฉบับดังกล่าว มายังกองบรรณาธิการ

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

รับการตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word 2003 ขึ้นไป โดยใช้ตัวหนังสือแบบ TH SarabunPSK ขนาด 16 pt. ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดตั้งค่าหน้ากระดาษ บน 1.5 นิ้ว ซ้าย 1.5 นิ้ว ล่าง 1.0 นิ้ว ขวา 1.0 นิ้ว โดยความยาวของบทความควรเป็นดังนี้

1. บทความทางวิชาการ (Academic article) ประมาณ 15 หน้า ต่อบทความ
2. บทความวิจัย (Research article) ประมาณ 15 หน้า ต่อบทความ
3. บทความปริทรรศน์ (Review article) ประมาณ 8 หน้า ต่อบทความ
4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book review) ประมาณ 5 หน้า ต่อบทวิจารณ์

โดยมีส่วนประกอบดังนี้

บทความวิชาการ	บทความวิจัย	บทความปริทรรศน์	บทวิจารณ์หนังสือ
1. บทนำ 2. กรอบในการวิเคราะห์ 3. เนื้อหา 4. สรุป 5. เอกสารอ้างอิง	1. บทนำ 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (ถ้ามี) 4. ขอบเขตของการวิจัย 5. ทบทวนแนวคิด 6. สมมติฐาน (ถ้ามี) 7. กรอบแนวคิดของการวิจัย 8. ระเบียบวิธีวิจัย 9. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย 10. ข้อเสนอแนะ 11. เอกสารอ้างอิง	1. บทนำ 2. บทสรุป 3. เอกสารอ้างอิง	บทความที่วิพากษ์วิจารณ์ เนื้อหาสาระ คุณค่า และ คุณูปการของหนังสือ บทความ หรือผลงานศิลปะ อาทิ นิทรรศการ ทัศนศิลป์ และการแสดง ละครหรือดนตรี โดยใช้ หลักวิชาและดุลยพินิจอัน เหมาะสม

Academic Article	Research Article	Review Article	Book Review
1. Introduction 2. Framework Analysis 3. Content 4. Conclusion 5. References	1. Introduction 2. Research Objectives 3. Expected Benefits (If any) 4. Research Scope 5. Literature Review 6. Hypothesis (If any) 7. Conceptual Framework 8. Methodology 9. Results Conclusion and Discussion 9.1 Results Conclusion 9.2 Discussion 10. Suggestions and Recommendations 11. References	1. Introduction 2. Conclusion 3. References	The critique article should critically evaluate the subject, whether a book, film, work of art, dance, music performance or even another article. This has to be done looking at the content, the main points, and the benefit proceeding from it and how it expresses its discipline.

ชื่อเรื่อง ควรมีความกระชับและชัดเจน ไม่ยาวจนเกินไป บทความภาษาไทยต้องมีชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด

ชื่อผู้แต่ง ระบุชื่อเต็มและนามสกุลเต็มของผู้แต่งทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยไม่ใส่ยศหรือตำแหน่ง สำหรับผู้แต่งหลักต้องใส่ E-mail address ที่ติดต่อได้และลงเครื่องหมายดอกจันกำกับ

บทคัดย่อ ทุกบทความต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษยกเว้นบทวิจารณ์หนังสือ โดยควรมีความยาวระหว่าง 200 ถึง 250 คำ

คำสำคัญ ให้มีคำสำคัญ 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

รูปภาพ แยกบันทึกเป็นไฟล์ภาพที่มีนามสกุล TIFF, หรือ JPEG ถ้าเป็นภาพถ่ายกรุณาส่งภาพต้นฉบับเพื่อคุณภาพในการพิมพ์ หมายเลขรูปภาพและกราฟ ให้เป็นเลขอารบิก คำบรรยายและรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ด้านล่างของรูปภาพ ปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับการตีพิมพ์แบบขาว-ดำ หรือ Greyscale

เนื้อหา ใช้ตัวหนังสือแบบ TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ จัดเนื้อหาตามรูปแบบบทความวิชาการ (Academic Article) บทความวิจัย (Research Article) บทความปริทัศน์ (Review Article) หรือ บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) หน่วยที่ใช้ให้เป็นไปตามรูปแบบสากล หากมีสมการให้ใช้ Equation Editor โดยจัดให้อยู่ในตำแหน่งกลางหน้ากระดาษ และระบุหมายเลขสมการ

ตาราง หมายเลขตารางให้เป็นเลขอารบิก คำบรรยายและรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ด้านบนของตาราง

เอกสารอ้างอิง เป็นรายชื่อเอกสารที่ใช้อ้างถึงในบทความ โดยให้แปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ และจัดรูปแบบอ้างอิงตามระบบ APA 6th edition

รูปแบบการอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation)

กรณีอ้างอิงชื่อผู้แต่งก่อนข้อความ	ชื่อผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์).....
ตัวอย่าง	Kelly (2004) แสดงให้เห็นว่า.....
	Saikaew & Kaewsarn (2009) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ.....
	Lui et al. (2000) พบว่า.....
	Saikaew & Kaewsarn (2009) และ Lui et al. (2000) พบว่า
กรณีอ้างอิงชื่อผู้แต่งท้ายข้อความ	..... (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์)
ตัวอย่าง	..... (Kelly, 2004)
	..... (Saikaew & Kaewsarn, 2009)
	..... (Lui et al., 2000)
	..... (Saikaew & Kaewsarn, 2009; Lui et al., 2000)

2. การอ้างอิงในส่วนท้ายบทความ (References)

2.1 อ้างอิงจากหนังสือ (Books)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ.** (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง Crawley, R. B., Dockery, L. M., Branson, T. S., Carmichael, L. E., Carson, J. C., Findlay, A. F., & Smith, D. M. (2015). **Manor houses of the early 1900s**. London, England: Taylor & Francis.

2.2 อ้างอิงจากบทความวารสาร (Journal articles)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. **ชื่อวารสาร, ปีที่**(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง Yingsanga, P., & Mathurasa, L. (2009). Yellowing development of Chinese Kale (Brassica oleracea var. alboglabla). **Phranakhon Rajabhat Research Journal: Science and Technology**, **14**(1), 76-90. (In Thai)

Morrisa, G.A., Fosterb, T.J., & Hardinga, S.E. (2000). The effect of the degree of esterification on the hydrodynamic properties of citrus pectin. **Food Hydrocolloids, 14**(3), 227–235.

2.3 อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ (Theses and Dissertations)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อวิทยานิพนธ์**. (ระดับวิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัย, เมืองที่ตั้งมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง Caprette, C.L. (2005). **Conquering the cold shudder: The origin and evolution of snake eyes**. (Doctoral dissertation). Ohio State University, Columbus, OH.

2.4 อ้างอิงจากรายงานการวิจัย/รายงานทางวิชาการ (Technical/Research reports)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง** (ประเภทของเอกสาร). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง Tayama, T. (2006). **Velocity influence on detection and prediction of changes in color and motion direction** (Report No. 38). Sapporo, Japan: Psychology Department, Hokkaido University.

2.5 บทความ/บทในหนังสือการประชุม (Proceedings of meeting and symposium)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่งในบท. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. ใน ชื่อบรรณาธิการ, (บรรณาธิการ), ชื่อการประชุม (หน้าแรก-หน้าสุดท้าย). สถานที่พิมพ์: สานักพิมพ์.

ตัวอย่าง Deci, E.L., & Ryan, R.M. (1991). **A motivational approach to self: Integration in personalit**y. In R. Dienstbier (Ed.), Nebraska Symposium on motivation: Vol. 38 Perspectives on motivation (237-288). Lincoln, NM: University of Nebraska Press.

2.6 อ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. Retrieved from http://.....[ใส่วันที่สืบค้น].

ตัวอย่าง Centers for Disease Control and Prevention. (2003). **Take charge of your diabetes**. Retrieved from http://www.cdc.gov/diabetes /pubs/paf/ted.pdf [2015, 25 Oct.]

2.7 อ้างอิงอื่น ๆ

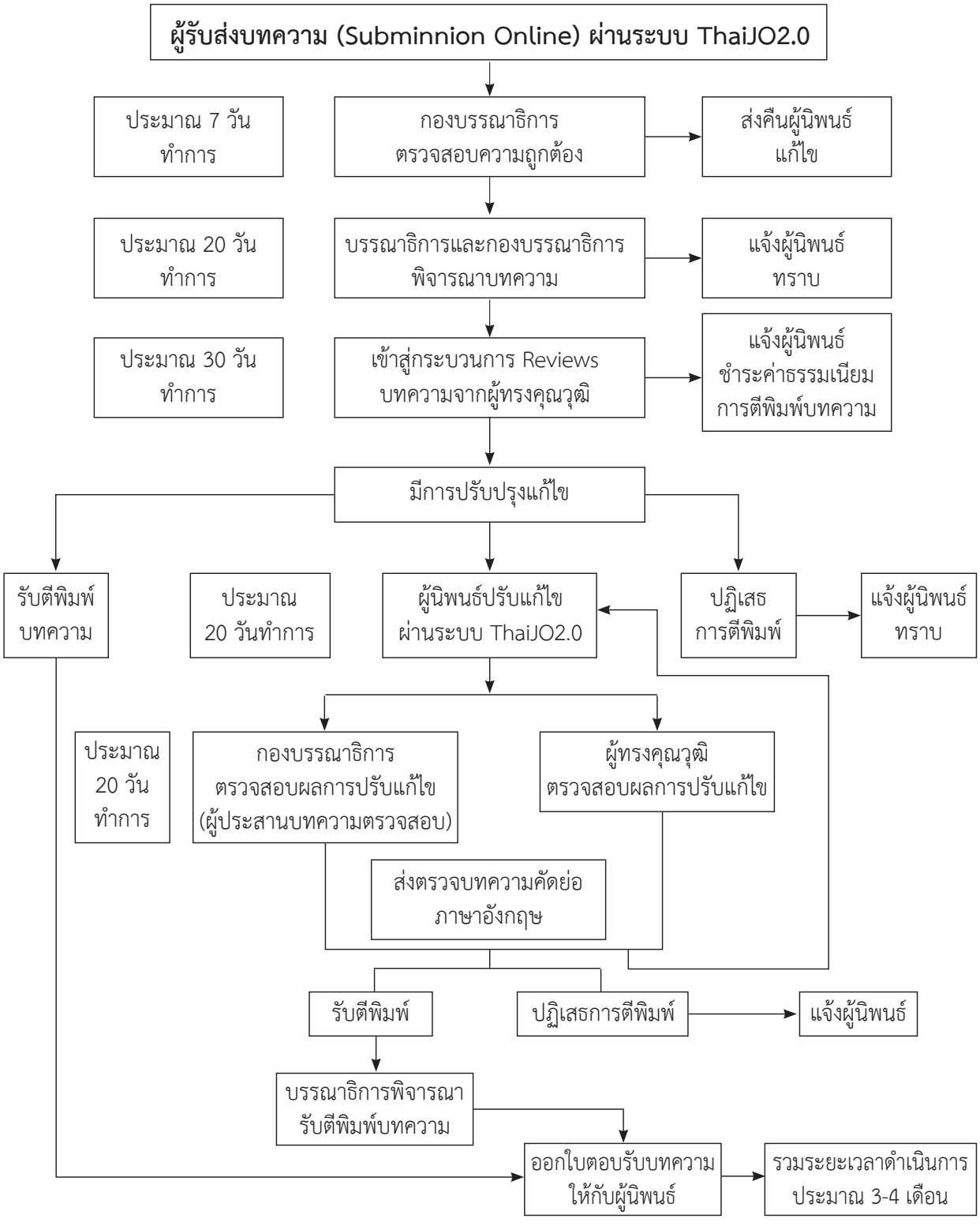
รูปแบบ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. (ปีที่ให้สัมภาษณ์, วัน เดือน). **สัมภาษณ์.** ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์. หน่วยงาน.

ตัวอย่าง Phae-ngam, W. (2016, 10 Jan.). **How to write a good research article. Assistant Professor.** Faculty of Science and Technology. Phranakhon Rajabhat University. **วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**

หมายเหตุ: ทางวารสารขอสงวนสิทธิ์ที่จะเรียบเรียงและอาจปรับปรุงการนำเสนอบทความตามความเหมาะสม

ขั้นตอนการพิจารณาบทความ

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หมายเหตุ: ทางวารสารขอสงวนสิทธิ์ที่จะเรียบเรียงและอาจปรับปรุงการนำเสนอบทความตามความเหมาะสม

รูปแบบบทความเพื่อส่งตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร
สาขาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ภาษาไทย)

ชื่อเรื่องภาษาไทย (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

ENGLISH TITLE (TH SarabunPSK 16pt. bold)

ชื่อ-สกุล ผู้แต่งบทความ[1]* ชื่อ-สกุล ผู้แต่งบทความ[2] (TH SarabunPSK ขนาด 14pt. ตัวปกติ)
[1]ชื่อหน่วยงานที่สังกัด (TH SarabunPSK ขนาด 12pt. ตัวปกติ)
[2]ชื่อหน่วยงานที่สังกัด (TH SarabunPSK ขนาด 12pt. ตัวปกติ)

Author [1]*, Author [2] (TH SarabunPSK 14pt. normal)
[1]Affiliation (TH SarabunPSK 12pt. normal)
[2] Affiliation (TH SarabunPSK 12pt. normal)

*E-mail: address@mailservice.com (TH SarabunPSK 12pt. normal)

Received: xx-xx-xx
Accepted: xx-xx-xx
Published: xx-xx-xx

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) ในกรณีเป็นบทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อควรมีย่อหน้าเดียว ความยาวระหว่าง 200 ถึง 250 คำ บทคัดย่อควรกล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักของบทความ ผลลัพธ์ หรือสรุปผลที่ได้จากการทำวิจัย

คำสำคัญ: คำสำคัญ1 คำสำคัญ2 คำสำคัญ3 คำสำคัญ4 คำสำคัญ5 (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) ควรมี 3-5 คำ คำสำคัญภาษาไทยไม่ต้องมีเครื่องหมายจุลภาค (,) ระหว่างคำ

ABSTRACT (TH SarabunPSK 16pt. bold)

For a Thai article, an abstract in English must accompany the Thai version. The abstract should contain a single paragraph and its length should not exceed 250 words. It should be prepared in concise statement of objectives and summary of important results.

Keywords: keyword1, keyword2, keyword3, keyword4, keyword5 (TH SarabunPSK 16pt. normal)

บทนำ (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....
.....
.....
.....

วัตถุประสงค์ (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

.....

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (ถ้ามี) (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

.....

ขอบเขตของการวิจัย (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

.....

ทบทวนแนวคิด (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

.....

สมมติฐาน (ถ้ามี) (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

.....

กรอบแนวคิดของการวิจัย (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

(ก)

(ข)

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ....(ก).....(ข).....

ระเบียบวิธีวิจัย (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ) .....

.....

.....

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง

ปัจจัยต่าง ๆ	Factor Loading	Commulative Varience (%)	Communalities
ปัจจัยที่ 1 : สถาปัตยกรรม และความสำคัญของวัด		25.530	
เป็นวัดที่มีความสวยงาม	0.830		0.689
มีสถาปัตยกรรมเป็นเอกลักษณ์	0.799		0.642
มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์	0.675		0.491
มีความโดดเด่นแตกต่างจากวัดอื่น ๆ	0.451		0.346

หมายเหตุ : (TH SarabunPSK ขนาด 12pt. ตัวปกติ)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

เนื้อหา (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวปกติ).....

.....

.....

REFERENCES (TH SarabunPSK ขนาด 16pt. ตัวหนา)

บรรณานุกรม 1 (TH SarabunPSK ขนาด 16pt.) .....

.....

.....

บรรณานุกรม 2 (TH SarabunPSK ขนาด 16pt.).....

.....

.....

บรรณานุกรม 3 (TH SarabunPSK ขนาด 16pt.).....

.....

.....

บรรณานุกรม 4 (TH SarabunPSK ขนาด 16pt.).....

.....

.....

รูปแบบบทความเพื่อส่งตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ภาษาอังกฤษ)

ENGLISH TITLE (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Author [1]*, Author [2] (TH SarabunPSK 14pt. normal)
[1]Affiliation (TH SarabunPSK 12pt. normal)
[2] Affiliation (TH SarabunPSK 12pt. normal)

*E-mail: address@mailservice.com (TH SarabunPSK 12pt. normal)

Received: xx-xx-xx
Accepted: xx-xx-xx
Published: xx-xx-xx

ABSTRACT (TH SarabunPSK 16pt. bold)

The abstract should contain a single paragraph and its length should not exceed 250 words (200-250 words). It should be prepared in concise statement of objectives and summary of important results.

Keywords: keyword1, keyword2, keyword3, keyword4, keyword5 (TH SarabunPSK 16pt. normal)

INTRODUCTION (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....
.....
.....

Research Objectives (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....
.....
.....

Expected Benefits (If any) (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....
.....
.....

Research Scope (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal) .....

.....

.....

Literature Review (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal) .....

.....

.....

Hypothesis (If any) (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....

.....

.....

Conceptual Framework (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....

.....

.....

Figure 1 Name... (TH SarabunPSK 16pt. normal)

Methodology Material (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....

.....

.....

Results Conclusion and Discussion (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....

.....

.....

Results Conclusion (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....

.....

.....

Discussion (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal).....

.....

.....

Table 1 Name (TH SarabunPSK 16pt. normal)

Time (minutes)	Pressure (mbar)				Avg. Pressure (mbar)
	Day 1	Day 2	Day 3	Day 4	
90	0.000061	0.000053	0.000037	0.000048	0.000050
95	0.000055	0.000053	0.000038	0.000044	0.000048
100	0.000055	0.000052	0.000037	0.000048	0.000048

Note: (TH SarabunPSK 12pt. normal)

Suggestions and Recommendations (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Content (TH SarabunPSK 16pt. normal) .....

.....

.....

REFERENCES (TH SarabunPSK 16pt. bold)

Reference1 (TH SarabunPSK 16pt. normal.).....
.....
.....
Reference2 (TH SarabunPSK 16pt. normal.).....
.....
.....
Reference3 (TH SarabunPSK 16pt. normal.).....
.....
.....
Reference4 (TH SarabunPSK 16pt. normal.).....
.....
.....

PHRANAKHON RAJABHAT RESEARCH JOURNAL
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Vol. 21 No. 2 June - December 2026 **ISSN : 2985-2781 (Online)**

The PNRU Research Journal, Humanities and Social Sciences is the official journal of Phranakhon Rajabhat University published twice yearly, with the first issue covering the months of January to June, and the second July to December. It seeks to publish the research results and academic works in the form of original articles, review articles, and book reviews, in the areas relevant to humanities and social sciences from all the researchers, academics, and interested people.

PUBLISHING'S OBJECTIVES

Phranakhon Rajabhat University Research Journal, Humanities and Social Sciences was published semiannually (twice a year); January – June and July – December by the following objectives:

1. To publicize academic paper, research paper, review article and book review in the related fields of Humanities and Social Sciences such as Political Science, Public Administration, Community Development, Urban Administration and Development, Historical, Thai Language, English Language, Classical Dance and Drama, Music, Law, Fine and Applied Arts, Library and Information Science, General Management/Business Computer, Human Resources, Marketing, Tourism and Hotel Management, Communication Arts, Economics, Accounting, Educational Administration, Early Childhood Education, Curriculum and Instruction, Educational Technology, Educational Psychology and others fields which belong to editorial department consideration.

2. To be a channel to exchange information, important points, experience on research to researcher's academicians and others who are interested

PUBLISHING'S POLICIES

1. The published article must be academic article, research article, review article or book review which would be either in Thai or English.

2. The published article must be written in the format of Phranakhon Rajabhat University Research Journal, Humanities and Social Sciences. It must be screened by qualified person in related fields. The published article must be an article that has not been published or during the consideration from other journals.

3. Every published article must be approved by at least two expert evaluators (peer reviewed) in relevant filed for an article. The evaluators and the authors must not know each other (Double-blind Peer Review). The published article must be approved from at least two experts or two from three.

SUBMISSION PROCESS

1. The original manuscript is required to submit through Thaijo online at https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/author

2. Editorial board members are responsible for the initial checks on correctness and quality of original manuscript.

3. At least two potential reviewers with the appropriate expertise are requested to review each original manuscript. To avoid bias, double-blind peer review policy is applied in this journal. the journal requirements, each manuscript is required to pass by unanimous consent of the two reviewers, or, two out of three reviewers. The decisions or comments by reviewers may be as follows:

- Accept Submission
- Revisions Required
- Resubmit for Review
- Resubmit Elsewhere
- Decline Submission
- See Comments

4. The original manuscript and the evaluation form of the reviewers are collected, before sending back to the author for a revision. After that the author is requested to provide the revised details and revised manuscript for the editorial board.

5. The editorial board checks the revised details and original manuscript.

6. If the manuscript is satisfied and approved, the official letter of acceptance for publication will be provided for the author(s) and announced by the editor through the Thaijo online at https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRUJHSS/.

7. The editorial board collects all the manuscripts, before publishing the journal draft at the publishing house.

8. The journal draft is checked again, before the journal is published and distributed.

9. The PNRU journal Humanities and Social Sciences distributes the online journal through Thaijo online at https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/.

EDITORIAL CRITERIA

1. Manuscripts submitted to PNRU journal Humanities and Social Sciences should neither been published before nor be under consideration for publication in another journal.

2. Plagiarism, data fabrication, and image manipulation are not tolerated. All authors must have approved the submitted manuscript and agree to be accountable for their own contributions or any infringements of copyright appearing in the manuscript.

3. Authors should follow the author guidelines carefully. All manuscripts intended for publication in this journal should strictly be prepared and formatted as per the author guidelines for manuscript submission.

4. Only manuscripts approved by reviewers are published in this journal.

5. If the manuscript is required to revise, the author should resubmit the revised version to the editorial board within a suitable time frame.

6. To write an academic article, the article should consist of the following parts:
   (1) Introduction
   (2) Framework
   (3) Analysis
   (4) Content
   (5) Conclusion
   (6) References

7. To write a research article, the article should consist of the following parts:
   (1) Introduction
   (2) Research Objectives
   (3) Research Benefits (If any)
   (4) Research Scope
   (5) Hypothesis (If any)
   (6) Conceptual Framework
   (7) Methodology
   (8) Research Results and Discussion
      8.1 Research Results
      8.2 Discussion
   (9) Suggestions and Recommendations
   (10) References

8. To write a review article, the article should consist of the following parts:
   (1) Introduction
   (2) Conclusion
   (3) References

9. To write a book review, the critique article should critically evaluate the subject, whether a book, film, work of art, dance, music performance or even another article. This has to be done looking at the content, the main points, and the benefit proceeding from it and how it expresses its discipline.

MANUSCRIPT PREPARATION GUIDELINES

1. The full article should be submitted in the Word File as an electronic file using Microsoft Office Word via the ThaiJo online: https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/author

2. The article must be typed in single spacing. It is noted that Cordia New is required.

3. Please submit tables as editable text and not as images. Number tables consecutively in accordance with their appearance in the text and place any table notes below the table body.

4. Citations in the text should follow the referencing style used by the American Psychological Association.

5. Please ensure that every reference cited in the text is also present in the reference list. If these references are included in the reference list, their last names should be written first, followed by the year of publication, for example, Roonkaseam (2015) or (Roonkaseam, 2015). For references with three or more authors, use the first author's name and 'et al.' in the text (e.g. Roonkaseam et al., 2015).

6. To meet the standards of the journal, the editorial board has its rights to revise some passages in the manuscript without asking permission from the author.

7. All authors must have approved the submitted manuscript and agree to be accountable for their own contributions appearing in the manuscript.

จริยธรรมในการตีพิมพ์
Publication Ethics

วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีมาตรฐานทางจริยธรรมในการตีพิมพ์บทความดังนี้

➤ จริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพและพิจารณาความถูกต้องของบทความร่วมกับกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิก่อนการตีพิมพ์
3. บรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้แต่ง ผู้ประเมินบทความ และบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด
5. บรรณาธิการต้องรักษาความลับของผู้แต่ง
6. บรรณาธิการมีหน้าที่รักษามาตรฐานของวารสาร รวมถึงพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพอยู่เสมอ

➤ จริยธรรมของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องตระหนักถึงความเชี่ยวชาญตามศาสตร์ของตนเองในการรับประเมินบทความ
2. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้แต่ง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องตรวจสอบความซ้ำซ้อนของบทความกับงานตีพิมพ์อื่นๆ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องประเมินและให้ข้อเสนอแนะตามหลักเกณฑ์ทางวิชาการโดยปราศจากอคติ
5. ผู้ทรงคุณวุฒิควรตรงต่อเวลาในการส่งผลการประเมินบทความ
6. ผู้ทรงคุณวุฒิควรรักษาความลับของผู้แต่งบทความ

➤ จริยธรรมของผู้แต่งบทความ

1. บทความที่ส่งจะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยมีการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อน และต้องไม่คัดลอกผลงานผู้อื่นโดยขาดการอ้างอิง
2. หากบทความมีการทดลองเกี่ยวกับมนุษย์หรือสัตว์ ผู้แต่งต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการวิจัยและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้แต่งควรระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัย
4. ผู้แต่งควรเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น และแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ผู้แต่งจะต้องไม่นำส่วนใดส่วนหนึ่งของเนื้อหาในบทความไปตีพิมพ์เผยแพร่ยังแหล่งอื่น ๆ
6. ชื่อผู้แต่งที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในผลงานวิชาการนี้จริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY